

Svensk-amerikaner i Kalifornien

En studie av lågaktiv etnicitet

Henrik Tallgren

Socialantropologiska institutionen
Göteborgs universitet
2000

Flaggorna på bokomslaget [finns ej i internetversionen] står i originalutförande på en svarvad fot utav kastanjeträ. Det var en avskedsgåva av Del Ahlberg, vilken har givit vederbörligt tillstånd att reproducera den av honom tillverkade Turlock-flaggan. Boken i flaggans övre vänstra hörn symboliserar både min studie och Bibelns betydelse i Turlock; även korset under symboliserar den kristna religionen. Plantan i övre högra hörnet visar på jordbrukets vikt för trakten kring Turlock. Vikingahjälmen står för såväl svensk- och andra skandinavättlingars betydelse i staden som för den skandinaviska festivalen Skandi-Fest. Den undre vänstra flaggan är Kaliforniens officiella, och där brunbjörnen är delstatens symbol. De två övre flaggorna symboliserar svensk-amerikanerna som grupp; hur de både har svensk och amerikansk bakgrund.

Kopiering av hela eller delar av texten är tillåten om källan anges.

Henrik Tallgren
Dr Forselius Backe 17
413 26 Göteborg
Sverige
E-mail: henriktallgren@hotmail.com

INNEHÅLL

Abstract

Acknowledgements/Tack

1. INLEDNING

Problem och frågeställningar

Tidigare forskning om svensk-amerikaner

Etnicitet, etniska grupper och etnisk identitet

Lågaktiv etnicitet

Metodologisk diskussion

2. SVENSK-AMERIKANER

Begynnelsen av en svensk-amerikansk identitet

Den svensk-amerikanska gruppen börjar formas

Svensk-amerikanska organisationer

3. FÖRENINGSLIV I NORRA KALIFORNIEN

Organisationer

Avslutning

4. TURLOCK

De mäktiga i Turlock

Turlocks svensk-amerikaner i historiskt perspektiv

Ett etniskt diversifierat samhälle

Svensk-amerikaner i dagens Turlock

Avslutning

5. KYRKA OCH ETNICITET I TURLOCK

Historisk bakgrund: svensk-amerikanska trossamfund

Nutida Turlock: svensk-amerikanska församlingar

Turlock: många evangelikala församlingar

Etnisk identitet i svensk-amerikanska församlingar

Religionens betydelse i Turlock

Avslutning

6. SKANDI-FEST

Planering inför den första skandinaviska festivalen

Festivalens organisation

Skandi-Fest: etnografiskt beskrivande rundvandring

Festivaler: diskussion och jämförelser

Avslutning

7. SLUTDISKUSSION

Kort sammanfattning

English Summary

REFERENSER

Appendix: förkortningar

Abstract

“What does it mean to be a *Swedish* American?”, is the major question addressed in this dissertation. This is divided into several more manageable questions, *e.g.*, how Swedish-Americans express their ethnic identity, and how they are affected by ethnic constructions made in Swedish-American organizations. The first chapter ends with a theoretical part where the concept of 'low-active ethnicity', introduced by the author, is discussed.

Chapter two discusses Swedish-Americans in general, especially their organizational life. The Swedish-American fraternal organization Vasa Order of America is also discussed in the following two chapters on district and local levels.

Chapter three studies organized Swedish-American life in Northern California. Three associations in particular are analyzed and compared.

Chapters four through six constitute a local study of Turlock, California. Chapter four contextualizes Turlock, and how it has developed into a “Swedish” community through time. The Swedish-Americans were not alone though; an ethnically diversified community began to develop. This chapter contains three small case studies.

Chapter five is a study of the Christian religion and ethnicity in Turlock. Here Turlock's evangelical environment is discussed, and how also this affects people.

Chapter six studies Skandi-Fest, a Scandinavian festival that began being celebrated in 1991. The first festival engaged about 90 volunteers but it has since grown rapidly and now has almost 1000 volunteers, making it the largest Scandinavian festival in California.

The concluding chapter tries to answer the initial questions. On the group level, Swedish-Americans have long been invisible in the U.S., except at ethnic festivals and similar expressive occasions. Their national identity is not questioned by anyone — they *are* Americans. Some conclusions are made about Swedish-American identity, mainly of psychological character: they have an emotional connection to an intangible reality that their forebears experienced; a longing for an extraordinary identity, away from the everyday ones; a symbolic connection to the Vikings, who are regarded as distant relatives. Most Swedish-American organizations and associations struggle with the same problem: they attract few young people, and have an aging body of members.

Key words: Social Anthropology, Ethnicity, Identity, Swedish-Americans, Scandinavian-Americans, Religion, California, Turlock

Acknowledgements

To write a dissertation is an awesome and time-consuming task that takes up a considerable amount of one's life. In many respects, this dissertation is the result of what many people in California have shared with me; their experiences and time. This thesis is dedicated to them. Without the help of Roland Gustafson, Alberta Anderson and Evadean Baumgart — all of them, untimely, deceased — much of my work would have been difficult to accomplish. Others who have helped me, are: Beverly, Clarice, Dan, Dick, Emily, Esther, Gary, Geneva, Jerry, Joash, Linda, Lennart, Luana, Luella, Milton and Spike. I have undoubtedly forgotten several people: may you forgive me. Many thanks are also extended to Don and Sharon for shown hospitality. Of course, Del Ahlberg must be thanked for his consent to use his very special Turlock flag on the cover of this dissertation. Del: next time you come to Göteborg to buy a new car I would be happy to be your host!

The organizers of Skandi-Fest are nor forgotten. The board of directors had arranged for a fully equipped apartment when I arrived to the field site in September 1994. All I had to do was to pick up these items from several places: kitchen equipment from one family, living-room furniture from another, bedroom furniture from yet another, and so on. Skandi-Fest has also given permission for the reproduction of the map of California on the cover. Thank you SO MUCH all of you at Skandi-Fest! Jim Freschi at Turlock Irrigation District has both given permission to use TIDs map over the area, and kindly sent me the original map electronically so it could be cut into the format I needed for this book. I would also like to extend my thanks to Turlock Journal, who gave me a one year free subscription when I returned to Sweden.

A person who became increasingly drawn into this study was my neighbor, Joe. Like myself, he was a “foreigner” (of Irish ancestry, Catholic, and from the East Coast) in Turlock. Joe, working as a psycho-therapist, but also educated in *American Studies*, could solve many of my questions/problems, by contextualizing much of what I, in confidence, disclosed him. Joe was dragged into my work and became, in a strange way, a kind of “key informant”.

I would also like to thank *tekn. lic.* Otto Zsebök who, on a very long Friday afternoon, helped to scan the flags decorating the cover [only in the printed version]. Good luck with your own dissertation work, Otto!

To all who do not read Swedish, I extend my apologies for not writing in English. Early versions of this doctoral dissertation were written in “Swenglish”. I then decided to write in Swedish, my mother tongue. It's a little too late now to change back to English. But I regret that it is written in Swedish because many Swedish-Americans certainly are interested of what I write about them. However, a brief summary in English is found in the end of the dissertation.

Tack

Utan min handledare, docent Claes Corlin, skulle detta arbete antagligen aldrig ha färdigställts. Claes har både uppmuntrat mig i motgång och lugnat ner mig vid temporära euforiska tillfällen. Som handledare har Claes varit mycket tillgänglig och snabb att ge kommentarer på halvfärdiga avhandlingsbitar. Ett stort TACK för din hjälp, Claes!

Flera personer har läst igenom hela eller delar av denna avhandling och givit värdefulla kommentarer. Först och främst vill jag tacka förre stadsmuseechefen och etnologen docent Allan T. Nilson, vilken med sin insikt och egna studier av svensk-amerikaner avsevärt hjälpt till att förbättra mitt "råmanuskript". TACK Allan! Religionssociologen Knut Frohm, lektor vid Lunds universitet, har granskat kapitel 5. Mina betyg i skolans Kristendomskunskap var mediokra och Knut har rättat till mina mest flagranta misstag. Doktorand Lizette Gradén, etnolog från Stockholm, vilken själv studerar svensk-amerikaner i Lindsborg, har givit värdefulla synpunkter i manuskriptets slutfas.

Även doktorand Heidi Moksnes vid min hemmainstitution har givit värdefulla synpunkter på ett av mina delkapitel. Institutionens amanuens, Ralph Heiefort, har fixat och trixat med datorer och scannrar så att de elektroniska signalerna har blivit två kartor på omslagets bakre insida [endast i bokversionen]. Själv hade jag inte kunnat göra detta arbete, så tack Ralph! Fil. mag. Mikael Johansson har i flera år, för IWGIA:s räkning, arrangerat fredagskvällarnas antropologpubar där grundutbildningsstudenter, doktorander och "färdigutbildade" samlas mycket informellt. Dessa kvällar har varit mycket stimulerande. Doktorandkollegan Alexandra Kent har omvandlat min "svengelska" till engelska i avhandlingens abstract och summary. Min mångårig doktorandkollega Markel Thylefors vill gärna finnas med på den här sidan. Nu är även du tackad, Markel. Och tack alla ni andra som på något sätt har hjälpt mig i avhandlingsarbetet!

Bland vänner utanför institutionen vill jag tacka fil. lic. Karl Thordson, hans bror fil. dr. Jan Thordson samt tekn. lic. Kjell Sedig vilka med erfarenhet från andra akademiska discipliner inspirerat och uppmuntrat, men även kritiserat, mig i avhandlingsskrivandet.

Utan bidrag från olika fonder skulle inte mitt fältarbete ha kunnat genomföras. Jag riktar ett stort tack till följande donatorer: Adlerbertska stipendiefondernas donationsstipendier, Göteborg; Helge Ax:son Johnsons Stiftelse, Stockholm; Jubileumsfonden vid Göteborgs universitet; Kungliga och Hvitfeldtska Stipendieinrättningen (Överskottsfonden), Göteborg; Stiftelsen Wilhelm och Martina Lundgrens Vetenskapsfond, Göteborg; Stipendiefonden Viktor Rydbergs Minne, Göteborg. Även ett tack till Forskarutbildningsnämnden vid socialantropologiska institutionen vilken 1993 beviljade resebidrag till förberedande fältarbete i Kalifornien. CSN, och i förlängningen Sveriges skattebetalare, har i många år hjälpt till med stöd i form av lån och bidrag.

1. INLEDNING

Detta är en studie av lågaktiv etnicitet, en term som introduceras här. Samtidigt är det en delstudie av Det Vita Amerika (Alba 1990), vilket huvudsakligen består av ättlingar till de europeiska immigranterna. I fokus står dagens svensk-amerikaner, en av många grupper med bakgrund i den europeiska massmigrationen vilken riktades till Nordamerika från 1800-talets andra hälft till början av 1900-talet.

Jag vill från början uppmärksamma läsaren på att det här framför allt är en studie av medelklassamerikaner: under mitt fältarbete kom jag ytterst sällan i kontakt med andra sociala skikt. Ej heller kom jag i kontakt med särskilt många utanför den skandinaviska gemenskapen, förutom så kallade *Scandinavians-by-marriage*.¹ Därför baseras analys och beskrivning av andra etniska grupper i Turlock huvudsakligen på skriftliga källor.

USA har alltid kännetecknats som en invandrarnation där immigranter får en chans att bygga ett nytt liv för sig själva och kommande generationer. Längre trodde man i USA att invandrarna relativt snabbt skulle smälta in i det nya samhället och lämna den europeiska bakgrunden bakom sig. Ättlingarna till immigranterna befinner sig nu i flera led från den ursprungliga immigranten och är helt assimilerade i det amerikanska samhället. Ändå har den etniska härstamningen en viss betydelse för dem. Detta benämner jag lågaktiv etnicitet, ett begrepp vilket utvecklas senare i kapitlet.

Det som nu kan benämnas *mainstream America* består till största delen av ättlingar till europeiska immigranter. En stor andel av makten innehas av dessa, och det är de som sätter den politiska agendan. Det finns andra grupper i det amerikanska samhället, vilka funnits länge i landet men som endast har marginellt inflytande, om ens något. Jag tänker då på ättlingarna till de afrikanska slaverna samt de människor vilka nuförtiden benämns *native Americans*. Genom bl.a. ingiften smälter många av de senare in i det amerikanska samhället, och kan identifiera sig med flera etniska grupper. Det förefaller troligt att många med till exempel en fjärdedels "indianursprung" både känner sig som, och identifierar sig med, *mainstream America*. Deras identifikation med någon *native American* grupp skulle med min terminologi kunna benämnas "lågaktiv", dvs. är "etnisk" endast vid särskilda tillfällen. Samtidigt finns det många *native Americans* vilka kämpar för att bli erkända som grupper och att få politiska rättigheter.

Många människor som identifierar sig med en (ibland flera) etnisk grupp är amerikaner sedan generationer tillbaka, dvs. de har en nationell identitet som amerikaner. Samtidigt har den etniska bakgrunden alltid haft betydelse på grupp-nivå, om än i olika grad i olika epoker. Detta slag av etnicitet är ett frivilligt val av individerna, en etnicitet som vanligtvis endast berör den privata sfären.

Lågaktiv etnicitet kan kontrasteras gentemot det slag av etnicitet som tillskrivs av

---

¹Det råder en språklig skillnad mellan svenska och engelska i översättningen av *Scandinavia*. Bland amerikaner är *Scandinavia* inarbetat till att även omfatta Finland; *Scandinavia* har blivit ett amerikanskt begrepp som innefattar alla nordiska länder och ges därför samma betydelse i följande framställning. Sålunda blir i avhandlingen skandinaviskt ofta synonymt med nordiskt enligt det sätt som begreppet brukas av amerikaner.

omgivningen. Denna tillskrivna etnicitet berör främst mer nyanlända etniska grupper och människor med diakritiska markeringar såsom t.ex. hudfärg och andra fysiskt särskiljande drag. Sålunda ryms inom USA:s etniska mosaik flera slag av etnicitet.

Problem och frågeställningar

“Vad innebär det att vara *svensk* amerikan?” är den övergripande frågan som ställs i denna avhandling. Jag ställer frågan därför, att den trots sin kanske naiva enkelhet är oerhört komplex: bland svensk-amerikanerna finns alla politiska inriktningar representerade och svensk-amerikaner återfinns inom alla sociala skikt, dock med flertalet inom den s.k. medelklassen. Ytterligare bidragande faktorer till gruppens komplexa sammansättning är, generationsmässig distans till den ursprungliga invandraren, medlemskap i en svensk-amerikansk organisation eller förening, utbildningsnivå och kyrkotillhörighet. Svensk-amerikaner är spridda över hela USA, men relativt få bor i sydstaterna.

Vad finner svensk-amerikanerna vara utmärkande för sin etniska identitet? Att identifiera sig som svensk-amerikan har otvivelaktigt olika betydelser för olika människor; i vardagligt språkbruk betecknar de sig själva som “svenskar”. För att särskilja dem från svenskar i Sverige betecknas de här med den term vilken oftast används i forskningssyfte, nämligen bindestrecksvarianten. För förståelsen av svensk-amerikanerna är det viktigt att hålla i minne att många av dem betraktar sig själva som svenskar trots att språket — den viktigaste bäraren av ett kulturellt arv — gått förlorat och att de är “etniskt uppblandade”.

Vid intervjuer av framför allt dem ur tredje generationen (se avsnittet Lågaktiv etnicitet nedan) vilka identifierar sig som svensk-amerikaner, har dessa haft svårt att ge uttömmande svar om betydelsen av att vara svensk-amerikan. I allmänhet är svaret svävande: “Det bara finns där, en känsla av vara något speciellt”. Sällan brukar dessa människor reflektera över svenskhetens betydelse, utan det är oftare en implicit och intuitiv uppfattning många har av att vara något extra; en slags känsla av att tillhöra en utvald grupp. Därför blir det för antropologen ett arbete som liknar ett pussel: att genom direkta och indirekta frågor samt observationer försöka bilda sig en uppfattning om svenskhetens betydelse(r).

Givetvis har dessa människor andra identiteter — multipla identiteter, som används beroende av kontext — vilka för dem är lika viktiga, eller viktigare. Dessa identiteter är kopplade till exempelvis familjen, kyrkoförsamlingen, vänkretsen och volontärarbetet för att nämna några, men även andra verksamheter såsom hobby och politisk aktivitet. Den etniska identiteten är endast en av många sociala identiteter, men ändå en viktig byggsten till en individuell- och gruppidentitet. Jag har valt att låta den etniska identiteten och dess skapande och underhåll löpa som en röd tråd genom avhandlingen. Det får anses som självklart att andra identiteter samexisterar bland denna heterogena grupp.

Den sociala (eller kollektiva) identitet vilken benämns etnisk har bland svensk-amerikaner övergått från att vara kollektiv till att bli individuell, en “privatisering” av etniciteten. Människorna känner sig inte som medlemmar av ett abstrakt kollektiv — identiteten har kommit in den fas jag benämner lågaktiv.

Hur uttrycker svensk-amerikanerna sin etniska identitet? För att kunna positionera den nutida identiteten är det nödvändigt att göra tillbakablickar, vilket här sker både som en beskrivning och analys av mer “officiella” historiekonstruktioner på nationell nivå och som en

studie av svensk-amerikaner i en mindre kalifornisk stad, Turlock.² Samtidigt är jag medveten om att historiska tolkningar alltid görs i nutid och i en nutida kontext, varför en del äldre historiskt material vägs in och ibland jämförs med dagens historieskrivning.

Olika definitioner har gjorts på vem som är att betrakta som svensk-amerikan. Jag utgår, i stort sett, från den självdefinition av etnisk härstamning vilken sedan 1980 kan göras i den folkräkning som vart tionde år genomförs av Folkräkningsbyrån (U.S. Bureau of the Census). Där inkluderas envar som hävdar svenska anor, antingen han eller hon genom alla förfäder härstammar från svenskar eller befinner sig ett antal generationer ifrån den ursprungliga immigranten och med blandat etniskt ursprung. I Folkräkningsbyråns definition räknas även in personer födda och uppvuxna i Sverige, vilket 1990 var knappt 54 000 personer (O'Connor 1997:73). Primär undersökningsgrupp i föreliggande studie är de svenskättlingar som är födda i USA. Sannolikt närmare 90 procent av alla vilka identifierar sig som svensk-amerikaner är i tredje generation, i dess strikta bemärkelse, eller bortom.³ I framställningen diskuteras även mer nyligen anlända svenska immigranter alldenstund vissa av dessa är aktiva i etniska det svensk-amerikanska förenings- och organisationslivet, och därmed påverkar riktningen i det ständigt pågående skapandet av svensk-amerikanska identiteter.

Bland svensk-amerikanerna har det funnits olika, ofta subtila, idéer om gruppidentiteten. Såväl i olika tidsepoker som bland olika nationella svensk-amerikanska organisationer har poängterats olika aspekter av det etniska ursprunget. Men hur beroende är egentligen gruppmedlemmarna av en kulturell elit i sitt skapande av en svensk-amerikansk identitet: vilka av dessa medvetna ansträngningar att skapa en etnisk identitet — eller "officiell historia" — har nått de breda lagren svensk-amerikaner? Frågan är i allra högsta grad berättigad enär uppskattningar för 20 år sedan anförde att det fanns endast omkring 100 000 medlemmar i svensk-amerikanska organisationer och föreningar (Barton 1980: 83ff).

Vid 1990 års folkräkning hävdade 4,7 miljoner amerikaner svensk härstamning (*ancestry*). Dessa siffror från Folkräkningsbyrån baseras på stickprovsundersökningar (*sampling*) där vart sjätte hushåll fick besvara frågan om etnisk härstamning.⁴ Beroende på olika beräkningar och andra definitioner än Folkräkningsbyråns, har vissa gjort gällande att det finns 8-12 miljoner amerikaner med svensk härstamning (t.ex. Barton 1995c:9; *Migrationsåret '96* 1996:9; Borgström 1996:20). Sveriges ambassadör i USA, Henrik Liljegren, har nämnt 12-20 miljoner svenskättlingar (*Vestkusten* 1994:21, s.9). I samma anda står att läsa i *Sweden & America* (Summer 1995:3) att det finns 26 miljoner amerikaner av skandinavisk börd. Som visas i kapitel 4 tenderar många att överskatta den egna gruppens numerär. I denna studie är de människor vilka identifierar sig som utav svensk härkomst av intresse — inte ett antal människor med vissa "svenska gener" — och där är Folkräkningsbyråns definition relevant.

Förhållandevis få påverkas direkt av etniska organisationer. Emellertid torde åtskilligt fler

---

²Den lokala studien bygger på 16 månaders fältarbete i Turlock mellan 1994 och 1996. Två rekognosceringsresor till Kalifornien gjordes 1993 och 1994.

³Jag baserar detta på en studie av norsk-amerikaner, refererad i Lovoll (1998:1f), vilken utgår från censusdata från 1979. I undersökningen fann man att 84 procent då befann sig i tredje generation eller längre bort från den ursprungliga immigranten. Enär svensk-amerikanerna uppvisar stora likheter med norsk-amerikanerna och att dessa siffror är mer än tjuugo år gamla, torde den generationsmässiga sammansättningen av svensk-amerikaner i tredje led eller bortom vara närmare 90 procent.

⁴På frågan om etnisk härstamning uppgav hela 90 procent av hela USA:s befolkning minst en utomamerikansk härstamning i 1990 års folkräkning.

till viss del influeras indirekt av etniska ledares försök att skapa och underhålla en etnisk identitet för gruppen som helhet. Kan denna indirekta påverkan relateras till de etniska festivaler vilka hålls runt om i USA? Detta samband kommer jag att försöka utreda. Eric Gable *et al.* (1992:794ff) beskriver hur det är möjligt att berätta historia genom museala artefakter, "att läsa om sig själva". I förlängningen vill jag föreslå att även etniska festivaler bland annat kan vara ett sätt för människor att läsa och lära om sig själva, och bättre förstå sitt etniska ursprung. Festivaler har på senare år blivit ett vanligt sätt för etniska grupper att exponera sig för det omgivande samhället. Kapitel 6 behandlar en relativt nyligen startad skandinavisk festival (Skandi-Fest) i Turlock, vars påverkan av svensk- och andra skandinavättlingar är tydlig.

Som visas i den historiska bakgrunden i kapitel 2, utövade samhället påtryckningar på svenskar och andra invandrare för att lämna sin trohet till den nation de kom från. Det svenska arvet traderades i de flesta fall endast i ringa grad till kommande generationer. Lika vanligt var att de yngre inte lyssnade till vad de gamla hade att berätta. Emellertid kom delar av ett kulturellt arv att överföras. På 1920-talet infördes immigrationsrestriktioner vilket medförde att generations-sammansättningen i euro-amerikanska grupper snabbt förändrades (Alba 1990:5). I detta måste bemärkas, att redan invandragenerationen var långtifrån homogent sammansatt och att invandring skedde över lång tid. Med tiden och avståndet till den ursprunglige immigranten har den stora massan alltmer homogeniserats i sin svenskhet — kanske till följd av att man nu verkligen är amerikaner?

Det förefaller inte existera något enkelt samband mellan antal generationer från den ursprunglige immigranten och utveckling av etniskt intresse. Emellertid finns ofta ett större intresse bland dem vars föräldrar emigrerat i vuxen ålder — dvs. andra generationens immigranter i sin strikta bemärkelse — då dessa mer påtagligt fått höra om Sverige och ibland har kontakt med nära släktingar där. Kan det vara så att först nu, när svensk-amerikanerna (och andra vita amerikaner) fullt ut assimilerats, dvs. har en fast nationell amerikansk identitet, som de vid speciella tillfällen kan odla och mobilisera den etniska identiteten? Men varför behöver människor i dagens amerikanska samhälle en etnisk identitet? Varför existerar fortfarande etnicitet bland dem?

En annan utgångspunkt i avhandlingen är att identifikationen som *svensk* amerikan har många olika betydelser för individerna, och kanske finns det lika många tolkningar av denna identitet som det finns svensk-amerikaner. Därför är det en omöjlig uppgift att studera hela den rådande komplexiteten. Följande framställning är sålunda, av nödvändighet, selektiv och en representation av en del människors svensk-amerikanska identitet. Denna representation, eller hellre representationer i pluralis, är inte godtyckligt utvald: det är speglingar av vardagsrelationer hos "vanliga människor" och samtidigt beskrivningar av hur en kulturell elit försöker påverka den svensk-amerikanska identiteten i vissa riktningar.⁵

Ambitionen är att förmedla ett antal representationer, vilka jag knyter ihop för att bilda en helhetssyn och därigenom ge ökad insikt till innebörden av att vara svensk-amerikan. I förlängningen ges ett bidrag till den antropologiska förståelsen av hur etnisk identitet kan återskapas i många generationer trots att människorna assimilerats in i ett nytt samhälle. Min förhoppning är att denna insikt i överförd bemärkelse kan få betydelse för framtida tolkningar i det framväxande mångkulturella Sverige (och Europa).

---

⁵En elit kan definieras som "... a collectivity of persons who occupy commanding positions in some important sphere of social life, and who share a variety of interests arising from similarities of training, experience, public duties, and way of life." (Abner Cohen 1981:xvi) Den svensk-amerikanska kulturella eliten är (och var) ofta, men inte alltid, dessutom kulturella ledare, dvs. de mest aktiva inom etniska organisationer och föreningar.

Att vara svensk-amerikan kan betyda allt från nästan inget till en överbetoning av den svenska identiteten. "Överbetoning" kan exemplifieras med det som sker under veckan då Skandi-Fest börjar sättas upp på festivalområdet. Från dag till dag kan noteras en eskalerande förväntan bland deltagarna, där flera av dem "blir" svenskar eller andra skandinaver. Som exempel kan anges Larry Lundquist, vilken alltmer börjar tala engelska med den karakteristiska svenska brytning som han kommer ihåg att morfar och mormor talade. Han blir "svenske Sven", dvs. internaliserar den svenska identiteten i mycket hög grad.

I avhandlingen belyses tre geografiska nivåer av svenskheten: (inter-)nationell, regional och lokal. Det finns inga vattentäta skott mellan dem. Tvärtom så har de mycket gemensamt och det finns uppenbara kontaktytor emellan dem. Till exempel är ledare på nationell nivå vanligtvis medlemmar i en eller flera lokala föreningar och aktiva inom ett större eller mindre distrikt/region. Som en förenande länk mellan dessa nivåer beskrivs och analyseras Vasa Order of America. Detta görs både för att Vasaorden är en mycket spridd svensk-amerikansk organisation och att logen i Turlock är stadens enda svensk-amerikanska förening. Vasas tre nivåer är fördelade över olika kapitel för att därigenom kontextualisera organisationen inom det svensk-amerikanska samfundet (och i Sverige). Vasa bereds mer utrymme än andra organisationer, då min förhoppning är att därmed vinna både i djup och bredd.

På regional och lokal nivå undersöks svensk-amerikaner i norra Kalifornien. Jämfört med många andra delar av USA är Kalifornien sparsamt utforskat: flertalet studier av svensk-amerikaner har geografiskt fokuserat på deras kärnområden i Mellanvästern och till viss del i nordöstra USA.

Förutom bland forskare vilka specialiserat sig på svensk-amerikaner, har den omfattande omflyttningen (*second migration*) inom landet endast i ringa grad uppmärksamats (Barton 1979), vilket har resulterat i en skev bild av var svensk-amerikanerna återfinns i dagens samhälle. Både i Sverige och USA antar man att flertalet svensk-amerikaner bor i den landsdel vilken traditionellt förknippas med dem, dvs. övre Mellanvästern och då framför allt Chicago och delstaten Minnesota, och få känner till att Kalifornien är den delstat som sedan omkring tre decennier tillbaka har flest antal människor av svensk härkomst. Officiella siffror från folkräkningen 1990 visar att Kalifornien har omkring 588 000 personer vilka räknar svensk börd, tätt följt av Minnesota med 536 000.⁶ Å andra sidan är procentandelen av den totala befolkningen som uppger svensk härkomst åtskilligt högre i Minnesota då delstaten har ett betydligt lägre befolkningstal jämfört med Kalifornien. I Minnesota hävdar drygt 12 procent av befolkningen svensk härkomst, medan motsvarande andel i Kalifornien är knappt 2 procent.

Huvudfokus för studien är svensk-amerikanerna i Turlock och deras skapande och underhåll av etnisk identitet, både som individer och som grupp. Till detta kopplas en diskussion om hur betydelser skapas och hur "kulturellt innehåll" laddas med mening. Svensk-amerikanerna i Turlock sätts in i en kontext av såväl det svensk-amerikanska organisationslivet i Kalifornien som svensk-amerikaner i allmänhet.

Turlock är unikt. Samtidigt är det ett ordinärt samhälle i Kaliforniens jordbruksområde. Den kristna religionen har stor betydelse för stadens invånare, och religiösa frågor står på dagordningen vid ett flertal tillfällen i det vardagliga livet. Det är därför nödvändigt att undersöka kyrkornas betydelse för samhället Turlock; hur befolkningen finner trygghet i sin kristna övertygelse. Även svensk-amerikanerna finner en identitet genom sin religion och den lokala för-

---

⁶Den senaste folkräkningen gjordes i maj 2000, men det dröjer länge innan dessa siffror finns tillgängliga.

samlingen: för att förstå svensk-amerikanerna i Turlock måste man förstå religionens innebörd för dem och särskilt kyrkans/kyrkornas roll i identitetsskapandet. En av Turlocks svensk-amerikanska församlingar är dessutom en mycket stor arbetsgivare genom dess sjukhus och *retirement community*.

Sedan tiden efter andra världskriget räknar sig de svensk-amerikanska kyrkorna som amerikanska, men angliseringsprocessen inleddes långt tidigare.⁷ Till att börja med var kyrkorna svensk-amerikanska, dvs. varken helt svenska eller helt amerikanska. De flesta samfund har nu sammanslagits med motsvarande amerikanska, men fortfarande är två trossamfund med rötter i den svenska immigrationen fristående organisationer. Trots att den etniska bakgrunden tonas ned inom trossamfund och församlingar, finns på olika sätt svenskhet ändå bevarad vilket visas i kapitel 5. I detta kapitel görs en historisk tillbakablick av de svensk-amerikanska församlingarnas utveckling i Turlock, vilken utmynnar i en studie av dagens svenskhet i församlingarna och hur dessa implicit fortsätter att förmedla det svenska arvet.

Det avslutande kapitlet om Turlock behandlar Skandi-Fest, en festival vilken startades 1991. Sedan länge tillbaka hade den etniska identiteten alltmer övergått till att bli en individuell identitet och svensk-amerikaner (och andra skandinavättlingar) märktes allt mindre i staden Turlock. Detta har förändrats sedan den första festivalen, vilken revitaliserat och mobiliserat svensk-amerikaner och andra skandinavättlingars etniska identitet på såväl grupp- som individnivå. Kapitlet belyser hur festivalen byggs upp och hur mycket av festivalens innehåll ligger utanför organisatörernas möjligheter att styra. En etnografisk exposé följs av en analys av festivalen samt jämförelser av andra festivaler i trakten. Det som presenteras i kapitlet var ursprungligen del av min licentiatuppsats (Tallgren 1999).

---

⁷För att underlätta läsningen av texten skrivs fortsättningsvis om svensk-amerikanska församlingar och trossamfund utan att benämna dem som "före detta" svensk-amerikanska.

Tidigare forskning om svensk-amerikaner

Svensk-amerikaner har studerats mycket länge. Det finns både publicerat och opublicerat material på många nivåer: akademiska studier med uppsatser och avhandlingar, skriftliga och bandinspelade intervjuer, språkforskning, livshistorier, tidningsartiklar, radiointervjuer och TV-program. Samtidigt kan en mängd data extraheras från olika kyrkliga organ, etniska föreningar och organisationer. Således finns en nästintill oändlig, och ibland otillgänglig, källa av material vilket kan vara av intresse för en undersökning av svensk-amerikanerna.

Det har forskats mycket kring amerikanska grupper med bakgrund i den europeiska immigrationen. Såvitt jag har funnit är det här den första social/kulturanthropologiska doktorsavhandling vilken behandlar svensk-amerikaner. Dock har svensk-amerikaner studerats inom många andra akademiska discipliner, företrädesvis historia, men även etnologi i sin vidaste betydelse. Somliga historiska studier har inkluderat något från det samtida samhället (t.ex. Lindmark 1971, Ljungmark 1980). Det finns dessutom några sociologiska studier (t.ex. Wheeler 1986 [1958]; Weaver 1985) vilka behandlat det (då) samtida samhället, dock med tyngden på äldre tid. Folkloristerna Barbro Sklute (1970), sedermera Barbro Klein, och Larry Danielson (1972) har delvis använt sig av antropologisk teori och metod vilket kombinerats med längre fältvistelse. Svensk-amerikaner har även studerats av andra discipliner såsom religion (t.ex. Lindell 1987) och medicin (Sorofman 1984).

Det av akademiker mest studerade svensk-amerikanska samhället är Lindsborg i Kansas. Staden, vilken idag har 3 000 invånare, studerades först av sociologen Wayne Wheeler (1986 [1958]), och senare av två folklorister (Danielson 1972; Timberlake 1985). Till detta kan tilläggas en studie (Lindell 1987) med bärande delar från Lindsborg. I viss mån bygger avhandlingarna på varandra i kronologisk ordning, men är givetvis helt fristående och sprungna från flera akademiska discipliner.⁸

De flesta slag av ovan nämnd forskning — dvs. material från lekmän och akademiskt skolade forskare — har här använts både implicit och explicit för bakgrund, för jämförelser och för en grundläggande förståelse av svensk-amerikanerna. Frågeställningen om innebörden av att vara *svensk* amerikan i dagens samhälle har endast flyktigt berörts i tidigare forskning.

En undersökning som ligger nära föreliggande i fokus av skandinav-amerikanska grupper är Odd Lovolls (1998). Professor Lovoll, en ledande auktoritet inom det norsk-amerikanska samfundet, har med mycket stora resurser undersökt dagens norsk-amerikaner i hela USA. Lovoll uppger att hans undersökning sannolikt är den största som någonsin gjorts om en enskild etnisk grupp i USA. Lovolls utgångspunkt är visserligen kvantitativ, men studien är rik på etnografi där han låter informanter komma till tals. Genom att jämföra Lovolls undersökning med min har jag funnit många likheter mellan norsk- och svensk-amerikaner, varför hans studie ofta refereras till i följande avhandling.

Sociologen Wayne Wheelers (1986 [1958]) studie av Lindsborg genomfördes till stor del med välkända antropologiska metoder. I Wheelers utforskning var målet mer en förståelse av samhällets funktion, än en traditionell sociologisk undersökning. Wheeler är inte av svensk börd, vilket i hans arbete visade sig ha både för- och nackdelar i att etablera kontakt med befolkningen.

---

⁸Dessutom håller den svenska etnologen Lizette Gradén på att färdigställa en doktorsavhandling om svensk-amerikanerna i Lindsborg. Strax före detta manuskript gick i tryck fick jag kännedom om en lingvist som också studerat Lindsborg; jag har ej haft möjlighet att granska denna studie.

Till den positiva sidan hör att observatören hade större möjlighet att distansera sig från dem han studerade: att betrakta staden och dess befolkning som ett laboratorium. Till den negativa sidan kan nämnas att Wheeler inte kom i kontakt med alla svensk-amerikaner, såväl i egenskap av utomstående som utan svensk börd. Wheeler (1986:135) skriver att den främling som besöker Lindsborg (åren runt 1957-8) kommer finna att han inte är särskilt välkommen.

Whealers undersökning är inte så mycket en beskrivning av den materiella kulturen, men den finns närvarande, utan mer av människorna i Lindsborg. Det fanns en tendens hos Wheelers informanter att svara normativt: "As time went on, there gradually developed a series of apparent contradictions between what the inhabitants said was true of the community and what seemed really to be true." (1986:36) Detsamma har de flesta antropologer mött i sin fältforskning.

Även folkloristen Larry Danielson (1972), uppvuxen i Lindsborg, genomförde vad som kan liknas vid antropologiskt fältarbete, framför allt för att han under längre perioder levde och deltog i samhällslivet. Danielsons analytiskt och metodologiskt eklektiska ansats liknar antropologens. Hans avhandling är antropologiskt intressant därför att han både direkt och indirekt använder metoder hämtade från discipliner såsom t.ex. antropologi, socialpsykologi och social/kulturhistoria (1972:11f). Emellanåt refereras till delar av hans arbete(-en) i min avhandling.

Danielson har framför allt undersökt konstruktioner av etnisk identitet bland den svensk-amerikanska befolkningen genom Lindsborgs svenska festival. Festivalen hålls vartannat år och Danielson betraktar den som del av en etnokulturell återuppväckelse. Lindsborgs festival utvecklades under 1940- och 50-talen, flera decennier före den etniska återuppväckelse vilken många sociologer anför att skedde (se delkapitlet Lågaktiv etnicitet nedan). Trots att Danielsons undersökning är mer än ett kvarts sekel gammal har den framför allt givit impulser till min egen studie av den skandinaviska festivalen i Turlock (se kap. 6). Danielson kontextualiserar Lindsborgs festival genom att sätta in den i ett bredare samhällsperspektiv, både lokalt och nationellt.

Danielson utforskar samtidigt annat traditionellt firande bland svensk-amerikanerna, firanden som mestadels har lanserats sent och inte överfört av de första invandrarna, vilka anlände till Lindsborg i slutet av 1860-talet. I Lindsborg introducerades under 1950- och 60-talen svenska seder såsom Lucia, *King Knut* (tjugondag Knut) och firande av Valborgsmässoafton.⁹ Dessa seder var nya för flertalet svensk-amerikaner i Lindsborg, men den enda sed vilken mottogs positivt — dvs. inte lades ned efter några år — var luciafirandet. I detta "anklagar" Danielson lokala ekonomiska intressen för att andra seder aldrig blev populära: enär dessa firanden inte attraherade turister tillfördes i förlängningen ej heller pengar till den lokala ekonomin; de gavs därför ej stöd av näringsidkarna. De ekonomiska och turistiska aspekterna av både festivalen och Lindsborg som samhälle observerades redan av Wheeler (t.ex. 1986:277; 296).

Också Kathleen Timberlake (1985) har det nutida Lindsborg i fokus för sin studie. Undersökningen är en blandning av antropologi — deltagande observation gjordes intermittent under två års tid — och folklöre med tonvikt på hantverksprodukter. Som del av studien försöker Timberlake utröna vad det innebär att vara svensk-amerikan. Detta tema är ju genomgående även för denna avhandling, men jag går steget längre och arbetar med förutsättningen att de i huvudsak är amerikaner och ställer frågan om innebörden av att vara svensk amerikan, med betoning på svensk. Resultaten från nämnda avhandlingar, inklusive min,

---

⁹ Lucia har sedan medeltiden i olika tappningar firats i Sverige. Det luciafirande som avses i avhandlingen är den moderna tradition vilken infördes 1927 av en stockholmstidning och fick snabbt gensvar över hela Sverige. Dock hade seden börjat firas redan 1916 i New York (Barton 1997a).

kan adderas till en allmän förståelse av svenskheten i USA under andra hälften av 1900-talet.

Terrence Lindells (1987) historiska undersökning täcker tiden fram till 1900. Avhandlingen har samtidigt ett bredare geografiskt perspektiv än de ovan diskuterade genom att han undersöker svenskar i både Kansas och Nebraska. Lindell fokuserar på ackulturationsprocessen bland svenskarna och studien "... examines the immigrants efforts to preserve characteristics of their Swedish culture — *or cultures...*" (1987:12, min kursivering) Därigenom arbetar han efter tesen att det finns fler än en svensk-amerikansk kultur. Framför allt studerar Lindell den kristna religionens betydelse och delar av hans undersökning refereras till i det kapitel vilket behandlar kyrka och etnicitet (kap. 5), särskilt beträffande trossamfundens tidiga utveckling i USA.

Det finns en klar likhet i tidig utveckling mellan Lindsborg och de kaliforniska städerna Kingsburg och Turlock. Alla tre är resultat av svensk migration inom landet, har en markerad kristet religiös profil och kan alla betecknas som agrara centra. I ett avseende finns det en uppenbar likhet mellan Lindsborg och Turlock, nämligen att båda präglats av ett dominerande trossamfund (som dock inte var det enda), förvisso Augustanakyrkan för den förra och Missionsförbundet för Turlock, vilket bidragit till dessa städers speciella etos.¹⁰

Å andra sidan finns fler personliga kopplingar mellan Lindsborg och Kingsburg. Genom att såväl studera Pauline Mathes (1991) rikliga biografier som hennes text, går det att finna många släktband mellan familjer i Lindsborg och Kingsburg (se även Danielson 1972:433). De personliga kopplingarna är en viktig anledning till att dessa städers svenska festivaler utvecklades vid ungefär samma tidpunkt, festivaler vilka har lånat många idéer från varandra. Dessutom utvecklades Lindsborg och Kingsburg till svenska centra nästan samtidigt i mitten av 1960-talet och av samma anledning: att huvudvägen drogs utanför staden vilket innebar att turister och andra körde förbi. Detta var även den huvudsakliga anledningen till att Junction City i Oregon startade en skandinavisk festival 1961 (Fletchall, u.å.), och hävdas vara en vanlig orsak för småstäder att skapa en etnisk profil (jfr Danielson 1972).

Med ett års mellanrum började både Lindsborg och Kingsburg, med starkt stöd av den lokala köpmannaföreningen och stadsstyrelsen, bygga om stadskärnan för att med nya fasader på butikerna ge dem svensk karaktär. Fasaderna är byggda som korsvirkeshus, vilket Danielson (1972:312) och Timberlake (1985: 62) kallar bayerskt. Själv vill jag placera hustypen i det kulturområde vilket sträcker sig från den sydligaste delen av Sverige ned över den europeiska kontinenten. Både Lindsborg och Kingsburg har dalahästen som officiellt stadsvapen. Den antogs 1969 i Lindsborg (Timberlake 1985:62) och 1981 i Kingsburg. Sedan början av 1980-talet använder dessutom Oakland i Nebraska dalahästen som symbol för staden (Winquist 1995:160).

Sammantagna ger avhandlingarna om Lindsborg en uttömmande överblick av den historiska utvecklingen till nutid. I mycket av vad dessa författare anför går det även att finna paralleller i utvecklingen av Turlock, varför delar av dessa studier har använts som bas för jämförelser i olika kapitel i denna avhandling.

En viktig undersökning av ett svensk-amerikanskt samhälle är Barbro (Klein) Sklutes (1970) folkloristiska ansats i studiet av New Sweden i Maine. Svenskfödda Sklute är delvis utbildad i antropologi och gjorde ett antal kortare fältarbeten över en längre tid. Dessa fältstudier påminner

---

¹⁰Fortsättningsvis benämns Missionsförbundet som Covenant Church. Det fullständiga namnet för trossamfundet är idag Evangelical Covenant Church, tidigare med tillägget *of America*.

om antropologiska fältarbeten och hon refererar även till en del antropologisk litteratur.

Sklute behandlar ackulturationsprocessen bland svensk-amerikaner och väver in dåtid med nutid. Särskilt beskrivningen av det samtida livet i denna småstad är ett viktigt bidrag till förståelse av svensk-amerikanskt folkliv på landsbygden. Värt att nämna är att det under Sklutes fältarbete i det närmaste helt saknades sådana svenska föremål vilka nuförtiden är populära, exempelvis dalahästar och folkdräkter, i de hem hon besökte. Den svenska materiella kulturen förknippades, enligt Sklute (1970:70), med fattigdom och låg status; de föredrog fabrikstillverkade amerikanska föremål. Dock fann hon vissa svenska föremål som man stolt exponerade på framträdande plats i många hem, föremål vilka gått i arv genom generationerna. Emellertid, framkastar Sklute, uppvisas inte nödvändigtvis dessa föremål för att de är svenska utan hellre för att de är familjeklenoder.

Även etnologen Allan T. Nilson har i två arbeten, 1975 och 1988, studerat svensk-amerikanska bosättningar i USA:s nordöstra delar. Den första berör samma stad som Sklute studerade, där Nilson bygger på såväl andras undersökningar som egna observationer. Förutom att studera svenskättlingarnas traditioner och materiella kultur, gör han kortare jämförelser av ett antal andra etniska gruppers bosättningar i närheten av New Sweden.

I studien från 1988 har Nilson utvidgat forskningsområdet till en större del av New England, men med tonvikt på New Britain i Connecticut vilket är en utpräglad industristad. En del av Nilsons undersökning bygger på intervjuer med informanter och liksom många antropologer använde han ostrukturerade intervjuer; han anpassade frågorna alltefter situation. Det blir en personlig framställning där han låter svenskättlingarna berätta om flydda tider. De olika kyrkorna, men även sekulära föreningar, behandlas i den senare studien.

En skillnad mellan nordöstra och västra USA var kontakten med Sverige. I viss mån kan detta tillskrivas den kortare geografiska distansen, men även att många svenskar flyttade till Östkusten i ett senare skede av massemigrationen, en tid med betydligt förbättrade transporter mellan de två nationerna, särskilt sedan Svenska Amerika-linjen startat 1915. De svenskar som flyttade till nordöstra USA blev ofta industriarbetare och det fanns även svensk-amerikanska socialistiska arbetareföreningar, vilket var sällsynt på Västkusten.

I ett kapitel om etnicitet skriver Robert Lowie (1956 [1948]) att de immigranter vilka hade svårast att ställa om sig till det amerikanska samhället var de som innan emigrationen hade god skolunderbyggnad. Ofta hade dessa redan skarpt definierade åsikter i politiska, religiösa och sociala frågor. Därmed var de svårare att påverka i en riktning som inte överensstämde med deras världsbild, dvs. att tillfullo omfatta de amerikanska värderingarna och idéerna. Omvänt innebär det att framför allt människor med oklart definierade uppfattningar, kombinerat med en icke väl utvecklad lojalitet med en viss (konstruerad) gemenskap såsom exempelvis svenskheten och Sverige, var de som snabbast valde att fullt ut anamma den nya nationens kultur och värderingar. Dessutom var nordeuropéer människor som lätt accepterades av majoritetsbefolkningen och snabbt smälte in i omgivningen.

Det finns tyvärr ringa skrivet material om det stora antalet människor som valde att avskärma sig från det svenska och istället ansträngde sig för att smälta in i det amerikanska samhället. "The large number of Swedes who have disappeared in the melting-pot have left only faint traces behind, and these are almost impossible to analyze or evaluate." (Lindmark 1971:322) Det mesta som skrivits behandlar människor — och deras ättlingar — vilka valde att inte helt släppa kontakten med hemlandet eller den svenska kulturen i Amerika. Orsaken är att det har varit betydligt lättare att historiskt undersöka livet i föreningar och organisationer, där skriftliga källor är legio.

Etnicitet, etniska grupper och etnisk identitet

Etnicitet är sedan många år ett grundläggande begrepp inom såväl antropologi som många andra discipliner, och har i likhet med kulturbegreppet snabbt kommit att användas i vardagligt språkbruk. Enligt litteraturforskaren Werner Sollors (1986:23) emanerar den moderna användningen av termerna etnicitet och etnisk grupp från Lloyd Warners första volym i Yankee City-serien (se Warner & Lunt 1941). Det har gjorts ett mycket stort antal definitioner av begreppen etnicitet, etnisk identitet och etniska grupper och få begrepp inom antropologin har diskuterats så mycket som dessa.

Nutida etnicitetsforskning kopplas ofta ihop med Abner Cohens och Fredrik Barths banbrytande skrifter, vilka utgavs 1969 och kom att få utomordentligt stor betydelse och förändra synen på etniska grupper. Båda visade på ett komplext och dynamiskt förhållande såväl inom som mellan etniska grupper. Givetvis uppstod inte Barths och Cohens arbeten i ett vacuum utan bygger till stor del på ackumulerad kunskap från tidigare studier samt egna tillämpningar. Som exempel kan nämnas Mitchells välrefererade essä *The Kalela dance* (1956) om afrikansk landsortsbefolkning i en ny urban miljö, och överhuvudtaget forskningen under Max Gluckman vid Rhodes Livingstone Institute och i Manchester. Ett viktigt bidrag från nämnda forskning är att de rörde sig bort från den äldre vedertagna studien av stammar ("tribes") till att betrakta dem som etniska grupper och oerhört mer komplexa och dynamiska än de tidigare beskrivits. Även Nathan Glazer & Daniel Moynihans (1979 [1963]) studie av ett antal etniska grupper i New York kom att bli banbrytande och är fortfarande ett välrefererat arbete, men samtidigt mycket kritiserat.

Cohen och Barth skiljer sig många gånger åt. Cohen framhäver etnicitetens instrumentella (och politiska) karaktär och betraktar etniska grupper som intressegrupper i kamp om ekonomiska resurser, en strategi för gemensamma handlingar. Barth betraktar etnisk identitet som en social konstruktion där underhåll av gruppens gränser gentemot andra är av synnerlig vikt. Som jag, och många andra, tolkat Barth betraktar han etnicitet i termer av primordialism och ser den som en grundläggande identitet, medan Cohen argumenterar att den etniska identiteten är situationsbetingad. Barth visar att etniska grupper mycket väl kan fortsätta existera över tid trots att ett antal individer korsar de etniska gränserna. Det är både tillflöde och utflöde från grupperna. Detsamma visar Cohen i sin studie av Hausa-migranter. Cohen är märkbart influerad av amerikansk etnicitetsforskning och där Glazer & Moynihans studie (1970 [1963]) är framträdande.

Barth och Cohen har också många förenande ståndpunkter. De har bland annat beskrivit hur etniska grupper formar sina myter, sin livsstil samt hur det etniska innehållet kan förändras över tid. Studierna visar även på etniska gruppers (och dess medlemmars) flexibla adaptation till nya förhållanden, vilket med nutida vokabulär kan benämnas manipulation. Barth och Cohen har många beröringspunkter och kompletterar varandra: deras forskning har slutit en cirkel där många oberoende studier mötts. Därifrån har öppnats många fler infallsvinklar för studier av etniska grupper, varav föreliggande studie av lågaktiv etnicitet behandlar en. Dock är här intentionen att gå längre genom att försöka förstå de individer vilka utgör den svensk-amerikanska "gruppen".

Många definitioner har gjorts av vad som konstituerar en etnisk grupp. Inom forskning om etniska grupper råder ett ungefärligt konsensus om etnicitetstermens innebörd, men den har visat sig mycket motståndskraftig mot en allmänt omfattande definition. Fortsättningen av delkapitlet

är en introduktion till etnicitetsbegreppet, varpå följande delkapitel snävar in mot begreppet lågaktiv etnicitet.

Etnicitet är ett slag av interaktion mellan individer i kulturella grupper som verkar inom gemensamma sociala kontexter (Abner Cohen 1974:xi). Etnisk identitet är en social identitet vilken karaktäriseras av ett fiktivt släktskap (Banks 1996; Eriksen 1996), där människor ofta betraktar varandra i termer av släktskap som t.ex. "bröder och systrar". För att underhålla en etnisk identitet är det nödvändigt att ha andra etniska grupper att definiera sig gentemot. Nästan lika viktigt är att ha etniska fränder att umgås med, eftersom identiteter inte skapas i ett vacuum. Med andra ord skapas och underhålls den etniska identiteten både i interaktion med såväl andra etniska grupper som inom gruppen, ett dynamiskt samspel vilket ständigt förändras över tid och återkommande omförhandlas. En komplikation i analysen av en viss etnisk grupp är att det finns fler än en tolkning av den etniska identiteten bland gruppmedlemmarna och att olika fraktioner (och kulturella ledare) alltsomoftast poängterar olika aspekter av t.ex. gruppens historia och kulturella symboler. Idén om gemensam härstamning är dock en förenande länk.

För individen kan tillhörigheten till en viss grupp skänka säkerhet. Men etnologen Billy Ehn (1993:79) påpekar att etnicitet är bara "... en av många aspekter på mänskligt liv. Människor är mycket mer än bara "etniska" och synsättet förklarar eller belyser ett begränsat område av samhällslivet."

Fredrik Barth (1969; se även Benedict 1960 [1934]) har framhållit betydelsen av den kognitiva gräns en etnisk grupp markerar i förhållande till andra, framför allt närstående grupper de avgränsar sig gentemot. Upprätthållandet av gränser har stått i fokus i många studier. På senare tid har dock en del forskare återvänt till frågan om det kulturella innehållet i etnisk identitet (Tambs-Lyche 1994; Haaland 1991). Thomas Hylland Eriksen (1992:172f) hävdar dessutom att betydelsen av de kognitiva gränserna inte skall överdrivas och att det finns många tillfällen där dessa bryts ned. Detta gäller framför allt bland lågaktiva etniska grupper.

Trots att Barth (1969) inom etnicitetsforskningen mest förknippas med sina tankar om gränsernas betydelse, så framhöll han att man i studiet av en etnisk grupp även måste uppmärksamma återuppväckandet av utvalda traditionella kulturdrag och hur historiska traditioner upprätts för gruppen (jfr Linnekin 1992: 251; Hobsbawm 1983; Eriksen 1996).

Samhällets inflytande på invandrande grupper har diskuterats i många studier. En annan dimension av etniciteten, vilken Barth (1969) behandlat, är hur även invandrargrupperna till viss del påverkar mottagar- (och majoritets-)samhället. Således bör det finnas ett samspel mellan dessa två processer. I följande framställning studeras därför även hur den svensk-amerikanska gruppen påverkas av den amerikanska miljön och hur gruppen befinner sig på en allmän arena där alla grupper i viss mån påverkar varandra.

I dagens komplexa samhällen är det möjligt att delta i många grupper och uttrycka sin identitet på olika sätt i olika situationer. Alla individer har "... ett rikt förråd av potentiella identifikationsmöjligheter. Identifikation pågår *relationellt*, alltså i kraft av och i kontrast till den Andre, och *situationellt*, det vill säga att vår kollektiva tillhörighetskänsla förändras från situation till situation." (Eriksen 1996:53, kursivering i orig.) Dessa identiteter begagnas vid olika tidpunkter och i olika situationer. Till exempel kan en person vara förälder, kollega, vän, medlem av olika organisationer, och både ha en etnisk- och en nationell identitet. Identitet är huvudsakligen ett syntesbegrepp i vilket en individ försöker integrera sina olika roller och sina erfarenheter, till en sammanhängande självbild (Epstein 1978:101).

Alla grupper — t.ex. politiska, etniska, broderskaps — består av individer vilka måste

kunna samlas kring vissa grundvärderingar (*core values*).¹¹ Samtidigt existerar diversitet och komplexitet inom alla grupper, eftersom individerna inom en grupp har ett antal sociala identiteter vilka kommer från, men inte är förutbestämda av, t.ex. social skiktning, genus, ålder och etnisk tillhörighet (Ohnuki-Tierney 1993; se även De Vos 1995, kap.1). Sålunda borde gruppens grundvärderingar vara såpass breda att de kan omfattas av alla. Dock visar Cynthia Mahmood & Sharon Armstrongs (1992) studie av friser i Nederländerna att den frisiska identiteten inte har någon gemensam nämnare, t.ex. ett gemensamt och särskiljande språk, vilket förenar dem. Trots det känner de intuitivt att de är friser. Detta kan betecknas som en subjektiv tillhörighetskänsla. Kan det vara överförbart på svensk-amerikanerna, vilka liksom friserna är en mycket heterogen kategori (dock med härstamning från Sverige som gemensam nämnare)?

De ideologier som etniska grupper grundas på är sällan låsta i en fast form utan utgörs av myter och symboler vilka kan tolkas och omtolkas (Abner Cohen 1969). Symboler är bärare av meningar och betydelser, men kan inte "stå för sig själva": "Cultural symbols... are not of themselves naturally evocative of ethnic feelings; they achieve such force in an ethnic consciousness, not independent of it." (Kapferer 1988:116) Symboler är dessutom resurser och medel för att underhålla en kulturell identitet, och samtidigt källor för nya betydelsekonstruktioner. Men symboler har inte nödvändigtvis exakt samma innebörd för alla individer utan det ligger i symbolers natur att vara oprecisa (Anthony Cohen 1986). För att en symbol skall vara ett effektivt kommunikationsinstrument måste den bära fram liknande betydelse till de inblandade (Firth 1973). Med andra ord så gör alla människor egna tolkningar, med små variationer, vilket liknar samstämmighet.

Social- och kulturanthropologi i USA var i många år i stort sett synonymt med undersökningar av den inhemska indianbefolkningen. Dock gjordes en del antropologiska studier av andra grupper inom nationen. Skildringen av Yankee City åren runt 1930, publicerad mellan 1941 och 1959, av antropologgruppen kring Lloyd Warner tillhör de mest uppmärksammade. Inom amerikansk sociologi kom främst den så kallade Chicagoskolan under ledning av Robert Park från 1920-talet att intressera sig för etnicitetsforskning, och med djupstudier av etniska grupper empiriskt visa på det amerikanska samhällets komplexitet. Först under 1950-60-talen började amerikanska antropologer i större grad intressera sig för nationens assimilerade grupper — det som här benämns lågaktiva etniska grupper — vilket ibland tillskrivits svårigheten att erhålla medel för fältarbete i fjärran land för det snabbt ökande antalet antropologistuderande. Över årens lopp har många spaltmeter skrivits om de etniska grupper vilka ryms inom nationens gräns, men fortfarande har relativt få antropologer studerat de lågaktiva etniska grupperna.¹²

Vid tiden för massimmigrationen i USA fanns stora skillnader mellan de europeiska invandrande grupperna. I synnerhet människor från södra och östra Europa var mer segregerade kulturellt, regionalt, ekonomiskt och socialt, i förhållande till dem från nordvästra Europa (Greene 1977).¹³ De europeiska invandrarna kom till ett land med en dominerande grupp,

---

¹¹ Detta begrepp används av David Schneider (1968). Grundvärderingar inom den amerikanska nationen har undersökts och diskuterats bl.a. av James Peacock (1994) och kan ses som en grundläggande identitet eller arketypp/prototyp.

¹² Under 1990-talet kunde dock märkas i *abstracts in anthropology* och olika facktidskrifter, att antropologiska studier av den inhemska befolkningen framför allt behandlade *native Americans* och minoritetsgrupper.

¹³ "Till USA kom 8 miljoner mellan 1840-80 och mellan 1880-1930 24 miljoner invandrare. Den första periodens var huvudsakligen komna från Storbritannien, Irland, Skandinavien och Tyskland. Den andra periodens

“angloamerikaner” (Romanucci-Ross 1995). Många invandrare samlades i etniskt segregerade områden i städerna och en del av dem anslöt sig till etniska organisationer, vilket ofta innebar att avskärma sig från majoritetsbefolkningen. Likväl tillhandahöll samtidigt etniska institutioner även hjälp för medlemmarna att anpassa sig i det främmande samhället, dvs. institutionerna hjälpte immigranterna och deras barn att bättre förstå och acceptera amerikanska samhällsvärderingar (Greene 1977). Med etniska institutioner avses här mer än enbart organisationer där medlemmarna samlas efter något visst intresse, t.ex. gruppens historia.

För svensk-amerikaner fanns etniska institutioner såsom sjuk- och begravningskassor, försäkringsverksamhet o.d. Sedan många år tillbaka har dessa institutioners betydelse minskat avsevärt och de som inte har upphört med verksamheten för nu en tynande tillvaro. Allteftersom första generationen har dött ut och följande generationer “angliserats” har etniska institutioners direkta hjälp ersatts av andra samhällsinstitutioner, vilka inte bygger på etnisk härstamning.

Victor Greene (1977) har studerat etableringen och uppbyggnaden av vissa samhällen i USA med hög andel europeiska invandrare, och noterade att dessa samhällen inte var “... simply a precise reconstruction of the Old World setting they had known.” (*ibid*:172) Detta var en del av immigranternas kulturella adaptation. Organisatörerna — de kulturella ledarna, vilket Greene kallar *group founders* — hade en mycket viktig roll enär de som pionjärer skapade gruppens “grundstruktur” (*ibid*:145). Dessa ledare hade en dubbel och uppenbart motsägelsefull funktion, nämligen att både vara traditionsbevarare och förändringsagenter. Greene (*ibid*:172) konstaterar vidare att etniska organisationer och föreningar hjälpte gruppmedlemmarna tillrätta och möjliggjorde för immigranterna och deras barn att bättre förstå och acceptera amerikanska idéer om t.ex. *success* och socialt avancemang. Denna aspekt är viktig eftersom ledarna samtidigt befrämjade sitt eget folks deltagande i det amerikanska samhället, vilket för det mesta var okänt för nykomlingarna. Bland svensk-amerikanerna har liknande noterats av Edward Burton (1997:2), vilken skriver att den svensk-amerikanska pressen hjälpte dem som inte talade engelska att förklara grundläggande principer beträffande amerikansk politik; detsamma gäller även för norsk-amerikaner (Lovoll 1998:25).

Greene observerade att dessa ledare var förhållandevis okända även inom respektive grupp. Detta har även en parallell i det svensk-amerikanska ledarskapets genomslagskraft, både det samtida ledarskapet och historiskt sett (se t.ex. Barton 1994a).

Lågaktiv etnicitet

Ethnicity is not a way of looking back to the old world. Most of the immigrants were only too happy to get the hell out of it. Ethnicity is rather a way of being American, a way of defining yourself into the pluralistic culture which existed before you arrived.

—Andrew Greeley, 1978:182

Denna avhandling försöker att fånga in begreppet lågaktiv etnicitet. Vid studier av lågaktiva etniska grupper är det tillbörligt att närma sig problemet utan att binda sig för en alltför formell och styv definition av en etnisk grupp. Och en fråga inställer sig om man överhuvudtaget skall tala om “kulturer” i studier av komplexa moderna samhällen? Är det inte så, att den kulturella

studien förutsätter en homogenitet vilken antagligen inte existerar? Fenomenet lågaktiva etniska grupper är framför allt märkbart i dagens USA men kommer sannolikt att få betydelse i framtida multietniska samhällen i Europa, och annorstädes, då ättlingarna till förflyttade befolkningsgrupper befinner sig flera generationer bort från invandragenerationens erfarenheter vilka blandas med individens egna.

Inom begreppet etnicitet rymms två ytterligheter: från situationer där den etniska identiteten påverkar en stor del av människors liv och sociala samvaro, till situationer där den blir relevant endast en gång om året såsom exempelvis vid firande av någon nationell högtid (Eriksen 1992:9). Föreliggande studie behandlar etnicitet som ligger närmare den senare polen.

Lågaktiva etniska grupper, här ofta benämnda lågaktiva grupper, är etniska kategorier med få gemensamma grundvärderingar vilka individerna kan enas kring. Lågaktiva etniska grupper betraktas som etniska grupper trots att den etniska aktiviteten och sammanhållningen är låg. Att dra en gräns och fastslå att etniciteten har blivit lågaktiv är svårt eftersom den etniska härstamningen för vissa gruppmedlemmar är ständigt aktuell, medan andra gruppmedlemmar ser etniciteten som ett trevligt fast föga betydelsefullt avbrott i vardagen. Dessutom är det nästintill omöjligt att finna objektiva kriterier för att dra en gräns där det fastslås att etniciteten blivit lågaktiv. Därför skall uppdelningen av etnisk grupp och lågaktiv etnisk grupp betraktas som artificiell och gjord av den analyserande forskaren, eftersom det är fråga om en tämligen flytande gräns.

De lågaktiva etniska grupperna i USA är emellertid inte lika intensiva och kontrasteras sällan längre gentemot andra grupper som under massimmigrationens era då de var mer distinkta, hade procentuellt betydligt fler medlemmar ur första generationen och förde en kamp om resurser och inflytande med andra etniska grupper. Då de etniska grupperna kämpade om resurser och för överlevnad som grupp, skiljde de sig samtidigt från andra grupper i en tävlan, där gränserna gjordes mer synliga. Än idag kan dock finnas en kamp om ekonomiska resurser i dess vidaste bemärkelse. Detta sker emellertid inom ytterst begränsade domäner, t.ex. vid utbildningsinrättningar där vissa vill behålla studiet av ett särskilt språk och kultur levande.

Sedan länge är ättlingarna till de europeiska invandrarna etablerade i det amerikanska samhället. Den etniska härstamningen är sällan en belastning för dem. Nuförtiden är etnisk identifikation ett frivilligt val för dessa människor och identitetsmarkörer "... are in a very important sense 'empty symbols'... [The] symbolization of ethnic identification is primarily focused on style of life distinctiveness within the larger framework of much more nearly uniform American social structure." (Parsons 1975, citerad i Sollors 1986:35). Etnisk identitet bland ättlingarna till de europeiska immigranterna tonas ned i det nutida amerikanska samhället och har för flertalet övergått till den form vilken jag benämner lågaktiv etnicitet. Lågaktiv etnicitet är en identitet som människor kan välja att antaga, den tillskrivs inte dem av omgivningen.

Det finns ett antal närliggande begrepp, vilka i andemening liknar lågaktiv etnicitet. I *Anthropological Quarterly* specialnummer om *metropolitan anthropology* (1981:2) skriver Margaret Boone om *low-density cultural group* och Linda Bennet om *optional ethnicity*. Molly Schuchat (*ibid*) särskiljer på *old ethnicity* och *new ethnicity*: där den äldre etniciteten representerade provinsialism och bristande kunskap, innebär den nyare etniciteten både självmedvetenhet och valmöjlighet.

Joshua Fishman *et al.* (1985) gör gällande att det kan vara fruktbart att skilja mellan *sidestream* och *mainstream ethnicity*. Amerikaner av "kaukasiskt" ursprung förväntas ha något slag av *sidestream ethnicity*. Med vissa undantag har det inte så stor betydelse vilken etnicitet det är, eftersom den roll etnisk härkomst har inte längre hjälper eller stjälper individen i hennes

strävan efter framgång. Istället skänker denna *sidestream ethnicity* rötter som innebär "... meaningful cultural depth to individual and family life." (Fishman *et al.* 1985:511) Nämnda konstaterande kondenserar delvis etnicitetens innebörd för amerikanerna — kanske också för dem med många olika härkomster och vilka skämtsamt kallar sig "*Heinz 57*", dvs. allsköns blandning. *Sidestream ethnicity* har blivit del av den amerikanska erfarenheten.

I de nämnda begreppen poängteras givetvis något olika aspekter av lågaktiv etnicitet. I avhandlingen ges begreppet lågaktiv etnicitet i stort sett samma innebörd som Herbert Gans (1979) term *symbolic ethnicity*. Förutom Gans term finner jag emellertid dessa begrepp svåra att göra en direkt översättning av. Men även "symbolisk" etnicitet är problematisk att använda som term enär all etnicitet kan betecknas som symbolisk. Dessutom uppfattas ordet "symbolisk" av många människor som att något skulle sakna innehåll, vilket detta slag av etnicitet ju inte gör.

Jag finner lågaktiv vara en mer relevant term än symbolisk, och att därför lågaktiv etnisk grupp och lågaktiv etnicitet är de termer som bäst beskriver etniska grupper vilka är tämligen obemärkta i samhället och som smälter in där. Ett exempel på lågaktiv etnicitet är den judisk-amerikanska befolkningen, vilken av Barbara Myerhoff & Stephen Mongulla (1986:134) beskrivs som att de är etniska vid olika tidpunkter och beroende utav kontext.

Sollors (1989) beskriver etniska grupper i USA, vilka jag benämner lågaktiva, och anför att etnisk identitet,

... marks an acquired modern sense of belonging that replaces visible, concrete communities whose kinship symbolism ethnicity may yet mobilize in order to appear more natural. The trick that it passes itself off as blood, as 'thicker than water', should not mislead interpreters to take it at face value. (Sollors 1989:xiv-xv)

Över tiden har etniciteten blivit familjebaserad (Gans 1979). De etniska uttrycken bland individerna kan bestå i "A few salient rituals, a few foods, a transition commemoration here and there, a dance, a melody, these may be enough to maintain the sense of ethnocultural continuity in the midst of far-flung social change and ethnocultural innovation and melding." (Fishman *et al.* 1985:506f) Detta har likheter med Danielsons (1974) observationer av svensk-amerikaner i tredje- och fjärde led: dessa människor betraktar de traditioner vilka revitaliserats, införts eller skapats, som att representera en kulturell kontinuitet från det svenska bondesamhället.

Den etniska identiteten har blivit ett medvetet valalternativ i den mening att individen kan välja att acceptera tillhörighet med en viss grupp (Higham 1990), och likaså har alltid möjlighet att avstå då hon som medlem av majoritetssamhället vanligtvis saknar särskiljande markeringar. Gans (1979:1) betecknar *symbolic ethnicity* som "an ethnicity of last resort". Etniciteten mobiliseras endast vid vissa tillfällen, såsom vid släkträffar, besök i etniska föreningar och deltagande i festivaler; det är en etnisk roll vilken är lätt att antaga för ett visst tillfälle och är lika lätt att lämna. Till exempel kan människor med en nationell amerikansk identitet bli "tyskar", "svenskar" eller "italienare" under ett veckoslut för ett hyllande av Den Gamla Världen. Efter att ha varit *ethnics* under några dagar är det lätt att därefter återgå till livets normala vardagsroller. Därmed inte sagt att etniciteten är betydelselös. Tvärtom: vid dessa tillfällen blir den etniska identiteten i allra högsta grad relevant.

Det finns gradskillnader i den etniska intensiteten bland gruppmedlemmarna i lågaktiva grupper. Ett flertal faktorer inverkar på detta, bl.a. avstånd till den ursprungliga immigranten och giftermål över etniska gränser. Vissa gruppmedlemmar påverkas mer påtagligt av den etniska identiteten i det vardagliga livet och det går att göra en uppdelning mellan kärna (*core*) och periferi (*followers*), där kärnan är aktiva ledare (Bailey 1969). I den senare kategorin återfinns personer som arbetar med frågor relaterade till en specifik grupp, t.ex. museiarbetare, författare

och akademiker. Här går dessutom att placera in vissa personer vilka är verksamma inom etniska festivaler, framför allt i ledande positioner. Dessa människor brukar identifieras som kulturella ledare och betraktas som de mest aktiva i att utveckla strategier för en viss grupp. Detta kan exempelvis ske genom arbete med att försöka ge gruppen en passande historisk position, där ursprungslandet ges betydelse samtidigt som gruppens (positiva) påverkan på den amerikanska nationen poängteras. Som nämnts kan det dock finnas diskrepans mellan olika ledare om gruppens historia.

Symboler som framhävs bland tredje generationens invandrare (och bortom) tenderar att bli mer konkreta. Immigrantgenerationen hade förstahandserfarenhet av det gamla landet, en erfarenhet de endast till viss del förmedlade till sina barn. Till tredje generationen har ännu mindre traderats av ursprungslandets kultur. Enligt Robert Habenstein & Charles Mindel (1982:422) går etnisk symbolik i allmänhet från abstrakt till konkret: t.ex. dofter, personliga erfarenheter, relationer, uppfattningar och föreställningar, byts med tiden ut mot gripbara objekt såsom (bland svenskättlingar) dalahästar, vikingafigurer, folkdräkter och mycket mer. Vikingar och vikingatiden är i sig abstrakta symboler, men företräds av konkreta föremål och bilder av t.ex. vikingaskepp och krigare. Dessa konkreta symboler är inte nödvändigtvis grunda, utan kan laddas med betydelser och mening. Emellertid har symbolernas betydelser ofta förändrats både över tid och med nya generationers anpassning till det amerikanska samhället. Dock framkastar Eriksen (1996:56) delvis något annat: “[S]ymboler som var meningsfulla i en bestämd kontext kan fortsätta att vara det i en ny kontext efter att ha blivit omplanterade, om man lyckas hålla deras betydelse något så när konstant.”

Habenstein & Mindels förklaring kan samtidigt betraktas från motsatt perspektiv: att den etniska identiteten som sådan rör sig från det konkreta till det abstrakta. Immigrantgenerationens konkreta objekt/föremål hade jordnära betydelser för dem i hemlandet. I följande generationer har vissa objekt valts ut och fått delvis annan innebörd än den ursprungliga. Ett exempel på detta är att många svenskar, innan de emigrerade till Amerika, bodde i en liten röd stuga med vita knutar. Det var deras hem och symboliserade både familjen och hemtrakten. Sällan byggdes denna hustyp, med den i Sverige vanligt förekommande färgsättningen, i det nya landet.¹⁴ Under senare decennier har symbolen “en liten röd stuga” introducerats för svensk-amerikanerna, ofta i form av en kaffeservering vilket inte var dess ursprungliga betydelse i Sverige. Stugan har laddats med många andra betydelser än de ursprungliga. En röd stuga har kommit att symbolisera hela Sverige och svenskheten, givetvis tillsammans med andra symboler.

Gans (1979) anför att etniciteten i tredje generationen och bortom varken är intensiv eller ofta förekommande. Med utgångspunkt i mitt eget fältmaterial, verkar det osannolikt att fler än ett fåtal individer bortom tredje generationen, i dess strikta bemärkelse, har annat än en emotionell koppling till ett visst etniskt ursprung utav flera möjliga. En starkt bidragande orsak är att det bland flertalet av dessa har varit flera “blandäktenskap” med medlemmar från andra, vita protestantiska, grupper.

Gruppmedlemmarna befinner sig nu långt från förfädernas vardagserfarenheter och t.ex. Gans (1979) hävdar att den etniska identiteten mestadels blivit familjebaserad. Men har etniciteten blivit familjebaserad vilket Gans påstår? Jag vill gå ett steg längre och göra gällande att denna identifikation återfinns hos vissa individer, då det även inom en “utvidgad familj” kan

---

¹⁴Allan T. Nilson (1975:223f; 1988:87f) visar dock att de svenska immigranterna på landsbygden i nordöstra USA anpassade boningshusen efter lokalt mönster, medan ekonomibyggnader kunde utformas efter traditionell typ och med den svenska färgsättningen (rött med vita fönsterkarmar).

finnas stor variation.¹⁵ Å andra sidan kanske Gans menar att etniciteten är familjebaserad i den mening att individerna mer bryr sig om den specifika familjens härstamning, än ett visst kulturellt arv från en annan nation?

I studier av amerikanska etniska grupper talades länge om olika invandragenerationer. Detta var en generalisering som inte var helt förankrad i verkligheten eftersom det var stor skillnad såväl i vilken era förfäderna anlände som i vilken era ättlingarna växte upp. Forskare bortsåg dessutom från att åtskilliga gifte sig både mellan olika generationer och över etniska gränser.

Marcus Lee Hansen formulerade 1937 en tes, vilken framför allt uppmärksammats bland sociologer och historiker i studiet av etniska grupper i USA: “[W]hat the son [of the immigrant] wishes to forget the grandson wishes to remember.” (Hansen 1987:15) Än idag har Hansens tes, förvisso kritiserad av många, giltighet om etniciteten betraktas som ett vaknande intresse bland människor med ringa kunskap om den kultur vilken deras förfäder lämnade bakom sig.

I huvudsak studeras i denna avhandling dem ur tredje generationen, ett begrepp vilket användes redan 1942 av Margaret Mead; USA har blivit ett *third generation country* (Glazer 1990). Tredje generationen kan definieras som människor vilka är uppvuxna i USA — som socialiserats där — vare sig dessa är i andra, tredje, fjärde generation, mittemellan, eller av “blandäktenskap” (se även Fishman *et al.* 1985). Att placera in folk i generationer är dock svårt: hur placeras den vilken har en mor från andra generationen och en far från fjärde? I brist på vedertaget begrepp benämner jag därför dessa mittemellan. På motsvarande sätt är även “blandäktenskap” problematiskt.

Den etniska börden har betydelse för många människor långt bortom invandragenerationen. Detta speglas bland annat av George De Vos (1995:30, min kursivering): “Children of parents who carried little ethnic baggage *in their search for upward mobility* deeply miss the expressive emotional satisfactions of some form of ethnic belonging.” I kombination med “Hansens tes” kan generaliseras så, att tredje generationen har uppnått högre position och status i samhället genom sina föräldrars strävan att frigöra sig från invandrarbakgrunden. Därmed har de indirekt beretts möjlighet att söka efter sin etniska bakgrund utan att detta medför en nedvärderande syn från det omgivande samhället.

Inom USA existerar många subkulturer, vissa baserade på etnicitet, samtidigt som det finns en gemensam nationell kultur, givetvis med många nyanser. Ernest Gellner (1983) och Hobsbawm (1983b) — och många andra, såsom t.ex. De Vos (1995) och Eriksen (1996) — har poängterat det allmänna skolsystemet som en mycket viktig faktor för homogenisering av en befolkning till medborgare i en nation. För amerikanska förhållanden har detta beskrivits av Raymond Firth (1973) vilken bl.a. visat på betydelsen av att skoleleverna varje morgon får svära trohet till den amerikanska fanan. Denna fana får symbolisera hela den amerikanska nationen och dess rådande värderingar (jfr Ortner 1973). James Banks (1975, i Weiser 1978:190) anför att såväl det allmänna skolsystemet som andra institutioner i USA dominerades av den anglosaxiska befolkningen och han hävdar att en av skolans huvudfunktioner var att radera ut barnens etniska karaktärsdrag och forma dem till amerikaner. Skolsystemet har även uppmärksammats av Arnold Barton (1994a:145), vilken hävdar att allmänna skolor var bland de allvarligaste hindren till att behålla den svenska identiteten i USA.¹⁶

---

¹⁵Med utvidgad familj avser jag framför allt den vuxna syskonskaran. Innan dessa individer vuxit upp är det sällsynt att de visar intresse för sitt etniska ursprung, men senare i livet blir vissa intresserade av den medan andra syskon förefaller ointresserade av ursprunget.

¹⁶Professor Arnold Barton är en ledande auktoritet bland nutida svensk-amerikanska historiker, och jag refererar

Sålunda kan konstateras att det nationellt sett nuförtiden finns en grundläggande homogenitet i USA, åtminstone bland de "vita", vilken i icke ringa grad kan tillskrivas det allmänna skolsystemet.

Länge har talats om ett återuppväckande av etniciteten i det amerikanska samhället (*the ethnic revival*). Framför allt sociologer och historiker hävdar ofta att ett etniskt återuppväckande startade med att afro-amerikaner började ställa krav på det omgivande samhället, exempelvis genom Black Power-rörelsen (se t.ex. Marger 1974; Weiser 1978; Colburn & Pozzetta 1979). Folklorister som t.ex. Stephen Stern & John Cicala (1992) anför att medvetande om "rastillhörighet" och etniskt ursprung på 1960-talet tillät grupper vilka mer eller mindre berövats sina medborgerliga rättigheter att göra sin röst hörd och bli en kraft att räkna med på kulturella, sociala och allmänna arenor.

De sociologer som talar om etniskt återuppväckande utsträcker detta vanligtvis även till de etniska grupper vilka här benämns lågaktiva. Till exempel hävdade Martin Marger i mitten av 1970-talet att "It is well recognized that during the past decade a rebirth of ethnic awareness has occurred in the American society." (Marger 1974:3), vilket nästan ordagrant upprepas av en annan sociolog, Marjorie Weiser (1978:152). Denna föreställning delas av många sociologer, men inte alla: Gans (1979:1) hävdar att det som verkar vara ett etniskt återuppväckande egentligen är en mer synlig form av ett gammalt fenomen, eller en ny fas av ackulturation eller assimilation.

Således finns bland samhällsforskare en skillnad i synen på om det verkligen var fråga om etnisk återuppväckelse. Som Peter Kivisto (1993:84ff) observerat, hävdar vissa forskare att etniciteten visat sig vara anmärkningsvärt beständig och formbar till ändrade (nya) förhållanden — dessa forskare söker efter etnisk fortlevnad — och i den kategorin kan flertalet antropologer placeras.

Otvivelaktigt är flertalet av europeiskt ursprung assimilerade och etniciteten har förändrats i uttryck och anpassats till nya omständigheter. Denna fas benämns här lågaktiv. I barthiansk anda skriver den fransk-amerikanske antropologen Hervé Varenne (1986:93ff) att den etniska intensiteten — här syftar han på det jag benämner lågaktiva grupper — kan öka då skillnaden mellan grupperna hotas, dvs. när de riskerar att försvinna som grupp. Detta kan stämma bland kulturella ledare på gruppnivå, men gäller det för individer som inte är intresserade av gruppen i sig utan har ett mer personligt intresse för sin etniska härkomst och kulturella bakgrund (det som Gans benämner familjebaserad etnicitet)?

Metodologisk diskussion

Jag har länge fascinerats av svensk-amerikaner, och Vilhelm Mobergs utvandrarromaner har del i detta. Som forskarstuderande har jag i många år varit intresserad av etnicitet och etniska grupper, och har i olika uppsatser behandlat etnicitet som fenomen. Efter flera års studier av etnicitet kom jag fram till att svensk-amerikaner skulle vara intressanta att närmare studera, särskilt eftersom jag, till skillnad från många andra svenskar, inte har en nära bindning till dessa utvandrarättlingar.¹⁷ Därigenom har tanken varit att kunna studera svensk-amerikanerna mer

---

till ett femtontal av hans artiklar samt en bok. Barton var under många år redaktör för *The Swedish American Historical Quarterly* (se kap.2).

¹⁷De närmaste personliga kopplingar som jag har till dessa utvandrare är att min farmors morbröder utvandrade

“objektivt”, att inte ha en släktrelation till dem. Socialantropologiska studier innebär ju, till skillnad från de flesta andra akademiska discipliner, att forskaren ger sig in på ett för honom eller henne obekant fält och helst då inte har någon koppling till dem som studeras.

Efter litteraturgenomgång fann jag att svensk-amerikanerna i Kalifornien var styvmoderligt behandlade såväl inom aktuell som historisk forskning. Detta blev en utmaning. Under förberedande fältarbete 1993 befanns Turlock vara det bästa alternativet för denna studie, då stor-San Francisco, Sacramento och Kingsburg (en annan “svenskstad”) är belägna inom rimligt köravstånd med bil. Med Turlock som utgångsort kunde jag täcka in stora delar av norra Kalifornien, vilket är viktigt för att få ett vidare perspektiv på svenskheten.

I huvudsak bygger den text som behandlar svensk-amerikanerna (inter-)nationellt på tolkning av publicerat material. En del av detta refereras till explicit. Annat bygger på ackumulerad kunskap från min inläsning av publicerat material.

En stor del av det regionala materialet från Kalifornien består av skriftliga opublicerade källor, t.ex. medlemsblad, tidningsartiklar och egna observationer (inklusive intervjuer/diskussioner). Merparten härrör från etniska organisationer och föreningar. Dessa källor refereras medvetet sparsamt i texten. Det närmaste “antropologiskt material” är den svenska etnologen Phebe Fjellströms (1970) studie av svensk-amerikanerna i San Joaquin Valley, vilken företrädesvis behandlar bosättningarna i Kingsburg och Turlock. Jag refererar sparsamt till Fjellströms studie. Hennes bok har huvudsakligen använts för bakgrundsinformation, men också som inspirationskälla för ytterligare undersökningar, varför dess betydelse inte skall negligeras.

Att studera urbana människor innebär många telefonsamtal och bilkörning över relativt stora sträckor, vilket gör tidsplanering viktigt. Svensk-amerikanerna i Turlock finns utspridda över hela staden och den omgivande landsbygden, en zon med cirka 10 kilometers radie från centrum. Ingenstans återfinns de i större koncentration, och det existerar inte längre ett etniskt svenskt grannskap som under första hälften av 1900-talet. I allmänhet påträffades svensk-amerikaner i större antal endast i de svensk-amerikanska kyrkoförsamlingarna och vid den skandinaviska festivalen. Ett kapitel vardera tillägnas därför dessa två etniska arenor.

Många svensk-amerikaner bor i det närbelägna och betydligt större kommuncentret (*county seat*) Modesto, 1,5 mil nordväst om Turlock.¹⁸ Omkring 4 100 av Modestos 165 000 invånare rapporterade svensk härkomst i 1990 års folkräkning (U.S. Bureau of the Census: California. Tabell 166, s.819). Svensk-amerikaner återfinns emellertid i alla delar av Kalifornien. Forskaren är den som sätter gränsen för den population vilken skall undersökas, och jag har valt att primärt studera svensk-amerikaner som bor inom territoriet de först tog i besittning i Turlock och dess omgivning. Svensk-amerikaner som återfinns längre bort, t.ex. i Modesto eller stor-San Francisco, har behandlats som att de tillhör regionen norra Kalifornien.¹⁹

Ibland misslyckades försök att arrangera intervjuer. Trots att flertalet svensk-amerikaner svarade positivt på min förfrågan om en intervju, var det många som bad mig återkomma senare

---

till Kalifornien, och hördes aldrig av efter jordbävningen i San Francisco 1906, samt att två av mormors farbröder utvandrade till Canada, ingen av dem med barn i det nya landet.

¹⁸I avhandlingen avses alltid svenska mil, dvs. 10 km.

¹⁹Uppdelningen av Kalifornien i två delar är allmänt vedertagen, men delstatens invånare har svårt att exakt uppge var gränsen går; många gånger har diskussioner förts om att dela Kalifornien, första gången redan 1852 (Fradkin 1995).

eftersom de "för tillfället var upptagna". Dessa möten blev sedan aldrig av. I andra studier av svensk-amerikaner har detta även rapporterats av t.ex. Timberlake (1985) och Wheeler (1958). Sådana problem är vanligt i studier av människor vilka är sociala jämlingar, till skillnad från studier i "icke-komplexa samhällen" där antropologen besitter en annan maktposition.

Ett femtiotal formella intervjuer genomfördes. Dessa tog mellan 1,5 och 4 timmar i anspråk, med utvecklingen att intervjuerna tenderade bli längre allteftersom mitt fältarbete fortskred. Jag valde att inte använda bandspelare utan tog korta minnesanteckningar inför kvällens dagboksskrivande. En del viktiga uttalanden av informanter kan därmed ha missats, men syftet var att skapa en helhetsbild hellre än exakta ordalydelser. Om en viss fråga ställts en tid efter intervjun hade deras svar i andemening blivit lika/liknande, men orden ordnade på annat sätt. Intentionen var inte att få exakta citat. Dessutom vägdes in att människor ofta blir på sin vakt när bandspelaren används. Inför varje intervjutillfälle fanns ett stort antal frågor nedskrivna (både standardfrågor och specifika för varje intervjuperson), men jag försökte i möjligaste mån att inte nämna frågorna direkt utan hellre styra in diskussionen på dessa ämnen.

Merparten av fältanteckningarna baseras på vardagsdiskussioner med människor. Jag brukade åka över till vissa informanter för en liten pratstund över en kopp kaffe och hade sällan notblocket framme för att det inte skulle kännas som en formell intervjusituation. En del bearbetat material kan betecknas som "skvaller". Skvaller är, skriver Roger M. Keesing (1974:93), "... at once text and native commentary on text, [which] offers particularly rich insights." Rätt använd är sådan information värdefull, dvs. alltid kontrollerad mot andra uppgifter.

Under fältarbetets första halvår upprättades personakter. Informationen rörde både människor jag träffat och sådana som jag kunde förväntas att träffa. Personuppgifterna kom från egna fältanteckningar, tidningsartiklar och andra källor, ofta informanter. Genom dessa personakter kunde jag bl.a. upptäcka släktskapsrelationer och vara förberedd inför ett intervjutillfälle.

För att få en bakgrund till stadens utveckling och framförallt dess invånare, studerades lokaltidningen Turlock Journal på mikrofilm. Det huvudsakliga syftet på var att finna artiklar där svensk-amerikaner omnämns likväl som viktiga tilldragelser i Turlock. Denna historik har ännu inte nedtecknats i Turlock, enär händelser efter andra världskriget sällan betraktas som historia av dem vilka upplevt detta. De år som täcktes var 1945 till 1950, 1962 till 1964, samt 1984 till 1994. Under fältarbetet, september 1994 till januari 1996, prenumererade jag på både Turlock Journal och den regionala tidningen Modesto Bee.²⁰

Anledningen till urvalet av vissa år är av praktisk natur. Från början var min intention att studera de senaste femtio årens utveckling. Efter genomgång av fem årgångar insåg jag hur tidskrävande arbetet skulle vara i relation till dess forskningsvärde och att det är en uppgift för historiker. Därför beslöt jag att täcka in de senaste tio åren samt tre år under 1960-talet för att få visst jämförelsematerial. Jag hade även tillgång till Modesto Bees arkiv med nyhetsklipp från slutet av 1940-talet till mitten av 1980-talet, ett arkiv som donerades till Turlocks stadsbibliotek när tidningen datoriserades. Arkivet är utförligt sorterat och innehåller det mesta där Turlock omnämns i tidningen.

Som bakgrund för denna avhandling har även använts privata dagböcker, ett tiotal släktkrönikor (*family histories*), broschyrer och opublicerad historik om Turlock. Kvaliteten på materialet varierar betydligt. Jag har även haft tillgång till ett halvdussin terminsuppsatser vilka

---

²⁰ Prenumerationen på Turlock Journal fortsatte hela 1996.

behandlar svensk-amerikanerna, skrivna vid det lokala universitet. Även dessa håller ojämn kvalitet och är inte så objektiva som vore önskvärt. Detta kan exemplifieras med vad en student skriver i sin konklusion: "Since I am of Swedish descent, I cannot help but feel a sense of pride, when reflecting upon scenes of earlier days. The Swedish people were sturdy, and hardy, with a strong faith in God. Truly, the early Swedish people conquered and won — contributing greatly to help make Turlock what it is today." (Johnson 1968:24)

Att förena nutid och dåtid till en koherent berättelse är, åtminstone till viss del, ensidig och selektiv (Dening 1988:9). Samtidigt är jag formad av min bakgrund, både den antropologiska och som människa, vilket oundvikligen bidragit till att färga den slutliga produkten. Redan i frågeställningarna som präglat det inledande skedet av studien har jag satt avhandlingens ram.

Jag bodde alldeles intill Skandi-Fests kontor. Lägenheten samägdes av festivalens grundare och den nuvarande festivalpresidenten, den senare även grundarens svåger. Jag blev mycket inblandad i de aktiviteter som sker under året och vilka är kopplade till driften av festivalen och hade full tillgång till festivalens arkiv.

Det faktum att jag är från Sverige och samtidigt forskare som intresserar sig för svensk-amerikaner i Turlock, öppnade många dörrar. Ett problem för fältstudien var den diskrepans i trosfrågor som existerade, enär jag är icke-religiös. Detta överkoms genom att undvika diskutera religion; jag är uppvuxen i ett starkt sekulariserat samhälle och påverkad av denna omgivning. Om min ståndpunkt i religiösa spörsmål hade uppenbarats är jag säker på att många dörrar förblivit stängda, åtminstone i ett tidigare skede, och utkomsten av studien skulle ha blivit mycket annorlunda. Måhända frånvaron av religiösa diskussioner med informanterna har blivit en svaghet i avhandlingen. Men istället för att direkt undersöka den kristna tron försökte jag förstå religionens innebörd för dessa människor och tror att studien i slutänden vunnit på detta genom mitt utifrån-perspektiv.

Av informanterna gavs jag rollen av att vara en slags nutidshistoriker. Till att börja med försökte jag värja mig för denna förvanskning av sanningen, men fann efter ett tag rollen bekväm. Jag förklarade dock så ofta som möjligt syftet med undersökningen — att studera hur svenskätlingarna lever idag — ofta med en tids mellanrum, för de människor vilka studerades, samt beredde dem alltid möjlighet att ställas utanför en direkt intervju. För att försvåra för utomstående att identifiera informanter har alla nu levande personer givits ett fiktivt namn som någorlunda överensstämmer med verkligheten. Sålunda har exempelvis "Anderson" kanske bytts ut till "Pearson" och så vidare. I enlighet med detta har irländska eller tyska namn behandlats på motsvarande sätt. Avlidna personer benämns oftast med sitt rätta namn.

Än idag håller jag kontakt med personer såväl inom Skandi-Fest som andra turlockbor och jag uppdateras i viss mån om vad som sker i samhället. Ett eventuellt postdoktoralt arbete skulle kunna mer fokusera på Turlock som helhet, särskilt de existerande nätverken, vilka bland annat bygger på etnisk börd (inte enbart svensk-amerikaner), kyrkotillhörighet, arbetsrelationer, släktskap, med mera: följande avhandling frilägger endast några lager av många i samhället Turlock.

2. SVENSK-AMERIKANER

Början av kapitlet behandlar utvecklingen av den svensk-amerikanska identiteten i ett historiskt perspektiv och hur kulturella ledare aktivt arbetat för att ge gruppen en passande svensk-amerikansk historik. Här diskuteras även svensk-amerikanska traditioner och olika firanden. Andra hälften av kapitlet ägnas åt olika etniska organisationer och särskilt fokuseras på Vasaorden, en studie vilken fortsätter på distrikts- och lokal nivå i de två därpå följande kapitlen.

Begynnelsen av en svensk-amerikansk identitet

Många svensk- och andra skandinav-amerikaner påstår att de som grupp funnits ett tusen år i Nordamerika. Man räknar då från år 1000 när de första vikingarna, vilket allmänt hävdas, anlände till den nordamerikanska kontinenten. Vikingarnas närvaro i Nordamerika hade liten betydelse — om ens någon — för den sociala och kulturella utvecklingen på kontinenten, men har likväl blivit den viktigaste symbolen för amerikaner av skandinavisk härkomst.

Vikingarnas historiska betydelse började framföras av en skandinav-amerikansk intellektuell elit, tillika kulturell elit, under 1800-talets andra hälft. Redan i slutet av 1860-talet hade norsk-amerikanska ledare börjat poängtera vikingarnas upptäckt av Amerika (Blanck 1997:208).²¹ Med Greenes (1977) terminologi kan den kulturella eliten benämnas *group founders*. Dessa var m.a.o. de människor vilka utvecklade strategier för den svensk-amerikanska identiteten, det som kan benämnas gruppens grundstruktur. Beträffande relevanta symboler är denna i stora drag fortfarande giltig. Genom elitens ansträngningar gjordes den skandinaviska allmänheten medveten om vikingarna och vad "förfäderna" uträttat under sina resor och härjningar (Blanck 1989; 1997) och idag känner ju flertalet amerikaner till åtminstone något om vikingarna och deras dåd.

Idén om vikingarnas upptäckt av den nordamerikanska kontinenten fick snabbt erkännande bland skandinaviska immigranter. Detta skall sättas i relation till Columbus upptäckt av Amerika, vilket poängterades av italienarna i USA. Den verkliga europeiska upptäckaren torde dock vara Bjarni Herjolfsson vilken under färd från Island till Grönland navigerade fel och hamnade vid den Nordamerikanska kusten. Då han sedermera nådde Grönland berättade han om sitt fynd, varpå Leif Eriksson omkring 14 år senare satte ihop en expedition för att utforska området (se t.ex. *Sweden & America* Spring 1989:7).

Att vara först eller åtminstone bland de första, är i många sammanhang prestigemässigt viktigt i USA. Så även bland etniska grupper, och vem som var Amerikas upptäckare utvecklades till viss politisk kamp mellan italienare och skandinaver att hävda sig, och rättfärdigas i det nya samhället. I denna kontext skall nämnas att Sverige var tredje nation efter briter och holländare, 18 år efter *Mayflowers* ankomst, att grunda en koloni i det territorium

---

²¹Det tidigaste som jag funnit att vikingar använts som symbol av svensk-amerikaner är vid en *Fourth-of-July*-parad 1876 i Worcester, Massachusetts (Runblom 1995:8). Ann-Charlotte Harvey (1995:81) spårar "vikingaromantiken" till Tegners *Fritiofs saga*, fullbordad 1825.

vilket senare utvecklades till Amerikas Förenta Stater. Även detta har använts i retorik för att rättfärdiga den svensk-amerikanska gruppens existens i det amerikanska samhället. I förlängningen ville svensk-amerikanerna erhålla någon form av hemortsrätt i USA både genom vikingarnas upptäckt av kontinenten och genom att Sverige var bland de första nationerna att kolonisera Nordamerika.

Det bör noteras att de spanjorer (och fransmän) vilka bosatte sig i nuvarande sydöstra hörnet av USA ignoreras i officiell retorik, utan man utgår från det som kom att räknas som USA:s *Heartland*. Såvitt jag funnit har inte *Hispanics* poängterat nämnda faktum.²² Fast kanske dessa inte har fått något gehör för sådana anspråk i intrigerna mellan olika etniska grupper, dvs. att vita protestanter samt italienska ättlingar har dominerat debatten?

Många skandinavättlingar i Mellanvästern är övertygade om att vikingar färdades ända till nuvarande Minnesota. Bland annat baserar de argumenten på den runsten, The Kensington Stone, vilken i slutet av 1800-talet hittades i Minnesota. Kensingtonstenen hävdas ha blivit rest 1362 av vikingar på uppdrag av Sveriges och Norges kung (se t.ex. Holand 1957; Blanck 1996:13f; Lovoll 1998:5f). Stenen har ansetts förfalskad av de flesta inom forskarsamfundet. Men majoriteten av skandinav-amerikanerna i området där den hittades, och även många andra lekmän, betvivlar inte dess äkthet. Dock anses det numera bevisat att vikingarna nådde Nordamerika, vilket visats av arkeologiska utgrävningar på New Foundland (Runblom 1995:9).

Huruvida Kensingtonstenen är äkta eller ej kan jag inte bedöma. I sammanhanget vill jag dock referera till en annan relik vilken länge ansågs förfalskad, den s.k. Vinlandkartan över Nordamerika. Denna karta återfanns 1957 och innehåller såväl en beskrivning av Leif Erikssons resa som att Vinland är inritat. De första analyserna på 1970-talet visade att kartan måste vara en förfalskning, men nya undersökningar tillbakavisar de tidigare undersökningarnas slutsatser. Kartan har nu deklarerats som äkta av forskare vid Yale University och dateras till 1440-talet (se *Göteborgs-Posten*, 15 februari 1996).

Väl dokumenterat är att svenskar funnits i Nordamerika i drygt 360 år: 1638 grundades kolonin Nya Sverige i nuvarande delstaten Delaware. Knappt 400 svenskar och "finländare" — Finland var då del av Sverige — bosatte sig i kolonin, dock med dåligt bistånd av moderlandet (Barton 1995c:8). Ett tiotal svenska expeditioner gjordes till den nya kolonin innan den utan blodsspillan övertogs av holländarna efter endast 17 års existens (Nordstrom 1988:3).²³ Kolonins betydelse för byggandet av den nya amerikanska nationen anses av nutida historiker vara försumbar: "New Sweden left a rather small imprint on subsequent American history, although the voluminous literature in the field leads one to believe the opposite." (Blanck 1993:28, not 28) Från slutet av 1800-talet och framåt har kolonins största betydelse varit dess roll i skapandet av en svensk-amerikansk självbild (Barton 1994a:5; se även Blanck 1996:13).

Bland inflytelserika svensk-amerikaner har både vikingar och Nya Sverige-kolonin starkt framhävts i uppbyggnaden av en etnisk identitet, vilket är *invented traditions*. Eriksen (1996:21) skriver att "Alla traditioner är i viss bemärkelse 'uppfunna' av människor, och även uråldriga myter och ritualer förnyas och förändras hela tiden för att de ska passa in i en nutid." Genom den

---

²²*Hispanics* är ett sammanfattande begrepp för latinamerikaner, vilka består av många etniska grupper; somliga av dessa hävdar spansk descent.

²³De uppgifter jag har om antalet expeditioner går isär. Fritz Henriksson (1939:64) skriver att totalt tio expeditioner sändes till Nya Sverige; Algot Mattsson (1987:21ff) anför att tolv expeditioner sändes. Mattssons uppgifter verkar tillförlitligare eftersom han mycket noggrant redogör för de olika expeditionerna med bl.a. exakta datum för avfärd och ankomst.

kulturella elitens ansträngningar har många svensk- och andra skandinav-amerikaner gjorts medvetna om förfädernas betydelse. Sådan symbolisk historiekonstruktion kan bland annat ses i replik-byggnationen av det första skepp som anlände till Nya Sverige, Calmare Nyckel: sedan 1920-talet har olika föreningar samlat in pengar för att bygga en kopia av skeppet, och 1997 färdigställdes detta av The Kalmar Nyckel Foundation. Fortfarande är kolonin viktig för en del människor och nämnda förening uppmanar folk att "... work to preserve this sacred spot." (*California Veckoblad* Sept. 9, 1993)

Under 1800-talets sista decennier uppstod ambitioner såväl bland den religiösa som den intellektuella/kulturella eliten att skapa en "svensk-amerikansk högkultur" (Blanck 1992; 1997; jfr Christianson [1993] om norsk-amerikaner; Conzen [1989:69f] om tysk-amerikaner). Genomslagskraften av denna högkultur bland allmänheten har dock ifrågasatts (Blanck 1997:22). Liknande försök till skapande av högkulturer torde även skett bland många andra euro-amerikanska grupper. Då som nu hade vikingar en framträdande roll i etnicitetsbygget. Strävandena att skapa en högkultur avtog vid tiden runt depressionen (från 1930), då etniciteten transformerats från den publika till domestika sfären (Blanck 1992: 140f).

Ofta hävdas att de utvandrade svenskarna blev mer nationellt svenska efter emigrationen. Samma har sagts om många andra euro-amerikanska grupper: "The European peasants who settled in America by and large did not bring with them fully formed national identities. Rather, their primary level of association was with the local and regional areas from which they had come." (Lindell 1987:9) Beträffande svenskarna gäller det ovan anförda framför allt den tidiga utvandringen. Vid den tiden var det ovanligt att resa större sträckor inom landet, men ju närmare nutid desto mer medvetna var emigranterna om den nationella identiteten trots att de fortfarande själva i första hand såg sig som smålänningar, hälsingar och så vidare; de hade en hembygdskänsla. Som Barton (1995a:25f) anför, hade Sverige ett väl fungerande skolsystem i slutet av 1800-talet, en skola vilken kunde förmedla ett gemensamt arv bland svenskarna. Senare immigranter var därför mer nationellt svenska än de tidigare invandrarna.

Till skillnad från immigranterna vilka kom i slutet av 1800-talet hade sålunda många tidigare immigranter en lågt utvecklad nationellt svensk samhörighetskänsla. Samtidigt blev den regionala eller lokala identiteten irrelevant i det nya samhället, vilket delvis kan härledas till att andra grupper gav dem epitetet svenskar; en känsla av etnisk tillhörighet utvecklades. Den nya identiteten blev fastare och efter hand kom de att kallas "svenskar i Amerika". En svensk-amerikansk identitet började uppenbaras (Lindmark 1971; Barton 1990; 1992; Blanck 1990).

Första gången bindestrecksadjektivet svensk-amerikan användes var 1884 i veckotidningen *Hemlandet* (Barton 1994b:179). En svensk-amerikansk identitet var i vardande, vanligtvis under beteckningen "svensk", dvs. utan bindestreck, och de såg sig själva som vare sig Sverige-svenskar eller amerikaner. Människorna var omedvetna om att en svensk-amerikansk identitet höll på att utvecklas, då det ju först i efterhand sådant kan konstateras. Charles Nelson (1990) framlägger att i identitetsskapandet var det en helt ny version, eller karikatyr, av Sverige som bildades. Denna version var utomordentligt selektiv och ojämn. I konstruktionen av etnisk identitet fick vikingaeran en framträdande plats, då den, bland annat, var en tid när svenskarna spelade en avgörande roll i den europeiska historien (Blanck 1990:87f; Barton 1994a). Med andra ord så skapade de en bild av sig själva som ättlingar till den fruktade gruppen.

I det som kollektivt, men inte geografiskt, kallades Svenska Amerika fanns bl.a. egna kyrkor, skolor, broderskapsorganisationer, butiker och andra affärsrörelser, sällskapsklubbar och föreningar för att knyta samman svensk-amerikanerna. Publikationen av böcker var livlig och hundratals dags- och veckotidningar gavs ut (Hasselmo 1976:28). Idag återstår fyra svensk-amerikanska tidningar, några tidskrifter, samt viss utgivning av böcker i små upplagor. Den

svensk-amerikanska pressen spelade en betydande roll för att mobilisera svenskarna som grupp.

Enligt en äldre definition där alla födda i Sverige eller med minst en förälder född i Sverige räknades, var den svensk-amerikanska gruppen som störst vid tiden för första världskriget, då det fanns omkring 1,5 miljon svensk-amerikaner (Hasselmo 1976:10). Från folkräkningen 1980 används självdefinition av *ancestry* och siffrorna är sinsemellan inte jämförbara.

Det måste poängteras att ingen automatiskt tillhörde den svensk-amerikanska gruppen bara för att han eller hon var född i Sverige eller av svenska föräldrar (Blanck 1997:35). Samtidigt som svenskarna alltmer angliserades förändrades även deras identitet: Barton (1994a:264) skriver att tiden mellan första världskriget och 1930-talets depression var svensk-amerikanernas etniska identitet på god väg att bli en fråga om individuell känsla, familjetradition och alltmer otydlig nostalgi vilken inte längre var lika starkt kopplad till förfädernas seder eller språk. Känslan av etnisk särprägel skilde sig mellan olika individer, tidens gång och under en viss individs levnad. Detsamma gäller flertalet amerikaner av europeiskt ursprung.

Alla immigranter stannade inte i USA: ända sedan början på den stora utvandringen för över 150 år sedan har många återvänt. Emigrationshistorikern Lars Ljungmark (1980:13; 141) uppskattar att omkring 18-20 procent av de 1,2 miljoner utvandrade svenskarna återvände till sitt fädernesland. Emigrationen till USA följde länge de växelvisa konjunkturerna på ömse sidor Atlanten: då det var högkonjunktur i Sverige var utvandringen låg, och *vice versa* (Norman 1991). Efter börskraschen 1929 upphörde nästan all emigration från Sverige och återflyttningen blev betydligt större (Ljungmark 1980). Efter andra världskriget har i medeltal 1 700 svenskar årligen anlänt till USA, ett antal som nästan helt balanseras av återmigration (Barton 1999:14). En stor del av dessa är välutbildade *professionals* vilka bosatt sig i större städer, särskilt på Öst- och Västkusten. Flertalet behåller det svenska medborgarskapet och planerar att återvända; de betraktar sig som "*overseas Swedes*" hellre än svensk-amerikaner (*ibid*).

Invandrarna i USA, både första och följande generationer, påverkades inte i samma utsträckning som tidigare av nya invandrare från Sverige. Nya impulser till gruppen stagnerade och angliseringsprocessen påskyndades, då massemigrationen upphörde. Efter första världskriget vann engelska språket terräng över svenskan. Inom svensk-amerikanska trossamfund och församlingar pågick utdragna diskussioner om vilket språk som skulle användas. Här segrade ungdomarna. Alldenstund engelska var första språk för flertalet unga, och många inte alls förstod svenska, fann kyrkoledare att det enda möjliga för de olika samfundens överlevnad var övergång till det språk ungdomen förstod (se t.ex. Olsson 1962).

I studiet av svensk-amerikaner i Amerika hävdades länge att gruppen snabbt assimilerades, en syn som började förändras under 1960-talet. Sedan dess har många forskare undersökt underhåll av etnicitet/traditioner/identitet hellre än assimilation. Nutida historiker och sociologer betraktar de tidiga immigranterna som bra på att anpassa sig till den nya miljön (t.ex. Blanck 1997), men att de i viss mån behöll sin svenska särart (se t.ex. Lindell 1987). Med andra ord blev de snabbt svensk-amerikaner. De var inte helt svenska, ej heller helt amerikanska; en ny identitet utvecklades.

De traditioner invandrarna förde med till det nya landet har med tiden både försvagats och förändrats genom generationsväxlingar och tidsmässig distans till den ursprunglige immigranten. Särskilt efter andra världskriget har det blivit vanligt bland tredje generationen att gifta sig över etniska gränser, gränser vilka för övrigt är nästan uttraderade bland euro-amerikaner, medan gränsen mellan protestanter och katoliker fortfarande har betydelse. De nya angliserade generationerna har sedan länge format den etniska identiteten i en riktning som mer överensstämmer med den anglosaxiska ("*WASP*" eller *mainstream*); det har skett en anglisering av ursprungliga invandrartraditioner, samtidigt som nya utvecklats.

Etnisk interaktion och identitet har alltid existerat, men ständigt transformerats både genom nya generationers medverkan och det omgivande samhällets utveckling. Allteftersom transportmöjligheterna förbättrats har en betydande mängd utvandrare och deras ättlingar besökt Sverige för kortare eller längre tid. Därigenom finns det utbyte mellan svenskar och svensk-amerikaner, både organiserat och på individ- och familjenivå.

Det finns vissa grundvärderingar och symboler vilka svensk- och andra skandinav-amerikaner kan enas kring. Som visas i den följande framställningen är vikingar det mest slående exemplet: det är en konstruktion av historia som har blivit den starkast enande symbolen för skandinavättlingar i USA. För svensk-amerikaner har dalahästen fått liknande innebörd.

Den svensk-amerikanska gruppen börjar formars

Före 1850 emigrerade få människor från Norden till USA. Under 1850-talet började nordbor anlända i allt större antal och tillsammans med en eller flera andra skandinavisktalande grupper bildade de ofta kyrkoförsamlingar och föreningar, vanligtvis av nödvändighet då respektive nationella grupp hade för få medlemmar för att kunna hävda sig i det nya samhället; skandinaverna kunde förstå varandra tämligen bra både språkligt och kulturellt.

Den första svenska föreningen i USA var Swedish Society i New York, grundad 1836 och fortfarande aktiv. Det var dock vanligt fram till 1880-talet att bilda föreningar och organisationer vilka byggde på skandinavisk samhörighet. En nordisk gemenskap, fortsättningsvis benämnd skandinavism, utvecklades i det nya landet.²⁴

Förutom i den språkliga och kulturella likheten kan ursprunget till skandinavismen i Amerika sökas i att den skandinav-amerikanska kulturella eliten mestadels bestod av samma kategori människor som utvecklade idén om skandinavism i Skandinavien (Barton 1994a:334). J.R. Christianson (1984) skriver att den idé om skandinavisk etnisk tillhörighet de tog med sig till Amerika, var sprungen ur pan-skandinaviska rörelser i hemländerna. Skandinav-amerikanerna som förde fram tankar på den amerikanska skandinavismen var aldrig i numerär majoritet inom den egna gruppen. Men genom sin goda utbildning och samhällsposition — präster och kyrkoledare, journalister, författare och folk inom skandinav-amerikanska utbildningsinstitutioner — hade de möjlighet att påverka omgivningen (Christianson 1984:377; se även Barton 1984). Denna skandinavism var en pragmatisk anpassning till det nya samhället. Då immigranterna var få till antalet tvingades dessa att söka efter en bredare gemensam nämnare, en skandinavisk identitet.

Före slutet av 1860-talet var den svenska emigrationen mycket låg i förhållande till vad den skulle komma att bli.²⁵ Allteftersom fler från Norden emigrerade till USA under 1860-talet

---

²⁴Denna amerikanska skandinavism hade en parallell i vissa kretsar i Sverige, Danmark och Norge, framför allt bland yngre intellektuella skribenter.

²⁵Florence Janson (1931:499, tabell 1) visar att under 1850-talet emigrerade knappt 15 000 svenskar till Nordamerika. Tio år senare hade emigrationen ökat till närmare 90 000 personer och under 1870-talet till drygt 100 000. Därpå följande årtionden var den svenska massmigrationens höjdpunkt: under 1880-talet utvandrade 325 000; 1890-talet 200 000; och 1900-talets första decennium 220 000 personer. Ljungmark (1980:12) har brutit ned dessa siffror och visar att den första toppen kom runt 1868 då drygt 100 000 emigrerade under en femårsperiod. Den andra, större, toppen inträffade under fjortonsårsperioden 1879-1894 med en årlig emigration på omkring 34 000 personer.

och i stor skala från 1880-talet, spjälkades de skandinaviska organisationerna efter nationellt ursprung. I Kalifornien var svenskarna till en början organiserade i skandinaviska föreningar och kyrkor, men efter 1890 fanns endast några få kvar (Björk 1954-55). Grupperna hade nu uppdelats efter nationella skiljelinjer.

Fastän det under ett antal år sällan var direkt samarbete mellan olika skandinav-amerikanska grupper, etablerades en form av amerikansk skandinavism. Denna uttrycks bl.a. genom att många identifierar sig som *Scandinavians*, dvs. skandinav-amerikaner, även individer av endast en skandinavisk härkomst. "Skandinaverna" är ävenledes igenkända av andra under nämnda beteckning. Tilläggas skall att i 1990 års folkräkning uppgav inemot 680 000 personer *Scandinavian* som etnisk härkomst (Lovoll 1998:57).

I många år organiserades olika skandinav-amerikanska grupper var för sig. Sedan några decennier tillbaka har det startats många skandinaviska festivaler runt om USA. Dessutom antar vissa nordisk-amerikanska broderskapsorganisationer nuförtiden alla av nordisk härkomst som medlemmar.²⁶ I mitten av 1990-talet fördes diskussioner om sammanslagning mellan Danish Brotherhood in America och det betydligt större Sons of Norway (*Viking*, May 1994). Dansk-amerikanerna hade svårigheter att uppbåda intresse inom de egna leden och behövde därför en bredare förankring för att överleva som organisation. Men eftersom jag i januari 2000 på internet fann adresserna till Danish Brotherhoods alla loger, torde fusionen aldrig blivit av; möjligtvis har det lett till ökat samarbete mellan grupperna.

Det nygamla intresset för en skandinavisk gemenskap vill jag förklara med att den etniska identiteten har blivit alltmer individorienterad och att de flesta är ointresserade av att samlas i etniska föreningar och organisationer. Av den anledningen söker sig flera svensk- och andra skandinav-amerikanska organisationer till det bredare skandinaviska begreppet för att få större rekryteringsbas. Likaså var detta en av de bärande idéerna bakom grundandet av en skandinavisk festival, istället för svensk, i Turlock.

Det har existerat ett flertal etniska och religiösa nationella organisationer, men aldrig något enat svensk-amerika. Barton (1994a) finner att bristen på allmänt erkända ledare inom Svenska Amerika varit ett problem för gruppens sammanhållning; de ledare som fanns blev aldrig kända utanför en trängre krets. Men svenskarna hade goda möjligheter att träffas i olika föreningar. För många svenska immigranter innebar medlemskap i en svensk-amerikansk kyrka eller sekulär förening en mjukare anpassning till amerikanska förhållanden (jfr Greene 1977), vilka ibland kunde vara hårda. Inte så få föreningar hade också hjälpverksamhet såsom sjuk- och begravningskassor: invandrarna gav varandra stöd i USA. Att organisera sig innebar att inte helt släppa kontakten med det gamla landet. Metaforiskt ville de, med nutida vokabulär, "hålla kvar sina rötter".

Att hålla samman den etniska gruppen var ingalunda unikt för svensk-amerikanerna utan gäller flertalet euro-amerikanska grupper. Det tog dock lång tid innan det tillmättes nämnvärd betydelse utav forskare utanför de etniska grupperna; inom grupperna har forskning pågått sedan länge (jfr diskussionen om "etnisk återuppväckelse" i kap.7).

Immigranterna behöll vissa svenska traditioner samtidigt som nya utvecklades, traditioner vilka påverkades både av den nya miljön och av nyligen anlända immigranter. Efter att nya generationer övertagit ledarskapet i etniska föreningar försvagades samtidigt traditionerna av svenskt ursprung. Med utgångspunkt från Lindsborg skriver Danielson (1972:116) att,

---

²⁶Henry Hanson (1996:240) skriver att Vasaorden accepterar alla av nordisk härkomst sedan 1954; i ett nyhetsbrev från norra Kaliforniens distrikt skrivs att detta skedde redan 1943 (*Golden Gate News*, 1997, vol.8:4).

As these traditionalists died and the middle-aged generations grew old, the memory of vigorous ethnic traditions became indistinct, especially when the tradition had not been transmitted by a tradition-oriented parent generation in full to a younger generation that was completely receptive to it. For the most part, many folk traditions were weakened or destroyed by this gradual dilution of the traditional behavioral and expressive forms.

Svensk- och andra skandinav-amerikaner har många gånger samlats utefter nationellt etniska linjer, ibland kombinerat med kyrkotillhörighet. Förr hölls sällan festivaler i den form vilken nu är vanlig, utan man träffades under opretentiösa förhållanden såsom för en picknick och liknande. Dock har svensk-amerikaner vid vissa tillfällen samlats till stora "nationella" manifestationer med många tusen deltagare, t.ex. i firandet av Nya Sverige-kolonin åren 1888 och 1938 (se sid. 39ff).

Bland svensk-amerikaner och många andra grupper har historien nedtecknats av, och för, människor ur de egna leden, såväl forskande akademiker som t.ex. kulturella ledare. För svensk-amerikaner berör denna historia både ursprungslandet och den amerikanska miljön, men med ett selektivt historiefokus vilket i viss mån skiljer sig från vad som framhävs av svenskar i Sverige. En del av den historik vilken skrevs av icke-historiker var samtida dokument som speglade verksamheten i organisationer och föreningar, olika firanden och det kulturella livet i allmänhet (Blanck 1997:13). Från dessa skrifter sammantagna går det bland annat att utläsa hur svensk-amerikanerna samlats och att den etniska härstamningen var den gemensamma nämnaren.

USA präglades länge av en så kallad assimilationsideologi. Ideologin utgick från att invandrarna i en slags smältdegel (*melting pot*) efter hand skulle bli amerikaner — om inte i första generationen, så åtminstone deras barn. Assimilationsideologin som slog igenom från senare delen av 1910-talet innebar visserligen inte slutet för Amerikas immigrantkulturer, men ett resultat var att angliseringsprocessen märkbart påskyndades. Dessutom rådde i det amerikanska samhället under första världskriget och åren strax därefter en, som Lovoll (1998:28; 32) kallar det, hysterisk "100-percent Americanism" vilken innebar stark främlingsfientlighet. Sammantaget innebar detta för svensk-amerikanerna, bland annat, att föräldrar vilka tidigare talat svenska med barnen oftast övergick till att enbart tala engelska med dem.

Sedan första världskriget har således svensk-amerikaners barn fostrats till att bli amerikaner, inte svensk-amerikaner. Det var ett medvetet val av föräldrarna men kan till viss del även tillskrivas anti-tyska stämningar under kriget, en tid då många amerikaner ansåg att skandinav-amerikaner stod tyskarna nära (se Barton 1994a, kap.16). En annan viktig faktor i angliseringsprocessen är att flertalet immigranter redan från början var inställda på att stanna i det nya landet (Lowie 1948), vilket påverkade barnens uppfostran till amerikaner.

Idén om USA som en smältdegel fick stor inverkan på kommande generationer; sällan traderades svenska traditioner till dem. Nu när svensk-amerikaner (och andra av europeiskt ursprung) fullt ut assimilerats — den nationella identiteten är obestriddligen amerikansk — är de fria att föra fram sin etniska identitet. Den etniska identiteten står inte längre i opposition till den nationella. Många människor kan bli "bindestrecks-amerikaner" (*hyphen-Americans*) vid t.ex. festivaler och etniska högtider (både inom och utom familjen).

Svensk- och andra skandinav-amerikaner är numera "osynliga grupper" i det amerikanska samhället. Ättlingarna till de nordeuropeiska immigranterna betraktas som en del av den allmänna (*mainstream*) amerikanska kulturen och samhället, vilket antagligen flertalet tänker om sig själva (Herbert Lewis 1978). Trots det har etniskt ursprung fortfarande viss betydelse för dem.

En föreställning som odlats i halvtannat sekel är, att svenskarna bosatte sig i Minnesota beroende

på dess geografiska och klimatiska likhet med Sverige (se t.ex. Henriksson 1939:126).²⁷ Ursprunget till detta kan spåras till Fredrika Bremers resa och vistelse i USA åren 1849-51 (Barton 1994a:25f), och vilken hon skrev om i såväl den svenska pressen som i *Hemmen i den nya världen* (utgiven 1853-54). Där beskrevs bland annat landskapet i Minnesota och hon sade sig där finna Norrlands älvar och Skånes slätter samt andra svenska regioner. Vid denna tid hade emellertid få svenskar rest omkring i Sverige — många reste inte ens utanför den egna socknen — varför allmogens kännedom om Sverige var bristfällig och knappast anledning att flytta till Minnesota.

Sedan Bremers dagar har denna föreställning förts fram av både svenskar och svensk-amerikaner (se t.ex. *Sweden & America* Autumn 1990:7). Vissa historiker (t.ex. Beijbom 1986:34) har emellertid ifrågasatt giltigheten. Minnesotas geografi må ha likheter med Sverige, men ej klimatet. Till exempel är temperaturen åtskilligt mer extrem, både vinter och sommar, än de utflyttande svenskarna var vana vid. Särskilt vintrarna kan vara svåra och det finns ett överflöd av utsagor där svenskar inte kunde tåla dessa (se t.ex. biografierna i Skarstedt 1910; Smith 1939) och många flyttade därför vidare till mildare landsdelar såsom t.ex. Västkusten.

Det finns istället andra anledningar till att många svenskar först bosatte sig i Minnesota. Den främsta är hur de tidigaste invandrarna lockade fler att emigrera, ofta från samma område i hemlandet (s.k. *pull-factor*). Ett antal svenskar bosatte sig i Minnesota under den första delen av massmigrationen och genom brev till släkt och vänner i Sverige, ibland även publicerade i svenska tidningar, berättade de om dessa trakter och lyckades locka över ännu fler. *Push-faktorerna* kan härledas till ekonomi i dess bredaste mening, bl.a. att emigranterna hoppades kunna förbättra sin levnadsstandard; att fly fattigdom och en utsiktslös framtid i Sverige. En svensk(-liknande) infrastruktur byggdes upp i det nya landet (se sid. 31, 73), vilket verkade som ytterligare incitament för ännu fler svenskar att emigrera till dessa områden.

En annan anledning till att såväl svenskar som andra grupper flyttade till dessa trakter var 1862 års *Homestead Act*. Den amerikanska staten lockade med den obrutna mark vilken öppnades västerut och nybyggarna fick gratis 160 *acres* (ca 67 hektar) om de gjorde mindre förbättringar på sitt tilldelade område, ofta genom inhägnad av ägorna. Det här skall ställas i relation till andra jordbruksbygder i USA, där den presumtive bonden måste köpa marken för en summa pengar som han antagligen inte ägde. Efter en del år var den bästa marken tagen, varför immigrantströmmen för dem som ville bruka jord gick längre västerut för såväl svenskar som andra grupper. Emellertid hade Minnesota blivit välkänt i Sverige och många svenskar hade just den delstaten som första mål i Amerika, men fortsatte ofta senare till andra delar av landet. Till exempel kom Chicago för en tid att befolkningsmässigt bli Sveriges "andra stad", men även många andra storstadsområden hade till antalet en betydande svensk befolkning.

Svensk-amerikanska traditioner och kultur — en kort diskussion

Många traditioner och seder som firas är av sen uppkomst, ett flertal från 1900-talet.²⁸ Barton

---

²⁷En liknande föreställning återfinns hos assyr-amerikanerna i Turlock. Hos dem upprepas ofta att anledningen till att de bosatte sig i Turlock var för traktens likhet i klimat till deras hemländer (se t.ex. *Turlock Journal* May 16, 1996). Många som förmedlar detta är andra- och tredje generationens assyrier, vilka aldrig besökt Mellanöstern (se *Turlock Journal* May 23, 1989).

²⁸Barton (1992:5-18) har en utmärkt översikt av uppkomst och tidsdatering av svensk-amerikanska traditioner.

(1982) hävdar att de flesta av dessa "gamla seder" förankrades bland svensk-amerikaner först en bit in på 1900-talet. En anledning till sedernas popularitet och snabba spridning kan sökas i kombinationen av aktiviteter i olika kyrkor, organisationer och publikationer (Barton 1982:239f). Många seder inspirerades av nationalromantiska strömningar i Sverige och odlades vidare i USA huvudsakligen genom målmedvetna ansträngningar för att skapa en särskiljande identitet åt den svenska immigrantgruppen (*ibid*:240). Men medan de som svensk-amerikaner är mycket stolta över den gamla svenska folkkultur vilken finns bevarad i Nordamerika så kan en besökare från Sverige reagera på hur lite av det svenska han egentligen finner, anför Barton. För svensk-amerikanerna är emellertid dessa traditioner tillräckligt autentiska som ritualer för att bekräfta deras band med Sverige. Och som sådana är traditionerna långt viktigare än en utomstående betraktare någonsin kan förstå, fortsätter Barton (*ibid*:236-40).

Svenska seder och traditioner är transformerade och anpassade till en ny miljö, den amerikanska; de har över tid ändrat karaktär och blivit svensk-amerikanska. Ett slående exempel kan ses i följande kommentar från tidningen Nordstjernen-Svea (i Barton 1992:13):

"Swedes in Sweden don't have pancakes for breakfast," 'the organizers of the 1990 "Svensk Frukost" at the American-Swedish Institute in Minneapolis recently declared', "but Swedes in America do. So, to have a Swedish breakfast for Swedish-Americans, we find that the best and safest bet is to take the best of both worlds."

Bemärkas skall att traditioner i Sverige likaså är i konstant förändring medan människorna vilka är uppvuxna med dessa traditioner sällan märker detta utan i allmänhet hävdar att "Så här har vi alltid gjort." Men utifrån nya förutsättningar och omständigheter måste traditioner förändras för att leva vidare (Klein 1997: 115; Eriksen 1996:21).

Etnisk medvetenhet brukar väckas först i ett senare livsskede och det är svårt att engagera ungdomen. Ett medel för att intressera barn och ungdomar för sin etniska härkomst är att sända dem till Sjölundens sommarläger, en svensk-amerikansk språkby vilken öppnades 1975 i Minnesota. Sjölundens är del av *Concordia College Language Village Program* — Concordia är ett college med grund i ett norsk-amerikanskt trossamfund (Lovoll 1998:103) — vilket funnits sedan 1961 och där ett antal etniska grupper har egna byar.

Besökarna är mellan 7 och 18 år gamla. Vid ankomsten till Sjölundens fråntas de sin amerikanska identitet och ges svenska namn för att under en eller flera veckor bli svenskar: "Upon arrival the participants are required to surrender any contraband such as books and tapes in languages other than Swedish and to exchange any pocket money into Swedish currency for purchases at the village store." (*The Vasa Star* 1995:2, s.2) Blandat med traditionell lägervistelse får de på ett lekfullt sätt få de lära sig om förfädernas kultur. Detta sker t.ex. med språkinläring, sång, dans och teater, men även mer handgripligt genom kurbitsmålning, trä- och syslöjd. Många svensk-amerikanska organisationer och föreningar ser barnens lägervistelse vid Sjölundens som viktig och utlyser stipendier för ändamålet.

Den svenske historikern Dag Blanck (1996) pekar på att många med svensk härstamning kan ha ett akademiskt intresse av Sverige och sin egen kulturella bakgrund, och deltar därför i olika kurser där sådant lärs ut. I USA finns ett trettiotal colleges och universitet vilka undervisar i svensk kultur, språk, litteratur, m.m. Dessutom håller North Park College, som drivs av före detta svensk-amerikanska samfundet Covenant Church, varje sommar en kurs i Sverige för i huvudsak yngre amerikaner, vilka får vissa kurspoäng för sitt deltagande. Blanck finner att framtiden för den amerikanska svenskheten bl.a. finns vid universiteten; i det dagliga arbetet med att studera och lära ut svenska språket och svensk kultur (*ibid*:14).

Väl undersökt av forskare är betydelsen av svensk-amerikansk bokutgivning, tidningar och tidskrifter — både sekulära och religiösa — för utvecklingen av en svensk-amerikansk identitet. Bokutgivarna, och pressen, utövade viss kulturell censur till förmån för vad dessa ansåg vara god litteratur, vilket framför allt gäller den lutherska Augustanakyrkan som var det största svensk-amerikanska trossamfundet och tillika största bokutgivare (Blanck 1993:26f). Trots att de religiösa agerade grindvakter (*gate keepers*), var det mesta som publicerades på svenska av sekulär karaktär (Ander 1956:113).

Officiellt firande: exemplet Nya Sverige

I mer officiell diskurs har Nya Sverige givits stor betydelse framför allt av svensk-amerikaner. Första gången minnet av kolonin högtidlighölls var 1888, men då varken i Sverige eller Delaware utan i Minneapolis, Minnesota. 1888 års jubileum var viktigt i den mening att en femtontusen-hövdad publik samlades för firandet (Blanck 1988:9) och var betydelsefullt för att förena svenskarna i Amerika; för skapandet av en svensk-amerikansk identitet.

Trehundraårsfirandet 1938 var ett åtagande som inkluderade Sverige och Finland, länder vilka saknat officiell representation 1888. Den här gången koncentrerades jubileet till Wilmington i Delaware men hade ändå mer karaktär av nationellt firande än femtio år tidigare, förvisso med många vita fläckar på den amerikanska kartan. Stöd för firandet gavs av svensk-amerikanska kyrkor, organisationer och föreningar i fler än trettio delstater. Beträktat från en annan vinkel innebär detta att närmare tjugo delstater stod utanför firandet, flertalet av dem i södern där få svenskar bosatte sig (Henriksson 1939:142).

Jubileet 1938 var alltså spritt till stora delar av USA, vilket gjordes möjligt genom att flertalet svensk-amerikanska trossamfund och många sekulära föreningar var inblandade i jubileets planering. Till exempel fanns i Turlock sex pastorer från svensk-amerikanska samfund med i den elvapersoners kommitté som arrangerade stadens festligheter (*Turlock Journal* March 28, 1938). Kunskapen om denna koloni bland den svensk-amerikanska allmänheten, påpekar Henriksson, bör inte överskattas: "Until about a year ago [*i.e.* 1937] only a handful of the great number of Swedish Americans knew about the existence of New Sweden." (Henriksson 1939:155) Bland den svensk-amerikanska allmänheten torde jubileet i längden haft ringa betydelse i deras byggande och underhåll av sin etniska identitet.

Från officiellt håll uppmärksammades 1938 års jubileum i USA, Sverige och Finland. Bland annat gav de tre länderna ut jubileumsfrimärken, vilket även skedde 1988. Finlands deltagande i jubileet 1938 möjliggjordes genom politisk påtryckning av finsk-amerikanska organisationer och några finsk-amerikanska politiker (Engman 1994). De svenska och finländska delegationerna anlände till Delaware med fartyget Kungsholm. I detta refererades till vikingarna: resan var "... an outstanding new Viking voyage in peace and freedom..." (Henriksson 1939:76)

Trehundrafemtioårsfirandet 1988 hade ännu större geografisk spridning än femtio år tidigare. Till det här jubileet hade dock flera trossamfund och många församlingar vilka stött det föregående jubileet fallit ifrån: de räknade sig som helt amerikanska och informerades därför inte sina medlemmar. Det senaste jubileet hade brett stöd från sekulära organisationer och föreningar, både i USA och Sverige, men inte nådde målgruppen i samma omfattning som 1938. Under mitt fältarbete i Turlock fann jag få tecken på att svensk-amerikanerna kände till 1988 års jubileum, medan 1938 års jubileum hade firats stort även där.

Ett klart uttalat syfte med 1988 års jubileum var att uppmärksamma amerikaner om svenskars inflytande på nationen. Ordföranden för den amerikanska kommittén, Curtis Carlson,

skrev att "We want to create more awareness among all Americans of the great contributions Sweden has made to the quality of life in this country... including our work ethic, sense of fairness, social justice and our strong religious faith." (*Swedish Council News*, Fall 1985, s.1) Jubileet fokuserade inte enbart på Nya Sverige-kolonin utan även på svenskheten i stort, bland annat genom seminarier, utställningar och festligheter. Dock var mycket som ingick i jubileet oberoende årliga firanden, vilka 1988 fick ingå i det övergripande jubileet.²⁹

Åren 1938 och 1988 inkluderade stora delegationer från det svenska näringslivet, kulturella personligheter samt medlemmar ur svenska kungahuset — besök av kungligheter har många gånger skänkt glans åt jubileer, invigningar och annat firande. Båda jubileerna hade en mindre delegation från Finland, men dessa jubileers påverkan på finn-amerikansk identitet torde vara försumbar. Även bland dem vilka identifierar sig som svensk-amerikaner har kolonin låg betydelse och få känner ens till existensen av den. Dock har kolonin fortfarande ett relativt stort symbolvärde bland många föreningsaktiva, den kulturella eliten, samt hos vissa akademiker. Den akademiska forskningen kring Nya Sverige var dock intensivare bland tidigare generationer historiker.

En ännu senare samling på bred front var det 1996 firade hundrafemtioårsjubileet av den svenska massmigrationens början. Jubileet uppmärksammades stort i såväl Sverige som bland svensk-amerikanska föreningar och organisationer. År 1846 hade valts utifrån Erik-janssarnas utvandring till Bishop Hill, Illinois. Bland vissa historiker har poängterats årtalets godtycklighet: lika väl hade kunnat väljas 1845, då Peter Cassel anlände med en stor grupp emigranter från Kisa till det som senare blev delstaten Iowa. Historiker visar även på ännu tidigare emigration av små grupper från Sverige. Urval av avgörande händelser, påpekar Eriksen (1996:4), har alltid kunnat ske på annat sätt. Med andra ord så kan nämnda firande kategoriseras som *invented tradition*, utan att fördenskull sakna innebörd för deltagarna.

Svensk-amerikanska organisationer

En del svensk-amerikaner är aktiva i t.ex. folkdansklasser under barnåren, men intresset för den etniska härkomsten avtar under ungdomsåren för att oftast helt avstanna. Vid 50-60-årsåldern — dvs. nära pensioneringen — tenderar vissa att intressera sig för sitt etniska ursprung och kulturella arv (jfr Barton 1990:118). Den etniska identiteten är sedan långt tillbaka individbaserad (och familjeorienterad?), och etniska föreningar har svårt att nå målgruppen. Dock kan människor delta i organiserade aktiviteter utan att tillhöra en etnisk organisation, exempelvis i festivaler och liknande arrangemang. Nedan följer en översikt och analys av vissa svensk-amerikanska organisationer.

Det har gjorts flera försök till nationella samlingsorganisationer. Den år 1972 skapade Swedish Council of America (SCA) är hitintills den mest livskraftiga och har god chans att finnas lång tid framöver. Organisationens grundare har utförligt redogjort för tillkomsten av SCA och daterar dess egentliga tillblivelse till 1957 — men som en sedan ännu längre tillbaka existerande idé — då representanter för Sveriges ambassad pekade på Sveriges problem att förhandla med alla existerande organisationer och föreningar i USA (*Sweden & America* Autumn 1992:7). Sverige

---

²⁹För en översikt av aktiviteter, se *Sweden & America* Spring och Autumn 1988.

och dess representanter genom Utrikesdepartementet var instrumentella i grundandet av SCA, vilket inte helt skedde utan motstånd och invändningar från de organisationer vilka sedan skulle komma att ingå.

SCA:s syfte är att samla existerande svensk-amerikanska organisationer och föreningar, och samordna viktigare händelser såsom t.ex. olika svensk-amerikanska jubileer. SCA är nu den i särklass viktigaste organisationen, men inte den enda, för att samla svensk-amerikanerna på gruppnivå. Emellertid är många föreningar ännu inte medlemmar: i en del större städer finns redan paraplyorganisationer för lokala föreningar och där kan intresset för SCA vara lägre. Dock är en del lokala paraplyorganisationer medlemmar i SCA, som t.ex. Central Swedish Committee of Chicago vilken samlar ett sextiotal föreningar. De tre broderskapsorganisationerna Vasa, Svithiod och Vikings är medlemmar i SCA, samtidigt som en handfull av deras lokalloger också är medlemmar i paraplyorganisationen.

Antalet anslutna föreningar ökade markant under senare delen av 1990-talet. SCA samlade vintern 2000 nästan 200 föreningar i USA, sex i Sverige och två i Canada. Medlemsantalet i de anslutna föreningarna varierar betydligt: många har bara ett dussin medlemmar, medan andra, såsom t.ex. Svenska Klubben i Seattle, samlar flera tusen. Organisationen har blivit en vitamininjektion för utveckling och bevarande av den organiserade svensk-amerikanska identiteten. Barton (1994a:329) skriver att SCA givit näring åt gruppidentiteten och stärkt banden med förfädernas land, "... and a Swedish America, much modified with time, still exists."

Organisationens ledning håller bl.a. kontakt med representanter för medlemsgrupperna och har sitt kontor i The American Swedish Institutes stora byggnad i Minneapolis. För att nå ut till medlemmarna har SCA vartannat år sedan 1989 arrangerat välbesökta konferenser på olika håll i USA. Syftet med konferenserna är bl.a. att medlemsföreningarna bättre skall knytas samman i ett nätverk. Ett inte klart uttalat syfte, likväl märkbart, är att försöka skapa ett enat svensk-amerika med SCA som sammanbindande organisation.

Organisatoriskt är makten ojämnt fördelad. SCA grundades av fyra större svensk-amerikanska föreningar och en betydande del av organisationens styrning utgår från dessa, vilka åtminstone till 1990-talets början valde flertalet ledamöter.³⁰ De föreningar som anslutits efteråt är affilierade, på senare år benämnda *associate*, och har marginellt inflytande och möjlighet att påverka SCA:s riktning. Dock väljer även själva organisationen in personer till ett fullmäktige bestående av 50-60 ledamöter vilka årligen samlas på olika platser runtom USA. Inom fullmäktige finns en styrelse med omkring 20 medlemmar vilken sammanträder varje halvår. Under många år var den kvinnliga andelen ledamöter både i fullmäktige och styrelsen omkring 10-15 procent, men från 1997 har det ökat och idag utgör kvinnorna 25 procent. Det har med andra ord alltid funnits en kraftig manlig dominans i ledningen för SCA.

Inom SCA:s sfär finns The Royal Round Table, bestående av välkända/väletablerade och inflytelserika svensk-amerikanska och svenska representanter från näringslivet; 1986 fanns tre kvinnor (4,4%) bland de 68 medlemmarna. The Table skapades 1981 och möts årligen, var tredje gång i Sverige. Sweden & America rapporterar sällan mer än i notisform om vad som avhandlas på dessa möten. Gruppen inom The Table är viktig framför allt för handelsutbyte mellan Sverige och USA.

SCA:s viktigaste bidrag till en samlande svensk-amerikansk identitet — är kvartals-

---

³⁰Jag har haft svårt att få exakt grepp om hur ledamöterna väljs till SCA, bl.a. för att reglerna har förändrats något över tid. År 1997 skrevs att representanterna från SCA:s grundande medlemsföreningar har ansvaret att välja ledamöter (*Sweden & America* Spring 1997:3), vilket skulle innebära att dessa fyra har den totala makten i SCA.

tidskriften *Sweden & America*. Då SCA för tio år sedan hade 120 medlemsföreningar distribuerades tidskriften till närmare 30 000 hushåll (*Sweden & America* Autumn 1990). Idag distribueras den till omkring 15 000 personer som är medlemmar i någon av medlemsföreningarna. Upplagan har halverats trots att det nu finns drygt 200 medlemsföreningar.³¹ *Sweden & America* sprids ofta bland familj och vänner och nås av betydligt fler än prenumeranterna. Läsarundersökningar visar att varje tidningsexemplar läses i snitt av tre personer, vilket innebär inemot 50 000 läsare.³² Föreningar och organisationer erbjuds att prenumerera på tidskriften till sina medlemmar för några få dollar per år, men bland flera stora organisationer (t.ex. Vasa, och även Skandi-Fest) är det få medlemmar som utnyttjar erbjudandet. Under mitt fältarbete nämndes aldrig möjligheten till prenumeration för medlemmarna i Turlocks vasalogue, men några inom Skandi-Fest prenumererar på *Sweden & America*.

Tryck- och layoutmässigt håller *Sweden & America* hög standard. Den har en blandning av längre artiklar, kortare notiser och annonser. Tidskriften har en anställd redaktör, men flertalet artiklar är skrivna på frilansbasis. Artiklarna är ofta skrivna av akademiskt skolade historiker och brukar behandla svensk-amerikaner i ett historiskt perspektiv på såväl mikro- som makronivå; alltemellanåt presenteras valda delar av Sverige såväl kulturellt som geografiskt. Tillika publiceras artiklar vilka utförligt redogör för svenska traditioner och seder, ibland sådana som ej ännu firas i USA, men vilka i ett senare skede kan komma att utvecklas till svensk-amerikanska. Till denna kategori kan räknas de regelbundet återkommande sidorna om svenska maträtter med recept översatta till amerikanskt måttssystem.

Genom urvalet av det som presenteras i tidskriften är SCA i allra högsta grad påverkare av den "officiella" etniska diskursen. Två à tre sidor består av notiser, både om kommande och redan genomförda aktiviteter i såväl USA som i Sverige. Notiserna har betydelse för läsarna bl.a. för att de skapar en bild av ett sammanlänkat svensk-amerika och läsarna kan se att man även på många andra håll arbetar med liknande aktiviteter som de själva. Annonserna är en blandning av helsidesannonser vilka betalas av storföretag, och småannonser. Jag är obekant huruvida prenumeranterna gynnar annonsörerna, men eftersom många annonserar regelbundet måste svaret vara positivt.

Tidskriften har alltid gått med förlust och hösten 1999 beslutades att överlåta utgivningen till den svensk-amerikanska tidningen *Nordstjernen* mot en licensavgift. Till sin hjälp har utgivaren stöd av en sjupersoners *advisory board* från SCA. Det första numret, utgivet våren 2000, fokuserar betydligt mer på nutida Sverige än tidigare.

Vasaorden (VoA) är en broderskapsorganisation (*fraternal organization*) som grundades i delstaten Connecticut 1896. Fyra sjuk- och begravningsföreningar insåg fördelar med att sluta sig samman till en enda organisation, och beslöt att sammanslås.³³ I organisationsnamnet gjordes tillägget "av Amerikas Förenta Stater" för att markera den nationella hemvist. I rask takt startades nya loger, först på Östkusten och sedan nationellt, och organisationen delades in i distrikt.

---

³¹Möjligtvis beror detta på att prenumerationspriset ökat avsevärt (den kostar nu \$12 per år). 1990 kostade ett års prenumeration hälften, men medlemmarna i medlemsföreningarna betalade endast \$1,50. Fortfarande är tidskriften rabatterad för dessa, och tidskriften kostade \$3 för dem år 2000.

³²<http://www.swedishcouncil.org/advertising.htm>

³³Följande avsnitt bygger i huvudsak på bearbetning och analys av organisationens tidskrift *The Vasa Star*, olika pamfletter samt andra tryckta alster utgivna av VoA.

Elva år efter tillblivelsen hade VoA 10 000 medlemmar fördelade på sex distrikt och blev internationell organisation 1913 då den första logen i Canada grundades. Den första Children's and Youth Club inom Orden grundades 1921. Tre år senare gjorde ungdomarna en resa till Sverige och under besöket organiserades den första svenska logen i Göteborg. Senare har Barnklubbarna, för barn i åldern 3-14 år, separerats från Ungdomsklubbarna vilka är till för dem över 14 år.

Vid ingången till den stora depressionen runt 1930 stod organisationen på sin höjdpunkt, men har sedan dess stadigt minskat.³⁴ Utav medlemskader är en icke föraktlig andel så kallade *Swedes-by-marriage* och en del andra har annat nordiskt ursprung än svenskt. Även make/maka till person av svensk eller annan nordisk härkomst kan bli medlem. Antalet medlemmar vilka identifierar sig som svensk-amerikaner uppskattar jag idag till omkring 16-17 000. Av de loger som startats sedan 1896 existerade cirka 40 procent 100 år senare. Under 1990-talet bildades i genomsnitt färre än två nya loger per år: många fler läggs ned, eller sammanslås med en annan loge, än det tillkommer nya loger.

Distriktens storlek varierar betydligt. Till exempel är Kalifornien indelat i två distrikt, vilka båda inkluderar delar av Nevada, medan en del andra utgörs av tre eller fyra delstater. Under senare decennier har de två kaliforniska distrikten varit de i särklass mest expansiva. Framför allt har ett betydande antal loger startats i södra Kalifornien. Tidigare ingick även Arizona i distriktet, men 1978 fanns där tillräckligt många loger för kunna bilda ett eget distrikt. Senare har tillkommit ytterligare loger i södra Kalifornien och Arizona. Detta av-speglar rådande demografiskt mönster när många amerikaner flyttar till Solbältet efter pensioneringen.³⁵

Sverige har två distrikt inom VoA. Med undantag av några krigsår, har sedan 1940 Svensk-Amerikanernas Dag firats på Skansen med de svenska distrikten som medarrangör. Det mest uppmärksammade vasaarrangemanget i Sverige är utmärkelsen Årets Svenskamerikan, vilket sedan instiftandet 1960 fram till 1996 även det högtidlighölls på Skansen i Stockholm. Dessa två tilldragelser på Skansen firades länge vid olika tidpunkter på året men slogs sedan samman till ett; sedan 1997 hålls evenemanget på Liseberg i Göteborg. En kommitté bestående av representanter från de svenska distrikten, i samråd med Utrikesdepartementet och Sveriges USA-ambassadör, väljer den person som skall hedras: "Enligt statuterna skall den som utnämns ha gjort en betydande insats för sitt nya hemland [*sic*: flertalet har varit födda i USA] och på så sätt hedrat sitt svenska ursprung." (Adolfson & Jagemar 1996:207). Många som utnämns har varit vida kända bland allmänheten, men har inte agerat i egenskap av svensk-amerikan i sin yrkesutövning. Nuförtiden brukar 200-500 personer samlas för korandet av Årets Svenskamerikan. Längre tillbaka fanns tillfällen med inemot 15 000 deltagare och händelsen uppmärksammades stort i massmedia.

Under sommarmånaderna ordnas i Sverige ett antal festligheter med svensk-amerikansk anknytning, en del nyare och andra vilka firats sedan decennier tillbaka. Många av dessa hyllningar har anknytning till den svenska delen av VoA, ibland med Vasa som arrangör men oftare som delarrangör med andra organisationer och föreningar. Den som utnämns till Årets Svenskamerikan brukar besöka ett antal av dessa arrangemang.

När VoA 1978 skapade tilläggs titeln *A Swedish-American Fraternal Organization*, tilläts svenskarna att göra översättningen "En svensk-amerikansk vänskaps- och kulturorganisation"

---

³⁴1930 hade VoA 72 000 medlemmar i 438 loger fördelade på 17 distrikt i USA, Canada och Sverige (Lindmark 1971:306). År 1996 fanns 305 loger fördelade på 21 distrikt och med omkring 24 000 medlemmar, varav cirka 5 000 i Sverige och 900 i Canada.

³⁵Det existerar många *retirement communities* i Solbältet. Dessutom reser många äldre under vintermånaderna.

(*The Vasa Star* 1979:1). Den svenska översättningen är inte ordagrann utan beskriver bättre de svenska logernas målsättning och funktion: att stödja svenskt kulturutbyte med USA och då framför allt med svensk-amerikaner. Inom VoA sker detta bl.a. genom ett visst utbyte av studenter och att svenska loger tar emot och ordnar arrangemang för barn- och ungdomsgrupper från USA och Canada, vilket skett i varierande omfattning sedan 1924.

Högsta beslutande organ inom VoA är storlogen (*Grand Lodge*). Organisatoriskt består storlogen av stormästare (*Grand Master*) och tio tjänstemän (*officers*), varav sex representerar olika geografiska regioner.³⁶ Alla dessa är valda. Dessutom finns tio tjänstemän, utnämnda av storlogen, med speciellt ansvar för t.ex. publicitet, ungdomar, historia. Storlogen sammanträder årligen och den ansvarar bl.a. för organisationens förvaltning, utdelning ur olika fonder samt utgivning av *The Vasa Star*. Vart fjärde år arrangerar storlogen ett konvent till vilket distrikten sänder officiella delegater för att välja tjänstemän.

Medlemsorganet *The Vasa Star* har utgivits sedan 1908. Tidskriften var länge svenskspråkig, då benämnd *Vasastjärnan*. Efter andra världskriget tog engelskan över allt mer och det sista svenska försvann de närmast följande decennierna; sedan 1985 finns en sida med språklektioner i svenska. Innehållsmässigt liknar *The Vasa Star* tidskriften *Sweden & America*, med informativa artiklar om svenska högtider, svensk och svensk-amerikansk historia, och presentation av mer traditionella svensk-amerikanska symboler såsom t.ex. Bishop Hill-kolonin och framstående svenskar i USA. Till skillnad från *Sweden & America*, är flertalet artiklar i *The Vasa Star* skrivna av personer utanför den akademiska sfären och har ofta mer subjektiv framtoning.

Tillika råder stor tryckteknisk skillnad mellan dessa två tidskrifter, där *Sweden & America* har betydligt högre kvalitet. I *The Vasa Star* redogörs för många aktiviteter inom loger, distrikt och storlogen. Oftast pryds framsidan av en vacker bild från Sverige, med förklarande text inne i tidskriften. Fotografiet skapar och förmedlar en bild av Sverige för medlemmarna.

The Vasa Star är den viktigaste länken för att binda samman medlemmarna och få dem att känna sig delaktiga i en större helhet som sträcker sig över tre nationer. Sedan slutet av 1980-talet nämns i ledarspalten, av olika ledare i storlogen, nästan alltid *Vasaland/Vasa Land* och ibland benämnt "*our Vasa Family*". Detta är ett ytterligare led att knyta samman medlemmarna till en gemenskap och att få dem känna samhörighet.

Länge var ett av VoA:s huvudsyften att fungera som sjuk- och hjälpkassa, dvs. en buffert för medlemmar i tillfällig nöd, till vilket alla betalade en månatlig avgift. Sedan dess har samhället och arbetsgivare med tiden övertagit den uppgiften. Fortfarande finns en *Old Age and Benefit Fund* vilken förvaltas av storlogen och medlemmar i svåra omständigheter kan lyfta ett viss belopp därifrån. Ett andra huvudsyfte med VoA har varit att "... i moraliskt, intellektuellt och socialt hänseende söka utbilda dess medlemmar och höja deras anseende som representanter för den svenska nationen." (Adolfson & Jagemar 1996:19) Nuförtiden har VoA mer karaktär av en social- och kulturell organisation. Ett antal distrikt har egna *Vasa Parks*, med verksamhet under året både för vasamedlemmar och andra organisationer; även mindre festivaler hålls i dessa parker.

En del trossamfund, inte enbart svensk-amerikanska (se t.ex. Taylor 1989, Lovoll 1998), har motsatt sig att deras medlemmar tillhör broderskapsorganisationer, ibland är det varit ett

---

³⁶Ingen "tjänsteman" på någon nivå inom Vasaorden är avlönad utan är närmast att betrakta som funktionär. På svenska benämns de dock tjänstemän, vilket även jag gör fortsättningsvis.

öppet förbud. Motståndet var vanligare förr, men praktiseras fortfarande av många lokala församlingar (se kap. 4). En anledning till kyrkornas motstånd är de ritualer vilka praktiseras, ritualer som av vissa kyrkoföreträdare anses ha religiösa drag och sålunda skall utföras av kyrkan. En annan anledning till kyrkornas motstånd, vilken förts fram av historikern Henry Hanson (1996), var skillnaden i socialt liv inom t.ex. VoA. Kyrkoförsamlingarna hade, och har fortfarande, ett väl utvecklat socialt liv, men med en omiskännlig religiös aura över det mesta som företogs. Församlingslivet stod i stark kontrast till de sekulära föreningarna där det var vanligt med bl.a. kortspel, världslig musik och ibland sällskapsdans. Dessutom var det inte ovanligt att alkoholhaltiga drycker förtärdes, vilket starkt ogillades från kyrkligt håll. Det skall emellertid bemärkas att motståndet varit olika stort från olika trossamfund under tidens lopp. Desto närmare nutid, desto mer har broderskapsorganisationer kommit att accepteras av olika församlingar.

Storlogen inrättade 1974 Vasa Archives i Bishop Hill, Illinois. Bishop Hill valdes till säte för arkivet för att "It is the most valuable monument to Swedish immigration that exists anywhere." (Vasa 1993) Bishop Hill var målet för den första stora utvandringen för drygt 150 år sedan och har givits stor symbolisk betydelse för framför allt organiserade svensk-amerikaner. Dock är Bishop Hill betydligt mindre känt bland dem vilka saknar anslutning till svensk-amerikanskt organisationsliv. Den amerikanska staten förklarade 1984 denna by för *National Historic Landmark*. Mycket av det som förevisas i arkivets museala funktion är kopplat till vasaorganisationen.

Arkivet aspirerar på att vara ett slags nationalarkiv för det svensk-amerikanska samfundet och kallar sig sedan 1986 således för Vasa National Archives. Dess syfte är "Educational, historical and research; to preserve, display and make available records, documents, works of art, science inventions and manufacture by persons of Swedish ancestry and to promote public knowledge and interest in the history of persons of Scandinavian and particularly Swedish ancestry." (Vasa 1993). Det här målet överensstämmer med andra svensk-amerikanska arkiv och museer med liknande nationella aspirationer. Dock är byggnadens storlek betydligt mindre än t.ex. American Swedish Historical Museum i Philadelphia och The American Swedish Institute i Minneapolis. I många loger har vasaarkivet fått stor betydelse och somliga loger donerar en summa för att hedra minnet av en avliden medlem. Dessutom uppmantras privatpersoner att donera till arkivet samt till olika fonder eller andra ändamål inom VoA. Givaren kan dra av donationerna från den skattepliktiga inkomsten.

Släktforskning är komplicerat i USA då det i stort sett saknas nationell folkbokföring. Därför är den som önskar efterforska sina släktingar i USA i regel hänvisad till svensk-amerikanska trossamfunds arkiv. Men eftersom många inte tillhört dessa samfund har släktforskning varit oerhört svårt. Alla vasamedlemmar uppmanas sända in sin genealogiska historia till arkivet för att underlätta framtida släktforskning. Emellertid täcker även Vasaarkivet i huvudsak medlemmar samt deras ättlingar, vilket är en bråkdel av svensk-amerikanerna.

Inom VoA, liksom i flertalet andra föreningar och organisationer, är framför allt historia ett nyckelord. Detta uttrycks väl av storlogens kulturledare: "As for the members we already are enjoying our lodges — this is the reason for belonging. Here we can remember, reminisce and yes, review our fondest memories with friends of the same interests and background." (*The Vasa Star* 1988:10, s.2)

Inom VoA finns även Vasa activities clubs, föreningar vilka är mer löst kopplade till organisationen, men varav minst hälften av föreningsmedlemmarna måste vara medlemmar i Vasaorden. Vasa activities clubs är specialiserade föreningar för exempelvis folkdans, genealogi och sångarföreningar. Dessa har markant ökat i antal under 1990-talet och i slutet av decenniet

fanns 26 föreningar inom orden.

Medelåldern i VoA:s medlemskader är hög, dock med ett antal personer i 15-20-årsåldern. Huvuddelen av de yngre har blivit medlemmar för att kunna åtnjuta stipendierna som storlogen och distriktet administrerar, stipendier vilka skall fungera som incitament för att locka unga medlemmar till organisationen. De unga medlemmarna deltar sällan eller aldrig på möten, utan det är ofta ett tekniskt arrangemang gjort av en förälder eller far/morförälder och vilken brukar betala årsavgiften. Inom VoA fanns 1996 även 36 barn- och ungdomsklubbar, där flertalet deltagare inte räknas in i den ordinarie medlemskaden eftersom man måste ha fyllt 14 år för att upptas som fullvärdig medlem i VoA.

Det råder en negativ korrelation mellan antal nya medlemmar och dem man mister. Den höga medelåldern är inte den enda orsaken till att medlemsantalet sjunker: otaliga diskussioner har förts om hur organisationen och logerna skall behålla befintliga medlemmar. Alla medlemmar förloras inte genom dödsfall utan många gånger har någon initierats vid sitt första möte för att sedan aldrig återvända eftersom föreningen inte motsvarade hans eller hennes förväntningar. Anledningar är bl.a. svårigheten att komma som ny till en förening utan att känna någon, och att långvariga medlemmar vilka besitter alla tjänstemannaposter ogärna släpper in nyare medlemmar. För att locka fler till VoA beslöts 1990 att intresserade får delta i sammankomsterna efter öppningsceremonin. Därigenom vill de visa besökarna vad Vasa är och bättre förbereda presumtiva medlemmar.

Sedan mycket länge har VoA:s medlemsantal minskat och är nu på en nivå vilken betyder att endast en bråkdel av presumtiva medlemmar är med i organisationen. Anledningar till varför många undviker broderskapsföreningar, såsom t.ex. VoA, utvecklas mer i kapitel 4.

I studier av svensk-amerikaner är The Swedish Chamber of Commerce of the United States of America en organisation vars betydelse för etnicitetsskapande, och som kulturell påverkare och förmedlare sällan uppmärksammas. Organisationen grundades i New York 1907 och fick nationell status från 1915 (Marell 1932). Spridda över hela USA, inte enbart i traditionella svenskbygder, finns nu 17 lokalavdelningar med tillsammans nästan 2 000 medlemmar. Många medlemmar är födda i Sverige, men organisationen har även svensk-amerikanska medlemmar. Handelskammarens huvudmål är att befrämja handel mellan Sverige och Nordamerika (och svensk-amerikaner). Den är en tämligen stor och inflytelserik organisation, men vilken i andra studier sällan betraktats som en aktör i skapandet av en svensk-amerikansk identitet.

Förutom handelsfrämjande aktiviteter har organisationen sociala och samhällliga funktioner, framför allt i lokalavdelningarna där emellanåt anordnas kulturella aftnar (se kap.3) Eftersom både svenskar och svensk-amerikaner närvarar vid de sociala tillställningarna finns det möjlighet till att en del nya traditioner först introduceras där, för att senare spridas till andra delar av det svensk-amerikanska samfundet. Handelskammaren blir därmed en förmedlare av svensk kultur.

En annan viktig organisation är The Swedish-American Historical Association, grundad 1948. Organisationen har sitt säte i Illinois, med medlemmar spridda över hela USA och Sverige. Sedan 1950 utger de The Swedish American Historical Quarterly (SAHQ), fram till 1982 under namnet The Swedish Pioneer Historical Quarterly, en tidskrift vilken (i stort sett) är den enda som behandlar svensk-amerikansk historieforskning. SAHQ har förvisso en blygsam upplaga på 1 000-1 200 exemplar, men har stor betydelse genom att den speglar aktuell svensk-amerikansk forskning.

Under det halvsekel SAHQ funnits går tydligt att utläsa en skiftning i historiefokus: från början skrevs mycket om Vikingar, Nya Sverige samt betydande bidrag av svenskar och svensk-

amerikaner. Med Byron Nordstroms ord innehöll tidskriften "... *their* particular version of Swedish-American history." (1993:94, min kursivering) Från senare delen av 1960-talet ändrade historiefokus, mycket beroende på de nya redaktörerna, och man började spegla andra aspekter av den svensk-amerikanska etniska identiteten.

Till stor del består ledningen för både tidskriften och organisationen av forskande akademiker, mest historiker, vilket i allra högsta grad bidragit till SAHQ:s goda renommé. Förutom tidskriftens artiklar, har den även betydelse för det svensk-amerikanska forskarsamhället genom att recensera nutida forskning av såväl akademiker som av kvalificerade lekmän, att utlysa konferenser och att i övrigt spegla pågående svensk-amerikansk forskning.

Detta kapitel har varit en introduktion till "Svenska Amerika", att kontextualisera svenskheten på nationell nivå; de följande kapitlen behandlar svensk-amerikaner regionalt och lokalt. Kapitlet började med en redogörelse för hur den svensk-amerikanska identiteten först tog sin form och hur de svenska immigranterna efter hand blev svensk-amerikaner. Den största delen av kapitlet ägnades åt svensk-amerikaner på organisationsnivå, framför allt Vasaorden, vilken kommer att behandlas vidare i kapitlen tre och fyra.

3. FÖRENINGSLIV I NORRA KALIFORNIEN

Det här korta kapitlet ger en överblick över nutida etniska konstruktioner i svensk-amerikanska föreningar i norra Kalifornien. Merparten organiserade svensk-amerikanska aktiviteter sker i stor-San Francisco, beroende på dess stora andel av befolkningen i norra Kalifornien, varför kapitlet fokuserar på denna region. Framför allt studeras närmare Swedish Club of San Francisco and Bay Area, Swedish Women's Educational Association (SWEA), och Vasa Order of America (District of Northern California). Svenska Klubben bestod i många år av endast män och SWEA har alltid varit en kvinno-organisation, och de jämförs därför. Det finns inte någon direkt märkbar genusseparation i Vasa, och organisationen kontrasteras därför mot de två andra. Vasa bereds något större utrymme än de andra organisationerna eftersom avsnittet samtidigt är del av den totala beskrivningen av Vasaorden på olika nivåer.

Sedan 1859 har svenskar i Kalifornien varit organiserade, till att börja med i skandinaviska föreningar och i viss mån kyrkoförsamlingar (Björk 1954-55). Redan i början av 1840-talet hade en del svenska fiskare, sjömän, affärsmän och äventyrare flyttat till Kalifornien (Janson 1931; Winquist 1995). Siffror från Folkräkningsbyrån, redovisade av Helge Nelson (1943:322), visar att det i Kalifornien 1850 bodde 162 personer födda i Sverige. Sin ringa numerär till trots utgjorde dessa inemot fem procent av alla svenskar i USA. Tio år senare hade antalet svenskar ökat till 1 400, vilket innebar 7,6 procent av svenskarna i USA. Men inte förrän omkring 1870 flyttade svenskar i större antal till Kalifornien. År 1879 levde 3-4 000 skandinaver i San Francisco, omkring hälften av dem svenskar (Björk 1954:103). Sedan dess har svenskar och svenskättlingar i betydande antal flyttat till Kalifornien. Bland invandrgenerationen var det vanligt att flytta till Kalifornien genom s.k. *second migration*, dvs. de hade redan bott en tid på annan plats i USA. Vid folkräkningen 1990 uppgav 588 000 personer svenskt ursprung, varav 136 000 av dessa återfanns i kommunerna runt San Franciscobukten.

Där svenskarna bosatte sig grundade de även kyrkoförsamlingar. Många gånger blev kyrkorna en central del för svenskheten och svenskarnas etniska identitet kopplades dit. Vissa urbana centra såsom t.ex. San Franciscoregionen, var mer sekulariserade och där hade kyrkorna svårare än på andra håll i USA att nå svenskarna; först 1882 bildade svensk-amerikanska Augustanakyrkan en församling i San Francisco (Björk 1954-55). I det här kapitlet berörs inte kyrkor och religiösa organisationer, men det måste nämnas att det även där existerar nätverk vilka ofta baseras på etnisk härstamning och vilka sträcker sig från församlingen, över regional till nationell nivå.

Organisationer

Svenska Klubben grundades 1913 av "... Swedish businessmen and other responsible countrymen in the City... The early membership was the elite of San Francisco's (*sic*) society of Swedish ancestry." (odaterad stencil från The Swedish Club) Under många år var Svenska

Klubben en förening för enbart herrar. Men kvinnor har alltid funnits i bakgrunden i en kvinnoorganisation (*auxiliary*) och flitigt anlitas för att sköta "marktjänsten" vid middagar och andra tillställningar.

Tiderna förändrades och i början av 1980-talet beslöts att även kvinnor skulle äga tillträde. Ännu 1985 fungerade The Swedish Ladies Auxiliary som en oberoende enhet (*Swedish Club News* Jan. 1985), men har sedan dess upplösts. Beslutet att tillåta kvinnor var inte enbart relaterat till en "modernare syn" bland klubbmedlemmarna. Såsom ett stort antal svensk-amerikanska sällskapsklubbar och föreningar hade Svenska Klubben under många år haft en stadigt minskande medlemskader och det här var en åtgärd för att bryta den nedåtgående trenden.³⁷ 1984 fanns 153 medlemmar (*Swedish Club News* Oct. 1984), men sedan kvinnorna bereddes tillträde har Svenska Klubbens medlemskader ökat betydligt och kvinnorna utgjorde i mitten av 1990-talet 56% av inemot 300 medlemmar (*Bulletin* Oct. 1995). Ännu 1986 fanns en könsrolls fördelning i klubbens arbete. Exempelvis bestod niopersonerskommittén vilka utförde det praktiska arbetet vid julfirandet av enbart kvinnor (*Bulletin* Oct. 1986).

Sedan 1990 har olika insatser gjorts för att rekrytera yngre medlemmar och den genomsnittliga åldern är inte lika hög såsom hos Vasa. Svenska Klubben består nu av en större andel relativt nyanlända immigranter än för några decennier sedan. Under många år hölls sammankomster två gånger per månad (ännu tidigare varje vecka), vilket p.g.a. dålig uppslutning bland medlemmarna ändrades till månatliga möten 1986.

Möteskvällen startar med en *social hour* i form av amerikanskt *cocktail party* där man umgås under lättare former. En viktig funktion med *social hour* är att lära känna nya medlemmar, t.ex. genom att inom en mindre grupp presenteras/introduceras för någon annan. Därigenom bildas både under kvällen och över tid ett kontaktnät. Efter den inledande samlingen hålls ett kortare möte där verksamhetsangelägenheter diskuteras.

Efter mötet följer en middag, ibland med svensk mat, vid andra tillfällen mer internationell. Även middagen är ett tillfälle att lära känna nya människor. När efterrätten håller på att avslutas börjar aftonens program, vilket har varierande innehåll. Efter tre à fyra timmar är tillställningen över och deltagarna skingras.

Svenska Klubbens nyhetsbrev från tidigt 1980-tal till nutid, samt eget mötesdeltagande i mitten av 1990-talet, visar att förhållandevis få av dess kulturella aktiviteter berör Sverige eller svensk kultur. Svenskheten återfinns på ett annat plan — det är en tillhörighet där svenskheten finns närvarande utan att direkt behöva uttryckas eller manifesteras. Därigenom skiljer sig Svenska Klubben från många andra föreningar, där medlemmarna får lära svenska traditioner och svensk kultur, vilket bl.a. är ett resultat av att förhållandevis många klubbmedlemmar är nyare immigranter som redan har kännedom härom. Det allmänna språket är engelska, men under sammankomsterna hörs då och då svenska talas. Såsom i flertalet svensk-amerikanska nyhetsbrev och tidningar förekommer enklare svenska ord och fraser i Svenska Klubbens månatliga nyhetsbrev — t.ex. Välkommen, God Jul, Många hälsningar, Tack ska Du ha — vilka får symbolisk betydelse; en koppling till Sverige och svenskheten.

Aktivitetsåret sträcker sig från början av hösten till midsommarfirandet i Sveadal (se sid. 59f). Varje år firas midsommar i Sveadal. Tillställningen består under de första timmarna i att medlemmarna har knytkalas på en avskild plats innan de blandar sig med den övriga

---

³⁷Under en intervju beklagade sig en tidigare ordförande i Svenska Klubben att kvinnorna beretts plats i klubben, trots att hans fru satt bredvid i soffan och även hon sedan länge mycket aktiv i klubben!

midsommarfirande publiken. Sedan många år tillbaka inleds höstsäsongen i september med svensk kräftska. Denna sed är förhållandevis ny för svensk-amerikanerna. Den introducerades 1958 av Svenska Hollywoodklubben och har därefter spritts till andra föreningar (Barton 1992:12). Bland andra aktiviteter inom Svenska Klubben kan nämnas julfest med glögg, Lucia och julgransplundring, vårbal, samt ett hyllande av något annat nordiskt land, då tillsammans med representanter för deras motsvarande klubb i San Francisco-området.

Ett par gånger per år anordnas *special events*, ibland i samarbete med SWEA eller The Swedish-American Chamber of Commerce och ibland med båda. Arrangemangen kan bestå av musikföreläsningar, större festligheter och utflykter. Dessutom hålls en årlig golfturnering och för deltagande måste man "Be Swedish, or speak Swedish, or be a friend of a Swede" enligt ett utskick från 1995.

Såsom i de flesta föreningar återfinns i Svenska Klubben en kärna bestående av aktiva i ledande positioner och vilka påverkar klubben i viss riktning. Några av dessa är även mycket aktiva i andra svensk-amerikanska föreningar — t.ex Handelskammaren, Swedish Cultural Events Committee, SWEA — och kan benämnas kulturella ledare.

SWEA:s tillblivelse var i samband med en julbasar i Los Angeles 1979. Ett grundläggande kriterium för medlemskap är att behärska det svenska språket, vilket skiljer SWEA från flertalet andra svensk-amerikanska organisationer. Organisationens grundare uttryckte i en tidningsintervju (*Sweden & America* Spring 1989:24) att SWEA började som ett försök att föra samman svenska kvinnor i USA, flertalet gifta med amerikanska män och där många kände sig isolerade från både det amerikanska och svenska samhället.

Till att börja med var SWEA en svensk organisation i Amerika. Sedan 1982 finns SWEA International som en organisation för svensktalande kvinnor över hela världen — det finns ännu inga lokalavdelningar i Australien. SWEA är inte exklusivt svensk-amerikansk, men agerar i USA även som svensk-amerikansk organisation. År 1987 hade SWEA International 13 lokalavdelningar, tio i USA och tre i Sverige, med ett totalt medlemskap på omkring 2 000 personer (*SWEA-Nytt* Sept. 1987). Drygt tolv år senare (maj 2000) hade SWEA International ökat till 7 500 medlemmar fördelade på 69 lokal- och underavdelningar, (23 av dessa i USA) i 32 länder.³⁸ Sedan Swea Internationals tillblivelse har de amerikanska SWEA-avdelningarna haft betydande inflytande över organisationen.

San Franciscos SWEA-avdelning tillkom 1982. Föreningen fick snabbt ett stort antal medlemmar och har sedan 1989 haft omkring 300-350 medlemmar; 1999 hade de cirka 290 medlemmar. Alla lokalavdelningar har ett medlemsblad. Eftersom det finns få möjligheter för alla att träffas samtidigt blir medlemsbladet ett medel att ena SWEOrna. En del SWEOr i San Francisco är även medlemmar i andra svensk-amerikanska föreningar, men flertalet är uppvuxna i Sverige och menar att de har lite gemensamt med människorna i mer etablerade organisationer där mest tredje generationen återfinns.

Svenskheten uttrycks annorlunda i SWEA: liksom i Svenska Klubben finns det svenska ständigt närvarande, men samtidigt som SWEA är bevarare av svenska traditioner är de också förmedlare av svenska traditioner och svensk kultur till en större publik. Vid samtal med organisationens grundare (april 1995) sade hon att det vid vikande medlemsunderlag är bättre att lägga ner SWEA än att ge "konstgjord andning" genom att släppa in andra generationens svenskor vilka inte behärskar språket, och tillade att det redan finns tillräckligt med föreningar för dessa

---

³⁸<http://www.swea.org/>

människor.

Många av SWEAs medlemmar kom en gång i tiden till USA för att studera eller för att arbeta som *au pair*, dvs. barnflickor. Det allmänna giftermålsmönstret bland medlemmarna skiljer sig från massmigrationens era, eftersom de flesta har gift sig med män av icke-svensk börd. En viktig anledning att gå med i SWEA uttrycktes av en lokal ordförande, vilket gäller för många medlemmar:

Länge trodde jag att jag led av hemlängtan. Men det är nog inte hem jag längtar. Jag saknar det svenska i mig, jag har helt enkelt ett behov att få utlopp för min svenskhet. Där fyller SWEA åter en viktig funktion, och med höstens aktiviteter och julmarknaden om knuten hoppas jag vi tillsammans kan få utlopp för vår svenskhet både när det gäller att ge och ta emot. (*SWEA-Nytt* 1994:4, s.3)

SWEA har både inre och yttre mål. Ett av de utåtriktade målen är att underhålla och befrämja svensk kultur, språk och traditioner (*SWEA-Nytt* 1989:2) och de betraktar sig som ambassadörer för att sprida svensk kultur (*SWEA-Nytt* 1990:1). Många medlemmar har en bra ekonomisk position och kan därför då och då besöka släkt och vänner i Sverige. Därigenom har en hel del SWEOr god kännedom om den samtida utvecklingen i Sverige och kan förmedla sin kunskap till det mer etablerade svensk-amerikanska samfundet, t.ex. vid den årliga basaren (se nedan).

För en större publik är SWEA känt genom sitt samhällsengagemang. Medlemmarna samlar in pengar som senare reallokeras såsom donationer för vissa välgörande ändamål och i form av stipendier, särskilt för icke svensks akademiska studier av svensk kultur i vid mening. Ett annat mål är att sprida svenska traditioner utanför den begränsade SWEA-sfären.

Det som mest förknippas med SWEA i San Francisco är den julbasar vilken årligen hållits sedan 1984. Basaren lockar 2 500-3 000 besökare och är mycket uppskattad bland såväl utflyttade svenskar som svensk-amerikaner. Under denna dag kan man träffa gamla bekanta och det finns möjlighet att handla mat och julprydnader inför den stundande storhelgen. Det mesta som säljs på basaren är förknippat med svenskt julfirande och kunderna är, minst sagt, mycket köpvilliga. Olika former av underhållning pågår ständigt på en scen. Till exempel visar barngrupper vad de lärt sig vid sina svenska danskurser. Det finns även uppvisning av folkdräkter, och flera musikgrupper uppträder; SWEA-basaren har festivalstämning över sig. Flera gånger går Lucia med sina tärnor runt bland besökarna. Lucia uppskattas särdeles mycket bland immigranter vilka bott länge i USA. Vissa har inte sett Lucia sedan utvandringen och ett exempel återgavs i *SWEA-Nytt* (1994:4, s.19):

Jag råkade stå bredvid två äldre herrar när Lucia kom, säger Siv, och det blev mitt starkaste minne. De tog av sig hattarna och stod med häpnad och andakt, med tårar i ögonen. De hade inte sett Lucia på många, många år. Det gick då upp för mig att vi fyllde en annan viktig roll för svensk tradition, förutom att träffas och ha kul inom föreningen.

Basaren har m.a.o. en social funktion för besökarna och är samtidigt viktig för att skapa samhörighet mellan medlemmarna. Några månader före börjar små grupper samlas för att tillverka hantverk, vilket säljs på basaren, och det blir ett tillfälle för dem att lära känna varandra.

Det inre arbetet inriktas på att hjälpa medlemmarna trivas i det nya landet. Till exempel träffas små grupper för vinprovning, att diskutera litteratur, åka skidor, eller i sygrupper. Flera gånger per år samlas SWEorna för att fira svenska högtider eller för att lära känna varandra bättre vid middagar som t.ex. kräftska. Andra aktiviteter är exempelvis att spela brännboll eller ha en picknick; bland picknickarna är midsommarfirandet det största. Särskilt vid större festligheter deltar även deras män, och ibland samordnas aktiviteter med Svenska Klubben,

Handelskammaren eller någon annan förening.

SWEA har utvecklats till en förening vilken i viss mån övertagit de personliga släkt- och vänskapsband som fanns då man bodde i Sverige. Medlemmar med barn i skolåldern träffas ibland för att utbyta idéer om problem som kan uppstå, t.ex. hur man skall göra med barnens undervisning i svenska. SWEA är samtidigt en plats för att knyta viktiga affärskontakter. Medlemmarna uppmanas att ta i anspråk varandras varor och tjänster samt andra förmågor (SWEA-Nytt 1989:2), vilket indikerar att många medlemmar är i arbetsför ålder. SWEA fungerar som ett informellt nätverk, vilket är en av huvudtankarna bakom SWEA-projektet, både inom den lokala föreningen och på andra nivåer.

Sålunda kan konstateras att medlemmarna stödjer varandra i många situationer, inte bara inom den verksamhet som är förlagd till mötena. Därigenom skiljer sig SWEA från flertalet andra etniska föreningar där det, åtminstone längre tillbaka, är opassande att tala om sitt arbete; i föreningen eller sällskapsklubben skall alla vara jämlikar oberoende av samhällsposition (jfr Chrisman 1966).

Vasaordens olika distrikt och lokala loger har i stort sett samma slag av tjänstemän (dvs. funktionärer) som storlogen. Sedan ordens grundande har både män och kvinnor åtnjutit samma medlemsprivilegier, åtminstone officiellt. Emellertid valdes under de tidiga åren män oftare till tjänstemän på alla nivåer inom VoA. Ernst Skarstedt (1910:229) observerade dock i San Franciscos loge att den "... har både manliga och kvinnliga medlemmar, fullkomligt likställda i alla hänseenden." Fortfarande återfinns många fler män inom storlogen och först 1966 invaldes den första kvinnan, 1982 vald till Stormästare. I de två kaliforniska distrikten och dess lokala loger har jag inte noterat någon skillnad i könsfördelning bland tjänstemännen.

VoA:s första loger i Kalifornien grundades 1907. Några till startades under därpå följande åren och 1911 bildades Kaliforniens Distrikt, tre år senare uppdelat i ett nordligt och ett sydligt distrikt (Vasa 1990:20f). Det vilket nu utgör Norra Kaliforniens Distrikt består av omkring tjugo loger, merparten av dessa i San Francisco-området och i Central Valley. Namnen på logerna har ofta tagits från den tidiga nordiska religionen eller från berömda svenskar. Sålunda finns religiösa namn såsom Fylgia, Balder, Tor och Valhalla, samt efter berömda svenskar Tegner, Jenny Lind, och Lindbergh. Sådant namnskick återfinns bland många nordamerikanska loger, dock inte, med ett par undantag, bland de svenska.

Sedan 1931 har vasamedlemmarna i norra Kalifornien årligen samlats för en picknick, första gången i Turlock på initiativ av turlocklogen. Denna Sweden Day har sedan dess firats på olika platser i distriktet. Deltagarantalet har avtagit med åren. Några decennier tillbaka brukade många hundra delta — t.ex. samlades 600 personer 1977 — men under andra halvan av 1990-talet lockade Sweden Day omkring 100-150 personer. Sweden Day, vilken hålls den helg som infaller närmast 6 juni, inleds med en liten parad på festområdet. Dagen har festivalkaraktär, med dans, musik och försäljningstånd, samt försäljning av färdiglagad mat åt dem som inte tagit med eget. Såsom på många svensk-amerikanska festivaler koras två drottningar: Svea representerar Sverige, och Columbia representerar USA.

De flesta distrikt har en egen Vasa Park. Sedan slutet av 1940-talet har distriktet fonderat pengar för att skapa ett *Resort Center* (eller en Vasa Park). De platser den ansvariga kommittén tittat på, har emellertid av olika anledningar inte hållit uppställda krav. I början av 1990-talet införskaffades ett markområde, men Vasa nekades tillstånd för rekreationsverksamhet så kommittén fortsätter leta efter lämplig plats.

Alla medlemmar uppmanas att besöka varandras loger, men med undantag för distriktstjänstemännen sker sällan sådant. En del loger har dock visst kulturellt samarbete med

närliggande loger inom distriktet. Det är dessutom vanligt att två eller tre loger går samman för den årliga installationen av nya tjänstemän. Under året finns tillfällen där medlemmar, till stor del tjänstemän, från olika loger träffas för att utbyta idéer. Det årliga distriktsmötet är i särklass viktigast och varje loge sänder tre à fyra officiella delegater. Alla medlemmar uppmantras dock att delta i konventet där det under tre dagar dras riktlinjer för den framtida verksamheten.

Ett annat viktigt tillfälle för den fortsatta utvecklingen av den etniska identiteten är kulturseminariet vilket ges vartannat år. Huvudsakligen leds seminariet av första generationens svenskar vilka är aktiva i sina respektive loger; alla loger har kulturledare, en post vilken ofta innehas av någon som är uppvuxen i Sverige. Inemot 50 medlemmar från distriktets loger träffas på seminariet för att lära om svenska seder och kultur. Under det seminarium vilket jag deltog i 1994, gavs bland annat muntlig presentation av olika sedvänjor och filmvisning av såväl turistiska områden i Sverige som sociala miljöer. Dessutom ingick lunch och kaffepauser som en del av seminariet, med svensk mat och "kaffe med dopp". Under dagen hölls frågetävlingar, allsång och en kortare språklektion. Kulturseminariet täcker på kort tid in många aspekter av Sverige och svenskheten, och det blir ett smakprov på svensk kultur. Efter seminariet är det meningen att deltagarna i sin tur skall delge sina nyvunna kunskaper i sina respektive loger och de får med sig hem såväl officiellt informationsmaterial som många broschyrer av varjehanda slag.

På alla nivåer inom VoA diskuteras sedan länge hur den nedåtgående medlemskurvan skall brytas. I distriktets regi hålls sedan början av 1990-talet ett årligt seminarium där deltagarna får lära sig att rekrytera fler medlemmar till orden samt behålla dem som finns. Medlemssituationen upplevs som bekymmersam: sedan 1994 har två loger inom distriktet sammanslagits med andra på grund av vikande medlemsunderlag och även decennierna innan lades flera loger ner eller sammanslogs.

Flertalet loger har månatliga sammankomster, vilka är en kombination av *business meeting* och social/kulturell samling. Ofta äts en lättare måltid varpå ett kulturellt program följer, vanligtvis ett ämne kopplat till Sverige eller Norden. Längre tillbaka var det vanligt med verksamhet i olika undergrupper inom logerna, bl.a. kvinnoklubbar, sångarföreningar, *drill team* (exercisuppväsning i uniform) och teaterklubbar. Det har dessutom funnits barnklubbar inom många loger och ibland även en ungdomsklubb, men i slutet av 1990-talet återstod endast tre barnklubbar inom distriktet.

Både från storloge- och distriktsnivå rekommenderas logerna att också ha utåtriktade aktiviteter. Det främsta syftet med dessa aktiviteter är att locka fler medlemmar till den lokala logen och då samtidigt till VoA. Mindre uttalat, men en viktig aspekt av verksamheten, är att visa sin svenskhet för det omgivande samhället. Till exempel deltar flera loger i *Fourth of July*-firandet och parader, vilka anordnas av festivaler, inte enbart etniska festivaler. Vikingaskepp och Lucia är vanliga motiv i dessa parader. Vikingar är ju allmänt kända i det amerikanska samhället och kopplas ofta ihop med Skandinavien och skandinaver, men Lucia är däremot okänd och exotisk. För en svensk kan Lucia mitt i sommaren verka något märkligt, men för den svensk-amerikanska och amerikanska publiken blir det ett färgstarkt inslag.

En exceptionell loge är den år 1990 startade Valhalla i Santa Cruz. Logen har vunnit distriktets medlemsvärningskampanj flera år i rad och har på några år lyckats rekrytera hundratals skandinav-amerikaner. Valhalla var 1995 den loge inom hela VoA vilken lyckats rekrytera flest medlemmar under året. Logen kallar sig ofta Valhalla Scandinavians och sällan nämns att de är del av Vasa, och den har hellre karaktär av att vara en skandinav-amerikansk kulturförening. Bland annat saknas befattningar såsom ceremonimästare och olika *guards*, vilket andra vasaloger har.

I förhållande till övriga loger hålls ritualerna på ett minimum. Det finns en del ledare inom distriktet vilka inte uppskattar Valhallas nedtoning av VoA och anser att idén med orden gått förlorad, bl.a. för att stipulerade ceremonier används i ytterst ringa omfattning. Gruppen är mycket aktiv såväl inom föreningen som i det lokala samhället.

Logen startade 1994 ett skandinaviskt kulturcenter, *Viking Hall*, vilket kunde genomföras genom en betydande donation. I Viking Hall sker olika aktiviteter såsom kurser i skandinavisk matlagning, språk och skandinaviskt hantverk, och två à tre gånger om året hålls minifestivaler. Föreningen brukar dessutom engagera svenska artister som besöker Kalifornien, oftast för en konsert vid kulturcentret. Bredvid Viking Hall finns även en mindre byggnad, vilken efter framtida renovering planeras att bli ett *Scandinavian museum*.

Över lag betonas i denna loge mer det skandinaviska än det svenska, både i inriktning och medlemssammansättning, vilket skiljer dem från flertalet andra vasaloger.

Bland de första föreningar att organiseras av svensk-amerikaner var sångarförbund. Sången var en viktig gruppbildande styrka och längre tillbaka, "Almost every Swedish community had a singing society..." (Bergendoff 1968:81) I Sverige kopplades sångarföreningar ihop med borgerlig kultur. I Amerika blev därmed medlemskap en bekräftelse på att ha nått detta stånd — om personen tillhört arbetarklassen i Sverige, var det nu ett tecken på att han nu erhållit högre status i det nya samhället. Alla sångarföreningar i norra Kalifornien har upphört med verksamheten — enligt muntlig (men obekräftad) uppgift upphörde den sista, The Swedish Singing Society, under 1970-talet.

Fortfarande existerar den nationella American Union of Swedish Singers, bildad 1892. Som mest hade förbundet 79 medlemsföreningar (1929), men 1984 hade antalet minskat till 17. De tillät då även kvinnliga sångarföreningar medlemskap vilket ökade antalet föreningar i USA till 29 i slutet av 1980-talet (*Sweden & America Winter 1992:12f*). I det nutida svensk-amerikanska samhället återstår endast en bråkdel av sångverksamheten och medelåldern bland aktiva körmedlemmar är aktningsvärd.

Inom stor-San Francisco finns ett par folkdansgrupper vilka regelbundet övar, för att senare uppträda på t.ex. festivaler. Dessutom undervisas i svenska språket på flera ställen, där deltagarna får lära om svenska traditioner och kultur samtidigt som de kämpar med språket.

Den äldsta ännu existerande svensk-amerikanska föreningen är The Swedish Society of San Francisco, grundad 1875. Dess största tillgång är Swedish-American Hall, en stor byggnad i centrala San Francisco vilken används som samlingsplats för flera svensk-amerikanska föreningar. I många år befann sig Swedish Society på randen till upplösning med endast dussintalet medlemmar kvar. I mitten av 1990-talet började föreningen revitaliseras och många nya medlemmar har rekryterats, bl.a. genom att stadgarna ändrats. Nu tillåts även kvinnor samt make/maka till någon av svensk härkomst medlemskap och föreningen har en snabbt växande medlemskader.

Paraplyorganisationen Patriotiska Förbundet (The Swedish-American Patriotic League) samlar ett femtontal sällskapsklubbar och föreningar i stor-San Francisco, och varje förening kan sända ett antal delegater till dess möten beroende på antal medlemmar inom respektive förening. Dess syfte är att "... promote interest in the social, economic and cultural aspects of Sweden among Swedish-Americans." (Beroza 1976:30) Patriotiska Förbundet växte fram ur det första årliga midsommarfirandet vilket hölls 1894.

Under årens lopp har det gjorts flera försök att hålla årliga svenska och skandinaviska festivaler/firanden i och omkring San Francisco. Det enda som överlevt är midsommarfirandet, vilket hävdas vara det äldsta kontinuerligt existerande utanför Sverige. Midsommarfirandet

arrangeras av Förbundet och har över åren hållits på olika platser. Sedan 1968 är Sveadal dess fasta punkt (Beroza 1976). På midsommarfesten kröns drottningarna Svea och Columbia, och privilegiet att välja dem roterar bland Förbundets medlemsföreningar (Beroza 1976).

Sveadal är ett 50 hektar stort rekreationsområde i Kustbergen (*Coast Range*), 8 mil sydost om San Francisco. Det natursköna Sveadal förvärvades av Förbundet 1926 och ligger långt från reguljära bosättningar. Samma år som Sveadal köptes invigdes det av Sveriges kronprins, sedermera kung Gustav VI Adolf, och hans gemål prinsessan Louise. I början på 1980-talet brann samlingslokalen (*club house*) ner, men ett nytt hus byggdes och stod färdigt 1983. Det invigdes dock inte förrän 1988: "Well, it took us five years to find a princess to come", sade den ansvariga för klubbhuset lite skämtsamt då jag intervjuade henne. I detta refererade hon till Gustav VI Adolfs sondotter, prinsessan Christina, vilken förrättade invigningen av det nya huset.

Förutom samlingslokal med restaurang finns i Sveadal även tennisbanor och simbassäng. Många svenskättlingar åker ut över dagen för att träffa bekanta, äta en bit mat i restaurangen eller bada; under 1930- och 40-talen var det även vanligt att campa i Sveadal. I Sveadal finns ett femtiotal privatägda stugor vilka oftast går i arv mellan familjemedlemmar. Det finns även några stugor för uthyrning. Det sociala livet för de familjer som över åren hållit till i Sveadal har, förutom vanligt umgänge grannar emellan, bl.a. bestått i kortspel, gemensamma grillfester, dans och olika sportturneringar — simtävlingar har hållits ända sedan 1928 och tennisturnering sedan 1937 (Beroza 1976). Dessutom förlägger ett flertal svensk-amerikanska föreningar och loger från San Francisco-området fester och andra aktiviteter till Sveadal. Sveadal har således stort värde som rekreationsområde för många svensk-amerikaner i stor-San Francisco.

Paraplyorganisationen Swedish Cultural Events Committee (SCEC) grundades 1990 som en pånyttfödelse av kommittén, vilken ansvarade för planeringen av Nya Sverige-firandet 1988. Omkring 40 föreningar, dvs. flertalet i stor-San Francisco är representerade. Tillika är Sveriges generalkonsulat aktivt inom SCEC och tillhandahåller bland annat mötessekreterare och ombesörjer utskick till medlemsföreningarna. Organisationen har andra mål än Patriotiska Förbundet. Det huvudsakliga målet är att skapa intresse för gästande musikanter, utställningar, underhållare och föredragshållare från Sverige och att lägga ut arrangemanget för dessa på någon eller några av medlemsföreningarna. SCEC sammanträder varannan månad i generalkonsulns privata lägenhet, en bostad vilken blivit något av en informell institution för svensk-amerikanska aktiviteter i San Francisco-området. Det sker ofta mottagningar och andra tillställningar hos generalkonsuln, ibland med inemot 100 personer närvarande. San Franciscos generalkonsul är ett oavlönat hedersuppdrag, men konsulatet har anställd personal.

Av andra föreningar i stor-San Francisco med mer specifika mål, kan nämnas lokalavdelningen av The Swedish-American Chamber of Commerce med drygt 200 medlemmar. Handelskammaren kan betecknas som en elitorganisation och består både av tredje generationens svensk-amerikaner och mer nyanlända immigranter. De senare representerar endera svenska företag eller har egna firmor. Vid granskning av medlemsförteckningen från 1994-95 har jag funnit att minst 30 procent av medlemmarna inte är från Sverige, men en korrektare siffra torde vara omkring 35 procent. Det sociala programmet består av föreläsningar vilka ofta behandlar ekonomi i dess bredaste bemärkelse, och olika luncher och middagar. Dessa aktiviteter är viktiga som ett nätverksbyggande mellan medlemmarna. Under den *social hour* som föregår programmet ägnas stor aktivitet åt att introducera människor för varandra, och själv bli introducerad för möjliga framtida samarbetspartner. Under den intensiva timmen byter en mängd visitkort ägare.

Efter att den regionala svensk-amerikanska tvåveckorstidningen Vestkusten råkat i ekonomiska svårigheter i början av 1970-talet, grundades 1974 föreningen Vestkustens Vänner

för att ge ekonomiskt stöd genom olika kampanjer och *fund-raisers*. Vestkusten anses av många som viktig källa för att förena svensk-amerikanerna i trakten, men då upplagan endast är omkring 1 300 når tidningen i allmänhet endast aktiva inom det svensk-amerikanska samfundet. Sedan mitten av 1990-talet försöker Vestkusten även att etablera sig i såväl södra Kalifornien som i Oregon och Washington, landsdelar med många svensk-amerikaner.

Ett par "svenska skolor" i San Francisco-området undervisar barn ett par timmar varje vecka. Många nyare immigranter finner det viktigt att hålla svenska språket levande bland barnen som växer upp i Amerika. Detta gäller särskilt de föräldrar som är gifta med en icke-svensk såsom exempelvis många SWEA-medlemmar, men även bland den betydande skara svenskar som är anställda i "Silicon Valley".

Det finns flera andra små svensk-amerikanska föreningar i norra Kalifornien. Några, såsom t.ex. Skånska Gillet, är under avveckling och de gamla medlemmarna ersätts aldrig. Längre tillbaka har i San Francisco-området funnits Norrlandsklubben, Värmlandsklubben och Ölandsklubben, men sannolikt ännu fler regionala gillen. Det finns i området fortfarande en eller ett par kvinnoföreningar, vilka dock har relativt få medlemmar. Även ett antal svenska och skandinaviska restauranger, butiker och andra inrättningar finns i eller omkring San Francisco. Ett projekt startade 1988 för att bygga ett *Scandinavian Center* i centrala San Francisco. Efter år av planering gick projektet i stöpet 1994, ett öde vilket även ett liknande *Sweden House*-projekt rönt under 1960-talet.

Young Scandinavians Club (YSC), visserligen en sällskapsklubb med en nordisk målgrupp, är med sina 800 medlemmar en av de största, om inte den största, för skandinaver i Kalifornien. Föreningen attraherar särskilt yngre nordbor vilka mer eller mindre är på temporärt besök, t.ex. barnflickor (*au pair*) och studenter. YSC bildades 1950 av en grupp skandinaver vilka såg ett behov av aktiviteter för nyanlända unga från Norden. Sitt namn till trots har många varit medlemmar ända sedan 1950- och 60-talen och alla åldrar från "one to ninety nine" är välkomna att bli medlemmar. På vintern arrangeras skidutflykter till föreningens vinterbonade stuga i Sierra Nevada, på sommaren pågår ännu fler aktiviteter vid en annan stuga som YSC äger. Under hela året arrangerar YSC olika sammankomster i San Francisco, såsom danser, middagar, utflykter eller bara för att träffas på ett kafé eller en bar.

Södra Kalifornien var inte mitt fältarbets primära fokus. Jag reste dock dit tre gånger för att få ett jämförande perspektiv på aktiviteterna i norr. Dessutom har föreningslivet studerats under ett år (1993) såsom det rapporterats i tvåveckorstidningen *California Veckoblad*, vilken har sin huvudsakliga läsekrets i söder.

Föreningslivet i söder liknar det som återfinns i delstatens norra del. Det finns Svenska Klubben i Los Angeles, svensk-amerikansk handelskammare, närmare 30 vasaloger, fyra lokal- och underavdelningar av SWEA, minst två kvinnoföreningar och en del andra sekulära föreningar. Huvuddelen av föreningarna är medlemmar i någon av paraplyorganisationerna *Swedish-American Central Association* eller *Swedish-American National League*, många i båda. I södra Kalifornien finns tillika två idrottsföreningar, vilket saknas i norr. Det svensk-amerikanska föreningslivet är rikligare i söder, beroende på högre befolkningstäthet i kombination med fler människor av svensk börd.

Viktigt för att samla svensk-amerikanerna är Vasa Park, en timmes bilresa norr om Los Angeles. Rekreatiomsområdet ägs och förvaltas av södra vasadistriktet sedan 1947, men är även samlingsplats för andra svensk-amerikanska föreningar. Parken har därmed en funktion vilken liknar Sveadal i norr; både i Vasa Park och Sveadal hålls mindre festivaler. Betydligt närmare centrala Los Angeles invigdes hösten 1996 ett *Scandinavian Cultural Center*, ett 3,5 hektar stort

parkliknande område vilket sannolikt kommer att överta en del av Vasa Parks funktioner som samlingsplats för svensk- och nordisk-amerikanska föreningar.

År 1977 startades The Swedish American Historical Association of California. Bland dess mål finns skapandet av ett nationellt arkiv och museum för att hedra svenskarna och deras bidrag till den amerikanska nationen. Arkivet har varit i bruk sedan början av 1990-talet, men då jag besökte det hösten 1994 hade få föremål samlats in.

Liksom i norr arrangerar svensk- och skandinavättlingarna festivaler, har samma bekymmer med sjunkande medlemsantal och firar samma traditioner. Det är emellertid ett i det närmaste obefintligt utbyte mellan svensk-amerikanska föreningar i norr och söder, ett förhållande vilket dessutom gäller Kalifornien i allmänhet. Som nämnts har nord och syd i många avseenden karaktär av att vara två delstater.

Avslutning

I kapitlet har givits en översikt av etniska föreningar och institutioner i norra Kalifornien beträffande deras verksamhet och mål. Särskilt berördes Svenska Klubben, SWEA och Vasaorden. Till viss del jämfördes föreningslivet i norr med delstatens södra del och det uppvisar stora likheter; samma slag av föreningar finns i både nord och syd.

Huvudsakliga syften för etniska föreningar är att medlemmarna skall lära känna varandra bättre, ibland även för att skapa ett nätverk bland medlemmarna. Men dessutom att lära om och att förmedla svensk kultur både inom föreningen och till en större publik. Den sociala föreningsaktiviteten har avtagit med åren. Långt tillbaka var det vanligt att samlas en gång i veckan, ibland ännu oftare. Föreningarna ändrade detta gradvis, först till att träffas varannan vecka för att nu i de flesta fall ha en månatlig sammankomst. Medlemmarna träffas några timmar i månaden och föreningsverksamheten blir en del av deras liv, fast inte allt.

Till viss del samarbetar Svenska Klubben och SWEA. Ibland samordnas konserter med gästande svenska musiker och de utannonserar ofta varandras aktiviteter i respektive medlemsblad. Vasa och SWEA tillhör större organisationer, medan Svenska Klubben är en fristående förening och därigenom känsligare för vikande medlemskap än de två andra. Dock är alla tre medlemmar i Swedish Council of America, vasadistriktet visserligen genom Storlogens medlemskap.

Det som skiljer VoA från andra föreningar är användandet av delvis hemliga ritualer under det inledande mötet. Tidigare var rituella ceremonier mer dominerande inom Vasa, men med åren har emellertid logerna alltmer kommit att likna andra svensk-amerikanska föreningar såsom t.ex. Svenska Klubben. Nationellt brottas många loger inom VoA med vikande medlemsunderlag och det kommer sannolikt att ske fler sammanslagningar och nedläggningar av loger. Till skillnad mot flera andra delar av USA är rekryteringsunderlaget på många håll gott i Kalifornien, både för VoA och andra organisationer och föreningar. Om VoA som organisation någon gång upplöses, kommer därför många loger i de kaliforniska distrikten (och andra) drivas vidare, då de är etablerade som förening och har stor medlemskader.

Det måste påpekas att med några få undantag har svensk-amerikanska aktiviteter i Kalifornien inte någon motsvarighet i andra delstater. Flertalet nyanlända svenskar hamnar i Kalifornien eller New York-området, och Kalifornien har genom sin befolkningstäthet samt lockelse för nya immigranter blivit ett center där svenska traditioner introduceras för den svensk-amerikanska befolkningen.

Det återstår fyra svensk-amerikanska dagstidningar i USA. Två finns i Kalifornien,

Vestkusten i San Francisco och California Veckoblad i Los Angeles. Vestkusten hade 1995 omkring 1 300 prenumeranter; enligt uppgift av California Veckoblads ägare 1993, var dess upplaga 5 000 exemplar. Den senare tidningen har samma ägare som Svenska Amerikanaren Tribunen i Chicago och är delvis producerad i Kalifornien. Trots de två kaliforniska tidningarnas blygsamma upplagor är de viktiga för det svensk-amerikanska föreningslivet i respektive område genom sin ställning såsom rapportörer om kommande händelser och om vad som skett.

De tre närmast följande kapitlen är en studie av Turlock. Kapitel 4 ger en grundläggande förståelse av stadens utveckling och visar hur svensk-amerikanerna spelat en utomordentligt viktig roll i Turlocks utveckling. För att förstå staden visar kapitlet även bl.a. på dess maktstruktur och belyser vissa andra etniska grupper.

4. TURLOCK

Turlock är beläget i norra delen av San Joaquin Valley, knappt två timmars bilresa sydost om San Francisco. Tillsammans med Sacramento Valley utgör dalarna Central Valley, vilken sträcker sig från Redding i norr till Bakersfield i syd. De två dalarna övergår nästan obemärkt i varandra och har en längd av drygt 70 mil, med genomsnittlig bredd på 8 mil. Central Valley ligger nästan golvplant omkring trettio meter över havsnivån. I öster avgränsas Central Valley av den mäktiga bergskedjan Sierra Nevada, med toppar på över 4 000 meter, och i väst av två betydligt lägre bergskedjor vilka separeras av kustdeltat som skiljer San Joaquin- och Sacramento Valley. Den torra sommaren är het och lång, medan vintern är kylig, regnig och har ofta mycket kraftig dimma; några nätter per år sjunker temperaturen ett par grader under fryspunkten.

Stora delar av Central Valley genomkorsas av irrigationskanaler vilka huvudsakligen utgår från vattenmagasin i Sierra Nevada. Många i dalen brukar påstå att de enda mänskliga byggnadsverk vilka med blotta ögat kan ses från månen är den kinesiska muren och dessa kanaler, vilket andra hävdar är en myt.

I hundratals eller kanske tusentals år tillhörde San Joaquin-dalen Yokut. Territoriet med de 15-20 000 indianerna "ockuperades" från 1770-talet av spanska missionärer som etablerade missionsstationer. Vid folkräkningen 1910 registrerades endast drygt 500 Yokut (Fradkin 1995:220ff). Före guldrushen 1849 fanns få vita i denna del av Nordamerika: det totala antalet indianer i Kalifornien 1830 var omkring 200 000, men hade 1910 decimerats till omkring 10 000 i hela delstaten (Skarstedt 1910:132).

Kalifornien är till ytan nästan lika stort som Sverige. Under lång tid var detta del av först Spanien och från 1822 Mexico, band vilka dock var förhållandevis svaga. Under ledning av John Frémont, sedermera Kaliforniens första senator och senare presidentkandidat, revolterade Kalifornien 1846. Efter kriget mellan Mexico och USA 1846-48 blev Kalifornien en del av USA. Två år senare upptogs Kalifornien som delstat i unionen och Sacramento, 15 mil norr om Turlock, blev dess huvudstad. Många soldater erhöll mark i Kalifornien för sina insatser i det mexikanska kriget, men flertalet valde att sälja sina lotter. Genom dessa försäljningar kom några få spekulanter att äga enorma markområden i Central Valley under andra halvan av 1800-talet. Till exempel ägde Turlocks grundare John Mitchell vid ett tillfälle 200 000 hektar i Kalifornien, mark vilken snabbt avyttra-des med god vinst (Fradkin 1995:226).

Den huvudsakligen odlade grödan under några decennier var vete. Skörden skeppades till kusten med ångdrivna fartyg, vilka trafikerade floderna under den tid på året då vattenflödet var tillräckligt. Sedan odling av vete blivit olönsamt på 1870-80-talen startades på kort tid ett stort antal bevattningsdistrikt. Med vattnets hjälp kom sedermera det arida landskapet att omvandlas till en av de bördigaste trakterna på jorden. Då konstbevattningen byggdes ut började Central Valley locka stora skaror bosättare: tillgång på vatten, odlingsbar mark till salu samt järnvägarna, vilka började byggas runt 1870 hade avgörande betydelse för befolkningsutvecklingen.

Än idag är en betydande andel av befolkningen i det som utgör Central Valley direkt eller indirekt beroende av jordbruk och jordbruksrelaterad industri. Av Kaliforniens 32 miljoner invånare i mitten av 1990-talet var drygt en fjärdedel av *Hispanic descent*, den största delen från

Mexico, medan det nationella genomsnittet var nio procent (*San Jose Mercury News* Nov. 19, 1995). En stor del av det manuella arbetet på fälten och enklare sysselsättningar inom industrin utförs av mexikanska immigranter. I början av 1990-talet uppskattades att av Kaliforniens 315 000 jordbruksarbetare var 87% födda i Mexico (*Turlock Journal* Aug. 10, 1991) — om andra generationens mexikan-amerikaner räknades in skulle procentandelen vara ännu högre. Förutom de mexikaner vilka bosatt sig i Kalifornien finns även ett betydande antal säsongsmigranter som arbetar sig uppåt från södra Kalifornien alltefter skördeperiod och gröda, för att efter 6-8 månader återvända till den väntande familjen i Mexico. Utan dessa arbetare skulle Kalifornien ha svårt att upprätthålla det välstånd vilket baseras på jordbruk.

Jordbruket dominerar landskapsbilden i norra San Joaquin-dalen. Besökaren ser välskötta frukt- och grönsaksodlingar med bl.a. vindruvor, jordgubbar, boisenbär, aprikoser, persikor och tomater. En utseendemässigt oansenlig gröda är alfalfa, men som har mycket stor betydelse för boskaphållningen och vilken genom det gynnsamma klimatet skördas fem gånger om året. Vintertid lyser apelsiner upp i nästan varje villaträdgård. I början av februari står mandeln i blom, vilket lockar stora skaror för att skåda en av traktens mest odlade grödor. Mandel har näst störst ekonomisk betydelse inom kommunens jordbruksproduktion men ändå mindre än hälften av mjölkens betydelse (Community Economic Profile, August 1993).³⁹ Särskilt vingårdar, men även mandelodlingar, sträcker sig ibland över kilometervida avstånd och ägs då vanligtvis av större företag såsom t.ex. världens största vinproducent E&J Gallo.

Statistik från 1994 visade att av de tio ledande jordbrukande kommunerna i USA återfanns nio i Kalifornien; sex av dessa i San Joaquin-dalen (*Modesto Bee* Nov. 12, 1995). I en liten broschyr utgiven av Turlocks köpmannaförening cirka 1915 nämns att Stanislaus county, den kommun Turlock är del av, "... now ranks first among the dairying counties of California, and dairying is one of the leading industries of the Turlock district." Detta stämmer än idag: under 1990-talet var visserligen jordbruket mycket diversifierat, men mjölkproduktion fortfarande den i särklass ekonomiskt viktigaste näringen i och omkring Turlock. Under 1990-talet blev Kalifornien den ledande mjölkproducerande delstaten i USA. Med svenska mått är boskapsfarmerna utanför Turlock enorma: en normal boskapsbesättning består av omkring 1 000 mjölkkor, de största med 2 500 djur. Den mycket speciella lukt som kommer från boskapsfarmerna känns i stora delar av området och står i bjärt kontrast till de vackra färger vilka de olika frukt- och grönsaksodlingarna utstrålar.

När konstbevattning nådde Turlocks omgivning 1902 var jordbrukarna ovana vid den speciella odlingstypen och gav jorden alldeles för mycket vatten. Bristande förtrogenhet med konstbevattning förde med sig att grundvattennivån höjdes så att den låg nära markytan. Många började då odla meloner utan konstbevattning och sparade kostnaden för vatten. Vissa år hade melonodlarna en bruttointkomst på tusen dollar, somliga odlare t.o.m. högre, från varje *acre* (0,405 hektar) (*Turlock Tribune* June 11-12, 1937).

Allt fler började odla meloner och 1912 proklamerade Turlock sig som *Melon Capital of the World*. Året innan hade den första årliga melonkarnevalen hållits, arrangerad av köpmannaföreningen. Melonkarnevalen utvecklades 1935 till en årlig jordbruksmessa (*County Fair*) och dess ledning införfärdade ett större parkområde, vilket kom att utvecklas till *Fairgrounds* och under delstatens överinseende. Fortfarande hålls en mässa vilken lockar fler än 250 000 besökare under tio dagar, fast många kommer mest för underhållningen som består av kända artister.

---

³⁹Stora delar av det mjölkproducerande området korsar kommungränsen. Även området kring Hilmar i grannkommunen har en mycket stor mjölkproduktion.

Efter hand lyckades bönderna bemästra bevattningstekniken, vilket innebar att grundvattnet recederades till normalare nivå. Kombinationen av att meloner började odlas på Östkusten dit stor del av Turlocks export gått, att Östkusten hade betydligt lägre transportkostnader, och att vattnet blev mer otillgängligt, gjorde odling av meloner i Turlock mindre lönsamt. Dessutom kom meloner att betraktas som lyxvara under depressionsåren på 1930-talet, vilket bidrog till betydligt minskad försäljning.

Under tiden hade några farmare börjat med kalkonuppfödning. Fler följde efter och på 1930-talet proklamerar Turlock sig som *Turkey Capital of the World*, ett epitet staden behöll ett par decennier. Kalkonfarmernas betydelse kan exemplifieras med en informant som berättade att han haft flera anläggningar för kalkonkläckeri. Han köpte ägg, kläckte dem och sålde vidare kycklingarna. Toppåret kläckte han, förvisso vid flera produktionsanläggningar, det ofantliga antalet 10 miljoner ägg!

De mäktiga i Turlock

Tillgång på vatten har alltid haft avgörande betydelse för jordbruksnäringen i området. Turlock Irrigation District (TID) bildades 1887 som ett kooperativt företag bland traktens bönder. Det var ett gigantiskt projekt där TID till att börja med måste bygga vattenmagasin i Sierra Nevada för att sedan leda ner vattnet till dalen, och de första områdena fick vatten först 1901. TID täcker ett mycket stort område, men även Modesto och andra delar av dalen har vattendistrikt.⁴⁰ Under de tidiga decennierna var vattenleverans den huvudsakliga näringen, men på senare år har elproduktion och -leverans blivit alltmer betydande verksamheter för organisationen. Fler och betydligt större damm- och generatoranläggningar har byggts sedan den första dammen.

TID:s huvudkontor finns i Turlock och organisationen är en stor arbetsgivare med omkring 400 anställda. Det brukar hävdas att staden Turlock och TID alltid haft ett symbiotiskt förhållande, vilket jag inte funnit motsägelsefullt. Personalomsättningen är låg och något skämtsamt brukar turlockborna översätta TID med "*Till I Die*", med andra ord en trygg anställning, liknande hur statliga anställningar förr betraktades i Sverige ("statens kaka är liten men säker").

TID:s bevattningsområde är indelat i fem distrikt. Den reella makten finns hos de fem män vilka väljs till styrelsen bland jordbrukarna i distriktet. Sedan 1905 har styrelseposten i distrikt 5, vilket bl.a. innefattar Hilmar, alltid innehafts av en svensk och sedermera svenskättling. Under långa perioder har svensk-amerikaner även representerat andra områden.

I sin avhandling om assyr-amerikaner fann Arin Beit Ishaya (1985) belägg för att de större jordbrukarna har dominerat TID, medan affärsmän haft makten i stadsstyrelsen (*city council*). Varken ledamöterna i TID eller stadsstyrelsen får någon nämnvärd ekonomisk ersättning för sina uppdrag, men har betydande politiskt inflytande. Vidare konstaterade Ishaya att "Although the City Council and the TID were designed as democratic types of organizations based on public elections and limited terms of office, in fact the same individuals or families have managed to retain their posts on the executive board of these organizations for many years." (1985:133) Till viss del gällde detta ännu i mitten av 1990-talet, om positioner som står dessa styrelser nära räknas in.

Ishaya (1985:183ff) fördjupade sig även i Turlocks maktstruktur. Särskilt studerade hon

---

⁴⁰TID distribuerar endast vatten för irrigation, för dricksvatten finns andra lokala vattendistrikt.

ledningen för Golden Valley Bank (se sid. 85), TID och stadsstyrelsen och anför att de allianser som fanns mellan stadens affärsmän och jordbrukarna före andra världskriget bestod ännu på 1980-talet. Ishaya fann att denna elit i huvudsak bestod av "anglo-amerikaner" och människor med svensk härkomst, men att det var "more continuity in the Swedish elite families than there was in the Anglo-American families." (1985:187)

Från Turlocks inkorporering till stad 1908 bestod stadsstyrelsen i många år av affärsmän (med betoning på män) som var medlemmar i någon av de större protestantiska församlingarna. Detta ändrades för en tid framåt då en "man av folket" invaldes 1980: Jim Morris var varken affärsman eller tillhörde någon kyrka och lyckades skapa viss turbulens inom den lokala politiken. "It was a defeat for bigotry and for the men who use their church connections to win elections," kommenterade han när rösträkningen var klar (*Modesto Bee* April 9, 1980) I tidningsintervjun nämns att Morris i årtal har anklagat stadsstyrelsen för att bara representera "... the 'very narrow' conservative business interests in the community." Jim Morris var politiskt aktiv fram till 1992 då han avstod från att söka omval. Sedan dess har stadsstyrelsen åter präglats av samförståndspolitik med enbart smärre skillnader i olika sakfrågor.

TID, stadsstyrelsen samt kyrkoföreträdare är mäktiga i påverkan av staden. Samtidigt måste nämnas Turlock Chamber of Commerce, som alltid haft en nära relation med stadsstyrelsen och dess olika kommittéer. Liksom TID, har köpmannaföreningen mycket nära samarbete med stadens politiska styrelse. Till exempel var Enoch Christoffersen Turlocks borgmästare i totalt 16 år och medlem av stadsstyrelsen ännu längre. Under den tiden hann Christoffersen även med att vara president eller vicepresident för handelskammaren i 14 år, vara en av stadens största arbetsgivare med över tusen anställda, samt vara mycket aktiv inom pingstförsamlingen Bethel Temple (Ishaya 1985). Det finns några till sfärer där makteliten samlas, ofta mycket inofficiellt: Rotary och i viss mån Lion's. Det är även viktigt att vara medlem i broderskapsorganisationer såsom t.ex. frimurarna.

Turlock är och har alltid varit ett mansdominerat samhälle beträffande makteliten. Först 1980 valdes den första kvinnan in i stadsstyrelsen, 72 år efter dess bildande. Liksom Jim Morris, vilken valdes in samma år, var hon kritisk till de tidigare stadsstyrelsers sammansättning och anklagade dem "... of being 'sort of a closed group' which has been unwilling to solicit opinions outside of its members' sphere of influence." (*Modesto Bee* April 18, 1980)

I slutet av 1980-talet började *service clubs* såsom Rotary och Lion's anta kvinnliga medlemmar, i huvudsak beroende på att de nationella organisationerna drogs inför rätta utav feministgrupper. Vid rättegångarna stod organisationerna inför hotet att tilldömas dryga böter om inte kriterierna för medlemskap ändrades, vilket i praktiken innebar att tillåta kvinnor bli medlemmar. I de nationella organisationerna förändrades reglerna. Men många lokala klubbar, särskilt i Central Valley, röstade ned förslaget med förkrossande majoritet (se t.ex. *Turlock Journal* Aug. 22, 1984; *Modesto Bee* Sep. 12, 1995).

Fortfarande utgör kvinnor endast en bråkdel av medlemskaden i Turlocks klubbar. Dock valdes 1992 en kvinna till *president* i den ena av Turlocks två rotaryklubbar. Det finns en förening för affärskvinnor, lokalavdelningen av Soroptimists International, men dess inflytande på lokal politik är marginell. Över åren har flera borgmästare och många ledamöter av stadsstyrelsen tillika haft höga poster i en eller flera av de ovan nämnda organisationerna (förutom Soroptimists).

Många i makteliten är även medlemmar i Turlock Golf and Country Club. Officiellt är det en rekreativförening med golfbana och klubbhus/restaurang för ett mycket begränsat antal delägare, vilka betalat stora belopp för att överta ett medlemskap. Många avgörande beslut har fattats informellt på klubben under en golfgrunda eller vid "nittonde hålet". Månadsavgiften 1995

var \$175 vilket utesluter många samhällsmedlemmar.

Med undantag av Soroptimists, har många svensk-amerikaner återfunnits, och finns än idag, i ledande positioner i nämnda sammanslutningar. Men lokalavdelningen av Soroptimists International har alltid haft låg andel svensk-amerikaner vilket även gäller Turlock Business Girls Club, enär flertalet svenskättlingar alltid betraktat mannen som den självklara familjeförsörjaren.

Det finns en märkbar könsfördelning bland Turlocks medelklass. Till helt nyligen har det varit allmänt vedertaget att kvinnans plikt är att ta hand om hem och familj. Då barnen flyttat hemifrån har en del kvinnor börjat förvärvsarbete. Det är också vanligt att gå med i olika volontärgrupper vilka exempelvis hjälper till vid det lokala sjukhuset eller välgörenhet kopplad till någon kyrka såsom t.ex. Daily Bread Ministry, vilket är en organisation som delar ut mat åt hemlösa och fattiga.

Volontärandan i Turlock är nästan tvärtemot den Marita Eastmond (1989: 81) beskriver i "Silicon Valley", halvannan timmes bilresa väster om Turlock, där många är nyinflyttade och uppvisar lågt deltagande i volontärföreningar och kyrkor. Många i Silicon Valley satsar hellre sin energi på yrkeskarriären. Enligt en rapport refererad till i Modesto Bee (Dec. 29, 1995) är den minskande volontärandan en nationell trend. Med tiden kommer antagligen volontärviljan även i Turlock att förändras i och med den stora inflyttningen, människor vilka inte är lika rotade i det lokala samhället.

Turlocks invånarantal ökar. Staden hade 4 800 invånare 1940, och 1964 gick man officiellt över 10 000 invånare. Framför allt under senare decennier har Turlock expanderat kraftigt. År 1970 fanns 14 000 invånare, vilket antal 25 år senare hade ökat till omkring 50 000. Om de elva "öar" (*county islands*) vilka inte lyder under staden utan styrs av kommunen räknas in, skulle siffran vara 5-10 000 högre. Beräkningar visar att Turlock år 2005 kommer att ha omkring 72 000 invånare och tio år senare 96 000.⁴¹

Befolkningstillväxten beror inte enbart på inflyttning. En demograf vid det lokala universitetet anför att såväl kommunens som Kaliforniens födelsetal är 25 procent högre än nationens genomsnitt. De höga födelsetalen härleder han till den stora och relativt unga befolkningen av *Hispanic descent* (Modesto Bee Oct. 28, 1994). Att många unga finns i Turlock märks framför allt i skolorna vars elevantal ökat betydligt mer än stadens befolkning, vilket skapat överfulla skolor och klassrum. De styrande är medvetna om problemet, men har svårt att göra något åt det.⁴²

Över åren har stadens yta ökat väsentligt genom inkorporering av mark som varit under kommunens jurisdiktion. När mark skall inkorporeras hålls omröstning bland berörda invånare. Oftast har de valt att inkorporeras i staden, men inte alltid vilket är orsak till att det finns elva kommunalt styrda öar inom stadens område. I många fall har de inkorporerade områdena haft karaktär av stadsbebyggelse och i praktiken varit del av Turlock, och staden har ofta tillförts hundratals nya invånare. Till exempel fick Turlock cirka 1 000 nya invånare genom en enda inkorporering av ett 35 hektar stort område 1958, andra gånger inemot 5-600 nya invånare.

---

⁴¹Beräkningarna kommer från U.S. Bureau of the Census, California Department of Finance och redovisas av Turlocks köpmannaförening (<http://www.cityofturlock.com/stanislaus/stanec-1.htm>).

⁴²Det är oerhört svårt att komma tillrätta med de överfulla skolorna. Turlock High School formligen bångnar av elevtrycket och man vill bygga ytterligare en *high school*. En omröstning om att skjuta till skattemedel för ett skolbygge, besegrades med förödande majoritet (*Turlock Journal* Nov. 17, 1995); människorna vill gärna satsa på skolan, men få är villiga att öka skattetrycket.

De flesta samhällen och städer i USA har en bok, vilken betraktas som dess officiella historia. *Streams in a Thirsty Land* (Caswell 1972) är en titel som anspelar på vattnets betydelse för denna ökenliknande landsdel. Boken producerades inför Turlocks hundraårsjubileum 1971/72 och ger en vacker och tillrättalagd bild av samhällets utveckling. Turlockborna refererar då och då till *Streams* och det mesta av innehållet tas för sant. De flesta etablerade etniska grupper i Turlock och dess omgivningar beskrivs, men kapitlen är okritiskt skrivna av medlemmar från respektive grupp. Liksom människans minne är selektivt, både genom historiens ålder och det syfte som man skriver för (Portelli 1991), präglas mycket i *Streams* av tillrättaläggelse. Boken har i olika upplagor tryckts i 5 000 exemplar och är ett arv till kommande generationer. Dess tyngdpunkt ligger på stadens grundare och nybyggartiden, medan historien efter andra världskriget nämns sparsamt.

Turlocks svensk-amerikaner i historiskt perspektiv

Som Turlocks officiella grundande räknas 1871, då den blivande staden fick postkontor. John Mitchell var då den största jordägaren, med inemot 50 000 hektar i och omkring Turlock (Smith 1939:432). En del mark hade han köpt för \$1,25, merparten dock för halva priset (Tinkham 1921; Cadwaller 1945). Decennierna efter stadens grundande var en blomstringsperiod. Men efter att ha drabbats av förödande eldsvådor under 1890-talet var Turlock närmast en spökstad med några hundra invånare, när de första svenskarna anlände 1902 (Skarstedt 1910; Fjellström 1970; Anderson 1991).

Efter Mitchells död 1893 grundade arvingarna *Fin de Siècle Investment Company*, vars främsta uppgift var att sälja ut Mitchells mark. En missionär i svensk-amerikanska Missionsförbundet (*Covenant Church*), Nels Hultberg, hade funnit stora mängder guld i Alaska och beslutat att flytta med familjen till det hälsosammare kaliforniska klimatet. Hultberg anlände till Turlock nyårsdagen 1902 och upplystes om att stora markområden fanns till salu och att konstbevattning strax skulle nå trakten. Han köpte en del mark av Mitchells arvingar och fick förköpsrätt på åtskilligt mer.

Hultberg ingick partnerskap med två andra svenskar och tillsammans började de annonsera om tillgänglig mark både i Missions *Wännen*, en veckotidning mycket nära förbunden med *Covenant Church*, och i trossamfundets officiella organ *Förbundets Veckotidning*. Tidningarna var spridda bland missionsvänner över hela USA och med bilder i annonserna av andra blomstrande svenska jordbrukskolonier i Kalifornien lockades många svenskar att flytta till Turlocks omgivning. Priset var endast 25 dollar per *acre* och ett viktigt incitament för att locka nybyggare. Beloppet skall jämföras med den mer utvecklade trakten kring Kingsburg där en *acre* kostade mellan 60 och 125 dollar (Brain 1984:17).⁴³ Hultberg påpekade att allt var billigt och att den nya kolonin var en möjlighet också för människor med begränsade ekonomiska resurser. Dessutom erbjöds de svensk-amerikanska bosättarna fördelaktiga lån, enligt en annons i *Missions Wännen* 1902, citerad i Baljit Purewal (1994:6).

Pastor Andrew Hallner var en av Hultbergs kompanjoner. Hallner tillhörde grundarna av

---

⁴³I annonser och notiser i *Turlock Journal* från olika epoker går att utläsa hur markpriset stigit sedan de första bosättarna kom till trakten av Turlock: 1906 såldes mark för \$32-33 och 1914 för \$50; 1937 var priset uppe i \$200 per *acre*. Sedan dess har priserna stigit betydligt, minst sagt: Philip Fradkin (1995:262ff) skriver att priset 1988 var omkring \$45 000 per *acre* i de nordöstra delarna där staden förväntades växa, men vilket ännu var jordbruksmark; fyra år senare såldes obruten mark för \$60 000.

Covenant Church, var aktiv i skapandet av North Park College, grundare av tolv missionsförsamlingar samt redaktör för Missions Vännen i sammanlagt 13 år. Han var alltså mycket inflytelserik inom trossamfundet och hade stor betydelse för att locka människor till Turlock. Hallners inflytande fortsatte i Turlock genom att han som första svensk 1905 invaldes till styrelsen för TID. För att ytterligare locka bosättare gav sig Hallner iväg på vilket närmast var missionsresor "... to the east to contact Swedish people, especially in the churches... The settlers were coming in droves, from every state in the east." (Reuben Hallner, u.å.) Särskilt spred han kännedom om den nya kolonin bland missionsförsamlingar, där han personligen kände flertalet (alla?) pastorer.

Det finns många skildringar av de vedermödor som svenskarna mötte (t.ex. Fjellström 1970, 1971; Larson & Johnson 1972; Brain 1984; samt många tidningsartiklar). Åtskilliga gånger har berättats om de halmbeströdda gatorna i Turlock, där nybyggarna som just anlant med tåget sjönk ned till anklarna i den finkorniga sanden. Många bara satte sig ner och grät och ville vända åter. Flertalet hade emellertid sålt hem och bohag och hade inget att återvända till. Huvudledningarna för irrigation hade just färdigställts så nybyggarna började gräva bevattningskanaler från dessa för att leda vattnet till sina odlingslotter. Under de första åren var sandstormar legio och efter varje storm måste de gräva upp diken igen. Senare planterades träd till skydd för vinden. Flera gånger spolierades skörden av vilda kaniner, vid andra tillfällen togs den av gräshoppor. Detta kommenteras av Gary Brain (1984:18): "These conditions could have been intolerable had it not been for the tenacity of the settlers and the central role the churches played in their lives. The churches were, in a sense, the spiritual, social, and ethnic backbone of the community."

Svensk-amerikaner kom i skaror till den nya kolonin. Det uppges att under en femtonmånaders period åren 1903-04 sökte sig 975 svensk-amerikaner till Turlock och dess omgivning (Anderson 1991). Svensk-amerikaner fortsatte flytta till trakten fram till 1920-30-talen, dock ej i samma omfattning som under det första årtiondet. *Push and pull*-faktorer var utomordentligt viktiga för att locka folk till den nya kolonin. Flertalet flyttade från Mellanvästern och östra USA, från så kallade moderkolonier, och endast en handfull kom direkt från Sverige. Trossamfundet, framför allt Covenant Church, var viktiga för människornas beslut att flytta till Turlock. Brain (1990:21) anför att deras beslut grundades på "... information passed through their own social networks and ethnic institutions." (Brain 1990:221) Pastor Hultberg har sagt i intervjuer att han hade en vision om att skapa den största svenska kolonin i Kalifornien, eller till och med i USA. Det var dock inte hans avsikt att skapa en koloni enbart för missionsförbundare (Smith 1939).

Svensk-amerikanerna var mycket aktiva i att skapa nya skoldistrikt i trakten (Brown 1954). Exempelvis var fem av de sex medlemmarna i styrelsen för Hilmar Colony Union School 1911 utav svensk härkomst; Turlock High School District organiserades 1906 och fyra svenskar ingick i den första sexmannastyrelsen. Detta indikerar att många kolonister var unga och en del andra generationens svenskar.

De tidiga åren

Tidigt bildades församlingar från olika svensk-amerikanska trossamfund. Det i särklass största svensk-amerikanska trossamfundet i början av 1900-talet var den lutherska Augustan kyrkan,

men i Turlock tillhörde det stora flertalet svensk-amerikaner Covenant Church.⁴⁴ Strax efter svensk-amerikanernas ankomst grundades missionskyrkor i både Turlock och närbelägna Hilmar.

Den svenska kolonin etablerade sig snabbt i Turlock och dess omgivning, och svensk-amerikanerna satte sin prägel på framför allt stadens religiösa liv. Det är dock remarkabelt hur lite de märktes utåt i Turlocks sociala och kulturella liv. George Tinkhams (1921) beskrivning samt tidningsartiklar ger en bild av ett Turlock där svensk-amerikanerna under seklets första två à tre decennier i blygsam skala deltog i det allmänna föreningslivet, men var desto mer aktiva inom stadens religiösa verksamheter.

Flertalet svensk-amerikaner, vilka kom till trakten var bl.a. mycket negativa till nyttjande av alkohol. Som småstad (*town*) var Turlock under kommunens jurisdiktion, och det var inte mycket som kunde göras åt barerna och supandet, varför vissa medborgare började planera att ombilda Turlock till stad (*city*). Omorganisation till stad skulle ge Turlock lokalt styre genom en *city council* och vara förhållandevis oberoende av kommunala beslut. Bland pådrivande krafter bakom dessa diskussioner fanns många svensk-amerikaner. Dessa hade tidigt blivit en inflytelserik grupp och redan före stadsgrundandet hade tre svensk-amerikaner valts in i *Municipal Board of Trustees*, föregångaren till stadsstyrelsen. Lokala val hölls och Turlock inkorporerades som stad 1908. Direkt efter inkorporeringen hölls val beträffande barernas existens, ett val vilket anhängarna vann. Två år senare vann emellertid motståndarna (Tinkham 1921:178) och barerna bannlystes ända till Förbudstidens slut 1933.

Helge Nelson (1943), känd lundaprofessor i geografi vilken rest runt i USA för att kartlägga den svensk-amerikanska befolkningen, skriver att av Turlocks totala befolkning på 4 300 år 1930, hade en fjärdedel svensk härkomst. Dock gjordes tillägget att endast en mindre del svensk-amerikaner bodde i Turlock och närbelägna småstäder, utan flertalet var jordbrukare utanför städerna. Detta betyder att tusentals svensk-amerikaner då levde i och omkring Turlock.

Snart efter svensk-amerikanernas ankomst började en svensk(-amerikansk) infrastruktur formas. De startade olika affärsrörelser: varuhus, matvarubutiker, möbelbutiker, ett hotell, pappersvaruhandel, fotoaffär och andra specialbutiker; men även hantverksrörelser såsom t.ex. snickare, takläggare, smeder, skräddare, skomakare och juvelerare (Ahlem 1966; Johnson 1968; olika tidningsartiklar och annonser). Under 1900-talets två första decennier grundades dessutom två banker vilka huvudsakligen styrdes av svensk-amerikaner. Svensk-amerikanerna hade länge inflytande i dessa banker, vilka genom flera sammanslagningar uppgått i andra banker. Majoriteten i First National Banks direktion hade 1937 svensk härkomst och så sent som 1946 var fem av sju medlemmar i Security State Banks aktieägarestyrelse svensk-amerikaner. Ännu på 1950-talet var många av den senare bankens tjänstemän av svensk härkomst.

Från 1910 uppbyggdes en öst/västlig strid vilken infekterade stämningen i Turlock för många decennier framåt. Järnvägsspåret som delar staden blev en fysisk gräns. Striden hade i viss mån etnisk karaktär, då stadens västra del bestod till stor del av svensk-amerikaner, medan den östra var mer etniskt diversifierad men med de äldre amerikanska familjerna som dominerande inom affärslivet. Den första tvisten handlade om placeringen av det nya postkontoret. Striden vanns av affärsmännen på den västra sidan, som subventionerade lokalhyra och utrustning. Ett tioårigt avtal upprättades och postverket fick arrendera lokalerna för endast 1 dollar per år (*Turlock Journal* Nov. 10, 1964). Lokaliseringen av stadens postkontor hade stort symbolvärde

---

⁴⁴I Nazarens Budbärare, månatlig tidning för lutherska församlingen i Turlock, nämndes i april 1924 att Augustanakyrkan nådde 400 000 av de 1,6 miljoner första och andra generationens svensk-amerikaner som då bodde i USA och Canada. Då skall hållas i minne att många svensk-amerikaner inte tillhörde någon kyrka, och andra var medlemmar i någon amerikansk.

och kontoret flyttades flera gånger mellan östra och västra delen; idag finns det öster om järnvägsspåren. Liknande konflikter utbröt även beträffande stadens teater, *high school* och flera andra institutioner (Cadwaller 1945).

Svensk-amerikanernas sociala och ekonomiska styrka bidrog indirekt till att påverka Turlocks spirituella liv och hjälpa till med dess ställning som “the city of churches” (Brain 1984:23f). Under sommaren anordnades ofta tältmöten, ibland som samarrangemang mellan olika församlingar. För svensk-amerikanerna i Turlock har den kristna tron och etnicitet varit nära sammanlänkat. Församlingarnas delaktighet i att utveckla det etniska medvetandet bland medlemmarna har varit viktig, och är i vis mån så än idag trots att kyrkans etniska bakgrund tonas ned. Religion och etnicitet är olika enheter, men de har delvis samverkat till att forma människors liv, vilket kan noteras bland svensk-amerikanerna (se kap.5).

Jag har uttolkat från Turlock Journal, särskilt från *Woman's Page* — en sida där det sociala livet speglades, vem som gick på visit till vilka, och så vidare — att individerna inom den svenska kolonin vanligen umgicks med vänner från den egna församlingen. Men det fanns tillfällen, där man träffade andra svensk-amerikaner. Givetvis fanns det släktingar, vilka tillhörde olika trossamfund, och där familjemedlemmarna umgicks över de kristet ideologiska gränserna. Ett annat tillfälle att träffa svensk-amerikaner utanför den egna församlingen var de utflykter som brukade anordnas och där den tidigare bosättningen i USA var förenande; ett icke föraktligt antal människor hade kommit i större grupper från moderkolonier (se t.ex. Youngstownkolonin sid. 78). Det var inte ovanligt att återförenas för en årlig picknick. Det fanns Minnesota-picknick, vilken från 1928 hölls på eller nära den 6 juni, en Colorado-picknick, ett par med deltagare från vissa städer i Nebraska och Illinois, och sannolikt några till. Svensk-amerikanerna från Minnesota hade t.o.m. egen klubb.

En Osage City-picknick startade 1938 för att minnas tiden i den lilla staden i västra Kansas.⁴⁵ För att kunna fortsätta behövde gruppen bredare rekryteringsbas alldenstund den äldre generationen höll på att dö ut och namnet ändrades 1954 till Kansas-picknicken. Utflykten var ett återkommande tillfälle för deltagarna att träffa vänner och bekanta, som de inte sett på länge, då vissa ur gruppen flyttat till andra orter efter sejouren i Turlock. I allmänhet deltog ett trettiotal personer, vissa gånger betydligt fler, ibland färre. De vilka inte kunde närvara brukade sända hälsningar.

Värt att notera med dessa picknickar är firandet av “hemstaten” — de använder själva citationstecken för Kansas som deras *home state* — hellre än det svenska ursprunget och bakgrunden. Enligt mötesprotokollen tillägnades en stor del av dagen åt hägkomst av pionjärtiden, ett vanligt tema i det amerikanska samhället. Från mötet 1953 står att läsa: “The day passed quietly with much reminiscing of former days.” Deltagarna var utav svenskt ursprung. Men i protokollen nämns aldrig Sverige eller den svenska härstamningen utan torde funnits under ytan och var något som togs för givet. Vissa barn, vilka var uppvuxna i Turlock, fortsatte firandet som de deltagit i med sina föräldrar. Picknicken hölls sista gången 1961. Man planerade för en ny året efter, men intresset hade falnat, då flertalet ursprungliga migranter från Kansas blivit för gamla eller avlidit.

Dessa picknickar var inte unika för Turlock utan har funnits i många svensk-amerikanska samhällen. David McMahon (1997) beskriver i en studie av en småstad i Indiana hur svensk-

---

⁴⁵Svenska immigranter från andra delar av USA, de flesta från Illinois, började flytta till Osage City från 1869 (Winquist 1995:158). Många deltagare i picknicken var därför barn till svenska föräldrar och uppvuxna i Osage City, dvs andra generationens svenskar. Informationen om picknicken är hämtad och tolkad utifrån sekreterarens protokoll mellan 1945 och 1961.

amerikanerna samlades decennierna efter sekelskiftet 1900 för årliga picknickar. Dessa var ofta samordnade av stadens svensk-amerikanska lutherska församling och tog ibland enorma proportioner med 3 000 deltagare. Där blandades svenska och amerikanska seder och på motsvarande sätt båda språken. McMahon (1997:38) ställer detta i relation till hur man inom nämnda församling samtidigt försökte motstå all form av anglifiering inom den kyrkliga sfären. Bland annat gick språkskiftet till engelska långsammare inom denna församling än i de flesta andra församlingar som tillhörde Augustanakyrkan.

Förutom rena affärskontakter umgicks svenskarna och deras ättlingar oftast med varandra långt in på 1940-talet, och i något lägre grad på 1950-talet.⁴⁶ Det talade språket dem emellan var vanligtvis engelska. Till och med anglosaxiska seder såsom Halloween firades under årtiondena runt andra världskriget av grupper, vilka nästan enbart bestod av svensk-amerikaner, men även möhippor, bröllop, kaffekalas och inflyttningsfester. Giftermålsmönstret börjar förändras och från mellankrigstiden blir det allt vanligare att gifta sig utanför gruppen. Många hade redan innan giftermålet flyttat till annan ort — vanligtvis p.g.a. arbete eller college/universitetsstudier, ofta en kombination av båda — och där funnit sin tillkommande. Om bröllopet hölls i Turlock närvarade en stor andel svensk-amerikaner.

Under andra halvan av 1940-talet rådde en klar etnisk uppdelning, men givetvis korsade vissa människor de etniska gränserna. Tidningsnotiser visar att många svensk-amerikaner deltog vid olika privata festligheter/tillställningar. Detta gäller även åt det andra hållet, dvs. att det vid andra festligheter fanns få svensk-amerikaner.

Ännu under 1940- och 50-talen var en hel del turlockbor födda i Sverige. Dödsannonser vittnar emellertid om att dessa snabbt decimerades. Andra och tredje generationens svenskar utgjorde en allt större del av den samlade svenskheten, vilket kan noteras genom att många har ett svenskklingande efternamn men amerikanskt förnamn. Ett skärskådande av åren 1962-64 visar, att svensk-amerikanerna umgicks långt mer över de etniska gränserna än tidigare. Ättlingarna hade då en betydligt större tids- och generationsmässig distans till den ursprunglige immigranten och det blev allt vanligare att gifta sig utanför gruppen.

Som visades i kapitel 2 har firandet av den svenska kolonin Nya Sverige skiftat i intensitet. Det fanns inga svensk-amerikaner i Turlock 1888, men femtio år senare uppmärksammades jubileet stort och pastorer från Turlocks alla svensk-amerikanska församlingar ingick i kommittén, vilken arrangerade festligheterna. Turlock High Schools aula var packad till bristningsgränsen av svenskättlingar. Ändå fick alla inte plats inför delstatsguvernörens tal och efterföljande festligheter (*Turlock Journal*, March 28, 1938). Under det halva sekel som passerade till trehundra-femtioårsfirandet 1988 skedde en omvandling inom de svensk-amerikanska trossamfundet: de var, och proklamerade sig som, amerikanska samfund och jubileet noterades endast av ett fåtal individer i Turlock.

Närbelägna svenska bosättningar: Hilmar och Youngstown

Det finns en tydlig uppdelning mellan stad och landsbygd. Flera småstäder inom en radie på

---

⁴⁶De följande tre styckena är uttolkade genom studiet av det sociala livet såsom det har rapporterats i *Turlock Journal* åren 1945-51 och tidigt 1960-tal. Jag har dessutom haft tillgång till ett album med tidningsurklipp vilket täcker tiden från slutet av 1920-talet till 1950-talet.

omkring tio kilometer räknar Turlock som centralort. En av dessa är Hilmar, 8 kilometer söder om Turlock. Här grundade Hultberg hilmarkolonin vilken länge betraktades som ryggraden för svenskheten i och omkring Turlock. Flertalet av de första svensk-amerikanerna etablerade sig som lantbrukare utanför Turlock i hilmarkolonin. Som visats ovan etablerade sig sedermera en del nybyggare så småningom såsom affärsmän i Turlock och andra såsom hantverkare.

Ett par år efter svensk-amerikanerna började portugiser från atlantöarna Azorerna i stor omfattning flytta till hilmarområdet. De första portugiserna kom året innan svensk-amerikanerna, dock endast ett fåtal, och portugisättlingarna har inte använt detta i retorik gentemot svensk-amerikanernas "verkliga grundande" av hilmarkolonin 1902.

Portugiserna var katoliker vilket skapade spänningar mellan befolkningsgrupperna. Under många år umgicks inte svensk- och portugis-amerikaner mer än nödvändigt utan relationen dem emellan var mestadels affärsmässig. Om de alls gjorde affärer. Fjellström (1971:137) skriver att svensk-amerikanerna, framför allt första generationens svenskar, ogärna inledde sociala relationer med portugis-amerikanerna. Inom hela den svensk-amerikanska gruppen i USA har funnits ett uttalat motstånd mot framför allt katoliker. Hos andra vita protestantiska grupper var motståndet till katoliker inte alls lika markant, hävdar Burton (1999:43); Lovoll (1998:*passim*) har dock ett antal utsagor som visar att det alltid funnits stark aversion mot katoliker även bland norsk-amerikaner. Ännu idag är det otänkbart för många svensk-amerikaner i Hilmar och Turlock att ingå äktenskap med en katolik.

I Hilmar startades 1902 en missionsförsamling och fyra år senare en luthersk.⁴⁷ För egna medel byggde pastor Hultberg den första missionskyrkan i Hilmar, en kyrka vilken stod färdig redan innan församlingen hade organiserats! (Johnson 1968:21). De två kyrkorna var belägna ett par kilometer från varandra och räknades som centrum av hilmarkolonin. Det skall bemärkas att hilmarkolonin inte hade stadsbebyggelse eller ens något som påminde om en by. Tre kilometer öster därom grundades Hilmar som stad 1917, officiellt invigd året därpå. Senare flyttade även kyrkorna dit, först missionsförsamlingen (1920) och därefter den lutherska (1946). Huvudsaklig orsak att flytta Hilmar till en ny plats var att järnvägsbolaget Western Pacific planerade en station där (Larson & Johnson 1972:81). Vid denna tid hade järnvägsbolagen stort inflytande på lokala samhällen och t.o.m. på delstatsnivå och nationellt.⁴⁸

Hilmar dominerades länge av svensk- och portugis-amerikaner. Fortfarande finns en betydande portugis-amerikansk befolkning, många av dem mjölkproducenter, men få svensk-amerikaner återfinns idag i och omkring Hilmar. I dagens Turlock lever en hel del svensk-amerikaner, vilka flyttat från Hilmar efter pensioneringen.

Stickprovsundersökning (*sampling*) i 1990 års folkräkning visade att knappt 100 personer av Hilmars då 3 300 invånare hade svensk härkomst.⁴⁹ En del svensk-amerikaner lever dock utanför stadsgränsen och räknas endast in i siffrorna för hela kommunen. I likhet med Turlock har Hilmar genomgått en remarkabel demografisk förändring vilket bl.a. beror på att

---

⁴⁷Fortsättningsvis skrivs luthersk och lutheraner då jag åsyftar församlingar vilka tillhörde den svensk-amerikanska lutherska Augustanakyrkan, sedermera efter olika sammanslagningar Lutheran Church in America. Jag är dock medveten om att flertalet svensk-amerikanska trossamfund kan benämnas lutherska i trosbekännelse.

⁴⁸Till exempel skriver E.J. Cadwaller (1945:4) att järnvägsbolaget Southern Pacific "... was in such bad repute with the farmers and shippers because they had controlled the politics of the state for years."

⁴⁹U.S. Bureau of the Census: California, tabell 195. Då jag refererar till Folkräkningsbyråns siffror för Turlock och Modesto avser jag fortsättningsvis tabell 166 om inget annat anges.

många nybyggares barn (både svensk-amerikaners och andras) skaffade högre utbildning och kom aldrig tillbaka till den ursprungliga bosättningen. Hilmars invånarantal fortsätter att öka: 1995 bodde nästan 4 500 personer där (*Turlock Journal* March 16, 1995), en ökning med 35 procent på fem år. De tidiga befolkningsgruppernas procentandel decimeras snabbt, då nya människor flyttar in.

En halvmil sydost om centrala Turlock grundades Youngstownkolonin på mark som exploaterats av Hultbergs agentur. År 1903 anlände 58 svensk-amerikaner från Youngstown i Ohio med chartrat tåg till Turlock, ledda av pastor Bodén från Covenant Church. Gruppen utökades betydligt eftersom alla i Ohio inte hade klarat ut sina affärer innan den första gruppen flyttade.

Hösten 1903 kom ytterligare en grupp från Pennsylvania till samma koloni (Anderson 1992). Tillsammans bildade svensk-amerikanerna från Ohio och Pennsylvania den tredje missionsförsamlingen i Turlocks närområde. Först 1912 uppförde församlingen en egen kyrkolokal. Tio år senare såldes byggnaden för att användas av den då nyligen grundade missionsförsamlingen i Stockton, 7 mil nordväst om Turlock. Youngstownförsamlingen hade då sammanslagits med missionsförsamlingen i Turlock. Nästan ingen av nybyggarnas ättlingar bor idag i detta område. Få människor i dagens Turlock känner till Youngstownkolonin, och den finns sällan utsatt på kartor.

Ett etniskt diversifierat samhälle

Det fanns inte enbart svensk-amerikaner i Turlock. Ett flertal "amerikanska" familjer av andra ursprung bodde där redan innan svensk-amerikanerna anlände, familjer vilka ägde ansevärda markområden och var mycket aktiva såväl i uppbyggnaden av staden som i affärlivet. Under 1900-talets första decennier anlände många människor av olika etniskt ursprung till Turlock och dess omgivning. Förutom svensk-amerikaner kom också många portugiser från Azorerna och något senare assyrier. Liksom för svensk-amerikanerna var religionen en dominerande del av deras liv och etniska bakgrund. Till skillnad från övriga grupper kom svensk-amerikanerna till Turlock i stor skala över kort tid i en delvis organiserad flyttning. I förhållande till svensk-amerikanerna flyttade få andra skandinav-amerikaner till Turlock.

Svensk-amerikanernas flyttning till Turlock var i många fall fråga om grupp migration från andra bosättningar och dessutom av vissa kristna grupper, särskilt medlemmar i Covenant Church. Många av de nyinflyttade svensk-amerikanerna hade därigenom starka sociala och religiösa band till varandra — det existerade redan utbyggda nätverk.

Svensk-amerikanerna kunde genom Hultbergs agentur både köpa sina odlingslotter till lägsta marknadspris och hade goda möjligheter till lån för nödvändig utrustning och bostäder. Till skillnad från många andra immigranter, vilka kom direkt till Turlock från utvandrarslandet och därför måste starta med "två tomma händer", hade svensk-amerikanerna arbetat en viss tid i USA. De hade ofta sparade pengar därifrån, och enligt Carolyn Larson & Geraldine Johnson (1972:74) hade flertalet omkring \$1 500 med sig när de anlände till Turlock. Svensk-amerikanerna fick därmed en betydligt bättre start i den nya kolonin än andra immigranter. Nämnade förklaringar är de viktigaste till varför gruppen så snabbt blev aktiv och inflytelserik inom lokal affärsverksamhet och politik.

Den tidiga affärsverksamheten i Turlock bedrevs av "amerikaner". Även svensk-amerikanerna grundade egna affärsrörelser. Som motdrag anställde en del amerikanska affärsinnehavare svensk-amerikaner för att betjäna sina "landsmän". Mycket snart uppenbarades

två eliter i staden, svensk-amerikaner och amerikaner, vars inflytande var närmast totalt under seklets första två à tre decennier trots att många med annat nationellt ursprung fanns i Turlock.

Bestående maktrelationer skapas ofta redan i en stads formativa år (t.ex. Harris 1971:430; Ishaya 1985:140; jfr Warners Yankee City-studie). Dessutom är ju välkänt att personer som erövrat makt sällan släpper den frivilligt. I en sociologisk studie av ett flertal etniska grupper i Detroit konstaterade Martin Marger att, då storleken på en viss grupp i samhället ökar innebär detta inte med automatik att även dess andel av elitgruppen ökar. "Instead it is more likely that highly evaluated ethnic groups, i.e., those closest in social distance to the core Anglo-Saxon group, will in general exhibit a disproportional large percentage of elite positions." (Marger 1974:25)

Svensk-amerikanerna i Turlock var en sådan grupp. Svenskar i allmänhet tillhörde de immigrantgrupper vilka bäst accepterades i det amerikanska samhället (Barton 1994a). De ursprungliga familjerna i Turlock föredrog samarbete med svensk-amerikanerna hellre än grupper vilka uppfattades stå längre ifrån dem både socialt och religiöst, såsom de katolska portugis-amerikanerna.

Fradkin (1995:246ff) beskriver ett Turlock (med omgivning) vilket långt tillbaka var rasistiskt, med en oskriven regel att hålla "icke önskvärda" grupper borta bl.a. genom att vägra låta dem köpa mark i trakten. Särskilt japaner och andra asiater utsattes för våld och förtryck.⁵⁰ Till exempel överlämnade 80 affärsmän 1920 en petition till köpmannaföreningen, varpå föreningen skrev en resolution om att "This district should be a district for white people and for Americans." (Fradkin 1995:250) Rasismen utmynnade en sommarnatt samma år i att en mobb på 60-150 personer (uppgifterna varierar), beväpnad med påkar, hämtade en stor del japaner i trakten och körde dem till en järnvägsstation där de sattes ombord på ett godståg samtidigt som de varnades för att någonsin återvända. De japaner vilka inte hade bortförts gav sig av "frivilligt" dagen efter. Endast tio underhuggare dömdes till lindriga straff för illdådet (*ibid*).

Japaner och människor från andra etniska grupper fortfor att trakasseras länge efteråt. Vid andra världskrigets utbrott fick japanerna det svårt igen. Japaner och deras ättlingar som bodde nära Turlock internerades temporärt på Fairgrounds såsom presumtiva fiender till den amerikanska nationen, innan de bortfördes till USA:s inre delar.⁵¹ Informanter har berättat hur deras japanska skolkamrater en dag bara var borta från skolan och eleverna fick inte riktigt veta vad som hänt dem. Få japaner flyttade tillbaka efter kriget (se även Noda 1982).

Även Ishaya (1985:142-57) beskriver ett Turlock vilket ända in på 1950-talet var mycket segregerat, där assyrier, portugiser och andra etniska grupper betraktades som andra klassens medborgare. Personer från dessa grupper fick ytterst sällan butiks- eller kontorsjobb i Turlock. Om de inte ville arbeta med okvalificerade arbeten inom industrin var de tvungna att söka sig till andra städer såsom Modesto eller San Francisco. Även stadens sociala liv, tillika maktsfären, var i praktiken stängt för många etniska grupper. Ishaya (*ibid*:156) citerar en informant vilken berättar att de som gick med i köpmannaföreningen, golfklubben eller olika *service clubs* såsom Rotary fann att de betraktades som "outsiders" om de inte hade svensk eller anglosaxisk

---

⁵⁰Redan 1886 hade bildats *Anti-Chinese League of Turlock*. Staden hade en *Chinatown* från den tid kineserna hjälpt till att bygga järnvägen. Någon eller några satte eld på byggnaderna och kineserna flydde från Turlock (Hohenthal 1972:57).

⁵¹Först under senare år har framkommit att framför allt många ättlingar till japanska immigranter användes för signalspaning inom USA:s kontraspionage.

bakgrund trots att de formellt var medlemmar; de släpptes inte in i den sociala gemenskapen. Fortfarande är Turlock delvis ett klass- och etniskt segregerat samhälle, om ej i samma grad som tidigare.

Som så många andra städer i Central Valley expanderar Turlock i en nordöstlig riktning och där finns enbart nybyggda hus, vissa mycket påkostade. En del av dess invånare har flyttat ut från San Francisco-området, men endast ett fåtal pendlar dit: drygt 80 procent av kommunens invånare har arbetsplatsen förlagd inom kommunens gräns (*Modesto Bee* Oct. 28, 1994). Många nyinflyttade hävdas bl.a. att mer eller mindre tvingats till dalen beroende på betydligt lägre huspriser. Men även för att "Turlock is a nice place to live and raise a family", vilket har hävdats i många år och har sitt ursprung från tiden då Turlock var en småstad med 5-10 000 invånare. Samma hävdas i Lindsborg (Wheeler 1986:122) och sannolikt i många andra småstäder. Turlock har nu uppnått en storlek, som innebär att staden attraherar många stora varuhuskedjor. Alla varuhus utom ett återfinns utanför den ursprungliga stadskärnan, vilket resulterat i ett centrum som så sakteliga håller på att självdo.

Turlock har ett mönster vilket återfinns i många städer i Central Valley. Öster om järnvägsspåren, nära stadskärnan, finns ett äldre grannskap vilket befolkas av bättre bemedlade, vilka bott där i många år. Även väster om järnvägsspåren återfinns äldre hus.

Den västra sidan bebos till stor del av immigranter, många av dem arbetslösa eller undersysselsatta; på västra sidan finns flertalet större industrier. Med viss säsongvariation har arbetslösheten i Turlock och kommunen i årtal varit omkring 15-20 procent, ibland högre. Detta är betydligt över delstatens genomsnitt vilket vintern 1996 var 7,7 procent (*Turlock Journal* March 27, 1996). Flera stora jordbruksrelaterade industrier har lagts ned under de senaste decennierna och få nya har lockats till Turlock. Till exempel upphörde under mitt fältarbete en matförädlingsindustri varvid 475 säsong- och heltidsarbetande fick söka nya arbeten.

Västra delen av Turlock är mycket nedsliten och är i viss mån ett slumområde. Våld och drogmissbruk är vanligt: enligt polisens statistik är våldsbrotten väsentligt högre i Turlocks västra del, statistik som ofta refereras till i lokaltidningen (se t.ex. *Turlock Journal* Oct. 1, 1994). Den europeiskättade medelklassen har för länge sedan flyttat till andra delar av staden, och mexikaner utgör nu den i särklass största etniska gruppen i denna stadsdel.⁵² Vissa arbetar i någon av de kvarvarande industrierna och är beroende av olika grödors säsong, vilket innebär att de ofta är utan arbete. Andra arbetar som medhjälpare i det mycket arbeidskraftsintensiva jordbruket, och även dessa är beroende av jordbrukssäsongen. Mexikanerna har alltid varit hänvisade till de enklaste sysselsättningarna, tillika de sämst betalda.⁵³

Sin relativt stora numerär till trots, har invånarna på den västra sidan ringa politiskt inflytande i Turlock. Med några få undantag har alla som kandiderat till stadsstyrelsen de senaste decennierna bott öster om järnvägsspåren. Till exempel bodde vid 1992 års val till stadsstyrelsen endast en av de sexton vilka hoppades bli valda, eller redan var valda, väster om järnvägsspåren.

Många av medelklassens Turlockbor undviker att besöka den västra delen av staden förutom när de skall till kyrkan. Det finns ett flertal kyrkor i området, en kvarleva från den tid detta var en välmående stadsdel och vilken till stor del beboddes av svensk-amerikaner.

---

⁵²Det finns några till grannskapsområden, huvudsakligen bestående av hyreshus, med relativt hög andel mexikanska invandrare. Dessa områden är inte alls lika nedslitna såsom stadens västra del.

⁵³Ishaya (1985:177f) noterade att fortfarande 1982 var mexikan-amerikaner helt frånvarande som ägare av något av de 34 småskaliga (med mindre än 50 anställda) industri- och tillverkningsföretagen, trots att gruppen då utgjorde 14 procent av stadens befolkning.

Några relativt nybyggda delar norr och söder om denna västliga del befolkas av människor från medelklassen och sällan rapporteras problem därifrån. Även andra delar av Turlock bebos i varierande grad av etniska grupper, områden vilka inte alls är lika nedslitna såsom den västliga delen.

Ett problem för mexikaner och andra nyinflyttade är den språkliga barriären, då många arbeten kräver åtminstone rudimentära kunskaper i engelska. Vid Turlock Adult School ges "Engelska som andraspråk" med inemot 2 000 studenter vilka följer kvällsundervisningen. Huvuddelen av dessa har utvandrat från Mexico, men även andra länder såsom t.ex. Kina, Brasilien, Iran, Vietnam.

En av kursdeltagarna, vilken kom från Mexico till Turlock fyra år innan, anför i en tidningsintervju, att hon känner av en attityd i staden att latin-amerikaner kommer dit för att leva på arbetslöshetsunderstöd. "They think we're just coming here to get things free. But we're here to work and have a regular standard of life like others here have." (*Turlock Journal* May 14, 1996) Den negativa attityden mot nyare invandrare, och då framför allt mot mexikaner, hörde jag ofta under fältarbetet.

Under 1910-talet bosatte sig ett tiotal assyriska familjer i Turlock.⁵⁴ Efter första världskriget anlände fler, både som flyktingar och lockade av de tidigaste familjerna, och 1924 startades en kyrkoförsamling (*Modesto Bee* April 27, 1972). Redan tre år senare splittrades den och en andra församling bildades. Många av de tidiga assyrierna, vilka bosatte sig i Turlock härstammar från Iran, och många av dessa hade kommit via Chicago.

Turlock har nu en förhållandevis stor assyr-amerikansk grupp vilken finns utspridd över flera delar av staden. Trakten kring Turlock och Modesto har efter Chicago och Detroit blivit det tredje största området för assyr-amerikanerna. Än idag kommer en del assyrier direkt från Mellanöstern, företrädesvis Irak, ofta med flyktingstatus. Den stora majoriteten av dessa tillhörde medelklassen i hemländerna. Om de överhuvudtaget fått arbete i Turlock har de vanligtvis varit hänvisade till enklare sysselsättningar.

Assyr-amerikanerna är en heterogen grupp med olika generationer och social stratifiering, och vilka inte sällan haft interna stridigheter såväl inom kyrkorna som den etniska föreningen. Gruppens politiska inflytande i staden är lågt och de visar dessutom tecken på att vara marginaliserade i interaktion med andra vita grupper.⁵⁵ Ett undantag är George Yonan, vilken under många år var en av kommunens fem *county supervisors*. Familjen tillhörde de tidiga assyrierna i turlockområdet och George är uppvuxen före det stora inflödet av assyrier, vilket kan ha underlättat hans personliga framgång. Yonan sade, då jag intervjuade honom, att han aldrig känt av en fientlig omgivning, utan snarare att människor har varit nyfikna på vad en assyrier är. Sedan 1992 finns i stadsstyrelsen en amerikanskfödd assyrier, som härstammar från de första familjerna och vilken därmed är tredje- eller fjärde generationens assyr-amerikan.

Inför ett stort nationellt möte i Turlock för assyr-amerikaner hade *Turlock Journal* (May 23, 1989) en bilaga, där bl.a. ett antal gruppmedlemmar intervjuades. Bland de drag vilka de använde för att beskriva den egna gruppen kan nämnas familjevärderingar, laglydighet, renlighet. Såsom bland svensk-amerikanerna råder en stor överskattning bland assyr-amerikanerna av den egna gruppens numerär (se sid. 90f). En av de intervjuade var bitter över att assyr-amerikanerna

---

⁵⁴En del information om assyr-amerikanerna kommer från Ishaya (1985) vilken gjorde en antropologisk studie av gruppen i början av 1980-talet, med uppföljningar till 1985.

⁵⁵Under samtal har jag funnit starka fördomar mot assyr-amerikanerna såsom grupp. Dock är vissa individer, födda i USA, allmänt accepterade.

är starkt underrepresenterade i stadens politiska institutioner. I detta hävdade hon att gruppen (1989) utgör 15-20 procent av stadens befolkning; i en tidningsintervju tre år senare (*Turlock Journal* Nov 10, 1992) sade den då tillträdande assyr-amerikanske stadsstyrelsemedlemmen att gruppen utgör 20 procent av staden. Folkräkningen 1990 visade emellertid 5,5 procent, dvs. ungefär samma andel som svensk-amerikanerna, men dessa siffror fanns inte tillgängliga vid tidningsintervjuerna.

Den assyr-amerikanska föreningen grundades 1946 och har runt 1 200 medlemmar. Föreningens gigantiska byggnad rymmer 1 400 personer, och där hålls många sociala aktiviteter för medlemmarna, t.ex. folkdanskurser, körsång, kurser i både det assyriska och engelska språket, och även det populära bingo (*Turlock Journal* May 23, 1989). De assyr-amerikanska föreningarna i Turlock- Modesto-området har egna radio- och televisionsutsändningar några timmar per vecka på det egna språket. Enligt folkräkningen 1990 levde närmare 5 000 assyr-amerikaner i detta större område och fortfarande invandrar assyrier från hemländerna. Eftersom de nyanlända inte behärskar engelska hjälper Turlocks assyr-amerikanska förening till med olika översättningar av officiellt material, t.ex. körskolehandböckerna (*Turlock Journal* Oct. 14, 1996); föreningen hjälper de nya gruppmedlemmarna till en mjukare samhällsanpassning (jfr Greene 1977). För äldre assyr-amerikaner byggde en av stadens assyriska församlingar ett ålderdomshem för 40 personer 1987.

Den portugis-amerikanska gruppen utgjorde 8,7 procent av Turlocks invånare enligt folkräkningen 1990. Gruppen är således betydligt större än svensk- och assyr-amerikanerna. Dessutom lever många portugisättlingar i och omkring Hilmar. Staden Madalena på Azorerna utsågs genom ett ömsesidigt fördrag 1986 till Turlocks vänort, Turlocks hitintills enda, framför allt efter förslag från dåvarande borgmästaren vars farfar kom ifrån Azorerna.

Redan 1905 grundades en portugis-amerikansk broderskapsloge och 1912 en portugis-amerikansk klubb, den senare ansvarig för den årliga festivalen som startade 1913 (se kap.6). Klubben byggde 1921 en egen samlingslokal, vilken fortfarande används. Även portugis-amerikanerna har många sociala aktiviteter för medlemmarna, men syns utåt i samhället i betydligt högre grad än assyr-amerikanerna vilka riktar merparten av aktiviteterna till gruppmedlemmarna. Dessutom är portugis-amerikanernas föreningsbyggad förhållandevis liten, varför de av nödvändighet måste förlägga en del aktiviteter till annan plats.

Turlocks etniska diversitet har också genomslag i den kommersiella sektorn. Det finns flera butiker vilka specialiserar sig på en viss grupp, t.ex. ett bageri med portugisiska produkter, en annan butik med varor från Mellanöstern och en butik med tidningar, videos och musik från Mexico. Dessutom har även ett stort antal "vanliga" butiker och varuhus många etniskt specifika produkter i sitt sortiment, ibland riktade till flera etniska grupper.

Hispanics utgjorde 21 procent av stadens befolkning vid den senaste folkräkningen.⁵⁶ På samma sätt som latin-amerikaner ges samlingstermen *Hispanics*, återfinns i censurapporten drygt 4 procent under benämningen "Asian/Pacific islander". Förvisso inte etnisk utan klassificerad såsom religiös grupp, är den lilla sikhiska grupp vilken lever i stadens södra del.

I Turlock finns 460 afro-amerikaner och deras procentandel av befolkningen (1,1%) är betydligt lägre än delstatens genomsnitt på 6,5 procent. Flertalet av dessa har koppling till det lokala universitetet såsom lärare eller studenter, och tillhör sålunda medelklassen; den nuvarande

---

⁵⁶ Av omkring 27 miljoner människor i USA av *Hispanic origin*, utgjorde mexikaner och deras ättlingar 64 procent i 1990 års folkräkning (*Modesto Bee* July 27, 1995). I Turlock är andelen mexikaner betydligt högre än det nationella genomsnittet.

rektorn är en afro-amerikansk kvinna. Ytligt betraktat verkar dessa människor inte vara utsatta för rasism. Men en gruppmedlem berättade för mig att det är mycket svårt för dem att nå ut från det skyddade campusområdet till det omgivande samhället. Detta kan betecknas som tyst rasism. En annan afro-amerikan, professor vid universitetet, sade i en tidningsintervju att hållningen på universitetet är totalt annorlunda än vad han känner av i det omgivande samhället. (*Turlock Journal* May 14, 1996). Ungefär detsamma uttryckte en assyrisk-amerikansk student: “[T]he university community is much more understanding than Turlock or Modesto when it comes to multiculturalism.” (*ibid*)

Turlocks universitet, California State University, Stanislaus, grundades 1960 som college och fick universitetsstatus 1985. Bland de 6 000 studenterna finns en betydande andel människor från olika etniska grupper. De människor vilka klassificeras som “vita” (*Anglo*) utgjorde 56 procent av studentkåren 1995, högre än genomsnittet för delstatens universitetssystem vilket har knappt 50 procent. Administratörer vid de olika kaliforniska universiteten benämner den låga vita andelen som “... the white flight from California.” (*Modesto Bee* Nov. 11, 1995) Såsom vid Turlock High School, har de olika etniska gruppernas medlemmar vid universitetet ofta egna studentföreningar. Paradoxalt nog kan detta betecknas som segregation hellre än multikulturell integration.

Tillsammans med de ursprungliga familjerna i Turlock utgjorde svensk-amerikanerna länge en elit och såsom grupp stod de i särklass högst på en etnisk rangordningsskala. Den sociala interaktionen med andra etniska grupper var låg. Delkapitlet har visat att det både funnits, och fortfarande finns, många andra etniska grupper i Turlock. Särskilt medlemmar från stadens tidiga grupper, såsom assyr- och portugis-amerikaner i “tredje generationen”, har med tiden accepterats inom såväl det sociala- som näringslivet; dessa sfärer sammanfaller ofta med den beslutande makten. Senare anlända gruppmedlemmar har fortfarande svårt att komma in i dessa delar av samhället. Fortsättningen av kapitlet har dagens svensk-amerikaner i fokus.

Svensk-amerikaner i dagens Turlock

Som visats har svensk-amerikanerna varit mycket involverade i affärsverksamheten i centrala Turlock. Med tiden har detta förändrats. I 1994 års medlemsmatrikel från Turlock Downtown Association fann jag endast nio personer av svensk härkomst, dock kan ett par till bland föreningens 130 medlemmar vara svensk-amerikaner. Dessutom fanns två av annan skandinavisk härkomst. Således bedrivs cirka 10 procent av verksamheten av skandinavättlingar, vilket är i närheten av folkräkningen från 1990 som visade på ungefär 8,5% av skandinavisk härkomst.

Fortfarande återfinns aktiva svensk-amerikaner inom det lokala näringslivet. Som nämnts grundades flera banker av svensk-amerikaner under de tidiga åren. Långt senare, år 1976, startades Golden Valley Bank (GVB) vilken hade en stor andel svensk-amerikaner både som aktieägare och i ledande positioner. GVB hade starka kopplingar till flera svensk-amerikanska kyrkor i trakten, särskilt var medlemmar från en av de större församlingarna involverade. Banken tog snabbt stora marknadsandelar och 1985 hade GVB 25% av den lokala marknaden vilket gjorde den till Turlocks största bank. Vidlyftiga och osäkra utlåningar — vissa talar om oprofessionell ledning — bidrog till att banken gick i konkurs 1985. Många svenskättlingar, och andra, förlorade sitt satsade kapital, pengar som ofta avsats för en tryggad ålderdom.

Konkursen skapade bittra stämningar mot såväl dess ledning som inom ledningen. Rättsliga processer pågick i flera år i olika instanser. Personer som känt varandra sedan de var

barn blev bittra fiender trots att de ibland tillhörde samma kyrkoförsamling. Ännu tio år efter konkursen var stämningen bland berörda människor infekterad och jag ombads av flera att inte fråga vidare. (Dock uppsöktes jag av andra nära inblandade, vilka kände till min roll som socialantropolog, och ville förklara situationen ur sin synvinkel.)

För att få bättre avkastning på sina produkter bildade 12 boskapsfarmare Hilmar Cheese Company 1985. Flertalet i företagsledningen/ägarna har svensk börd och är nära släkt; flera delägare hade ledande positioner i Golden Valley Bank. Mejeriet har snabbt etablerat sig som ett av de största i USA och 1997 producerades 250 ton ost per dag. De är sedan slutet av 1990-talet den största enskilda ostfabriken i USA, och har ambitionen att bygga ut till att bli världens största.⁵⁷ Det vilket inledningsvis var tänkt som ett mejeri för att finna avsättning för den egna mjölken har vuxit i omfång så att i mitten av 1990-talet hade företaget mjölkleveranskontrakt med 120 bönder i San Joaquin Valley (*Modesto Bee* June 18, 1995).

Många svensk-amerikaner i trakten är stolta över denna fabrik och det som svensk-amerikaner kan utträta. Ägarna till mejeriet agerar givetvis inte i egenskap av att vara svenskättlingar, men den etniska bakgrunden uppenbarar sig ändå i viss mån i det *Visitor Center* vilket byggdes 1998. Byggnaden, skriver de, har "... an old-world flair, with European styling and gracious landscaping."⁵⁸

Särskilt i moraliska frågor skiljer sig svensk-amerikanerna i Turlock mot svenskar i samtida Sverige. Då måste hållas i minnet att Turlock är mer konservativt än många andra amerikanska samhällen och inte representativt för svensk-amerikaner i allmänhet. Ännu viktigare att bemärka är att svensk-amerikaner inte är svenskar. De är födda och uppvuxna i Amerika, därmed fostrade till amerikaner, och deras etniska identitet skall inte förväxlas med Sverige-svenskars nationella identitet. Många (t.ex. Hammer m.fl. 1979) har beskrivit hur svensk-amerikaner har en bild av Sverige som traderats från äldre generationer, en både romantiserad och idealistisk bild.⁵⁹ Förvisso återfanns en del av detta också i Turlock, men i mindre grad än jag förväntat.

Det är vanligt att svensk-amerikanerna i Turlock har viss kunskap om det moderna Sverige. Svenskar i Sverige betraktas som uppfinningsrika och hårt arbetande, vilket svensk-amerikanerna själva kan ta del av eftersom de räknar härstamning därifrån. Samtidigt är många medvetna om det moderna Sveriges sekularisering, en bild vilken har förmedlats av såväl kyrkorna och turlockbor vilka besökt landet; många svensk-amerikanska församlingar och flera samfund har viss kontakt med kyrkor och församlingar i Sverige.

Flertalet svensk-amerikaner i Turlock har konservativa/fundamentalistiska värderingar. Flera informanter har beklagat sig över att de hört talas om att det t.ex. inom Svenska Missionsförbundet finns pastorer som lever tillsammans med en partner utan att vara gifta, vilket svensk-amerikanerna i Turlock reagerar mycket negativt på.

Kopplat till denna moralism är att Sverige betraktas som mycket liberalt i framför allt sexuella frågor och där promiskuitet är vanligt förekommande. Ett antagande från min sida är att människornas bild delvis är en kvarleva från 1950- och 60-talen då svensk film som visade naket

---

⁵⁷<http://www.hilmarcheese.com>

⁵⁸http://www.hilmarcheese.com/visitor_center/vc.htm

⁵⁹Barton (1997b) har beskrivit hur hemvändande svenskar redan vid decennierna kring sekelskiftet 1900 hade svårt att känna igen det land de lämnat många år tidigare. Det enda ställe de fann den "äkta" svenska kulturen var på Skansen, som hade inhyrt folk för uppvisning av svensk kultur!

gjorde entré på den amerikanska marknaden, vilket utlöste stora protester från religiöst håll. Säkert har senare decenniernas sambo-partnerskap och att kvinnor ofta solar topless bidragit till turlockbornas syn på Sverige.

Det etniska intresset bland svensk-amerikaner i Turlock är, vilket påpekats, endast en del av deras liv och något som varierar betydligt mellan olika individer. Generellt är dessa svensk-amerikaner vita protestantiska medelklassamerikaner vilka bor i villa och har två bilar. Trädgården är mycket välkött och en eller ett par gånger i veckan kommer en invandrare, nästan uteslutande mexikan, vilken tar hand om rutinmässiga bestyr såsom t.ex. gräsklippning och bortblåsning av löv. Mannen är, eller har varit, tjänsteman eller egen företagare och aktiv i församlingsarbetet. Även hustrun är aktiv inom församlingens kvinno-organisation samt i olika volontärföreningar, men förvärvsarbetar inte. Barnen, och ofta de själva, har fått collegeutbildning på annan ort. Vidare har familjerelationer och församlingen stor betydelse för dem, och även att umgås med nära vänner. Med åren har de skaffat olika hobbies och är medlemmar i flera föreningar. Efter pensioneringen är det vanligt att resa på längre semestrar både inom och utom riket. Vanligen vill man först se USA. Men även en resa till förfädernas land, och Europa i allmänhet står för många högt på dagordningen.

Svensk-amerikanska traditioner

Såsom som i det övriga svensk-amerikanska samfundet har med åren de svensk-amerikanska traditionerna i Turlock tunnats ut, beroende på generationsskiftet och tidsmässigt avstånd till den ursprungliga immigranten. I en studie av svensk-amerikaner i Lindsborg har detta förklarats av Danielson (1972:116) som att

As these traditionalists died and the middle-aged generations grew old, the memory of vigorous ethnic traditions became indistinct, especially when the tradition had not been transmitted by a tradition-oriented parent generation in full to a younger generation that was completely receptive to it. For the most part, many folk traditions were weakened or destroyed by this gradual dilution of the traditional behavioral and expressive forms.

Många traditioner har överförts från tidigare generationer. Längre tillbaka var det vanligt att svensk-amerikanerna höll kontakt med släkten i Sverige och med den förenklade transporten under 1900-talet — framför allt efter andra världskriget — har det inte varit ovanligt att göra en kortare eller längre resa till Det Gamla Landet. En annan utomordentligt viktig källa för att överföra traditioner har varit kyrkorna. Genom de svensk-amerikanska församlingarna har människor lärt om mer sentida traditioner såsom exempelvis Lucia och smörgåsbord. Utvecklingen av svenska traditioner i USA har ändock haft en likartad kurs, där vissa traditioner framhävts och andra övergivits eller aldrig anammats. Svensk-amerikanska organisationers indirekta påverkan är, och har varit, viktig.

Maten är den del av ett kulturarv vilket längst håller sig kvar. Sedan slutet av 1920-talet har svensk-amerikanerna i Turlock dukat upp smörgåsbord, ofta vid tillfällen med enbart svensk-amerikaner.⁶⁰ Dock var det vanligare förr då den etniska sammanhållningen var större, men

---

⁶⁰Hösten 1929 serverades svensk mat i Turlocks lutherska församling under beteckningen smörgåsbord. Tidigare har smörgåsbord daterats av Barton (1983) till att först ha introducerats i USA vid den svenska paviljongen på världsutställningen i New York tio år senare.

fortfarande serveras ibland svenskt smörgåsbord/julbord — eller “*smorgy*” som det populärt kallas.

Sedan slutet av 1940-talet serveras årligen smörgåsbord i Hilmar Covenant Church. Arrangemanget riktas till allmänheten och brukar locka drygt tusen personer. Flertalet deltagare har svensk härkomst och det årliga tillfället har även en viktig social funktion såväl för deltagarna som för dem vilka tillreder och serverar maten. Förutom svensk-amerikansk mat är lokalen rikligt utsmyckad med svenska symboler såsom dalahästar, julbockar, tomtar, troll och Carl Larson-målningar; endast 1 viking kan observeras. Många föremål som ställs ut kommer från församlingsmedlemmars resor till Sverige. Ur högtalarna strömmar svensk musik och det mesta går i svenskt tecken under de två dagar smörgåsbordet serveras.

Vissa familjer har två julfiranden: svensk julafton och amerikansk juldag. Till julafton brukar serveras julbord, benämnt *Christmas Smorgasbord*. Viss svensk mat går att få tag på i Turlock, men ibland anlitas de skandinaviska butikerna i San Francisco-trakten eller Kingsburg, där det säljs lutfisk, lingon, olika sorters inlagd sill, risgrynsgröt, kanelbullar och mycket annat. I dekorationen av julträdet är det vanligt med svenska flaggor. Julskinka är en traditionell rätt som svenskarna inte tog med sig till Turlock därför att det i början av 1900-talet inte fanns möjlighet att tillaga och bevara skinkan i det varma klimatet (Fjellström 1970).

Lutfisk, ofta benämnd *lutefisk* enligt den norska stavningen, är populär hos äldre svensk-amerikaner. Yngre är sällan alltför begeistrade i denna läckerhet, men betraktar ändå lutfisk som en del av sin tradition. Till exempel berättade Alberta Anderson för mig att det endast var hon i familjen som åt lutfisk. Då hon egentligen inte är särskilt förtjust i maträtten lät hon bli att ha den på bordet en jul. Hennes vuxna barn protesterade eftersom de såg lutfisk som starkt traditionsbundet och förknippade maträtten mycket med familjefirandet. Julen därpå stod lutfisk åter på bordet.

Många hem i Turlock, eller oftare endast ett viss rum, uppvisar konkreta bevis om människornas svensk-amerikanska tillhörighet. Dessa rum har karaktär av *shrines*, och dess innehåll skatter. Där förvaras släktklenoder såsom familjefotografier, biblar och ibland en gammal spinnrock,⁶¹ men även nyare föremål/ souvenirer vilka införskaffats under t.ex. en resa i Sverige eller vid festivalbesök; det stora flertalet hem jag besökte hade en eller flera dalahästar. På väggarna hänger ofta bilder av svenska kyrkor. Men inte vilken kyrka som helst: bland de viktigaste symbolerna är kyrkorna där de ursprungliga immigranterna, deras förfäder, har döpts och konfirmerats.

För dessa människor blir ett besök i Det Gamla Landet ett minne för livet. Att med egna ögon se kyrkan och kyrkogården — och även huset förfäderna levte i — är ett rörande ögonblick att minnas för resten av livet. Detta kan exemplifieras med några korta berättelser från informanter. En berättade om ett besök i en kyrka i Norrland där hans förfäder hade byggt kyrkporten på 1700-talet. Då han vidrörde dörren, berättade han, “It was like electricity went through my body.”⁶² Ett annat mycket känsloladdat ögonblick var då en kvinna såg sin sondotter

---

⁶¹Etnologen Barbro Klein (1997:116ff) har funnit att många av svensk-amerikanernas förfäders föremål tillverkats i USA, medan informanterna hävdar att de kommer från Sverige. Bland Kleins plausibla förklaringar skall nämnas att många föremål var lätta att tillverka i det nya landet, och således onödiga att ta med vid emigrationen.

⁶²Om ett liknande möte med historien berättas av svensk-amerikanen Larry Oakes då han i sökandet efter sina rötter besökte huset som hans familj härstammar ifrån (i USA): “My great-great-grandfather made these, I thought. His hands touched the same wood I'm touching 100 years later... I felt something that's hard to explain. It was a peaceful, together feeling, as though something that was rattling loose inside me had snapped into its socket.”

döpas i samma svenska kyrka kvinnans far döpts nästan hundra år tidigare. En annan berättade om sina översvallande känslor första gången hon kom till Sverige: "I cried. I couldn't believe I was actually there." En man berättade om Turlock Covenant Church kyrkokörs — en kör vilken till stor del bestod av svenskättlingar — första resa till Sverige 1982: "It was like coming home — something very special." Han berättade vidare att de först varit i England några dagar och reste sedan med fartyg till Göteborg. När de närmade sig land befann sig alla i fören för att få en första skymt av Sverige. En annan körmedlem som var med på sverigeresan såg en uppenbar parallell med den resa till Israel han hade företagit ett par år innan, där alla av judisk börd satt som klistrade vid flygplansfönstren för att se så mycket som möjligt av det "heliga landet".

Resan till förfädernas land liknar i mångt och mycket den pilgrimsresa människor gör till Mecca, Jerusalem och andra "heliga" städer. Många svensk-amerikaner har berättat att de haft en känsla av att äntligen vara hemma efter en lång resa, då de första gången beträtt svensk mark. En del har fått en överväldigande lust att kyssa marken deras förfäder trampat på och odlat; några har faktiskt gjort det! Besöket i Sverige, och då framför allt det första besöket, är emotionellt laddat — ett sökande efter en (etnisk) identitet där man äntligen nått målet.

Vart tog svensk-amerikanerna vägen?

Turlock hade länge karaktär av svensk-amerikanskt samhälle. Med åren mer eller mindre försvann det svenska. Enligt 1990 års folkräkning utgjorde svensk-amerikaner 5,3 procent av den totala befolkningen inom stadsgränsen.⁶³ Vad skedde egentligen med svenskheten — hur kommer det sig att svensk-amerikanerna nu utgör endast utgör en tjugonedel av Turlocks befolkning?

För att förstå bakgrunden till Turlocks demografiska förändring har jag granskat 1944 års avgångsklass i Turlock High School. Under mitt fältarbete hölls deras 50-årsträff. Flera sagesmän tillhörde denna klass och har givit information om etnisk komposition⁶⁴ och vad som sedan hände med klasskamraterna. Det finns en viss skillnad mellan antal människor i avgångsklassen och dem de lyckades spåra. 1944 utexaminerades 147 studenter, men på 1994 års lista finns 153 nu levande personer. Anledningen till ett större antal 1994 är att många av ynglingarna rekryterades av krigsmakten innan avslutad skolgång. Först då de kom tillbaka från kriget fick de sina examensbevis och finns nu inkluderade i den ursprungliga klassen. Det visade sig att från avgångsklassen bodde endast 31 procent av dem i Turlock 1994. Flera har dock flyttat tillbaka efter pensioneringen, vilket innebär att mindre än 30% har förblivit staden trogen. Liknande siffror uppvisade även 1922 års avgångsklass, vilken hade återförening 1992. Tjugo av dem var fortfarande i livet och av dessa levde sex i Turlock (*Turlock Journal* June 15, 1992).

En stor del av stadens vuxna befolkning utgörs sålunda av människor som inte är födda i Turlock. En undersökning från 1957 (Community Surveys, Stanislaus Urban Region) visade på ännu mer remarkabla siffror: endast 14 procent av Turlocks vuxna befolkning var född i staden.

(Oakes 1999:7)

⁶³Vid folkräkningen 1990 hade Turlock 42 198 invånare och 2 237 av dessa hävdade svenskt ursprung (*ancestry*). Staden hade omkring 50 000 invånare 1995, men eftersom få svensk-amerikaner flyttar in måste gruppens procentandel under tiden för fältvistelsen ha varit strax under 5 procent.

⁶⁴Gemensamt kom vi fram till att 41 personer av 146 hade svensk härkomst, vilket gör 28 procent. Emellertid fanns viss diskrepans mellan informanterna i identifieringen varför jag valt att inte utveckla detta vidare.

Undersökningen täckte även andra städer i kommunen, vilka ävenledes uppvisade liknande demografiskt mönster.

Svensk-amerikanerna har varit en betydelsefull och inflytelserik grupp i byggandet av Turlock. Senare decennier har medfört remarkabla demografiska förändringar, med stor inflyttning av människor med annat etniskt ursprung än svenskt. Den demografiska förändringen kan bl.a. härledas till att USA präglas av mobilitet och där genomsnittsammerikanen flyttar sex gånger under sin livstid (Eriksen 1996), ofta mellan olika delstater. Även Kaliforniens befolkning ökar, men många kommuner i Central Valley ökar betydligt mer än delstatens genomsnittliga ökning.

Under mitt fältarbete ombad jag ett antal svenskättlingar att uppskatta andelen svensk-amerikaner i Turlock och nästan alla svar låg i intervallet 15-30 procent. Givetvis kände de till att många nya människor flyttat in under senare decennier vilket inneburit att svensk-amerikanernas andel sjunkit, likväl blev många ändå skakade då jag berättade för dem om den verkliga andelen. Anledningar till att den demografiska förändringen delvis gått omärkt förbi kan bl.a. sökas i att många av dem svensk-amerikanerna umgås med finns i den egna församlingen, där procentandelen svensk-amerikaner är betydligt högre (men är stadigt minskande över tid). En annan delförklaring, mer av spekulation från min sida, är att minskningen för svensk-amerikanerna ej riktigt uppmärksammas då många av de gamla familjerna fortfarande finns representerade i Turlock. Ett skärskådande av familjerna visar emellertid, att kanske endast en familjemedlem blivit kvar i staden medan resten av syskonen flyttat för gott efter avklarade studier.⁶⁵ Eftersom de gamla turlock-familjerna bor kvar, kan detta skapa en "falsk säkerhet" för människorna i den mening att de tror att svenskättlingarna i Turlock är många fler än vad verkligheten visar.

En tillfällig besökare till dagens Turlock märker inte mycket av dess svenska/skandinaviska inflytande. Exempelvis använder endast två företag *Swedish* eller *Scandinavian* i sitt firmanamn. I centrala Turlock byggdes 1991 ett affärskomplex benämnt Scandia Village av en skandinavättad familj. Scandia Villages fasad ser ut som korsvirkeshus, men det enda skandinaviska, förutom dess namn, är en liten presentavdelning inne i en av butikerna. I Turlock har det aldrig funnits någon svensk restaurang såsom i det mer expressivt svenska Kingsburg. I Modesto fanns från 1935 till slutet av 1960-talet restaurangen Little Sweden, vilken hade vikingaskepp som symbol i tidningsannonser. Framför allt var dess svenska smörgåsbord uppskattat. En annan restaurang i Modesto hade vid denna tid en svenskättad kock, och de annonserade om smörgåsbord och andra svenska rätter.

Månaderna före jul finns viss svensk mat att tillgå i några av Turlocks snabbköp. Särskilt bör nämnas de populära maträtterna potatiskorv och lutfisk. Fortfarande tillverkas potatiskorv av ett lokalt snabbköp, men längre tillbaka fanns ett halvduzin slaktare i Turlock vilka tillverkade potatiskorv efter eget recept. En del informanter har berättat att de tillverkar sin egen potatiskorv till julen. Potatiskorv har blivit en allmänt omfattad svensk-amerikansk maträtt, medan den i Sverige är regionalt förankrad till framför allt Västsverige inklusive Småland.

Att ge en fullödig bild av svensk-amerikanerna i Turlock är en omöjlig uppgift, bland annat för att dessa är spridda över ett stort område och att den etniska identiteten tar sig många olika uttryck. I ett försök att fånga svenskheten följer nedan tre kortare beskrivningar av vasalogen, svensk-amerikanerna på ett kafé samt den kurs i svenska vilken hålls i stadens *high school*. De två därpå följande kapitlen behandlar religionens roll i etnicitetsskapandet respektive stadens skandi-

---

⁶⁵En del av denna information kommer från analys av ett tiotal släktkrönikor (*family histories*).

naviska festival. Med dessa delar sammantagna vill jag ge en beskrivning och tolkning av svenskheten i Turlock.

Vasalogen

År 1920 bildades i Turlock en loge av Vasa Order of America (VoA).⁶⁶ Till en början var det en förening endast för män, men mycket snart kunde kvinnor bli fullvärdiga medlemmar. Tio år efter tillblivelsen var tre utav tolv tjänstemän (dvs. funktionärer) kvinnor, medan dessa under 1940-talet var i majoritet bland tjänstemännen. Under 1940-talet var flera ordförande kvinnor. Logen är uppkallad efter den svenska opera- och konsertsångerskan Jenny Lind, vilken under två i början av 1850-talet turnerade i USA och har blivit en symbol för svensk-amerikanerna. Flera andra vasaloger är uppkallade efter Jenny Lind, och då och då publiceras artiklar om denna sångfågel i svensk-amerikansk press.

Jenny Lind-logen hade sin storhetstid fram till 1940-50-talen. Till början av 1940-talet var mötesspråket svenska, men redan innan hade engelska dominerat vid den sociala samvaron.⁶⁷ Under många år hölls en skördefestival i logen, där olika jordbruksprodukter auktionerades ut och behållningen gick till logens verksamhet. Till andra aktiviteter, vilka ej längre utövas, kan nämnas dans, bingo, kortspel och picknickar. Varannan vecka höll Jenny Lind-logen möten med efterföljande samkväm, vilka ibland lockade ett par hundra deltagare. Flertalet medlemmar tillhörde de lutherska församlingarna i Turlock eller Hilmar. Från senare delen av 1950-talet levde vasalogen en alltmer tynande tillvaro för att från slutet av 1980-talet revitaliseras av Alberta Anderson Finke. Då Alberta blev medlem 1988 hade medlemsantalet sjunkit till omkring 20 personer. Under hennes ledning och ofta personligt rekryterande, ökade medlemsantalet till 70 personer 1995.

VoA är uppbyggd på samma sätt som många andra broderskapsorganisationer, vilket innebär att ceremonier och ritualer intar en central del. Dessa ritualer uttrycker ett symboliskt broderskap; de skapar och vidmakthåller en känsla av tradition och gemensam tillhörighet. Sådana organisationer betraktas av en del kristna kyrkor som ett hemligt sällskap, då de använder särskilda initiationsriter och andra ritualer. Redan från början stötte vasalogen på motstånd från de lokala svensk-amerikanska kyrkorna.⁶⁸ Flertalet svensk-amerikanska församlingar i Turlock var motståndare till medlemskap i sådana slag av föreningar, vilket i viss mån gäller än idag. Att notera är att de lokala missionsförsamlingarna (Covenant Church) motsätter sig medlemskap i t.ex. Vasa, men inget sägs om detta från ledningen inom trossamfundet.

Såvitt jag kunnat finna har det under 1900-talet inte funnits ett öppet förbud mot medlemskap i broderskapsorganisationer inom något svensk-amerikanskt samfund, men det har

---

⁶⁶Vid två bränder har alla officiella dokument gått förlorade. Utifrån tidningsartiklar och intervjuer med medlemmar har jag försökt att återskapa en bild av den tidiga verksamheten. Tillika finns en kortare stencil (Olsson & Finke 1993) vilken i stora drag redogör för logens utveckling.

⁶⁷Språkomställningen inom VoA följde ett mönster vilket liknar de olika kyrkoförsamlingarnas (se kap.5), nämligen att den äldre generationen opponerade sig mot engelska som mötesspråk medan de yngre ville ha en snabb förändring. Ännu 1946 var endast en fjärdedel av VoA:s loger officiellt engelsktalande (Lindmark 1971:309).

⁶⁸Ett undantag på 1920-talet var en pastor i den svensk-amerikanska lutherska kyrkan i Turlock, vilken ibland deltog i logens sociala samvaro. Den efterföljande pastorn i kyrkan var betydligt mer konservativ och motsatte sig mycket av det föregångaren tillåtit i sin församling.

funnits ett klart uttalat motstånd (jfr Taylor 1989). Motståndet är fortfarande påtagligt i Turlocks svensk-amerikanska kyrkor, den lutherska undantagen. I senare etablerade församlingar inom Covenant Church på andra håll i USA råder ofta ett liberalare synsätt på medlemskap i sådana föreningar (och i många andra frågor). "Förbudet" är hellre att betrakta såsom en kvarleva i många lokala församlingar från en rådande ideologi inom samfunden i början av seklet (se Olsson 1985; Hanson 1996). Noteras bör att under senare år har två distriktsmästare i norra Kaliforniens vasadistrikt tillhört Covenant Church. Då jag intervjuat dem har de betonat att det varit problemfritt med att kombinera sina medlemskap i kyrkan och VoA.

Sedan 1964 samlas medlemmarna i Turlocks vasaloge en gång i månaden. Idag brukar omkring 25-30 medlemmar delta i mötet och ofta är det en kärntrupp som återkommer. Inför varje möte ansvarar några personer för det som skall serveras, så de första anländer en timme innan för att göra i ordning maten. Flertalet deltagare kommer i god tid före utsatt mötestid och man börjar med en *social hour*, där medlemmarna umgås och dricker lite kaffe innan det är dags för middagen vilken ges till självkostnadspris; ibland är det knytkalas där varje medlem har ombetts ta med en särskild rätt. Även middagen är en viktig del av den sociala samvaron.

Så småningom börjar det egentliga mötet och tjänstemännen intar sina givna positioner enligt föreskrifterna. Ofta bär tjänstemännen olika tillhörande regalier i form av halsband och speciella västar med olika emblem och utmärkelser. Mötet börjar **alltid** med att svära trohet till den amerikanska fanan: att inte visa sin lojalitet först och främst till den egna nationen vore otänkbart.

De flesta möten är tämligen inofficiella, men då t.ex. nya medlemmar skall väljas in i logen förlöper mötet helt efter regelboken. Efter mötets officiella öppnande presenteras de blivande medlemmarna, varefter de leds ut till ett avgränsande rum av yttre vakten (*outer guard*). Därefter får medlemmarna rösta i en *ballot box*: en och en går de fram till lådan där det finns vita och svarta kulor att välja mellan, alltsamman övervakat av ceremonimästaren. Om den vilken man röstar om får tre eller fler svarta kulor, blir personen inte antagen. Det är mycket ovanligt att någon inte accepteras som medlem. Dock har det skett i några fall. Det har då rört sig om personer vilka tidigare varit medlemmar, men hoppat av, vilket av somliga tolkats som att de svikit Orden och dess ideal och sålunda röstats bort då de önskat återinträda. När röstningen genomförts, och kontrollerats av tre tjänstemän, kallas de nya medlemmarna in och får svära en trohetsed till VoA. Av olika tjänstemän delges de sina rättigheter och skyldigheter samt meddelas de hemliga tecken som existerar (inklusive lösenord) — de initieras.⁶⁹ De är nu fullvärdiga medlemmar och får inta hedersplatsen längst fram. En del av de nya medlemmarna har besökt logen tidigare för att orientera sig om vilka aktiviteter som sker, för andra är det första tillfället att se vad Vasa är för något.

Vid mötets avslutande tackas många för sina tjänster: de som ansvarat för maten, tagit hit den nödvändiga rekvisitan, kokat kaffe, stått för underhållningen, med mera. I det amerikanska samhället är det viktigt att uppmärksammas för det frivilliga arbete som utförts (Errington 1987).

Efter det egentliga mötet anordnar kulturledaren ett program med svensk eller annan nordisk anknytning, ofta med diabilvisning där någon berättar om sina upplevelser eller en resefilm på video. Till exempel hölls under 1995 kulturella program med rubriker såsom "Who were the Vikings?", "A Tour of Öland", "Film on Finland" och "Flag Day and Midsommar". Kulturledaren ansvarar dessutom för logens nyhetsblad, vilket inför mötet delas ut till alla

---

⁶⁹Jag har själv initierats och ombetts att inte yppa alla detaljer. För en utförligare beskrivning av en liknande broderskapsorganisation rekommenderas antropologen Noel Chrismans (1966) avhandling om en dansk-amerikansk broderskapsloge i en stad nära San Francisco.

deltagare. I de flesta nummer får medlemmarna läsa och lära om svenska seder och traditioner eller om någon ort i Sverige (eller Norden).

Under hösten upptas flera möten med att först nominera och sedan välja tjänstemän för det kommande året. Ofta är det samma personer som väljs, ibland till nya befattningar, och det brukar vara svårt att rekrytera nya tjänstemän. En del medlemmar vill inte åta sig dessa uppgifter och sällan föreslås motkandidater till valberedningens förslag. Förr var det vanligt att medlemmarna "*went through the chairs*", dvs. kämpade för att uppnå allt högre positioner inom föreningen, sedan distriktet, för att förhoppningsvis så småningom avancera till ledningen för hela organisationen. Inom logen väljs även officiella delegater till det årliga distriktskonventet. Jämte redan självskrivna delegater, ordförande och några andra tjänstemän, skall dessa välja distriktets styrelse för kommande år.

I januari installeras de nya tjänstemännen, ett tillfälle då ritualen följs enligt regelboken. Det är vanligt att installationen görs tillsammans med flera närbelägna loger, och ceremonin förrättas av distriktstjänstemän. Vid just det här mötet lämnas samtidigt årets lösenord ut, ett lösenord vilket skall användas av dem som anländer efter att mötet redan har börjat.

Inom logen väljs en kommitté för medlemsrekrytering, vilken sammanträder några gånger under året för att utarbeta strategier. En del sådant lär de sig på medlemsseminarierna, vilket anordnas av distriktet vartannat år. Då och då skriver logens officiella historiker en artikel för någon av lokaltidningarna, och de månatliga mötena utannonseras alltid i *Turlock Journal*.⁷⁰ Dessa åtgärder har emellertid låg effekt för att locka fler människor till mötena, utan den vanligaste rekryteringsvägen är att bjuda in vänner och bekanta till logemötet.

Årligen hålls en julfest till vilken medlemmarna uppmuntras bjuda in sina vänner. Julfesten är ett knytkalas och deltagarna har med sig maträtter som hör det svenska smörgåsbordet till, men även viss amerikansk mat såsom t.ex. *jelly pudding*, olika *pickles* och *scalloped potatoes*. Till julfesten inbjuds några musikanter vilka framför både religiös och sekulär svensk musik som knyter an till julen. Innan vi får ta för oss av maten välsignas den med en bön på svenska, en bön vilken flertalet kan.⁷¹

Grannlogen Viking i Modesto rönste 1996 ett öde som drabbat många andra loger, nämligen att de hade för få medlemmar för att kunna fungera som förening. Man valde då att sammanslås med logen i Turlock. Därigenom överfördes de 13 kvarvarande medlemmarna till Jenny Lind-logen, vilken man haft mycket samarbete med under de senaste åren. Flertalet medlemmar i Jenny Lind-logen är utav svensk börd, men några har annan nordisk härstamning; flera medlemmar är ingifta, så kallade *Swedes-by-marriage*.

Sedan Skandi-Fests tillkomst har det funnits viss friktion mellan ledarskapen i Jenny Lind-logen och festivalen. Sensommaren 1990 höll den lokala vasagruppern tillsammans med norska och danska loger från Modesto en skandinavisk festival. Festivalen hade karaktär av picknick för medlemmarna i dessa organisationer. Allmänheten hade bjudits in genom annonser i pressen, men totalt deltog endast ett femtiotal personer. Aktiviteterna fick ändå stort utrymme i den regionala tidningen *Modesto Bee* (Oct. 14, 1990). Evenemanget upprepades i augusti året därpå, en månad före den första Skandi-Fest. Viss konkurrens utvecklades mellan ledarskapen i Skandi-Fest och dessa broderskapsorganisationer, där båda grupperingarna ville knyta varandra

---

⁷⁰De enda lokaltidningar som jag explicit refererar till är *Turlock Journal* och *Modesto Bee*. Dock finns det minst ett halvduzin fler i närområdet, och vilka har anknytning till någon småstad.

⁷¹Bönen, "Till bords vi gå", har jag hört i många svensk-amerikanska hem. Antagligen används bönen oftare då de har en svensk på besök, såsom då jag närvarar.

till sina respektive sfärer. I Turlock gjorde både Skandi-Fest och Jenny Lind-logen anspråk på att vara den rättmätige representanten för skandinavisk kultur.

Trots intresseemotsättningarna har dock Jenny Lind-logen varje år ansvarat för det svenska ståndet på festivalen och har därigenom lyckats rekrytera några medlemmar från festivalbesökarna. På individnivå inom logen tonas konflikten ned, och förutom att bemanna Vasas stånd arbetar ett antal medlemmar också som volontärer för festivalen.

En analys av Vasas sammankomster, grundad på deltagande i många möten i såväl den lokala logen som andra i norra Kalifornien, ger vid handen, att många medlemmar ogillar det hemlighetsmakeri vilket förs i form av ritualer och de långa möten som stipuleras enligt den officiella ordningen. I jämförelse med VoA:s möten i Sverige, där jag deltagit i ett par, vars loger helt följer ritualhandbokens bokstavligena rigiditet i ceremonin, är dock mötena i Kalifornien en uppsluppen tillställning. Klädseln i Kalifornien är ledig och man kommer i sina vardagskläder ("kom som du är"), medan det i Sverige ofta påbjuds smoking eller mörk kostym och ibland högtidsdräkt.

I decennier har ritualernas vara eller icke vara debatterats, framför allt i organisationens tidskrift *The Vasa Star*, men även otaliga gånger på möten och medlemsseminarier. Majoriteten av dem som diskuterar frågan är positiva till att behålla ceremonierna och menar att just dessa skiljer VoA från andra svensk-amerikanska föreningar och organisationer. Motståndarnas argument är att ceremonierna är obsoleta i dagens samhälle och de eftersöker mer av kulturella aktiviteter och att få lära om svenska traditioner. I en analytisk artikel i *The Vasa Star* (1990:4, s.7, fetstil i orig.) skriver en motståndare till ritualernas användande bland annat, att

There is nothing uniquely Swedish or Scandinavian about our ritual, nor is it a common feature of Swedish or Swedish-American culture. To practice it do not lead to a better understanding of our heritage. But all too often, the Vasa ritual **is** Vasa; the ritual has become an end in itself.

Kontentan av artikelförfattarens argument är att ritualerna oftare skrämmer iväg många tilltänkta medlemmar än attraherar dem till organisationen. Samtidigt är själva ritualerna del av en tradition, "något som man alltid gjort och haft". Det i särklass största stödet för att behålla ritualerna finns bland medlemmarna i Sverige, och det är uppenbart att många nordamerikanska loger använder mindre tid för ceremonierna. Ett klart uttalat syfte med ritualerna är att ge deltagarna ett bestående och imponerande intryck av VoA. En viktig aspekt är ritualernas sammanbindande funktion av medlemmarna — att skapa en vi-känsla. Mindre känt bland flertalet medlemmar är att ritualerna ständigt är föremål för översyn och har många gånger undergått revideringar, ibland stora, ibland små. Trots att engelska varit det språk vilket länge använts inom VoA — sedan 1923 har lokallogerna rätt att använda engelska under sina möten (Hanson 1996) — gjordes den första kompletta översättningen av ritualhandboken till engelska först 1954.

Grunden till diskussionerna om ritualernas tillämpning måste sökas i VoA:s oförmåga att rekrytera nya medlemmar och då framför allt att appellera till yngre och medelålders människor, ett problem som flertalet svensk-amerikanska föreningar har. Från ledningens sida är man väl medveten om, och nämner det ofta i *The Vasa Star*, att VoA måste få fler medlemmar för att överleva som organisation. Att Orden minskar betyder samtidigt att inkomsterna krymper och hösten 1995 beslöts att utge medlemsorganet *The Vasa Star* med sex nummer per år, mot tidigare elva.

Inom VoA har förts diskussioner om nödvändigheten att hålla ett regelrätt *business meeting* vid varje mötestillfälle. Många loger har valt att ibland slopa mötet och göra

tillställningen till en social samling såsom i andra svensk-amerikanska föreningar. Inom distriktet finns fortfarande ett par loger vilka har två sammankomster per månad, varav den ena är *business meeting*, dock med efterföljande sociala aktiviteter.

Kaféet

Vid 7-8-tiden dyker en del äldre herrar upp — flertalet är pensionerade — på ett av kaféerna, något de gjort varje vardagsmorgon sedan omkring tjugo år tillbaka; innan träffades de på ett numera nedlagt kafé. Det är både pensionärer och arbetande människor vid borden bredvid, svensk-amerikanerna samlas vid hörnbordet längst in. Även en och annan, som de skämtsamt säger, "utlänning", dvs. utan svensk börd, slår sig ned vid svenskbordet eftersom de alla är födda i bygden och känner varandra sedan ungdomsåren.

Då jag, den gästande antropologen, stiger in hälsas jag av flera med ett "Hej svenska pojke. Hur står det till?" Efter inledande hälsningsfraser på förfädernas språk glider vi över till engelska, deras modersmål. Några av de äldsta talar en del svenska, andra förstår fast kan egentligen inte säga mer än några enkla fraser såsom t.ex. "Fint som snus", ett uttryck vilket ju sällan används i dagens Sverige. Emellertid är förmågan att kunna uttrycka något på svenska mycket viktig och det svenska språket får stor symbolisk betydelse. En av männen har t.o.m. en hund fått namnet "Flicka" och är mycket stolt över att hunden har ett svenskt namn; under fältvistelsen träffade jag på ett halvdussin svensk-amerikaner vilka givit sina husdjur namnet "Pojke" eller "Flicka".

Åtminstone då jag närvarar talas det mycket om hur det var förr, när svensk-amerikanerna var en stor grupp i trakten. Ett vanligt tema är pionjärtiden: om hur föräldrarna fick kämpa hårt med att frambringa jordbruken till vad det är idag. Många har varit jordbrukare och det talas mycket om skörden och alla problem som hör till, dvs. väder, konstgödsling, bevattning, m.m. Nuförtiden har de, med svenska mått, ekonomiskt gott ställt med *health care*, god pension och i vissa fall även inkomster från jordbruket.⁷²

Efter hand glider samtalen in på kafégästernas personliga släkthistoria, vilken många av dem känner till mycket bra. Men några av dem vet endast lite om sitt svenska ursprung. Såsom en av kafégästerna förklarade, så blev han intresserad först då föräldrarna var borta: "That's probably the way it happens for all of us — we become more interested when we become older."

Turlockområdets svensk-amerikanska miljö är för många orsaken till att de finns här idag. En av gästerna förklarar att hans farfar arbetade som skogshuggare i Washington bland "engelsmän och irländare", men kände sig främmande bland dem. Först när han kom till Hilmar med sin koncentrerade svenskhet, kände han sig hemma i Amerika. Även andra har berättat att deras föräldrar lockades till området just för att det var en svensk-amerikansk koloni. Idén bakom att grunda en koloni var att människor utav samma härkomst skulle kunna umgås och känna trygghet tillsammans med gelikar.

De flesta av männen kring bordet är svenskar i andra- och tredje generationen och flertalet gifta med svenskättlingar. Barnen har inte i samma utsträckningar gift sig med svensk-amerikaner,

---

⁷²En del svensk-amerikaner, men långtifrån alla, vilka varit jordbrukare i trakten bor nuförtiden i Covenant Village (se nästa kapitel). Kostnaden för boende i Covenant Village måste betecknas som hög, men priset på jordbrukslägenheter är mycket högt och de har sällan problem att finansiera en vistelse där.

vilket i ännu högre grad gäller barnbarnen. Nuförtiden gifter man sig över de etniska gränserna, dock fortfarande sällan med andra religiösa grupper såsom katoliker (t.ex. portugis- och mexikan-amerikaner) eller ortodoxt kristna (assyri-amerikaner). Då jag frågar dem vad de tror om framtiden för svensk-amerikanerna som grupp anser de flesta, att de nog är de sista svensk-amerikanerna och att deras barn inte är lika intresserade av det svenska ursprunget, ett ursprung vilket inte betyder lika mycket för barnen såsom för dem. De verkar dock inte bekymrade över utvecklingen utan är mer konstaterande att historien har sin gång.

Åtskilliga koppar kaffe konsumeras och servitrisen kommer ständigt in med en ny kannan. Några lämnar sällskapet och andra kommer till. Nästan alla kring kaffebordet har besökt Sverige, några har varit över ett flertal gånger och håller sig underrättade om vad som sker på andra sidan Atlanten. De har en del kontakt med släktingar i Sverige, dock är det inte lika vanligt att dessa kommer över till Kalifornien för att hälsa på.⁷³

Vi talar mycket om deras svenska identitet, Sverige och om svenskar. Då och då glider våra samtal in på politiken i Sverige, vilken de är missnöjda med.

Dessa svensk-amerikaner reser även gärna till andra platser, vilket de villigt berättar om. Under de kaliforniska vintermånaderna finns det en del som åker med husbilen till det varmare klimatet i södra Kalifornien eller till grannstaten Arizona, där tusen och åter tusen människor med husbilar bildar egna små samhällen. Såsom relativt välbeställda pensionärer har de råd att fly den råkalla vintern i Turlock-området.

Svenskakursen

Sedan början av 1980-talet hålls en kväll i veckan undervisning i svenska vid Turlock High School. Merparten av de 25-30 studenter som följer kursen under vinterhalvåret är pensionärer och omkring 80% av deltagarna är kvinnor. Kursen brukar även följas av en eller ett par unga studenter vilka får vissa kurspoäng vid sin *high school* om de följer kursen. Enligt läraren har alla de unga svensk börd, men det är mer föräldrarna som vill att de skall läsa svenska och de unga studenterna är inte särskilt intresserade och engagerade i undervisningen. Nästan alla kursdeltagare har svenska anor, men ibland har några av annat ursprung blivit nyfikna på det svenska språket.

Kursen har karaktär av att vara ett tillfälle till social samvaro. Förvisso lär sig deltagarna lite svenska, men egentligen lär de mer om svenska seder och bruk. Läraren försöker anpassa undervisningen till elevernas skiftande förkunskaper i svenska.⁷⁴ Ibland har man lite lekar, där deltagarna får utnyttja sina vunna svenskakunskaper, ibland sjungs svenska visor och sånger.

Måhända är deltagarnas kunskaper i svenska knapphändiga. Dock verkar de än mer bristfälliga, då jag vistas där officiellt. De finner det svårt att våga tala då en från Sverige sitter och lyssnar till dem — den svenskfödda läraren besitter inte denna farlighet — och intrycket blir att studenterna kan sämre svenska än vad de egentligen kan. Emellertid har jag, vid flera tillfällen, smugit in och satt mig längst bak under pågående lektion för att kunna observera dem utan att de

---

⁷³Jag har funnit att kontakt med släktingar i Sverige ofta är olika på mors och fars sida: ibland dominerar moderns släkt, ibland faderns, ibland är det jämnt fördelat. Jag har dock inte undersökt detta systematiskt, utan det är en reflektion som gjorts i efterhand.

⁷⁴Jag har även besökt svenskakurser på andra håll och funnit att eleverna lär sig språket bättre då det hålls separata klasser för olika nivåer. Elevantalet i Turlock är dessvärre för litet för sådan separation.

är medvetna om min närvaro, och funnit att de då har betydligt lättare för att tala svenska. När jag diskuterat detta med informanterna har framkommit, att det är en kombination av vanlig blyghet och skam för hur de talar.⁷⁵ Blygheten kan ses som naturlig, men det är intressant hur de skäms över sitt uttal och ordförråd: många äldre deltagare har talat svenska som barn, men den svenska de lärt sig är ett äldre språk vilket ter sig obsolet i jämförelse med hur språket talas idag. Den svenska de kan, har flera förklarat, är "bonnsvenska".

Flertalet kursdeltagare är från trakten av Turlock. Emellanåt kommer några deltagare betydligt längre ifrån, ibland flera timmars bilresa bort. Ett tiotal elever har följt kursen sedan den startade, och ett par gånger under sommaren träffas de privat, ofta tillsammans med elever som slutat. Trots att det finns en kärntrupp, bestående av personer som varit med från början, är det sällan några svårigheter för de studenter som är nya för terminen att komma in i rådande atmosfär vilket märks tydligt under kafferasten då alla pratar med varandra. Inför varje lektionstillfälle har någon tagit med tilltugg till kaffet, en uppgift vilken roterar mellan deltagarna. Det talade språket på rasten är uteslutande engelska. Flera gånger under läsåret visar någon deltagare bilder och berättar om sitt besök i Sverige, ett land som flertalet besökt åtminstone en gång.

Årligen anordnar kursdeltagarna en svensk julfest till vilken de även bjuder in vänner och f.d. elever, sammanlagt ett femtiotal personer. Såsom vid Jenny Lind-logen är julfesten ett organiserat knytkalas, där deltagarna har med en rätt som skall passa in i det svenska julbordet. Det enda som saknas på julbordet — som jag, den svenske deltagaren, uppfattar det — är de drycker som sillen brukar sköljas ner med. Detta passar inte i Turlock. En månad innan festen börjar kursdeltagarna repetera julsångerna och Lucias entré. Förutom den obligatoriska luciasången sjungs mest gamla, och för mig okända, julsånger. Julfesten är ytterligare ett tillfälle att lära om svenska traditioner och är omtyckt av alla deltagare. Särskilt tidigare studenter uppskattar att de blir inbjudna, och en del av dem tar sedan upp studierna i svenska efter några års frånvaro.

Under många år leddes kursen av en svenska som bott länge i Kalifornien. Sedan hon överhopats av annat arbete och måste avsäga sig uppdraget, övertogs kursen 1995 av en yngre svensk. Han har kalifornisk lärarutbildning och ändrade radikalt strategi för undervisningen vid sitt tjänsteställning. Från att tidigare ha poängterat den sociala och kulturella samvaron och att under enklare former lära det svenska språket, ökades den språkliga biten markant. Nu får studenterna ibland hemläxa, vilket är vanligt i andra svenskakurser som jag besökt; kraven på studenterna har ökat betydligt. Båda lärarna är dock lika uppskattade trots sina uppenbara olikheter i att meddela undervisning.

Avslutning

Första delen av kapitlet beskrev Turlocks geografiska position, dess huvudsakliga näringar och hur olika etniska grupper format staden till vad den är idag. Turlock är ett utpräglat klassamhälle med en underklass till stor del bestående av nyligen anlända immigranter vilka uppvisar hög arbetslöshet, och en styrande medelklass vilken till stor del består av ättlingar till europeiska immigranter. Någon egentlig "överklass" finns inte. I viss mån berördes klassaspekten i analysen

---

⁷⁵Liknande observation gjorde redan en av Linnés lärjungar, Per Kalm, då han 1747 bl.a. studerade folklivet bland svenskättlingarna i den f.d. kolonin Nya Sverige (Mattsson 1987:124).

av Turlock, men i termer av etnicitet med fokus på nyare immigranter. Att ha studerat svensk-amerikanerna (och Turlock i övrigt) i termer av klass skulle i allra högsta grad varit relevant, och skulle kunna stå i fokus för en annan studie. Framför allt har kapitlet fokuserat på svensk-amerikanernas roll i staden. Turlocks kristet religiösa miljö har berörts, men behandlas utförligare i nästa kapitel. Den svensk-amerikanska gruppen var tillräckligt stor för att kunna skapa en egen infrastruktur. Inom gruppen kan urskiljas tre separata sfärer där svensk-amerikanerna umgåtts med varandra: inom de olika församlingarna, vid den årliga picknicken och i vasalogen. Dessa sfärer har delvis gått omlott, fast oftast inte. Andra viktiga tillfällen att samlas har varit vid årliga släktträffar, *Thanksgiving* och kristna högtider såsom jul och påsk.

Längre tillbaka har svensk-amerikanerna i Turlock vid flera tillfällen samlats som grupp för att hylla det svenska ursprunget. Första gången var 1931 då stadens vasaloge anordnade en större fest i en park, även för icke medlemmar, med deltagande svensk-amerikaner från hela Kalifornien. Vid Turlocks hundraårsjubileum 1971/72 tilldelades utvalda etniska grupper — av japansk, portugisisk, assyrisk, mexikansk samt skandinavisk härkomst — en vecka vardera "för att uppvisa sin kultur". Här samlades svensk-amerikanerna för att hylla skandinavisk kultur. Den skandinaviska veckans höjdpunkt var servering av svenskt smörgåsbord vid War Memorial Hall. Under en enda kväll serverades över 2 000 personer. Lokaltidningen skrev att åtskilliga fick vända vid dörren och att andra bara körde förbi när de såg den enorma kön (*Turlock Journal* Nov. 4, 1971).

Svenskättlingarna har även samlats på bred front vid några andra tillfällen. Flera gånger har Sofiaflickorna uppträtt i Turlock. Till exempel såg en gång över tusen personer, majoriteten av dem av svensk härkomst, deras uppträdande vid Turlock High School (*Turlock Journal* April 16, 1951). Vid sina besök har flickorna inkvarterats hos många svensk-amerikanska familjer. Även trehundraårsminnet av Nya Sverige firades i Turlock med en stor fest.

Trots att det sedan länge bott tusentals svensk-amerikaner i och omkring Turlock har endast en bråkdel av dessa samlats i stadens enda svensk-amerikanska förening, Jenny Lindlogen. Av de 70 medlemmarna bor endast 28 i staden Turlock. Den etniska identiteten har i betydligt högre utsträckning kopplats till den lokala kyrkoförsamlingen och få svensk-amerikaner har funnit det angeläget att engagera sig i aktiviteter som förknippas med broderskapsorganisationer.

Sedan 1940-talet publiceras emellanåt artiklar om pionjärtiden i lokaltidningen (jfr Danielson 1972:89), artiklar vilka endast obetydligt omskrivs inför varje ny publicering. Artiklarna är vanligtvis publicerade i en bilaga till tidningen inför olika jubileer och handlar bl.a. om de vedermödor som mötte svensk-amerikanerna vilka kom till Turlock och om verksamheten i de tidigt etablerade svensk-amerikanska församlingarna. Utomordentligt viktigt är hur artiklarna både formar och för vidare en myt om pionjärerna, både svensk-amerikaner och andra; svensk-amerikanerna (och andra grupper) påminns om det etniska ursprunget. För den antropologiska förståelsen av dessa människor är det ointressant huruvida artiklarna innehållsmässigt är helt sanna. Deras förstärkande (symboliska) betydelse för berörda människor får dock inte negligeras.

Nuförtiden finns få svensk-amerikanska jordbrukare i Turlocks omgivning. Ett populärt talesätt i många år, på ett skämtsamt sätt, var att "The Swedes settled Turlock, gave it to the Portuguese, and the Assyrians are stealing it from them." (Crow 1965, kap. 7:7) Även Ishaya återger talesättet, och hon citerar dessutom en informant: "The Swedes thought we were grabbing their farms." (Ishaya 1985:155) Det var dock förhållandevis få assyr-amerikaner som blev jordbrukare, och deras lotter var i allmänhet små. Men talesättet ger en bild av vad vissa etniska grupper ansåg om varandra trots att verkligheten inte såg sådan ut. Jag hörde aldrig skämtet direkt, men flertalet svensk-amerikaner kände till talesättet och fann viss sanning i det.

De följande två kapitlen är fördjupade studier av svenskheten i Turlock. Kapitel 5 undersöker Turlocks kristna miljö, med fokus på svensk-amerikanska församlingar och dess medlemmar. Särskilt poängteras den etniska aspekten. Kapitel 6 är en studie av Turlocks nyligen startade skandinav-amerikanska festival. Denna studie följer med vad som sker under hela året: dess planering och sedermera genomförande.

5. KYRKA OCH ETNICITET I TURLOCK

I detta kapitel används begrepp såsom kyrka, församling och trossamfund. Trossamfund, här ofta förkortat till samfund, definierar jag som en nationell organisation för alla församlingar inom samfundet. En församling utgörs av medlemmarna i en lokal kyrka: ibland kan flera kyrkobyggnader finnas inom en församling; i enstaka fall delar två församlingar på samma kyrkobyggnad. Kyrka används något mer ambivalent — både här och i andra sammanhang — alldenstund ordet kan referera till kyrkobyggnad, församling och samfund. Ambitionen är att det skall framgå vad som åsyftas i respektive fall.

Termen evangelikal används särskilt i USA, men har under 1900-talet även fått spridning i Sverige. Den har rötter i väckelserörelser under 1700- och 1800-talen och "... betonar Bibelns auktoritet och tillförlitlighet, nödvändigheten av personlig omvändelse, ett helgat, moraliskt liv och nit för mission och evangelisation." (Nationalencyklopedin, band 4, 1991:45) Evangelikal skall inte förväxlas med evangelisk, vilket ofta är synonymt med "protestantisk", och särskild använd bland lutheraner; i vidare bemärkelse "icke-katolsk" (*ibid*46).

Inom Turlocks stadsgräns fanns 1915 fem svensk-amerikanska församlingar från olika samfund. (Brain 1984:15), åtta församlingar om Hilmar och Youngstown inräknas. Allteftersom fler etniska grupper anlände till Turlock organiserades nya kyrkoförsamlingar. Allmänt hävdas att svensk-amerikanerna i Turlock inte accepterade andra grupper i sina kyrkor, vilket delvis kan förklaras av att språket i församlingarna långt in på 1920-talet uteslutande var svenska. Ishaya (1985) anger flera exempel där människor vittnar om hur medlemmar av andra etniska grupper bokstavligen kastades ut från de svensk-amerikanska kyrkorna om de besökte dem. Svensk-amerikanerna ansågs vara mycket "clannish" som avskärmade sig från andra.

Av församlingar med svensk bakgrund behandlas utförligare i detta kapitel Turlock Covenant Church och i viss mån Nazareth Lutheran Church. Särskilt Turlock Covenant Church har haft stor betydelse för stadens uppbyggnad och en stor andel av de första svensk-amerikanerna i Turlock tillhörde samfundet redan före de flyttade till Turlock. Turlock Covenant Church får samtidigt representera stadens alla evangelikala församlingar; merparten svensk-amerikanska församlingar i Turlock betecknar sig evangelikala. I organisatorisk uppbyggnad och i trosfrågor är alla dessa församlingar (och samfunden) tämligen lika. Som jämförelse till de evangelikala kyrkorna studeras Nazareth-församlingen, vilken har liberalare framtoning i förhållande till övriga svensk-amerikanska församlingar.

De svensk-amerikanska församlingarnas etniska bakgrund har sedan många decennier starkt tonats ned. Nuförtiden riktar svensk-amerikanska samfund och församlingar in sig på att sprida evangelierna till alla människor, oavsett "ras eller etnisk tillhörighet". Inom en del samfund görs ansträngningar att rekrytera och starta nya församlingar bland vissa utvalda etniska grupper, församlingar ofta kopplade till en redan existerande kyrkobyggnad.

Kyrkorna med svensk bakgrund betraktar sig sedan länge som amerikanska. Egentligen började kyrkornas angliceringsprocess redan då de grundades. Dock tillför denna truism knappast något till förståelsen av samfundens mödosamma väg, en väg som kantats av inre stridigheter och motsättningar och vilken format dem till vad de är idag. Som utgångspunkt för anglicerings-

processen startar jag lite framåt i tiden — samfundens formativa år är ett ämne för historiker — och betonar den Amerika-födda ungdomens betydelse, ungdomar vilka hade svårt att förstå invandragenerationens språk och kultur. Detta blev avgörande för kyrkornas kommande utveckling: under 1920-talet skedde nästan över en natt ett språkskifte i alla svensk-amerikanska samfund, ner till församlingsnivå. Skiftet till engelska språket stötte på motstånd från framför allt äldre medlemmar, som var vana att höra Guds ord på svenska och ibland hävdas t.o.m. att de trodde Gud endast förstod svenska (Johnson 1968:18).⁷⁶ I kapitlet undersöks bland annat motiven till det snabba språkskiftet och hur samfundens identitet ändrades från svensk-amerikansk till amerikansk.

Turlocks olika församlingar har påverkat stadens karaktär på många sätt. För den som aspirerat på politisk makt har det alltid varit viktigt att tillhöra en lokal församling, men inte från vilket samfund som helst. Ända från stadsbildningen 1908 till 1980 har nästan alla i stadsstyrelsen tillhört någon av de inflytelserika protestantiska församlingarna och till inflytelserika brukar räknas de svensk-amerikanska samt metodistiska församlingarna. I kapitlet redogörs bl.a. hur den kristna religionens inflytande och överordnade ställning märks såväl i det politiska arbetet som i det dagliga livet i Turlock. Med andra ord så diskuteras den religiösa miljöns återverkan på Turlock som samhälle och hur detta kan komma till uttryck.

Flertalet protestantiska församlingar i Turlock är evangelikala i grundsyn, fundamentalistiska och med en ideologi att allt i Bibeln är Guds ord.⁷⁷ Den egna kyrkans tolkning av Bibeln tillstås sällan. Man brukar istället referera till det egna förhållningssättet till Bibeln som oförvanskat, otolkat och naturgivet. Bland annat detta har ofta lett till schismer bland medlemmar i många församlingar, schismer vilka i icke få fall lett till splittringar. Ibland har en helt ny församling grundats, vid andra tillfällen har en grupp medlemmar gått över till en församling inom annat samfund.

För svensk-amerikanerna har den religiösa övertygelsen och att tillhöra en kyrka varit överordnad många andra delar av livet, såsom exempelvis etnisk tillhörighet. Detta kapitel lyfter bl.a. fram och visar att etniciteten trots allt funnits jämte den ideologiskt överordnande religionen.

I slutet av kapitlet berörs kvinnornas roll i en del evangelikala kyrkor. Kvinnornas roll står i kontrast till många rådande samhällsvärderingar i det moderna västerlandet eftersom kvinnan fortfarande betraktas som underordnad mannen. Arbetsfördelningen inom många församlingar och samfund har en klar genusseparation. Hur hanterar kvinnorna detta problem, eller, hellre, upplever kvinnorna det som ett problem?

Historisk bakgrund: svensk-amerikanska trossamfund

Religionen i Västerås nybyggarsamhällen var ofta "... sectarian in the sense of revivalistic, enthusiastic rather than church-like...", skriver Hans Mol (1978:13). Detta förklarar han med att livet i nybyggarsamhällena krävde skapandet av en ny (religiös) identitet och att nybyggarna många gånger tillbakavisade de anglikanska och presbyterianska kyrkorna, vilka fungerade som

---

⁷⁶Liknande uttrycker en av Lovolls äldre informanter: "... as a child, I felt that Norwegian must be very special, since it was the language we used when we addressed God." (Lovoll 1998:209)

⁷⁷Religionssociologen Knut Frohm uppger (via e-mail) att man inom svensk religionsforskning benämner vissa trossamfund som fundamentalistiska efter ett uppställt trosortodoxindex, vilket bl.a. baseras på antal pastorer inom ett samfund vars uppfattning är att Bibeln är Guds ord; fundamentalistiska samfund hamnar högt på skalan.

instrument för engelskt och skotskt kulturbevarande (*ibid*:13). Beträffande svenskarna var många nybyggare "omvända" redan innan de lämnade Sverige. Kyrkorna attraherade även nyanlända immigranter och det finns talrika berättelser om hur olika svensk-amerikanska församlingar tillhörande andra samfund rekryterade medlemmar från redan existerande svensk-amerikanska lutherska församlingar i de nya samhällena (t.ex. Lindell 1987:92ff; A. Hallner u.å.). Som S.D. Clark (1948, i Mol 1978:13) påpekat var de evangelikala rörelserna i huvudsak rörelser för social omorganisation eller socialt förenande.

Förutom lutherska Augustanakyrkan hade alla svensk-amerikanska samfund sin bakgrund i de svenska väckelserörelserna på 1800-talet. I sin tur går detta tillbaka till religiösa rörelser på kontinenten på 1600-talet.⁷⁸ Ibland har dessa människor kallats läsare enär de själva i små grupper, utanför kyrkans kontroll, studerade och tolkade Bibeln och andra kristna texter. Sådant var förbehållet prästerskapet (och i viss mån inom ett hushåll) i den lutherska kyrkan, en kyrka som kontrollerades av den svenska statsmakten. Alla svensk-amerikanska samfund kan spåra sin bakgrund till de tidigaste immigranterna på 1840- och 50-talen, men en del samfund bildades något senare.⁷⁹

Den tidigaste "mass"-emigrationen (1840-50-talen) från Sverige till Amerika var till relativt stor del betingad av religiös förföljelse från statsmakten och kyrkan, men också svält, äventyrlusta, med mera. Philip Anderson (1995:18) skriver att en vanlig missuppfattning — jag vill kalla det mytbildning — är att många svenskar emigrerade av religiösa skäl. Med vissa undantag som t.ex. Erik-janssarna, var emigration p.g.a. religiös förföljelse ringa i jämförelse människors lockelse till personliga och ekonomiska möjligheter på andra Atlanten. Konventikelplakatet, dvs. förbud mot privata religiösa sammankomster, upphörde officiellt att gälla 1858. Men dess verkan måste ha varit i kraft betydligt längre i många församlingar, vilket jag baserar på det välkända faktum att myndighetsbeslut ofta tar lång tid innan de når och anammas av de breda lagren människor. Detta ges även stöd av historikern Sten Carlsson (1974:197), vilken skriver att religionslagarna började uppmjukas under 1850-talet, men att de först på 1870-talet var helt genomförda. Därför fortgick emigration på grund av religiös förföljelse långt efter 1858, vilket olika svensk-amerikanska samfunds egna historieböcker vittnar om.

Massemigrationen från Europa avstannade under första världskriget för att slutligen upphöra vid tiden för den stora depressionen vid ingången till 1930-talet. De olika kvoteringslagar som USA i flera etapper införde under 1920-talet begränsade kraftigt immigrationen. Samtidigt blev det i Sverige större tillgång på arbete och man fick förbättrade levnadsförhållanden, och som konsekvens utvandrade betydligt färre svenskar. Inte förrän efter andra världskriget uppnådde svenskarna den andel de tilldelats i kvoteringslagarna, vilken baserades på antal personer av svensk börd i USA.

Logiskt sett skulle den svenska emigrationens upphörande åren runt 1930 innebära, att de svensk-amerikanska kyrkorna då fick svårt att rekrytera medlemmar utav svensk härkomst från den tiden. Emellertid började samfundens, och många församlingars, svårigheter att få nya medlemmar redan omkring 1890 (Olsson 1962:495). Vid den tiden hade ett nytt slag av immigranter uppenbarat sig: arbetare upp vuxna i en svensk miljö med ett allmänt motstånd till prästerskap och kyrkor. Få av dessa immigranter hade direkt påverkats av den religiösa väckelse vilken ännu på 1880-talet dominerade det religiösa livet i Sverige.

---

⁷⁸Dessa rörelse fann även i Sverige från slutet av 1600-talet, men förbjöds av staten genom konventikelplakatet 1726 (Olsson 1962).

⁷⁹För tidsdatering av de olika svensk-amerikanska samfundens officiella grundande, se t.ex. Nilson (1999:50).

För att de svensk-amerikanska samfundet skulle kunna expandera började de efter hand att, mer eller mindre av nödvändighet, antaga människor ur andra etniska grupper som medlemmar. Alternativet skulle ha varit att samfundet så småningom självdog eller sammanslogs med andra. Vid åren kring andra världskriget ändrades dessa kyrkor till att bli amerikanska: de var inte längre invandrarsamfund. Som visas längre fram i kapitlet återstår emellertid vissa kvarlevor av det etniska arvet.

Församlingarna i Turlock

Två av Turlocks församlingar har samfundsmässigt gemensam bakgrund. Swedish Evangelical Mission Covenant of America, idag Evangelical Covenant Church, grundades 1885 efter mönster av Svenska Missionsförbundet. Redan innan hade flera synoder haft nära samarbete, men splittrades varpå ungefär hälften av prästerskapet valde att grunda ett nytt samfund, The Free Church (Olsson 1962:282). Senare slogs Free Church samman med Norwegian Free Church, varpå The Evangelical Free Church bildades (*ibid.*340); Sverige och Norge var ju i union då, vilket också påverkade samarbetet i Amerika. Den mest markanta ideologiska skillnaden mellan de två samfundet då som nu är synen på de lokala församlingarnas affiliering till det nationella samfundet. Free Church poängterar större autonomi för församlingar än vad Covenant Church gör vilket går tillbaka på att de som bildade "The Free" alltmer började ifrågasätta den bibliska basen för trossamfund och samfundens struktur (Anderson 1995:19f).

Turlock-historikern Gary Brain (1984) skriver att skandinav-amerikanerna i Turlock lyckades bevara sin kulturella identitet genom den nära kopplingen till kyrkorna. Han fortsätter: "Swedes of the pietistic tradition were among the most visible of this new group and they quickly shaped the town and the area to their needs." (Brain 1984:15) De djupt troende svensk-amerikanerna kom således att påverka Turlocks allmänna utveckling; enligt den pietistiska traditionen skulle allt människorna företog sig tillägnas Gud. Den svenska etnologen Phebe Fjellström (1971) gjorde följande reflektion om svensk-amerikanerna i Turlock: "Min undersökningsgrupp var genomsyrad av en fast religiös tro och fokuserade sina värderingar, sin livsstil, sina sociala relationer till kyrkan — [Turlock] Covenant Church." (1971:137)

Tidigt särskilde sig svensk-amerikanerna från andra etniska grupper i Turlock. Förutom ofrånkomligt umgänge med andra människor på arbetsplatsen, vid butiken och liknande tillfällen, umgicks man med människor från den egna församlingen. Informanter har förklarat att förr gick alla i kyrkan, vilken var fylld till sista plats och det var det enda stället man träffade alla sina vänner. Detta kan förklaras med att svensk-amerikanerna fick allt de behövde för sina själsliga behov genom kyrkans olika aktiviteter och det fanns inget behov av att tillhöra någon annan förening såsom t.ex. Vasa. Som Lindell (1987:65) skriver om Lindsborg:

There [in the churches] they discussed and debated both sacred and secular issues, socialized, found marriage partners, combined their talents in mission efforts, and passed on to new generations that which they valued of their culture. In a very real sense, these churches symbolized a vital core of Swedish immigrant identity...

Kyrka och församling fungerade sålunda, och gör så till viss del än idag, som små *communities*, där människorna hade relativt lite umgänge utanför denna sfär. Eftersom nästan alla svensk-amerikaners vänner och bekanta likaledes var av svensk härkomst, särskilt tiden före andra världskriget, finns fog för att anta att den svenska, och svensk-amerikanska identiteten sällan

ifrågasattes utan togs mer eller mindre för given.

Att svensk-amerikanerna träffades inom de lokala församlingarna hindrade dem inte att ibland träffa andra svensk-amerikaner. Under seklets första decennier var det inte ovanligt att de svensk-amerikanska församlingarna hade *joint services* (Brain 1984:20), ofta i form av tältmöten om somrarna. Dessutom ägde de svensk-amerikanska församlingarna i Turlock gemensamt Missionstidningen California, vilken varje vecka rapporterade om (huvudsakligen svensk-amerikanska) kyrkliga aktiviteter i trakten. Tidningen blev helt engelskspråkig 1944 (Fjellström 1970:142), och hade då övertagits av Turlock Covenant Church efter att övriga församlingar dragit sig ur. Därefter bytte tidningen namn till California Covenanter, tryckt i Turlock men med hela Kaliforniens distrikt av Covenant Church som målgrupp. Under några år fortsatte California Covenanter att rapportera om de andra svensk-amerikanska församlingars aktiviteter i Turlock.

På det hela taget hade kyrkorna en utomordentligt viktig roll i Turlocks formativa år. Brain (1984:22f) har påpekat att de svensk-amerikanska kyrkornas numerär och allmänna ekonomiska välstånd möjliggjorde för medlemmarna att behålla sina etniska särdrag och förbli självständiga gentemot det amerikanska elementet i staden. I detta anför han att svensk-amerikanerna visserligen inte isolerade sig från samhället, men fann en sorts trygghet i sin kultur genom kyrkorna. Trots att det engelska språket och amerikanska seder med tiden tog över bland gruppen, anser Brain att det är uppenbart att de svensk-amerikanska församlingarna spelat en avgörande roll i underhållet av svenska seder och traditioner.

Språkskifte till engelska

Fram till början av 1920-talet hölls i Turlocks alla svensk-amerikanska församlingar högmässa och andra aktiviteter, i stort sett, helt på svenska.⁸⁰ Med tiden uppstod en språklig barriär mellan immigranterna och deras ättlingar. Många barn både förstod och talade svenska, dock i betydligt varierande grad. Även inom en och samma familj kunde finnas stora skillnader i barnens kunskap i svenska språket. Efter första världskriget började assimilationsidén att få genomslagskraft i det amerikanska samhället och många familjer övergick till att tala engelska i hemmet, varför något yngre syskon sällan fick mer än rudimentär kunskap i svenska. Ett stort antal äldre informanter har berättat att det enda tillfälle varvid svenska talades i hemmet var, då föräldrarna hade diskussioner som inte var avsedda för barnen.

Många av dem födda före 1920-talet talade endast svenska fram till skolstarten och måste där lära ett nytt språk, engelska. Det var inte ovanligt att de retades av andra barn för att tala med "*funny accent*", vilket gjorde att många skämdes för svenska språket som gjordes till syndabock för den mobbning de kunde utsättas för. Även Danielson (1972:85) har behandlat detta, och skriver att vissa barn faktiskt var fientligt inställda till svenska språket och de gamla familjesederna. En alternativ tolkning till barnens språkskifte ges av den amerikanske antropologen George De Vos (1995:36): "Since the school was the meeting ground of peers from different language groups, English became the lingua franca in the early 1900s." Dock förklarar han inte varför just i början av 1900-talet; barn från olika immigrantgrupper måste ju ha träffats i skolan tidigare också!

Det svenska språkets stigmatiserande inverkan förefaller ha varit en anledning, av flera,

---

⁸⁰Informationen om Turlock baseras i detta delkapitel i hög grad på bearbetning av material från de svensk-amerikanska församlingarna.

för yngre församlingsmedlemmar att förkasta svenskan och i förlängningen tvinga församlingen att övergå till engelska. Ungdomarna ville bli amerikaner utan att för den skull ge upp den kristna tro som de ärvt av föräldrarna (jfr Olsson 1962:470f; 485ff *et passim*). Språkskifte till engelska var en allmän trend även hos andra etniska gruppers församlingar i Turlock, t.ex. assyr- och portugis-amerikaner. Omställningen för nämnda grupper gick dock inte lika snabbt som för svensk-amerikanerna. Detta hänger samman med att till skillnad från svensk-amerikanerna, hade både assyr- och portugis-amerikanerna fortsatt stor invandring till Turlock långt in i modern tid och kunde därigenom hålla språket mer levande inom respektive grupp. Språkskiftet bland svensk-amerikanerna kunde orsaka slitningar inom familjer eftersom olika generationer inte alltid förstod varandra, vilket måste vara giltigt bland alla invandrargrupper som inte har engelska som modersmål.

Inom en relativt kort tidsrymd under 1920- och 30-talen ändrade alla svensk-amerikanska församlingar språk till engelska, en omställning som var fullt ut genomförd en bit in på 1940-talet. Språkomställningen skedde dock inte samtidigt i svensk-amerikanska församlingar i USA, utan landets östra delar hade ungefär ett decenniums senare förskjutning (Weaver 1985). Det fanns även tidsmässig skillnad mellan samfund (Barton 1994a:256). Den allmänna utvecklingen bland Turlocks församlingar var att först hålla en kvällsmässa på engelska en gång i månaden. Redan efter halvdussinet år var relationen inverterad och engelskan vann ständigt terräng på svenskans bekostnad.

Det snabba språkskiftet hade flera orsaker. Som nämnts hade många ungdomar, vilka vuxit upp i USA svårt att förstå svenska: somliga hotade byta till en församling där engelska talades, vilket nästan alltid innebar ett annat samfund, om den egna församlingen inte ändrade språk (Olsson 1962; Barton 1994a: 254ff). Informanter har berättat hur de som barn satt tiden ut under många högmässor, utav vilka de endast förstod fragment. Samtidigt måste hållas i minnet att vid denna tid existerade idén om Amerika som smältdegel. Immigranterna hade lämnat Den Gamla Världen bakom sig och skulle nu blandas till en ny ras, amerikaner (Glazer & Moynihan 1970:289). Det var dock inte förrän USA gick med i första världskriget 1917 som föreställningen om Amerika som smältdegel i större omfattning började få gehör bland allmänheten. Under krigsåren och åren strax efter utsattes många invandrargrupper för påtryckningar, ibland repressalier, för att de talade främmande tungomål. Svensk- och andra skandinav-amerikaner ville visa sin vilja till assimilering, vilket därmed blev ännu en drivande kraft till att införa engelska språket i kyrkan.

De huvudsakliga krafterna till språkförändringen fanns m.a.o. såväl inom de etniska grupperna som det amerikanska samhället, vilket krävde att invandrarna övergav sitt gamla språk och anpassade sig till det nya landets språk och kultur.

Långt in på 1920-talet hade Turlocks svensk-amerikanska församlingar en medlemskader som till nästan hundra procent var av svensk härkomst. Dock hade några blivit medlemmar genom giftermål med en svensk-amerikan. Förhållandet gäller än mer åt andra hållet: alltefter andra generationen i stigande grad angliserats, och skaffat college- eller universitetsutbildning utanför hemorten, ökade möjligheten att hitta giftermålspartner utanför den begränsade skaran svensk-amerikaner. Om partnern inte förstod svenska gick de ofta med i en församling där engelska användes, vilket innebar ett annat samfund.

Ett medel för församlingarna att hantera det språkliga problemet var att hålla sommarskolor (jfr Danielson 1972:83f). Det huvudsakliga syftet var att lära barn och ungdomar den kristna religionen. Ett underliggande syfte var att vänja dem vid det svenska språket, och sannolikt även lära dem om svensk kultur. Danielson (1972) framkastar att undervisning i svenska var det verkliga målet med sommarkurserna. I ett mötesprotokoll från 1926 hos en

svensk-amerikansk kyrka står följande att läsa: “Denna skola tjänade två ändamål, nämligen att giva barnen större kunskap i svenska, vårt kära modersmål, samt att undervisa dem uti de bibliska sanningarna.” (Språk-frågan u.å.)

Hur kunde då språkskiftet gå till? Jag har uttolkat Nazareth-församlingens omställning genom att studera medlemstidningen och olika jubileumsskrifter. Sedan grundandet 1912 var under församlingens första decennier alla pastorer nyutexaminerade och hade sannolikt engelska som förstaspråk. I församlingens månatliga tidning går under 1920-talet att utläsa mellan raderna att församlingens pastor var mycket aktiv för införande av engelska. I egenskap av redaktör för tidningen kunde (och gjorde) pastorn styra och ställa mycket efter eget bevåg; församlingsrådet hade betydligt svagare ställning än idag. För att ljuta olja på vågorna i den pågående språkstriden gick dåvarande pastorn ut med ett debattinlägg, att bemärka skrivet på engelska:

“The Nazareth church is primarily and first and last a **Lutheran church**. The Swedish language is mostly used, as it seems to be the best way to carry on the work of our church for the time being. It is not a church of any particular language, either English, Swedish or any other tongue. It is a **Lutheran church** and this particular church has many tongues.” (Minnesskrift 1922:18, fetstil i orig.)

Detta överensstämmer i hög grad med vad en av förgrundsgestalterna inom samfundet skrev två år senare: “The preservation of the Swedish language has never been, is not, and can never be this synod's objective.” (Conrad Bergendoff, citerad i Barton 1995b:211) Liknande uttalanden har framförts av företrädare från andra svensk-amerikanska samfund.

År 1914 hade Nazareth-församlingen en konfirmationsklass på sex ungdomar, varav “Tre läste på svenska och tre på landets språk.” (Minnesskrift 1922:11) Pastorn som skrivit dessa ord undviker att tala om engelska, eftersom språkfrågan just då var mycket laddad. Samtidigt kallar han engelska för “landets språk”, vilket är ett starkt inlägg i språkdebatten; att församlingsmedlemmarna skall inse att de så småningom måste övergå till det språk som talas i det nya landet. Inom församlingen grundades 1915 en lokalavdelning av Luther League, en ungdomsförening inom Augustanakyrkan. Redan från början användes engelska som kommunikationsspråk och sannolikt var flertalet medlemmar födda i USA.

Nutida Turlock: svensk-amerikanska församlingar

Inom stadsgränsen finns idag sju församlingar med svensk-amerikanskt ursprung, sex av dem evangelikala i åskådning. Svensk-amerikaner återfinns även i många andra församlingar.⁸¹ Till exempel hävdade i mitten av 1960-talet en pastor i en av Turlocks metodistförsamlingar att omkring 45 % av medlemskadern hade skandinavisk börd; pastorn i en annan metodistförsamling anförde att svensk-amerikaner var den största enskilda etniska gruppen (Crow 1965). I detta skall bemärkas att det svensk-amerikanska metodistsamfundet aldrig etablerats i Turlock, men samfundet hade dock alltid nära samarbete, och formella band, med de amerikanska metodistsamfundet (Anderson 1995:18).

Anledningen till den höga procentandelen skandinavättlingar i Turlocks metodistförsamlingar har även att göra med schismer och splittringar i de svensk-amerikanska

---

⁸¹Vid genomgång av nyhetsklipp från Modesto Bees arkiv (Turlock Churches, general: 1966-1972) fick jag intryck av att det fanns ovanligt många svenska och skandinaviska namn bland pastorererna i flera “icke-svenska församlingar”. Jag har emellertid inte utfört någon systematisk studie eller fört statistik över detta.

församlingarna. Dessutom har en vanlig anledning till kyrkobyte varit vid giftermål: ofta gifter sig ett par i brudens kyrka, och sedan går bruden med i den församling/samfund som mannen tillhör. En AP-signerad artikel (Turlock Journal Aug. 1, 1992) hävdar att den vanligaste orsaken (24%) till kyrkobyte i USA är att ingå äktenskap med någon från ett annat samfund. Svensk-amerikaner finns nu i de flesta av Turlocks protestantiska församlingar, men få svensk-amerikaner är katoliker och få saknar kyrkotillhörighet.

Turlock Covenant Church (TCC) grundades av de första svensk-amerikanerna 1902. Vid utgången av 1903 hade församlingen 32 medlemmar. Det låga antalet medlemmar beror på att den första stora inflyttningen av svensk-amerikaner gick i huvudsak till den omgivande landsbygden. Som nämndes i förra kapitlet fanns två andra församlingar i Turlocks närhet, vilka tillhörde Missionsförbundet. Hilmars församling grundades samma år som Turlocks och är fortfarande en egen församling, medan missionsförsamlingen i Youngstown sammanslogs i början av 1920-talet med Turlocks.

Den expansiva perioden av svensk-amerikansk inflyttning till staden Turlock inträffade under 1900-talets andra decennium: mellan 1911 och 1921 ökade medlemsantalet i TCC från 130 till långt över 500. Statistiska uppgifter finns inte tillgängliga för varje år från 1902, vilket skapat problem för min tolkning av de tidigaste åren. Eftersom svensk-amerikanernas påverkan av beslutet för stadens inkorporering till *city* 1908 var såpass påtaglig (se kap. 4), var troligtvis den dåtida stadsgränsen mycket olik dagens, vilket skulle innebära att också svensk-amerikanerna på landsbygden hade inflytande. Efter att i några decennier hållit gudstjänst i en mindre kyrkolokal färdigställdes 1928 en ståtlig byggnad vilken rymmer 750 personer. Ett liknande storskaligt bygge är även Hilmars missionskyrka.

Kyrkorna har spelat en icke obetydlig roll för svensk-amerikanernas inflytande i Turlock. Ishaya (1985:137 samt pers. komm.) anför att svensk-amerikanerna i Turlock var väl organiserade genom sina församlingar, vilka fungerade som högkvarter för att föra fram egna kandidater inom politiken. Då jag försiktigt frågat svenskättlingar om detta har många svarat, att de känner till ryktet och tror att somliga kyrkor stödjer, eller har givit stöd till, de egna kandidaterna i lokala val, men att det inte förekommer i just deras församling. I en artikel i Turlock Journal (Jan. 1987) förnekade även Enoch Christoffersen, vilken sedan 1950-talet varit ledamot av stadsstyrelsen och under många av dessa år varit Turlocks borgmästare, att så skedde. Han sade vidare att under hans tid i styrelsen tillhörde i stort sett alla ledamöter någon kyrka. En annan ledamot, aktiv i en svensk-amerikansk församling, sade att han inte överger de principer som vägleder honom i livet då han intar sin plats i stadsstyrelsen (*ibid*).

För att testa uppgiften om kyrkligt stöd för en viss kandidat studerade jag en annons från valet till stadsstyrelsen 1986, där 132 personer skrivit på ett upprop för en av kandidaterna. Av dessa tillhörde åtminstone 56 personer (42%) kandidatens svensk-amerikanska församling.⁸² Ungefär samma andel av de som skrivit på uppropet hade svensk härkomst. Då endast 30-35% av den röstberättigade befolkningen brukar rösta vid lokala val kan konstateras att en kandidat inte behöver samla särskilt många röster utanför den egna församlingen för att väljas in i stadsstyrelsen, under förutsättningen att han stöds av majoriteten i den egna kyrkan. Emellertid har jag inga belägg på att vissa kandidater aktivt har framförts från någon församling, exempelvis under gudstjänster eller andra sammankomster.

---

⁸²Den verkliga siffran är något högre eftersom jag jämfört valet 1986 med församlingens medlemskalender från 1994. Under de åtta år som förflutit har flera av människorna som fanns i 1986 års annons fallit ifrån genom dödsfall, avflyttning eller byte av församling.

Turlock Covenant Church (TCC) hade 1966 en mycket smärtsam splittring, då omkring hälften av medlemskader tillsammans med pastorn lämnade församlingen.⁸³ Över tre hundra personer samlades på en åker i nordöstra Turlock där sedermera den nya kyrkobyggnaden uppfördes; det (till en början) 18 hektar stora kyrko-området donerades av en svensk-amerikan, vilken var en av de som följde pastorn. Dessa människor grundade Monte Vista Chapel (MVC), en samfundsmässigt oberoende församling. En del som lämnade TCC gjorde så av personliga skäl, exempelvis genom att följa familjemedlemmar, vilka gått över till den nya församlingen.

Den officiella anledningen till splittringen var skötseln av samfundets skola North Park College, i synnerhet dess teologiska seminarium, och framför allt vad som ansågs vara skolans "moraliska förfall".⁸⁴ Några utomstående informanter har förklarat situationen såsom att splittringen startade redan med den föregående pastorn och att den nya endast fick schismen att fullt blomma ut.

I TCC:s församlingshistorik från omkring 1994 (odat. stencil, sid.4) nämns splittringen och pastorn vilken "... together with some of his leaders who had been programmed into a negative feeling toward the denomination and its seminary, led half the membership away to establish a non-denominational independent church." Som kan märkas av dessa rader är denna händelse i församlingens historia fortfarande infekterad.

Utbrytningen ur församlingen splittrade många familjer. Än idag finns människor som är bittra över vad som hände för trettio år sedan. De fördömer pastorn vilken, som de påstår, "genom sin karismatiska utstrålning kunde vilseleda sin flock". En person, fortfarande medlem i TCC berättade för mig att det kändes som att förlora sin högra arm. Trots att 30 år förlöpt hade han ännu inte helt kommit över splittringen, en splittring som under många år påverkade den årliga familjesammankomsten. En annan sade att han förlåtit, men ej glömt.

Historiskt brukar inte Monte Vista Chapel räknas som svensk-amerikansk församling. Men i praktiken grundades den av svensk-amerikaner, då majoriteten av dem som lämnade TCC hade svensk härkomst. MVC är nu en av stadens största och mest aktiva församlingar, och attraherar fler yngre personer än många av de sedan länge etablerade svensk-amerikanska församlingarna. Trots att kyrkobyggnaden är mycket stor måste två högmässor hållas efter varandra för att alla skall rymmas. Genom att jämföra MVC:s medlemsmatrikel för åren 1991 och 1994 har jag noterat, att det varit större omsättning av medlemmar än i andra svensk-amerikanska församlingar; det är vanligt att folk byter församling i sökandet efter en som bäst tillgodoser de personliga behoven.

Turlock Evangelical Free Church grundades 1906. Redan året innan hade en grupp kvinnor samlats, vilka sådde fröet till det som skulle bli kyrkoförsamlingen. Huvudparten av den blivande församlingen bestod av sju svensk-amerikanska familjer, som några år tidigare flyttat från Central City i Colorado och saknade den kyrka de lämnat bakom sig. Även nämnda församling har haft åderlåtning av mindre grupper som lämnat till följd av meningsskiljaktigheter — vanligtvis personliga eller teologiska, ibland båda. Teologiskt har TCC och Evangelical Free mycket gemensamt, och det har alltid funnits samarbete både på lokal- och samfundsnivå. Lite

---

⁸³Det här var inte den första splittringen i församlingens historia. I pastor Andrew Hallners (u.å.) privata anteckningar nämns att församlingen en gång upplöstes (vilket var under seklets första decennium) för att senare omorganiseras utan de medlemmar man ville bli av med. Upplösningen omnämns inte i den officiella historiken och församlingens nuvarande historiker förvånades då jag visade uppgiften för honom.

⁸⁴Nästan alla svensk-amerikanska trossamfund har haft egna colleges/universitet, vilket gäller flertalet samfund i USA.

skämtsamt brukade man, på frågan om skillnaden mellan dessa församlingar, förr svara "ett kvarter", ett svar som refererade till såväl församlingarnas geografiska som teologiska närhet.

Svensk-amerikanernas andel i Evangelical Free Church har under senare tid kraftigt decimerats genom församlingens expansion kombinerad med att ytterst få nya medlemmar har svensk börd. Även församlingens ledning har genomgått förändringar: så sent som 1951 var det endast en person i ledande position vilken inte hade svensk härstamning, ett förhållande som 1995 var inverterat. Att den etniska bakgrunden tonas ned inom hela samfundet kan även noteras i psalmboken vilken idag endast innehåller ett par psalmer med ursprung i Sverige, resten är amerikanska eller av annat ursprung. Ej heller hålls längre julotta i församlingen, en sed som förknippas med den etniska bakgrunden.

Evangelical Free är nu en av de största församlingarna i staden: 6-700 personer närvarar vid högmässan och ett obekant antal följer dess utsändning i det lokala televisionsnätet. I utnyttjandet av etermedierna är de inte unika utan flera församlingar i Turlock utnyttjar dessa; redan 1932 började TCC med radioutsändningar av högmässan.

Löst kopplat till Evangelical Free finns ungdomsorganisationerna Youth For Christ och Awana, båda lokalavdelningar av nationella kristna ungdomsorganisationer. I Turlock är ett trettio-tal församlingar anslutna till Awana vars lokaler finns vid Evangelical Free. Under några vardagskvällar samlas omkring 500 barn och ungdomar från två år och upp till *high school*-åldern för lekfulla aktiviteter med kristen underton. Från tre års ålder får de börja memorera bibelverser, vilket pågår hela ungdomsåren. Verksamhetsledaren är en kvinna med titeln pastor, men hon påpekade för mig att kvinnor inte leder bön från predikstolen i detta samfund.

Calvary Baptist Church grundades 1908 av en liten grupp svensk-amerikaner. Fram till 1947 var församlingens namn The Swedish Baptist Church, längre tillbaka Svenska Baptistkyrkan. Baptisterna var den sista församlingen i Turlock att ta bort svensk/svenska i namnet, vilket även gäller för samfundet: "In the mid-1940s, the General [Baptist] Conference eliminated the term Swedish from its name and presented itself as a conservative alternative to other Baptist bodies." (Lindell 1987:75) Såsom de andra svensk-amerikanska församlingarna började baptisterna efter andra världskriget få många medlemmar av annan etnisk börd — över åren hade församlingen angliciserats. I likhet med Turlocks andra svensk-amerikanska församlingar har nästan alla pastorer haft svensk härkomst, ett mönster, som börjat brytas först de senaste decennierna i alla församlingar.

Calvary Baptist och Turlock Covenant Church tillhör de enda svensk-amerikanska samfundet, vilka inte sammanslagits med något amerikanskt. Mycket av makten återfinns fortfarande hos svenskättlingar på alla nivåer inom de två samfundet. I Turlock finns fyra andra baptistförsamlingar och en gång i tiden fördes förhandlingar på samfundsnivå att slå ihop det svensk-amerikanska med ett tysk-amerikanskt, planer som aldrig förverkligades.

Den första lutherska församlingen, Berea Lutheran Church grundades 1906 i Hilmar. Det konstituerande mötet angav att syftet med kyrkan var "... to establish a Swedish Lutheran church that would promote the Lutheran form of worship *and protect and promote the Swedish heritage.*" (Turlock Journal Dec. 20, 1986, min kursivering) Sex år senare fick Turlock sin första och enda svensk-amerikanska lutherska församling, Nazareth Lutheran Church, tillika enda svensk-amerikanska församling i Turlock vilken inte är evangelikal i ideologi. Calvary Baptist och Nazareth är de minsta svensk-amerikanska församlingarna i Turlock.

Nazareth-församlingen tillhörde ett oberoende svensk-amerikanskt samfund, Augustanakyrkan, till 1962. Då skapades ett betydligt större genom sammanslagningar av flera lutherska samfund, några av dem med annan skandinavisk bakgrund. Fler lutherska samfund anslöts 1988, varpå Evangelical Lutheran Church of America bildades, ett samfund som 1995

hade över fem miljoner döpta medlemmar fördelade på inemot 11 000 församlingar (Lovoll 1998:87). En informant berättade att många i den lokala församlingen upprördes vid den första sammanslagningen 1962, eftersom de såg det som det sista av svenskheten då försvann. Emellertid finns en del av svenskheten bevarad i Nazareth-församlingen.⁸⁵

I december har församlingen årligen en julkonsert med inslag av svenska sånger. Efter konserten serveras svenskt julbord; flera medlemmar har nämnt att de är besvikna över att yngre svenskättlingar i församlingen inte har lärt sig något om svensk matlagning. Betydelsen av det svenska ursprunget uttrycktes kärnfullt av en kvinna som gick upp för att vittna under församlingens tacksägelsemiddag, där hon tackade Gud både för sitt svenska ursprung och sina svenska föräldrar. I församlingen hålls dessutom vad som fortfarande benämns "julotta". Men såsom i Turlocks andra svensk-amerikanska församlingar har julottan flyttats till sena julaftonskvällen och då blivit en midnattsmässa.

Inom Evangelical Lutheran Church of America finns prästvigda kvinnor, men inom Nazareth-församlingen i Turlock råder en kompakt enighet om att inte kalla en kvinnlig pastor. Pastorns assistent vid nattvarden kan vara av bägge könen, men de gånger pastorn assisteras av en kvinna vägrar några församlingsmedlemmar, utav båda könen, att ta emot nattvarden.

Ofta betraktas medlemmar i svensk-amerikanska lutherska församlingar som liberala av medlemmar i evangelikala församlingar. I detta sammanhang är liberal en nedsättande benämning. Vissa ser ner på dem och t.ex. har församlingens nuvarande pastor aldrig erbjudits medlemskap i TEAM (se sid. 130f). Emellertid är många av Nazareth-församlingens medlemmar uppvuxna i en "fundamentalistiskt konservativ" tradition som kan härledas till Turlocks evangelikalt kristna miljö. Detta ledde till en allvarlig kris 1972, när församlingen hade en pastor vilken förkunnade att Bibeln budskap borde tolkas symboliskt, ej tas bokstavligen. Några f.d. medlemmar har rentav hävdade att pastorn sagt att delar av Bibeln är falska. Fler än trettio vuxna medlemmar samt deras barn lämnade församlingen, de flesta till Good Shepherd Lutheran Church. Denna församling har tysk-amerikansk bakgrund och tillhör Missouri-synoden, en kyrka som inte sammanslagits med annat samfund och är mer ortodox i förhållande till övriga lutherska samfund. Församlingen är evangelikal i ideologi och styrs av ett *Board of Elders* vilket utgörs av män.

Den sista av de historiskt svensk-amerikanska församlingarna att etableras var Bethel Temple, en pingstförsamling. Församlingen grundades 1915 av bland annat missnöjda medlemmar från Evangelical Free Church, men även av många andra svensk-amerikaner som "väcktes" av kringresande pingstpredikanter (Brain 1984:10). Redan från början hade Bethel Temple skandinav-amerikansk karaktär, visserligen med en stor portion svensk-amerikaner som medlemmar. Församlingen var den som snabbast angliciserades och redan från början fanns samarbete med andra pingstförsamlingar. Bethel Temple var första svensk-amerikanska församling att övergå till engelska, men söndagsskola hölls på svenska ända till 1945. Bethel Temple är en av stadens större församlingar och många inflytelserika medborgare/näringsidkare är medlemmar. På senare år har flera nya församlingar bildats, delvis av medlemmar från Bethel Temple. Idag finns fyra församlingar i Turlock, vilka tillhör pingströrelsen.

Covenant Church är idag ett expansivt samfund. De startar många nya församlingar, de flesta s.k. *ethnic*. Det finns spansktalande, koreanska, och nyligen den första afro-amerikanska församlingen i södra USA. Efter hand börjar det svensk-amerikanska inflytandet inom samfundet att avta och

---

⁸⁵Inom Evangelical Lutheran Church of America är dessutom det skandinav-amerikanska inflytandet påtagligt. Bland annat har biskopen och flera andra i ledningen skandinavisk börd. Samfundet driver ett trettiotal colleges/universitet, många av dessa med skandinavisk bakgrund.

den nuvarande pastorn i Turlock Covenant Church är den första utan svensk härstamning i församlingens historia. Under 1990-talet grundades två nya Covenant Churches i Turlock.

En spansktalande församling (*Iglesia del Pacto Evangelico de Turlock*) startades 1992, vilken tre år senare hade ett åttiotal medlemmar. Dessa kommer från många spansktalande länder i Syd- och Mellanamerika, inte enbart från Mexico, vilket är den i särklass största gruppen *Hispanics* i Turlock. Församlingen är till stor del autonom men använder samma byggnader som moderförsamlingen. Kopplat till den spansktalande församlingen är även ett Hispanic Center for Theological Studies. Varannan söndagskväll under sommaren hålls genom tolkar gemensam mässa på gräsplanen utanför kyrkan, annars förrättas högmässa på de olika språken samtidigt i olika lokaler. Genom sommarmässorna knyts befolkningsgrupperna närmare varandra.

Cornerstone Covenant Church grundades 1994 i stadens nordliga del. Enligt den officiella versionen var det inte fråga om splittring på grund av meningsskiljaktigheter utan snarare ett behov att rekrytera medlemmar i den sektor där Turlock växer snabbast. Emellertid har det funnits motsättningar bland en del medlemmar, och ett femtiotal valde att överföras till den nya församlingen. År 1999 hade de i genomsnitt 145 besökare till söndagens högmässa, både barn och vuxna inräknade.

Församlingsråd (Church Councils)

De lokala kyrkorna styrs av ett församlingsråd, med olika benämningar i olika samfund. Längre tillbaka hade pastorn betydande makt även då en församling officiellt styrdes av ett församlingsråd. Ett exempel kan anföras från Nazareth-församlingen: under andra halvan av 1920-talet styrdes kyrkan av pastor Erikson, vilken både rökte och ibland besökte vasalogens sociala tillställningar. Pastor Erikson lämnade församlingen 1930 och ämbetet övertogs av pastor Granquist. Nästan över en natt införde den nytillträdande pastorn nya regler för församlingen. Bland annat bannlystes dans, rökning och medlemskap i broderskapsorganisationer. Såvitt jag funnit hade församlingsrådets sammansättning endast marginellt förändrats, men genom sitt inflytande lyckades den nya pastorn kontrollera församlingen. Flera äldre vilka var medlemmar då har berättat, att de nyinförda reglerna uppfattades av många unga som alltför rigida och att vissa av dem därför lämnade församlingen.

Såsom i flertalet församlingar har pastorn i Nazareth-församlingen fortfarande viss makt. Men hans makt gäller huvudsakligen i religiösa frågor: församlingsrådet styr den lokala kyrkan och sätter dess policy. Årligen hålls val till församlingsrådet. För att få kontinuitet i rådet tillsätts endast en tredjedel av de treåriga posterna och för att ytterligare öka den demokratiska processen och involvera fler församlingsmedlemmar har den valbara tiden maximerats till två mandatperioder, vilket innebär sex år. En rådsledamot måste då kliva åt sidan tills en ny position uppstår, men det har funnits tillfällen där en medlem återvalts efter endast ett års frånvaro. Sedan långt tillbaka väljs rådsledamöterna från båda könen och jag har inte funnit någon skillnad mellan mäns och kvinnors positioner inom församlingen.

Övriga svensk-amerikanska församlingar i Turlock styrs av ett församlingsråd vilket i hög grad består av män. Dock har på senare tid även kvinnor börjat erhålla styrelseplatser. Vissa inom dessa församlingar — ofta kvinnor — anser att kvinnorna borde beredas mer platser. Dock utgör dessa fortfarande en liten minoritet inom respektive församling. Visserligen har kvinnorna rösträtt i de flesta församlingar, men den exekutiva makten tillhör i hög grad den manliga sfären.

Församlingsrådet är policy-sättande, inom de lokala församlingarna och har frihet att inom vissa gränser uttala sig i religiösa och moraliska frågor. I Turlock, och på många andra håll i

USA, anses nyttjande av allehanda njutningsmedel vara av ondo. I många församlingar har därför nattvardsvinet bytts ut mot druvsaft. Då jag diskuterade detta med en informant och påtalade Jesus bruk av vin, blev hennes svar genast att vinet "inte var fermenterat". Just denna fråga har fått en av de yngre medlemmarna i en lokal församling att reagera på, som han uttryckte det, de förlegade och konservativa regler som är uppsatta. Exempelvis hade församlingsrådet en gång gjort i ordning ett kontrakt där han förbands att inte servera vin på döttrarnas bröllop, två flickor vilka vid tillfället var i 10-12-årsåldern. Vidare sade han, något uppgivet, att Jesus aldrig skulle kunnat ha antagits till församlingsrådet på grund av sitt nyttjande av vin!

Turlock: många evangelikala församlingar

Den kristna religionen har präglat Turlock under 1900-talet och finns ständigt närvarande i Turlock, vilket i sin tur attraherat andra människor som föredrar en kristen omgivning. En del hävdar att stadens kristna särdrag bidrar till att locka företag att etablera sig där, enär en utpräglad religiös omgivning samtidigt kan tänkas hålla brottslighet och "omoraliskt beteende" på lägre nivå och därigenom bli attraktivt för den arbetsgivare som söker en pålitlig arbetsstyrka.

Den samhälleliga religiositeten är även påtaglig i stadsstyrelsen. Turlocks borgmästare introducerade 1952 seden att alltid öppna dess möte med att låta en pastor från någon lokal församling hålla invokation för att ledamöterna med Guds hjälp skall vägledas att fatta rätt beslut. Detta sker än idag. Under åren har olika kristna grupper försökt påverka stadsstyrelsens beslut. Till exempel ville en grupp 1976 förbjuda Bingo eftersom spelet ansågs gå hand i hand med alkoholdrickande (*Modesto Bee* Dec. 22, 1976) och 1982 ville en annan grupp, ledd av en inflytelserik skandinavättling, förbjuda den lokala kabelnätleverantören sända Playboy Channel enär kanalen visar "filthy, dirty, explicit sex" (*Modesto Bee* May 13, 1982). De program som skulle sändas är *R-rated*, vilket är den mildaste censureringsgraden och innebär att 14-åringar får se filmen på biograf tillsammans med en vuxen. Filmen kan innehålla milda våldsskildringar, *dirty language* och visst mått av nakenhet, t.ex. att kvinnor exponerar sina bröst.

Framför allt den kristna religionsuppfattning som framförs av evangelikala församlingar präglar mycket av det vardagliga samhällslivet för människorna i Turlock. Ej heller har skolan undgått påverkan. Majoriteten av ledamöterna i skolornas styrelser har tillhört eller tillhör evangelikala församlingar. Till exempel förbjöds 1945 skoldanser för många år framåt. I en artikel i lokaltidningen (*Turlock Journal*, March 28, 1945) står att läsa om en strid där många mödrar vill att ungdomarna ska få hålla skoldanser, vilket motsattes av ett antal pastorer ledda av pastor Broman från Turlock Covenant Church. Broman försvarade med att dans är av ondo och att han hade statistik, vilken han sade sig ha samlat in under längre resor i Europa, som bevisar att dans leder till ökad brottslighet och ungdomsproblem. Många informanter har berättat att flera svensk-amerikanska församlingar bl.a. förbjöd dans och biobesök för sina ungdomar. En informant från en av dessa tycker idag att de äldre förr var alltför dogmatiska: det fanns alltför mycket av "gör inte så" och alltför lite av "gör så"; hon anser att de vuxna hellre skulle ha sagt hur de som ungdomar skulle bete sig.

Under det tidiga 1930-talet omnämndes Turlock i *Ripley's Believe it or not* som den stad i USA med flest antal kyrkor per capita.⁸⁶ Än idag skrivs både i lokalpress och talas bland

---

⁸⁶ *Ripley's* var en tecknad "ruta" spridd i många tidningar i USA. Den gav lite udda fakta liknande *Guinness Book of Records*. Informationen om Turlock har aldrig verifierats.

människor om, att Turlock har en unik andel kyrkoförsamlingar, och man refererar till Ripley's information. Till och med i universitetsuppsatser används fortfarande uppgiften okritiskt: "Turlock, today claims to have more churches for its population than any other city in the nation." (Purewal 1994:12) Få nya församlingar har bildats under senare år, men fortfarande finns något fler än det nationella genomsnittet. Alldenstund Turlock vuxit kraftigt under senare år är staden långt ifrån unik med sina drygt femtio församlingar för en befolkning på 50 000. Kanske detta hänger samman med att det amerikanska samhället generellt blir alltmer likgiltigt för religion, vilket hävdades 1995 på Covenant Church regionala konferens. Där sades, att uppskattningar tyder på att av de 375 000 församlingar som finns i USA, kommer 100 000 att upphöra det närmaste decenniet.

Den djupt religiösa miljön i Turlock poängterades av Clyde Dahlstrom, en informant från San Francisco. Då Clyde hemma tar på sig kostymen för söndagens kyrkobesök händer ibland att någon granne lite försiktigt frågar om vilken församling han tillhör eftersom de ser att han är på väg till kyrkan. Clyde Dahlstrom besöker ibland släkt och vänner i Turlock, och en av de första frågor han brukar få är om vilken församling han tillhör, vilket även hände mig många gånger. Statistiskt material från 1957 (Community Surveys 1957) visade att 84% av Turlockborna regelbundet besökte en lokal kyrka. Sedan dess har procentandelen kyrkobesökare minskat p.g.a. inflyttning av nya människor vilka saknar kyrklig förankring

Turlock har många föreningar med kristen förankring. Turlock Exchange Club är en *service club*, medlem av en nationell organisation, och stöder många lokala projekt med kristen framtoning. Som framgår av deras tidigare namn, Turlock Christian Businessmen, har medlemmarna anknytning till näringslivet. Många av deras lokala projekt fokuserar på att hjälpa ungdomen. Womens Aglow Association kan, utifrån mitt perspektiv, anses vara en motsvarande förening för kvinnor. Missionary Gospel Fellowship of California har sitt högkvarter i Turlock, har varit verksam sedan 1942. Organisationen styrdes 1963 av 15 affärsmän från Turlock och av de då sex församlingar vilka var inblandade, var fem svensk-amerikanska. År 1992 gavs ekonomiskt stöd till 85 missionärer vilka framför allt verkar bland migrerande lantbruksarbetare i USA och Mexico. Bland andra nationella organisationer med aktiviteter i Turlock kan nämnas Gideons, mest kända för att förse hotellrum med biblar, och en grupp vilken kallar sig Know The Truth.

Turlock Evaluating Educational Needs of Students (TEENS) grundades 1989, också den en lokalavdelning av en nationell kristen organisation. Som framgår av namnet riktar sig TEENS framförallt till ungdomar och arbetar med ungdomsfrågor och är t.ex. starka motståndare till sexualupplysning i skolorna och till abort. Därmed är dess inriktning närstående den s.k. Kristna Högern.⁸⁷ Ytterligare en grupp grundades 1990, The Turlock Coalition of Traditional Values. Även denna förening tillhör en nationell organisation, har en inriktning liknande TEENS, och grundades av en pastor som tillika är aktiv i TEENS.

Det finns alltså många möjligheter till föreningsaktivitet för kristna vilka av olika anledningar inte vill tillhöra broderskapsorganisationer eller allmänna *service clubs* som exempelvis Rotary och Lion's.

Bland kristna i Turlock finns ett utbredd missnöje med det allmänna skolsystemet, ett missnöje vilket enligt informanter beror på "de icke-kristna värderingar som lärs ut där."⁸⁸ I

---

⁸⁷Kristna Högern är ett samlingsnamn på många olika grupperingar med vissa enande ståndpunkter, bl.a. synen på sexuellt beteende och i många andra moraliska spörsmål.

⁸⁸I en studie av flera nystartade pingstgrupper i Sverige skriver Frohm (1995:252f) att en viktig anledning till grundande av kristna friskolor är, att dessa kristna anser den allmänna skolan ha en sekulariseringsfunktion. De

Turlock finns ett halvduzin skolor, vilka med svensk vokabulär kan benämnas friskolor, med kyrkligt huvudmannaskap. Den största är Turlock Christian Schools, med många hundra elever, vilken ger komplett utbildning från förskola till sista årskurs i *high school*. Fröet till skolan lades 1956 när Evangelical Free Church inrättade ett *Board of Christian Education* vilket 1969 ombildades till Turlock Christian Schools. Sedan 1979 är skolan oberoende av samfund, dock är de mest inflytelserika kyrkorna Monte Vista Chapel och Evangelical Free Church. Skolan är uppdelad på två enheter: förskola till årskurs 6 (*elementary*) är beläget vid Evangelical Free och högre årskurser vid MVC. I Turlock finns även andra skolor, bl.a. en med katolskt huvudmannaskap, vilken utbildar elever i alla årskurser, och Turlock Adventist School.

Terminsavgifterna i dessa av staden oberoende skolor är en betungande post för många familjer, vilka därför valt att låta barnen hoppa av undervisningen.⁸⁹ Men istället för att sätta barnen i allmän skola, där det råder moraliska värderingar som föräldrarna inte är beredda att stödja, har det blivit allt vanligare med s.k. *home schooling* vilket innebär att familjen själv undervisar barnen hemma, ibland tillsammans med någon eller några grannfamiljer. *Home schooling* har sin i särklass största spridning i Kalifornien och 1993 uppskattades att 40 000 barn i delstaten utbildades på detta sätt (*Turlock Journal* Oct. 30, 1993).

Mormonkyrkan, förvisso inte svensk-amerikansk, etablerades i Turlock på 1940-talet. De har en del medlemmar utav skandinavisk börd, men den etniska tillhörigheten tonas ned mer inom detta samfund än de flesta andra. Redan från början hade mormonsamfundet karaktär av "blandkyrka" med medlemmar från många etniska grupper. Mormonerna har ett gigantiskt arkiv och personregister i högkvarteret i Utah, och många församlingar har ett Family History Center där människor via databaser mot viss ersättning kan söka familjens förfäder i Den Gamla Världen. På 1950-talet mikrofilmade mormonerna alla existerande svenska församlingsregister fram till 1900.

Få svensk-amerikaner i Turlock besöker emellertid stadens Family History Center för att spåra släkten, vilket har flera orsaker. En är att många svensk-amerikaner i Turlock redan har väl upprättade släktrönikor. En annan, sannolikt mer giltig, är att mormonerna som grupp är tämligen slutna vilket övriga finner något skrämmande. Till exempel varnades jag av flera personer för att besöka centret eftersom mormonerna skulle göra allt för att rekrytera mig som medlem. Några sådana försök gjordes aldrig under mina 10-12 besök på familjecentret.

Covenant Village och Emanuel Medical Center: huvudarbetsgivare i Turlock

Medlemmar från Turlock Covenant Church var, tillsammans med några andra svensk-amerikaner i samhället, huvudkraften bakom beslutet 1916 att starta ett sjukhus i Turlock, färdigställt året därpå. Enligt en historiker och tillika ledare inom Covenant Church (Olsson 1962:403) hade ett rykte nått svensk-amerikanerna om planer på ett katolskt sjukhus i Turlock, varför svensk-amerikanerna snabbt agerade för att starta ett eget, Emanuel Hospital, sedermera Emanuel Medical Center. Det katolska sjukhuset byggdes aldrig eftersom svensk-amerikanerna redan hade

---

kristna friskolorna är en motreaktion till sekulariseringen i skolsektorn.

⁸⁹ Vid Turlock Christian Schools kostade 1990 undervisningen årligen \$2 700 per elev i *high school*, något mindre i de lägre årskurserna (*Turlock Journal* Sept. 1, 1990).

färdigställt ett sjukhus. Fram till 1935 hade sjukhuset en sjuksköterskeskola, där nästan alla elever var av svensk börd. Covenant Church grundade 1924 även ett ålderdomshem, Bethany Home, vilket i många år uteslutande var ämnat för svensk-amerikaner. Ålderdomshemmet var i bruk till 1977 då Covenant Village byggdes, ett *retirement community*, dit alla gäster överfördes.

Emanuel Medical Center och Covenant Village ligger intill varandra. Till anläggningarna hör långvårdsklinik (*Brandel Manor*) och en klinik för äldre, som klarar sig med lättare omvårdnad (*Sequoia*). Sedan ett konkurrerande sjukhus uppköpts 1977 är Emanuel Medical Center stadens enda. Organisatoriskt är Brandel Manor del av sjukhuset och Sequoia del av Covenant Village, men har samma ägare och komplexet kan betraktas som en enda arbetsplats bestående av ett flertal divisioner. För att driva dessa anläggningar krävs många människor, och med drygt 1 100 anställda är Covenant Church en av de största arbetsgivarna i Turlock (*Modesto Bee* Nov. 27, 1994), men få turlockbor tänker sig Covenant Church som en mycket stor arbetsgivare.⁹⁰ Covenant Church har därigenom stor påverkan på den lokala ekonomin genom de varor och tjänster som köps, sysselsättningsmässigt och för det skatteunderlag de bidrar med. På sjukhusområdet finns dessutom många privata mottagningar som ett komplement till anläggningarna.

Den i särklass största bidragsgivaren till sjukhuset och Covenant Village har varit familjen Berg. Martin Berg utvandrade från göteborgstrakten 1882. Han startade en diverseaffär i Turlock 1903 och etablerade sig snabbt inom stadens affärs- och bankverksamhet. Över åren har familjen givit många stora bidrag, det största på \$300 000.

Covenant Village ägs och styrs av trossamfundet via en styrelse bestående av 13 män och är en av tolv liknande anläggningar i USA. De övergripande besluten fattas av styrelsen i Chicago, där samfundets högkvarter är beläget. Dock avgörs mindre frågor av administrationen i Turlock där också gästerna har inflytande genom en boendekommitté.

Även sjukhuset ägs av samfundet; ett till sjukhus finns i Chicago. Sjukhuset i Turlock styrs av en styrelse, där tolv av ledamöterna, både män och kvinnor, väljs från Turlock- och Hilmar Covenant Church. Nio personer väljs bland andra aktiva och hängivna kristna i samhället samt tre från sjukhusledningen. Inte alla i sjukhusledningen är nöjda med detta arrangemang: en ledamot därifrån var något irriterad över att, som hon sa, få av lekmännen vet hur ett sjukhus skall skötas. Bland de 24 styrelsemedlemmarna för Emanuel Medical Center var i mitten av 1990-talet omkring hälften av svensk börd, men så sent som 1962 var elva av de då 13 ledamöterna svensk-amerikaner och en annan hade dansk börd (*Turlock Journal* June 8, 1962).⁹¹ Styrelsen är självgenererande och utser en nomineringskommitté för att välja in nya medlemmar. Dock måste kommitténs förslag godkännas av såväl styrelsen som Covenant Church i Chicago. Både sjukhuset och Covenant Village drivs enligt "kristna värderingar".

Covenant Village har idag 350 gäster vilka betalat mellan 50 000 och 150 000 dollar för en lägenhet. För att komma ifråga som gäst måste den ena partnern ha fyllt 62 år. Utöver insatsen betalar gästerna en månatlig avgift på mellan 850 och 1 900 dollar för lägenheten och den *full service* som ges. Om någon kommer på obestånd under vistelsen behöver inte avgiften betalas — ingen kastas ut. Då vistelsen vid Covenant Village är avslutad övergår det insatta kapitalet till kyrko-organisationen. Trots den förhållandevis höga kostnaden finns en kötid på mellan sex

---

⁹⁰Turlocks största arbetsgivare är Foster Farms, en fabrik för fjäderfäförädling, har 1 200 anställda. Turlock School District har ungefär lika många anställda som Covenant Church anläggningar.

⁹¹Styrelsen bestod 1999 av 19 ledamöter (<http://emanuelmed.mccic.com/about.html>).

månader och två år för en lägenhet. De boende i Covenant Village är således av medelklass med god ekonomi.

Gästerna kommer från alla delar av USA och Covenant Village väljs inte enbart bland medlemmar av Covenant Church. Vid tiden för mitt fältarbete tillhörde 56 procent Covenant Church, resten andra samfund. Avgörande faktorer för val av just detta *retirement community* är bland annat närheten till sjukhuset, att alla lägenheter ligger i markplan, att Turlock överhuvudtaget har minimal nivåskillnad och att Turlock är ett relativt litet samhälle. Kopplat till samhällets dragningskraft är den kristna atmosfär som präglar staden, vilket är av utomordentligt stor betydelse för gästerna. Av vikt är dessutom att man har heltidsanställda *chaplains*. Alla dessa är pensionerade pastorer från Covenant Church, och finns i Covenant Village, Brandel Manor och vid sjukhuset. Vid intervju av chefen för Covenant Village sade han, något skämtsamt fast ändå allvarligt menat, att Covenant Village har blivit något av ett "North Park [College] for seniors" och anspelade på den vänskap och det nätverk som förenar gästerna och att många utbildats vid just North Park.

Inemot hälften av gästerna vid Covenant Village har svenska anor.⁹² Svenskheten vid Covenant Village är uppenbar: på många gästers dörrar hänger svenska symboler såsom dalahästar och blågula flaggor. Det är heller inte ovanligt att gästerna sinsemellan använder sig av några svenska fraser, men få behärskar språket särskilt bra. I hobbyrummet tillverkar flera personer svenska föremål, vilka sedan säljs på den årliga basaren. Trots denna expressiva svenskhet försöker centrets ledning, såsom görs inom samfund och församlingar, att tona ned den svenska bakgrunden för att därigenom försöka attrahera människor utav annan etnisk härkomst.

Nära relaterat till sjukhuset är Emanuel Medical Center Auxiliary, grundat 1960. Målen för volontärföreningen är både att samla in pengar för specificerade projekt vid sjukhuset och att hjälpa patienter på olika sätt. Alltsedan första verksamhetsåret har de hållit julmarknad och liknande projekt. En svensk aura finns över julmarknaden och svensk-importerade produkter har alltid sålts. En liten *second hand*-affär öppnades 1964 i centrala Turlock och två år senare en presentbutik vid sjukhusets huvudingång.

Sedan flera år tillbaka tillåts män bli medlemmar i organisationen, men ännu finns endast en handfull bland de omkring 700 volontärerna. En kvinna med hög befattning inom Auxiliary hävdade att medlemmarna kommer från "all walks of life", men konsultation av medlemslistor från organisationens start till nutid indikerar att de i huvudsak är av vit medelklass. Sedan organisationens grundande har nästan alla ordförande haft svensk härkomst, vilket även gäller flertalet tjänstemän (*officers*, dvs. funktionärer). Det är ett betydande inslag av svensk-amerikaner både i Auxiliary och de anläggningar som sköts av Covenant Church.

Etnisk identitet i svensk-amerikanska församlingar

Tillsammans med medlemmar i Hilmar- och Turlock Covenant Church har jag försökt identifiera medlemmarnas etniska härkomst. I Turlock Covenant Church (TCC) har församlingen fått många nya medlemmar under senare år, bl.a. för att människor från hela landet flyttar till Covenant Village och många av dessa går med i den lokala församlingen. Det var därför svårt att erhålla

---

⁹²Uppgiften kommer från centrets chef, själv utav svensk börd, vilken på min förfrågan gjorde en snabbundersökning av gästernas etniska härkomst.

exakta siffror, men tillsammans kom vi fram till att omkring en tredjedel i TCC har svensk härstamning. Procentandelen är ungefär lika i Hilmar Covenant Church enligt en äldre medlem, vilken känner de flesta i församlingen. För samfundet som helhet är den svensk-amerikanska andelen lägre. Dock är den beslutande makten på alla nivåer — dvs. lokal, regional och nationell — i betydande grad i händerna på svensk-amerikaner inom Covenant Church. Detsamma gäller flera andra svensk-amerikanska samfund.⁹³

Långt tillbaka var det vanligt att finna sin framtida livspartner inom församlingen eller från samma trossamfund. Fortfarande sker så, enligt informanter, dock i lägre omfattning än några decennier tidigare alldenstund det nuförtiden finns många fler mötesplatser, där man kan finna en livskamrat.

Trots att de svensk-amerikanska församlingarna är amerikanska så har de en omisskännelig svensk-amerikansk aura. I flera församlingar upprätthålls svenska traditioner såsom Lucia och julotta och ibland serveras svenskt smörgåsbord. Samfundet Covenant Church psalmbok innehåller ett antal sånger av svensk och svensk-amerikansk bakgrund, alla med engelsk text (Weaver 1985). För de svensk-amerikanska samfunden över lag har många av de mest populära psalmerna svensk bakgrund.

Jag har noterat att dessa både sjungs ljudligare — möjligtvis även mer emotionellt — och oftare än många andra (amerikanska) psalmer. Under senare decennier har många nyskrivna psalmer/sånger introducerats i kyrkorna och ytterligare tillkommer. Särskilt äldre församlingsmedlemmar känner sig främmande inför dessa psalmer; de finner trygghet i det gamla, det kända. De sånger man lärt och hört sedan barndomen skänker trygghet i tillvaron. Sångerna ger en känsla av tillhörighet, och kontinuitet, till något som alltid varit. De svenska sångerna får stort gensvar från medlemmarna och de kopplar ihop dessa med Sverige. Sång och musik är viktigt i kyrkorna.

Högmässa i Turlock Covenant Church: en etnografisk beskrivning

Alla Turlocks svensk-amerikanska församlingars högmässor, inklusive den lutherska Nazareth-församlingen, har likheter med den nedan beskrivna från Turlock Covenant Church.⁹⁴ Det sker mycket mer inom församlingen än enbart söndagens gudstjänst. Olika aktiviteter pågår under hela veckan, men söndagsförmiddagens högmässa är veckans viktigaste sammankomst. I TCC startar denna klockan tio. Många har redan varit där några timmar för att studera Bibeln i någon av söndagsskoleklasserna. I god tid före tio träffar man vänner och bekanta i eller utanför kyrkan, frågar hur de eller någon närstående mår. Sällan diskuteras religion, vilket kan bero på att alla ändå vet varför de samlats. Istället ventileras mer jordnära ting. Utifrån min betraktelse, är samlingen utanför kyrkolokalen samtidigt ett tillfälle att konsolidera både pågående och framtida affärsförbindelser.

I vestibulen hämtar församlingsmedlemmarna sin namnbricka och välkomnas av *greeters*; utomstående besökare hälsas extra hjärtligt välkomna till kyrkan. Inifrån högmässolokalen hörs

---

⁹³ Detta baseras på insamlat material från olika nivåer, och jag har funnit oproportionerligt många svenska namn. Dessutom har jag missat flera personer med angliciserade namn men vilka är utav svensk härkomst och själva identifierar sig som svenskar.

⁹⁴ Jag har deltagit vid sju à åtta tillfällen i församlingens högmässa. Följande beskrivning bygger huvudsakligen på fältanteckningar från 15 januari 1995, då församlingen efteråt höll årsmöte.

välklingande pianomusik. Medelåldern är ganska hög. Det finns inga barn närvarande, utan dessa samlas på annat håll i olika åldersgrupper, där de tas om hand av volontärer. Omkring 300 av de närmare 400 medlemmarna har samlats. På bänkraden längst fram sitter ett tiotal unga män, vilka har hämtats med buss från Faith Home Ranch, ett hem för missanpassade ungdomar, som drivs av ett antal församlingar i Turlock med ekonomiskt stöd från kommunen. Längst fram sitter även nio flickor. Gudstjänsten är del av deras konfirmationsundervisning och liksom jag har de papper och penna i hand. Uppe på podiet står kyrkokören i röda dräkter. På väggen bakom hänger några bonader med verser från psalmboken. Kyrkolokalen är sparsamt dekorerad: en stor blomsterbukett står framför predikstolen och ibland finns lite frukt alltefter skördesäsong.

Pastorn inleder med tillkännagivande av kommande händelser i församlingen och fortsätter med en kort bön. Därefter tar kören vid innan det åter är dags för pastorn att läsa lite medan församlingen svarar utifrån den text som finns i programbladet — s.k. *responsive reading*. Körsång, bön och *responsive reading* upprepas flera gånger under högmässan. En del av det som sker i kyrkan är svärbegripligt för mig, men min granne på bänken bredvid, Jerry Quist, förklarar villigt de olika förhållandena.

Många pastorer har utvecklat en teknik för att fånga sin publik, en teknik som upprepas på de flesta bönemöten och gudstjänster. Till att börja med höjs rösten och något roligt sägs vilket får besökarna att muntert fnissa, varefter han i nästa andetag sänker tonläge och takt, och med stort allvar säger en klokhets referens till det tidigare sagda. Detta får människornas skratt att fastna i halsen och känna sig dumma, men samtidigt att reflektera över vad som just sagts. På många religiösa möten har jag noterat, att då pastorn utbrister de förlösande orden “let us pray”, så faller alla huvuden ner inom bråkdelen av en sekund.⁹⁵

Församlingens pastor assisteras den här dagen av John Anderson, en pastor med ansvar för ungdomsverksamheten både i församlingen och ute i samhället, t.ex. vid Turlocks *high school*. Musik är ett viktigt inslag: under högmässan framför kören flera sånger, och några spelar instrumentell musik.

Pastorn namnger många, som vi under den kommande veckan uppmanas tänka på i våra böner, människor som dessutom finns omnämnda i programbladet som delats ut. Därefter börjar pastorn en längre bön, vilken avslutas med att kören tar över.

Med denna dag finns Alvin Lindgren som är pastor i Zaire (nuvarande Kongo Kinshasa) sedan sex år tillbaka, och han talar om en passage i Bibeln. Lindgren berättar sedan att Covenant Church nu har fler anhängare i Afrika — över 100 000 medlemmar — än i Nordamerika. Pastor Lindgren har studerat vid North Park College och är gift med en kvinna av svensk börd. Hustruns familj är välkänd för församlingen i Turlock, vilken finansierat familjens missionsarbete under många år. Lindgrens tal avslutas med en bön.

I slutet av högmässan är det dags att ta upp kollekt. Vissa ger i förslutna kuvert, andra helt öppet och jag noterar att paret bredvid skänker en hundradollarssedel. Pastorn slutar med ett kort tal där orgeln följer in, varefter vi i tystnad och eftertänksamt lämnar lokalen.

Det finns inget i kyrkolokalen som minner om den etniska bakgrunden. Då vi går ut noterar jag att mannen framför bär en nål med den svenska flaggan. Jerry Quist introducerar oss och jag får reda på att han är svensk-amerikan och har besökt Sverige för tio år sedan. Jag presenteras sedan för fler svensk-amerikaner innan det är dags att gå en trappa ned där årsmötet skall hållas. Före årsmötet serveras lunch och jag bekantar mig med ännu fler människor; Jerry

---

⁹⁵Jag har observerat — både i kyrkor och vid möten på allmän plats — att präster som på “kommando” säger *let us pray*, medan lekmän börjar bönen helt stillsamt varpå auditoriet efter hand faller in.

Quist har nu antagit rollen av min värd.

Fyra gånger per år hålls *business meeting*, men detta är årsmötet och därvid längre och mer innehållsrikt. Allt som allt har 65 personer samlats, med genomsnittlig könsfördelning. Min värd, vilken är ordförande för en kommitté, ger mig hela tiden värdefulla kommentarer. Samtliga ordförande rapporterar från sina respektive kommittéer: Covenant Women Ministries, Christian Education, barnkommittén och musikskolan, för att nämna några.⁹⁶ I rapporten över de missionärer som stöds av församlingen i Turlock finns endast familjer redovisade; ingen ensam missionär har sänts ut, vilket tidigare skett och sker fortfarande i en del andra församlingar. Dessutom rapporteras från de som ansvarar för nattvarden, vilken ges en gång per månad, och även pastorn och ungdomspastorn avlägger varsin rapport. De olika kommittéansvarigas berättelser finns även i årsrapporten, vilken tilldelats alla innan mötets öppnande.

Sedan årsmötet 1994 är församlingen organiserad så att den leds av ett verkställande utskott bestående av de två pastoreorna jämte församlingens ordförande Johnny Edin samt två personer som utses av årsmötet. Efter omorganisationen får kvinnor delta i den styrande makten och 1995 fanns en kvinna representerad.

Nedan följer två korta beskrivningar där religion och etnicitet följs åt, varav den första baseras på tre begravningar av svensk-amerikaner som jag deltog i. Det är vanligt bland antropologer att betrakta begravningar ur ritualsynpunkt, men jag gör istället en kortare beskrivning och analys av den etniska aspekten. Den andra beskrivningen är en studie av etnisk uppdelning på tre kyrkogårdar i Turlock-området.

Efter livet

Ytligt betraktat liknar de flesta begravningar i Turlocks församlingar varandra, fast givetvis med viss variation av innehåll. Det som skiljer begravningar av svenskättlingar från andra är framför allt musikkvalet. Under begravning av svensk-amerikaner framförs fler sånger och psalmer med svenskt ursprung, ibland på originalspråket. Ett vanligt val av sånger/psalmer är *O Store Gud*, *Härlig är jorden*, *Tryggare kan ingen vara* och *Han har öppnat pärleporten*, den sistnämnda skriven av en svensk i Amerika. Dessa används vid många andra tillfällen i kyrkan. Sång och musik blandas med hyllningstal över den avlidne och några gånger hålls allmän bön. I två av tre begravningar hade den avlidne själv dragit riktlinjerna för begravningsakten och bestämt det musikaliska innehållet. Sånger med svenskt ursprung är viktiga.

Jag noterade att många av gästerna deltog i alla tre begravningarna. En informant sade, lite skämtsamt, att jag inte skall tala illa om någon svensk-amerikaner i Turlock, då alla på ett eller annat sätt är släkt med varandra. På det hela taget verkar det finnas god släktskapskänedom inom det svensk-amerikanska "samfundet" i Turlock. Trots att Turlock vuxit betydligt är det många svensk-amerikaner som känner, eller åtminstone känner till, varandra. Då jag diskuterade svenskheten med en deltagare i en av begravningarna, sade han att "Fast att vi talar engelska, är vi ju trots allt svenskar."⁹⁷

---

⁹⁶Tidigare benämndes positionen *chairman*, men som nuförtiden är brukligt i det amerikanska samhället används det genusneutrala *chairperson*.

⁹⁷Jämför detta med en ledarartikel i Texasposten nästan sextio år tidigare (1938): "The language unites us, but we shall remain Swedes even when the language dies out. The Swedish spirit is not dead because we speak English." (citerat i Henriksson 1939:125)

Pastorn har bättre kännedom om den avlidne, vilken länge varit medlem i församlingen, än som är vanligt i Sverige. Den "täthet" som råder i dessa församlingar, där man blir medlem av egen vilja och inte föds in i den såsom (till nyligen) i den svenska lutherska, har betydelse för pastorns kännedom om sina medlemmar. Sannolikt finns inom de fria trossamfundet i Sverige en liknade personkännedom som i Turlocks församlingar.

*

Inför döden är vi alla lika, brukar man säga. Men det stämmer inte alltid. I Hilmar finns tre kyrkogårdar, varav två tidigare ägdes av svensk-amerikanerna. Dessa två ligger tre kilometer från den nuvarande staden och tillhörde tidigare Hilmar Covenant Church respektive Berea Lutheran Church. Kyrkogårdarna används fortfarande efter att församlingarna och kyrkobyggnaderna flyttat till staden Hilmar, och de sköts sedan 1940-talet av Hilmar Cemetery District. Kyrkogårdarna uppvisar tydliga tecken på etnisk segregation även efter jordelivet.

Framför allt har jag närmare studerat den kyrkogård som tillhörde Hilmar Covenant Church. Kyrkogården kan delas in i tre delar: syd, mitt och nord. I den södra delen återfinns i stort sett endast portugisiska och mexikanska namn, inget svenskt. Sannolikt har denna del varit, och är fortfarande, kopplad till någon katolsk kyrka i Hilmar. I den mittersta delen återfinns inget av dessa namn, utan den stora majoriteten är svensk-amerikaner. Omkring 10-15 % har amerikanska eller tyska namn, men flera av dessa människor hade något slag av svensk koppling. Ej heller i den nordliga delen finns namn, vilka kan kopplas samman med katoliker, utan det är mest som vilken amerikansk kyrkogård som helst. Dock finns en del svensk-amerikaner koncentrerade till ett särskilt fält här.

Den kyrkogård som tidigare tillhörde den lutherska församlingen ligger ett par kilometer söder om den förra. Kyrkogården är betydligt mindre men uppvisar lika etniska begravningsmönster med undantag av att, såvitt jag kunnat upptäcka, det inte finns "katolska" gravar

De nämnda kyrkogårdarna står i kontrast till den i Turlock, stadens enda. Den äldsta graven i Turlock Memorial Park härrör från 1870-talet, och kyrkogården har varit i bruk alltsedan dess. I Turlock har jag inte funnit någon tydlig etnisk markering. Emellertid kan skönjas en viss etnisk uppdelning, särskilt i de äldre delarna, men även där är det tämligen blandat även om en specifik grupp ibland dominerar.

Skillnaderna mellan de tre kyrkogårdarna beror på olika slags huvudmannaskap. Eftersom det endast finns en kyrkogård i Turlock har den varit en kommunal angelägenhet redan från början. Turlock har en betydligt större etnisk och kyrklig spridning, varför enskilda församlingar, och familjer, inte har kunnat bestämma i samma omfattning som i Hilmar. Beträffande gravarna i Hilmar har informanter nämnt att vissa familjer sedan mycket länge tillbaka äger vissa delar av kyrkogården, vilket innebär att det fortfarande finns en etnisk uppdelning sedan skötseln övertogs av kyrkogårdsdistriktet.

Religionens betydelse i Turlock

För att upptas som medlem — i de flesta evangelikala kyrkor upptas de unga genom barndopet i förberedande medlemskap — i evangelikala kyrkor räcker det inte med att enbart tro på Gud, utan det är nödvändigt att man haft "en personlig erfarenhet med Gud"; att ha omvänts. Ofta benämns denna erfarenhet "pånyttfödd" (*born again*), vilket är en slags initiation där man blir

medlem av gruppen. Det finns en klar markering mellan denna *in-group* och de utanför: endera är en person pånyttfödd och tillhör därmed gruppen, eller så tillfaller personen kategorin övriga. Den som helt saknar kyrkoaffiliering är, om möjligt, ännu mer utanför.

Personlig vänskap byggs upp mellan de troende, och de andra formar mer eller mindre en *out-group*. De som tillhör gruppen har, och bygger upp, mycket gemensamt och skapar en tillhörighet. Men inom de evangelikala församlingarna uppstår samtidigt ett socialt tryck på medlemmarna, speciellt barn och ungdomar. Det är dock inte alls säkert att medlemmarna upplever det som ett socialt tryck, men det behövs stort mod för att lämna församlingen för den som är uppvuxen och fostrad där. I allmänhet accepteras övergång till annan kyrka vid giftermål.

Medlemmarna i alla evangelikala kyrkor har som mål att tjäna Gud på bästa sätt och som belöning erhålla evigt liv i himlen. Även det dagliga beteendet styrs av tanken på livet efter detta, vilket fastslås redan i jordelivet. De evangelikala kyrkorna har som övergripande mål att omvända andra till den kristna tron, både hemma och fjärran: "Enligt traditionell uppfattning riktar sig missionen till den icke-kristna delen av mänskligheten, 'missionsfältet', medan evangeliseringen riktar sig till sekulariserade människor i det s.k. kristna västerlandet." (Nationalencyklopedin 1991, band 6, s.45) I missionsarbetet utomlands har män och kvinnor varit tämligen jämbördiga, åtminstone tidigare, och ofta har unga ogifta kvinnor sänts iväg som missionärer.⁹⁸

Över åren har åtskilligt mer energi koncentrerats till missionsarbete utomlands, mestadels utvecklingsländer, än till hemmamissionen. När jag frågat om varför de missionerar enbart på vissa ställen, har det vanliga svaret varit att missionärerna inte väljer vart de skall fara, utan det är Guds beslut; de får ett kall från ovan. Under senare år har mer energi lagts på hemmamissionen än tidigare. Exempelvis koncentrerar nu Covenant Church mer ansträngningar på att omvända vissa etniska grupper i Nordamerika, t.ex. koreaner och andra från Sydostasien, och *Hispanics*. I framtidsplanen för Covenant Church i sydvästra USA anförs att samfundets teologi är bibliskt evangelikal, men kyrkans karaktär multietnisk: "We do not have the luxury of ministering only to anglo populations. We need to... plant new churches to reach the diverse populations found in our region." (Pacific South Conference, Strategic Plan, April 1994).

Fortfarande ligger dock de största ansträngningarna på missionsarbetet utomlands för flertalet kyrkor, trots att de inte alltid välkomnas av det folk de missionerar bland. Till exempel uppmanades besökarna vid gudstjänsten i en församling att be för en grupp vilken visat sig "mycket motståndskraftig för evangelierna".

Ett undantag till koncentrationen av missionsarbete utomlands är Monte Vista Chapel. Majoriteten av deras drygt tjugo missionärer är lokaliserade i Kalifornien, visserligen med några stationerade utomlands, framför allt i USA:s grannländer. Också Evangelical Free Church satsar förhållandevis mycket på hemmamissionen.

Stora summor behövs i driften av kyrkoförsamlingarna. Alla svensk-amerikanska församlingar sänder ut missionärer, vilka måste få sin utkomst någonstans ifrån. Det är mycket vanligt att såväl under högmässan som i församlingens nyhetsbrev be folk vara givmilda och skänka mer till kyrkan. Församlingarna brukar sätta ett mål för att kunna få in pengar till de utsända missionärerna. När målet är nått, sätts ett något högre mål för att kunna sända ytterligare en eller några missionärer. Exempelvis går 30 procent av budgeten på 1/2 miljon dollar i Turlock Covenant Church till missionsarbetet. Alla intäkter går inte till missionsarbete i fjärran fält, utan en del satsas på att starta fler kyrkor och församlingar i närregionen. Över åren har (huvud-

---

⁹⁸Se t.ex. Karl Olsson (1962) om missionsarbete inom Covenant Church; Adolf Olson (1952) om svensk-amerikanska Baptist General Conference.

)församlingen i Turlock hjälpt till att bilda fem andra församlingar i bygden.

Majoriteten av den så kallade kristna högern är anhängare av *creationism theory*. I korthet baseras teorin bl.a. på den bibliska idén från Första Mosebok om världen som skapad på sex dagar av Gud. Inom vissa kristna sfärer, särskilt i USA, har skapelseteorin utvecklats till ett fundament för teoretisk och vetenskaplig förklaring, jämbördig med Darwins evolutionslära; teorierna står alltid i opposition till varandra. Under mitt fältarbete debatterades *creationism* och evolutionism nästan dagligen på insändarsidorna i traktens två största dagstidningar, Turlock Journal och Modesto Bee.

Jag har inte kvantitativt undersökt insändarna, men anhängarna av skapelseteorin hade betydligt fler. En delförklaring är, att i denna region är det viktigt att nå ut med det kristna budskapet som en motvikt till den naturvetenskapliga syn på kristendomen som sprids; samhället sekulariseras alltmer. En annan förklaring till det stora antalet som argumenterar för skapelseteorin är, att inte många andra bryr sig särskilt mycket om ämnet, eller ställer sig likgiltiga. Att skriva insändare är ett sätt för *pro-creationists* att få ut sitt budskap, både till redan övertygade och för att påverka andra. Med andra ord är detta ett medel att "rädda själar", ett av huvudmålen för evangelikala kyrkor.

Fortfarande är debatten mellan *creationism* och Darwins evolutionslära livlig på många håll i USA. Till exempel rapporterade nyhetsmedier i augusti 1999 att det i Kansas blir frivilligt för elever i allmänna skolor att lära om evolutionism och att inga skolprov får göras om detta. Senare har rapporterats att i "Oklahoma skall de nya biologiböckerna innehålla en erinran om att evolutionsteorin är kontroversiell." (*Göteborgs-Posten* 8 feb. 2000). Även i flera andra amerikanska delstater har frågan varit aktuell.

Bönen, vilken kan vara verbal eller icke-verbal, betraktas som ett medel att påverka och uppnå nästan allt man ber om. Samtidigt finner människorna tröst och vägledning i sitt världsliga beteende. Såsom jag uppfattat bönen kan den beskrivas i termer av orsak/verkan-effekt i relationen med Gud. Ödmjukhet måste dock läggas till i bönen: man ber inte om personliga favörer, förutom eventuellt god hälsa och långt liv för att därigenom hinna utföra så mycket som möjligt för Honom. Istället ber man för andra: andras hälsa, omvändelse till den kristna tron, framgång och mycket mer. Enligt de troende tjänar bönen sitt syfte, och de kan föra fram en otalig mängd bevis därom. Samtidigt tackas Gud för den hjälp, stor som liten, som givits. Måltiden är ett tillfälle som alltid inleds och avslutas med bön, en sedvänja vilken till stor del försvunnit i Sverige under senare decennier.

En vanlig åsikt i Sverige är att många amerikanska kyrkobesökare uppvisar dubbelmoral i sin religiositet, att kyrkobesöket om söndagen mer eller mindre är ett obligatorium, vilket man gör vare sig man är djupt troende eller inte. Min övertygade uppfattning är att få sådana individer tillhör evangelikala kyrkor. Såväl deras status som pånyttfödda kristna som från mina intervjuer och observationer visar att de verkligen är djupt troende. Barton (1994a:330) skriver att kyrkobesökare i USA tar religionen mer på allvar än vad man gör i Sverige.

Den evangelikala miljön

En grupp med stort inflytande i staden är Turlock Evangelical Association of Ministers (TEAM). Föreningen utgörs av pastorer från ett trettio-tal protestantiska församlingar, men inte alla pastorer bjuds in till föreningen eller får ens bli medlemmar om de vill (se t.ex. Crow 1965 kap.9). Även assyr-amerikanerna, av vilka flertalet är ortodoxa kristna, har en evangelikal

församling i Turlock och samarbetar med andra protestantiska församlingar genom sitt medlemskap i TEAM. Det som diskuteras på TEAM:s interna möten blir vägledande för mycket av samhällets policy, både inom lokal politik och vad som skall anses acceptabelt i människors moraliska beteende. TEAM:s medlemmar för detta vidare ut i församlingarna och vilket i förlängningen således berör ett stort antal människor. Många av dessa församlingsmedlemmar är verksamma på ledande poster i samhället såsom exempelvis affärsmän (med betoning på män), aktiva i *service clubs*, och lokalpolitik på olika nivåer såsom t.ex. i olika skolstyrelser. TEAM:s makt och inflytande blir därigenom indirekt. Enligt TEAM råder endast smärre skillnader mellan stadens evangelikala församlingar; de strävar alla mot samma mål.

Under ett kalenderår sker ett flertal aktiviteter där TEAM är inblandat. Då och då arrangeras *Christian Crusades*, vilka lockar många tusen människor. Under tiden för mitt fältarbete hölls "korståg" vid Fairgrounds hästtävlingensarena över fem dagar och lockade varje kväll tusentals besökare. Korståg har hållits många gånger tidigare: 1945 står att läsa i *Turlock Journal* om ett korståg där ett tiotal församlingar var involverade, hälften av dem svensk-amerikanska. John Caswell (1972:244) skriver att Turlock Christian Businessmen's Committee redan 1937 började bistå evangelikala samlings i staden, vars höjdpunkt var Billy Grahams massmöte inför en femtontusenhövdad publik 1958.

Under året arrangerar TEAM flera *community services* dit alla turlockbor inbjuds, såväl vid de stora kristna högtiderna jul och påsk som andra tillfällen. Därigenom knyts människor med evangelikal åskådning ännu mer samman i sin tro. På många platser i USA hålls en *National Prayer Day*, vilken i Turlock samordnas av TEAM. Arrangemanget har inte funnits så många år, dock omnämns *Turlock Journals* notiser åren 1947 och 1964 en *World Day of Prayer*, vilket sannolikt var en föregångare.

I alla nämnda arrangemang är både lekmän och pastorer involverade i att leda bön och hålla tal. De lekmän som ställer upp är välkända turlockbor, såsom politiker och affärsmän. Ett ämne som är legio är hur de kristna skall rädda samhället från onda krafter, både lokalt och landet i stort. Såsom vid de flesta andra möten börjar man alltid med att svära trohet till nationens fana.

Sedan början av 1990-talet hålls dessutom en *March for Jesus*. Paraden/ demonstrationen lockar inemot ett par tusen deltagare och del av en nationell manifestation.

I såväl Turlock som i många andra delar av USA förenas människorna även i andra nationella evangelikala korståg, vilka är oberoende av enskilda trossamfund; Billy Grahams organisation är den mest välbekanta (se Winter 1968:37ff). *Promise Keepers* är en amerikansk rörelse som startade 1990. Rörelsen har växt lavinartat och ett stort antal män från Turlock deltagar i dessa massmöten. Sedan cirka 1997 finns *Promise Keepers* även i Sverige och dess syfte är att "... skärpa fadersrollen i våra samhällen."⁹⁹ *Promise Keepers*, som fått stor uppmärksamhet, är att anse som reaktionära och betraktas med förfäran utav flera kvinno-organisationer. Dessa ser rörelsen som en återgång till ett patriarkaliskt samhälle med mannen som den dominerande och beslutsfattande inom familjen, vilket anhängarna finner stöd för i Bibeln. Trots kvinno-organisationernas åsikter skall framhållas att hustrun ofta varit den drivande kraften att få iväg maken till dessa möten, och många kvinnor har vittnat om hur familjelivet förbättrats efter att familjefadern kommit hem stärkt efter mötena (*Modesto Bee* Sep.30, 1995; *Turlock Journal* Feb.24, 1996).

I nästa kapitel behandlas Skandi-Fest, ortens skandinaviska festival. Men redan här vill jag lyfta

---

⁹⁹<http://megabaud.fi/~oas/links/oaslinks.html>

fram söndagseftermiddagens välbesökta *Religious Heritage Program*. Tredagarsfestivalen avslutats med att under lättsammare former koppla samman det etniska ursprunget med den kristna övertygelsen, utan att för den skull tona ned religionens betydelse och allvar. Programmet är en hyllning till pionjärfamiljerna och deras vedermödor den första och svåraste tiden, då de flyttat till Turlocks obrukade trakter, och hur de fann tröst i religionen. Det här är ett av de få tillfällen i dagens Turlock, där svensk- och skandinav-amerikaner ostentativt kopplar ihop den etniska identiteten med församlingarna som startades av immigranterna. Om inte festivalledningen valt att betona denna aspekt såpass mycket skulle den fortfarande funnits under ytan bland svensk-amerikanerna.

Festivalen är fri från inblandning av kyrkorna, men inte opåverkad av dem. Under mitt fältarbete hade jag mycket nära koppling till festivalledningen och kom med flera förslag för att förbättra/förändra festivalen. Ett förslag var att festivalen skulle arrangera en valborsmässofest för lokalbefolkningen. Den förra festivalpresidenten sade att hon var bekant med seden och att hon bevittnat den vid en den skandinaviska festivalen i Astoria, Oregon. Emellertid, sade hon, skulle det vara omöjligt att hålla något liknande i Turlock: kyrkorna skulle motsätta sig att man t.ex. bränner häxor över vårdeldar och liknande, då sådana handlingar starkt förknippas med religionsutövande.

Det brukade hävdas inom församlingarna, och görs så i viss mån än idag, att man inte hade behov av att umgås med andra människor. Umgängesmönstret har emellertid i betydande grad förändrats efter festivalens igångsättande. Festivalen har mobiliserat svensk-amerikanernas etniska identitet — en identitet att känna stolthet över — samtidigt som den kristna identiteten bibehållits. Att religion och etnisk identitet är nära sammanlänkade kan bland annat noteras i Turlock Journals festivalbilaga (Sept.26, 1991). Ett antal lokala skandinav-amerikaner intervjuades och den ställda frågan var, "How does modern-day Turlock reflect its Scandinavian heritage?" Då frågan besvarades inledde nästan alla av de intervjuade med att hänvisa till religionens påverkan.

Begreppet familj betonas starkt av svensk-amerikanerna i Turlock. I en studie av presbyterianer skriver Gwen Neville (1993) att familj och familjevärderingar framhävs mer bland evangelikalt kristna än hos övriga kristna. Såsom jag observerat i Turlock gäller Nevilles påstående även medlemmarna i Nazareth-församlingen och flertalet andra kyrkor. Förhärskande familjevärderingar i Turlock är ett resultat av den sociala omgivningen, inte en strikt religiös fråga.

Neville framhåller att ett rådande ideal bland presbyterianer är att fullborda livsmönstret genom att gifta sig inom trossamfundets hjord, vilket även betonats i flertalet av Turlocks svensk-amerikanska församlingar. Neville beskriver ett sammanlänkat nätverk bland medlemmar inom samfundet. Detta liknar Lindells (1987:247f) resonemang om religionen som en begränsande faktor för att gifta sig utanför gruppen: protestantismen i allmänhet skapade gränser som individerna tvekade att korsa. Församlingens sociala funktioner gav de yngre många tillfällen att träffa andra inom församlingen, och närliggande församlingar inom samfundet, och därigenom finna sin framtida livspartner (Lindell 1987).

Det kan konstateras att nätverk mellan medlemmar i såväl den lokala församlingen som nationellt är viktiga. Många medlemmar i Covenant Church — vilket i överförd bemärkelse gäller de andra svensk-kyrkorna — har utbildats vid North Park College i Chicago. Såsom vid många colleges lever och bor studenterna i mycket nära relation till sina studiekamrater, vilket skapar vänskap och nätverk som ofta fortsätter livet igenom. Dessa nätverk kan ha större betydelse än vid vanliga universitet eftersom man samtidigt har samma intressen — den kristna religionen och det egna samfundet — och arbetar även senare i livet för samma kristna mål.

Kopplat till familj är i allra högsta grad abort, vilket engagerar många. Ett stort antal människor i Turlock/Modesto-regionen är inblandade i *pro-life* rörelsen, dvs. mycket starka abortmotståndare som regelbundet demonstrerar. Under ett besök i en församling handlade en stor del av högmässan om abort: en lokal ledare för *pro-life* rörelsen började med att ge ett exempel där ett åttamånaders foster aborterats. Församlingen var märkbart chockad av hur det går till vid en abort. Den uppnådda effekten med budskapet var mycket påtaglig och folk blev upprörda över att sådant kan få fortsätta utan att samhället griper in.¹⁰⁰ Därefter appellerade kvinnan till församlingens emotionella ådra genom att påpeka att flertalet av oss antagligen skulle ha varit en möjlig moster eller kanske farförälder om inte ett människoliv släckts genom abort.

Könsroller: några reflektioner

Kvinnorna var instrumentella i grundandet av tre av Turlocks svensk-amerikanska församlingar.¹⁰¹ Medan männen arbetade ute på fälten tog kvinnorna hand om hemmet och ibland hade de lite tid över för att besöka varandra. Under dessa besök började religiösa diskussioner ta fart och de fann, att såväl den spirituella delen som den kristna gemenskapen saknades i deras liv. De fortsatte träffas i varandras hem och efter hand framträdde idén om att kalla en pastor för att grunda en församling. Vid den här tidpunkten hade även männen involverats. Att kvinnor var den drivande kraften för att etablera den lokala församlingen framhävs sällan i den officiella kyrkohistoriken utan brukar nämnas med en eller ett par meningar. Om det överhuvudtaget nämns.

När församlingen hade startats omnämndes båda makarna som grundare (*charter members*). *Chartern* lämnades öppen i månader för att ge fler chans att stå som grundare. Församlingens grundare har fått, och givits, stor symbolisk betydelse och brukar namnges i den officiella historiken. Många ättlingar betraktar sig som en förlängd arm till församlingens ursprung.

Rätten att styra församlingen tillhörde den manliga sfären. Kvinnorna samlades i egna föreningar, ofta med aktiviteter inriktade på att samla in pengar för de inventarier församlingen behövde. "Among the most active organizations in Swedish-American churches was the women's society." skriver Lindell (1987: 134). Kvinnornas arbete för allas bästa uppskattades, men min uppfattning är att deras insatser togs för givet och att det sågs som en plikt för dem att mer handfast hjälpa församlingen.

Det finns fortfarande en klar könsrollsindelning beträffande kyrkopolitik och människans plats i den kyrkliga hierarkin. Ofta saknar kvinnor verkställande makt i viktiga frågor. Än idag samlas kvinnor i egna föreningar på alla nivåer inom kyrkorna, dvs. från församling upp till samfundsnivå. (Men under senare decennier har kvinnor fått viss representation i beslutsfattande organ inom många samfund.) Många gånger hålls möte på samma tid och plats som männen, men i olika rum. Detta är givetvis inte unikt för kyrkor med svensk-amerikansk bakgrund, utan vanligt i flertalet evangelikala kyrkor och i många andra. Kvinnors låga deltagande i beslutsfattande organ

---

¹⁰⁰En liknande chockverkan bland troende beskriver Frohm (1995:138) och refererar till en artikel av en norsk pingstpastor, där det uppvisas "... bilder av sönderfräta, saltförgiftade foster och avslitna kroppsdelar från aborter."

¹⁰¹Följande är en generalisering av dessa församlingars historik. Då det finns många likheter dem emellan tar jag mig friheten att blanda dem till en berättelse. Dessutom skall tilläggas att många av de tidigt grundade svensk-amerikanska lutherska församlingarna i Kalifornien tillkom på initiativ av kvinnor (*Minnesskrift* 1922:20).

har uppmärksammats av bl.a. Covenant Church: “Unfortunately the church is lagging behind in recognizing the valuable contribution women can make. In the future, the church will give women greater and more highly-visible roles in the leadership of the church.” (Pacific South Conference, Strategic Plan, April 1994).

Den första svensk-amerikanska församlingen i Turlock att ge rösträtt åt kvinnor var Nazareth Lutheran Church 1916. Några år senare kommenterades röstningsförfarandet av pastorn: “Hittills ha [kvinnor] blott haft rättighet att arbeta och försaka för församlingens förkovran, men nu skola de ock hava rättighet att deltaga i den lagstiftande församlingen. Besynnerligt att inte vår synod har tänkt på detta [dvs. att även kvinnor skall få rösta] förut.” (*Minnesskrift* 1922:12) Men inte förrän under 1930-talet erhöll någon kvinna plats i församlingens styrelse. Församlingen byggde 1913 sin första kyrkolokal och arbetet inordnades då efter traditionellt mönster: männen hade hand om det tunga grovarbetet och “Kvinnorna hjälpte till med att servera kaffe och på så sätt uppmuntra dem som byggde. Ja, vad skulle vi väl göra utan våra trogna kvinnor i församlingsverksamheten? [kommenterade pastorn] ... Det bestämdes även att kvinnorna skulle servera en invigningsmåltid i kyrkan.” (*ibid*:10)

De svensk-amerikanska baptisterna etablerade en distriktsorganisation i Kalifornien 1890, men först 1918 gav männen samtycke till att ett kvinnoförbund organiserades. Kvinnorna i Calvary Baptist Church har alltid varit involverade i församlingsarbetet. I egna föreningar har de samlat in pengar till stöd för missionsverksamheten och dessutom tillhandahållit hjälp för att göra kyrkobyggnaden kosmetiskt attraktiv.

En kvinnlig position som oftast tas för självklar, vilket gäller många församlingar, är pastorns hustru. Hon så att säga följer med “på köpet” då en pastor anställs, vilket kärnfullt uttrycktes i en tidningsartikel av en pastorsfru: “They expect two for the price of one.” (*Turlock Journal* March 9, 1996) Detta är förvisso ingalunda unikt utan har även förekommit i Sverige. Pastorns hustru har inte sällan en “officiellt inofficiell” ställning i det vardagliga församlingsarbetet och förväntas att utan eller mot låg ekonomisk ersättning sköta allehanda uppgifter inom församlingen.

Det finns ringa opposition från kvinnor mot systemet där hon är underordnad mannen utan detta tas för givet av de flesta. Både män och kvinnor finner stöd i Bibeln, vilket kan exemplifieras med en kommentar till kvinnans position i relation till maken: “We women are chosen [by God] to be a help-mate to our husbands.”¹⁰² Det finns visserligen kvinnor som inte är tillfreds med sin position och vilka på ett eller annat sätt strävar för mer jämlikhet mellan könen inom kyrkan, men dessa stöter på motstånd från såväl män som många kvinnor. Könsrollsfordelningen — relationen mellan könen — är djupt rotad.

Jag försökte emellanåt under mitt fältarbete utröna kvinnornas inställning i olika frågor, men möttes oftast av kvinnor som var helt oförstående till att det skulle vara skillnad i åsikter och upplevelser bland könen. De kvinnor jag intervjuade/samtalade med upplevde uppdelningen mellan manligt och kvinnligt som en självklar del av sina liv, något oproblemiskt som de inte reflekterade över.

Flertalet av svensk börd i Covenant Church identifierar sig, och identifieras av andra, som svenskar. I arbetet för församlingen och samfundet agerar de i första hand som medlemmar, inte efter en sin etniska härkomst. Många i Covenant Church har tillhört kyrkan sedan födseln. Lindell (1987:239; 262f) skriver att barn som föds in i en svensk-amerikansk församling även

---

¹⁰² Intervju av en kvinna vid 1996 års presidentvalskampanj i USA (SVT:s *Aktuellt* 5 mars 1996).

kommer att gå igenom alla dess olika organisationer i syfte att behålla honom eller henne inom sin hjord.

Att växa upp i en kyrka som Covenant Church betyder att individerna tidigt involveras i församlingens verksamheter. De riktigt små tas om hand om i en barngrupp under den tid gudstjänsten sker. Tidigt i livet börjar barnen i söndagsskola där de undervisas i den kristna trons grunder. När barnen blivit äldre finns även körsång och musikgrupper, bibelstudier och många fler aktiviteter. Ofta hänges ett flertal av veckans dagar åt församlingens arrangemang. Bland de unga märks ännu inte mycket av genusseparation: flickor och pojkar tillhör samma ungdomsgrupper och har emellanåt aktiviteter tillsammans med ungdomar från andra församlingar, exempelvis på läger; i Kalifornien äger och driver Covenant Church sedan länge två fullt utrustade läger med stugor och gemensamma lokaler, och många medlemmar har egna stugor.

Under tonåren dras flickorna alltmer in i församlingens kvinnliga sfär och fostras i något annan riktning än pojkarna. För pojkar i samma ålder sker sällan några förändringar, då det endast ibland finns manliga föreningar i församlingen. Istället är det i hög grad männen som utgör församlingen.

Jag är osäker på om kvinnor kan prästvigas inom Covenant Church. Men det vore otänkbart att kalla en kvinna som pastor till det politiskt konservativa och kristet fundamentalistiska Turlock, vilket gäller alla församlingar med svensk bakgrund, även den mer "liberala" Nazareth-församlingen.

Det har fram till nyligen varit vanligt i Turlock att kvinnor benämns *Mrs* åtföljt av makens namn, t.ex. Mrs John Anderson. Äldre kvinnor har förklarat för mig att de känner sig självsäkrare med att göra "som vi alltid gjort", dvs. att använda sig av makens för- och efternamn med tillägget "Mrs". Innan jag börjat fråga om detta har de sällan reflekterat över dess innebörd utan det har tagits för givet.

I tidningsartiklar under andra hälften av 1940-talet benämndes alla gifta kvinnor med makens namn. Ännu i början av 1960-talet gjorde flertalet så. I mitten av 1980-talet var det fortfarande vanligt dock med tendens till förändring för att använda kvinnans förnamn. Under 1990-talet använde fortfarande vissa, framför allt äldre kvinnor, makens namn medan yngre använde sitt eget i de flesta situationer. Dock inte alltid, eftersom detta system är djupt rotat. Nämda utveckling gäller även för den i huvudsak kvinnliga organisationen Emanuel Hospital Auxiliary, där de under 1960-talet, med några få undantag, i nyhetsbrev och protokoll benämner varandra under makens namn; under 1970-talet började namnskicket ändras till förmån för deras egna förnamn. Det bör bemärkas att det ovan beskrivna namnskicket endast gäller den officiella arenan: bland släkt och nära vänner har kvinnorna alltid igenkänts under sitt förnamn.

Avslutning

I kapitlet har givits en översikt och analys av Turlocks svensk-amerikanska församlingar. Över tiden har dessa blivit amerikanska vilket här bl.a. analyserades genom språkskiftet till engelska. Den i särklass viktigaste svenska församlingen har varit Turlock Covenant Church, vilken fortfarande har en betydande position till följd av sitt engagemang i stadens enda sjukhus och *retirement community*. Kapitlet har även belyst den evangelikala miljö vilken präglar staden. Som visats kan etnicitet och religion till viss del sammanfalla. De evangelikalt kristna betonar att all själslig verksamhet skall ägnas åt Gud och kristna gärningar. Dock finns fortfarande plats för en etnisk identitet, ibland som en ogripbar känsla av tillhörighet med ett folk på andra sidan

Atlanten.

I Turlock talar fortfarande många om "de svenska kyrkorna", i huvudsak av människor som inte tillhör dessa! Därmed finns motsägelsen att församlingarna igenkänns av andra som svensk-amerikanska, medan både samfund och församlingar sedan 50-60 år tillbaka ansträngt sig att locka människor av annan härkomst och betraktar sig som amerikanska kyrkor.

Trots angliseringen har i flera samfund en icke föraktlig andel av ledarskapet, på alla nivåer, svensk börd. Detta gäller särskilt baptisterna och Covenant Church, vilka inte har sammanslagits med andra samfund. Detsamma noterade även Wesley Westerberg (1973) beträffande samfunds nivå. Nyare medlemmar har svårt att erhålla positioner i den kyrkliga hierarkin; svenskättlingarna besitter ett antal poster som inte står i proportion till gruppens numerär.

I kapitlet har även kvinnors situation i kyrkorna berörts. De flesta kvinnor upplever könsfördelningen inom kyrkorna som naturlig och oproblematiske. Kvinnorna finner stöd i Bibeln för sin ofta underordnade ställning inom kyrkan och dess bestämmande sfär. Dock samlas de i mer eller mindre autonoma kvinnoorganisationer och kan därifrån påverka kyrkan på många sätt, om än sällan i teologisk inriktning.

En reflektion, baserad på antropologisk litteratur från andra samhällen, är att männen bestämmer i de för gruppen avgörande frågorna medan kvinnorna har stor bestämmanderätt inom hemmets sfär. I Turlock är det i hög utsträckning kvinnan som upprättar familjens sociala agenda, dvs. den som ordnar familjens visiter och liknande.

Nära kopplat till religion är familjen och familjefrågor. I den västerländska världen är familj en viktig enhet i människors identitet och mycket av individernas beteende och handlingar kan kopplas till familjen i dess vidaste symboliska bemärkelse. Genom församlingsmedlemmarnas många gemensamma aktiviteter skapas tillhörighet, en familjekänsla. Församlingen och samfundet kan metaforiskt betraktas som en stor familj; medlemmarna formar en *in-group*.

Samtidigt har många församlingar i Turlock en historik beströdd av motsättningar, interna kontroverser vilket i ett antal fall lett till splittring och separation. Detta är inte unikt för svensk-amerikanerna utan gäller även för åtminstone två andra grupper i staden, assyr- och portugis-amerikanerna. Samma slag av kontroverser fann Lawrence Taylor (1989) i en historisk-antropologisk studie av holländsk-amerikanska kyrkor, vilket han kommenterade med "One Dutchman — a theologian. Two Dutchmen — a church. Three Dutchmen — a conflict." (1989: 153)

Orsaker till splittringar av församlingar beror bl.a. på hur nära människorna arbetar tillsammans och att olika grupperingar utvecklar olika idéer om exempelvis församlingens teologiska inriktning, hur den skall skötas och liknande. Då meningsskiljaktigheter och spänningar blir för stora lämnar ibland en av grupperna församlingen. Splittringar påverkar många, även de medlemmar som blir kvar i församlingen. I en del fall har det varit fråga om att några inte haft samma uppfattning som pastorn i vissa frågor. Flera informanter har sagt att en pastor kanske inte alltid är fullkomlig, men finner det fel av medlemmarna att lämna församlingen eftersom pastorn sannolikt flyttar efter några år och församlingen då kallar en ny. Det finns flera exempel där stridigheter funnits, men där pastorn istället valt att lämna församlingen.

Åtminstone inom Covenant Church är många äldre församlingar mer konservativa och anpassas långsammare till samhällets förändringar. I Turlock och Hilmar ser man t.ex. ner på människor som röker och använder alkohol, särskilt om det skulle vara en medlem. I Modestoförsamlingen, grundad 1958, råder åsikten att det är medlemmarnas ensak om de vill nyttja nämnda stimulantia

i måttliga mängder, enligt en kyrkoledare från församlingen. Som nämndes i kapitel 2 har det funnits stort motstånd mot broderskapsföreningar, framför allt för att dessa använder sig av ritualer vilka i viss mån kan jämföras med religiösa riter. Motståndet var tidigare utbrett i hela landet (se Olsson 1962:546f), och det gäller många andra trossamfund, men märks nuförtiden mest i äldre församlingar såsom de i Turlock.

Framför allt de evangelikala kyrkorna, där de flesta svensk-amerikaner återfinns, har i betydande grad påverkat Turlocks utveckling, både politiskt och rent allmänt. Som visats finns många föreningar i staden som på olika sätt står den s.k. kristna högern nära. Mycket som sker i Turlock har kristna förtecken.

En grupp med stort inflytande, om än indirekt, är Turlock Evangelical Association of Ministers. Förvisso består TEAM endast av en liten grupp präster, men genom sitt inflytande i många av stadens kyrkor vill jag beskriva TEAM som policysättande i många av stadens angelägenheter. TEAM:s inflytande sträcker sig till de flesta nivåer av samhällslivet, från stadsstyrelsen till de olika skolstyrelserna, och i viss mån även till näringslivet och den politiska agendan i allmänhet. I en studie på 1960-talet av TEAM:s föregångare, Turlock Ministerial Union, framkom att "... this group is capable of exercising considerable political and social influence in the community." (Crow 1965, kap.9 sid.45) Detsamma gäller än idag.

6. SKANDI-FEST

Detta kapitel är en förkortad och reviderad version av min licentiatuppsats (Tallgren 1999). Här undersöks bl.a. hur svensk- och andra skandinav-amerikaner i Turlock skapar, underhåller och uttrycker sin etniska tillhörighet genom en festival, Skandi-Fest. Särskilt fokuseras på hur festivalen utvecklas; många aktörer bidrar till festivalens slutliga utformning. Jag deltog i tre festivaler mellan åren 1993 och 1995, men har behållit viss kontakt även efter att fältarbetet avslutats.

Redan vid det första besöket i september 1993 kom jag att involveras i festivalen, vilken skulle börja ett par dagar senare. Genom en kontaktperson i Sverige hade jag fått namnet på sekreteraren, och efter ett par telefonsamtal upplystes jag om att hon var ute på Marknadsplatsen (*Fairgrounds*).

Jag begav mig till festivalområdet och frågade där några äldre herrar om de visste var jag kunde få tag på sekreteraren. En man svarade, på svenska, att hon inte syntes till på länge, men att hon kanske skulle komma tillbaka snart. Efter att ha utfrågats om mitt ärende, blev jag strax därefter satt i arbete. Det visade sig vara ett lyckokast att träffa denne man: Roland Gustafson är en pensionerad pastor från en svensk-amerikansk församling, som verkar känna de flesta skandinavättlingar i Turlock. Roland tog hand om mig och ordnade så jag fick träffa alla personer i ledande ställning inom festivalen. Sålunda slussades jag över till många, som var intresserade av min forskningsuppgift. Det bästa sättet att närma sig dessa människor var genom att hjälpa till med festivalen: under arbetets gång gick det bra att ställa frågor, vilka kunde underlätta min forskning.

Kvällen innan festivalen skulle börja var det samling för alla de hundratals volontärer som behövs för arrangemanget. Vid stormötet introducerades jag av festivalpresidenten — allmänt kallad *president* — så nu visste alla vem jag var och om min planerade studie. Festivalen fungerade som en inkörsport för att komma i kontakt med svensk-amerikanerna i och omkring Turlock.

Jag återvände veckan före den årliga festivalen i september 1994. Då hade festivalledningen redan ordnat bostad och lånat ihop ett visst basmöblemang åt mig. Den lägenhet jag erbjöds är samägd av presidenten och grundaren av festivalen, vilka dessutom är nära släkt. Lägenheten låg endast tio meter från festivalkontoret och jag drogs alltmer in i festivalarbetet, vilket planeras över hela året.

Närheten till festivalkontoret gav en utmärkt position att studera flertalet aktiviteter som rörde festivalen. Ofta kom presidenten på besök till mig för att småprata över en kopp starkt svenskt kaffe och lika ofta besökte jag kontoret, där det serverades ett betydligt svagare amerikanskt kaffe. Utifrån våra samtal och mina observationer har jag noterat att presidentens makt är stor i förhållande till andra organisatörer inom festivalen. Samtidigt är det en position vilken kräver en betydande mängd frivilligt arbete.

Den kreativa processen bakom en festival är mycket viktig. I stort sett dagligen följde jag arbetet bakom Skandi-Fest under närmare ett och ett halvt år. Genom att spegla arbetet bakom festivalen lyfter jag bland annat fram att arrangörerna inte har full kontroll över dess utveckling.

Över lag har det visat sig svårt att bland lågaktiva etniska grupper urskilja "konstruktörer" bakom sociala/ kulturella konstruktioner eftersom det inte finns ett allmänt accepterat ledarskap. Skandi-Fest har förvisso ett klart identifierbart ledarskap, men bygger på en rik blandning av många människors arbete för att föra fram olika idéer.

Under mitt fältarbete gavs jag en förhållandevis central roll i skapandet av festivalen. Ett syfte är här att återge både hur festivalen byggs upp under ett helt år och samtidigt presentera en etnografi, vilken kan ligga till grund för kommande studiers jämförelser. Ett annat syfte är att lyfta fram hur en skandinav-amerikansk identitet, särskilt genom festivaler, åter börjar framträda i det amerikanska samhället.

Planering inför den första skandinaviska festivalen

Under 1980-talet besökte turlockbon Evadean Baumgart ett antal festivaler runtom USA.¹⁰³ Efter hand väcktes tanken på en etnisk festival i Turlock, vilket hon uttryckte i en intervju (*Modesto Bee* Sept. 26, 1991):

"There are Greek food festivals in Modesto and Stockton and a number of Cinco de Mayo celebrations all over the Valley," 'says Baumgart', "So I thought why not honor our city's heritage?"... "The purpose of the festival," 'she says', "is to celebrate our heritage. Our long-range goal is to provide scholarships for students of Scandinavian descent or students who want to study in Scandinavian countries."

Svensk-amerikaner är den i särklass största skandinaviska gruppen i Turlock. Men Evadean härstammar från Åland, en etnisk identitet, vilken är svår att uttrycka i det amerikanska samhället. Det är lättare att utåt identifiera sig som utav svensk, finländsk, eller skandinavisk härkomst. Därför låg det nära till hands att skapa en skandinavisk festival, hellre än en rent svensk.

Evadean drev i tre decennier en förskola vilket gjorde att hon kom i kontakt med många människor och har dessutom varit ordförande i lokalavdelningen av Soroptimists International. Hon hade m.a.o. ett väl utbyggt nätverk av personliga kontakter i Turlock. Då festivalplanerna börjat ta form, det mesta utarbetat av henne redan innan hon aktivt organiserade festivalen, kontaktade hon ett antal inflytelserika skandinav-amerikaner i Turlock. Vid urvalet strävade hon efter att få en brett förankrad festival med människor som representerade etnisk börd från alla nordiska länder.

Hösten 1989 bildade dessa en kommitté för att utveckla idéer för en kommande festival. Kommittén, fortsättningsvis benämnd styrelse, började genom personliga kontakter försöka förankra ett brett stöd av personer med skandinavisk härstamning. Festivalstyrelsen fick inte alltid odelat positivt gensvar: turlockborna var inte direkt negativa, utan mer avvaktande. Styrelsen bearbetade både allmänheten och affärsmän med verksamhet i centrala Turlock. Framförallt inriktade man sig på att försöka övertyga affärsmännen om de ekonomiska fördelar en festival skulle föra med sig om den hölls i centrum. Vissa anslöt sig till idén, andra inte. Det slutliga avgörandet om att hålla festivalen i centrum fattades av stadsstyrelsen, vilken efter övervägande gav klartecken.

Nu var planeringen av den första festivalen i full gång och ett steg i detta var att festivalen

---

¹⁰³ Behandlingen av de två första festivalerna bygger på intervjuer med personer som närvarade samt tolkning och bearbetning av material från olika källor.

ansökte om att få status som ideell förening. Bland annat innebär sådan status att de får skattebefrielse och att individer och organisationer, som donerar pengar och/eller varor kan dra av detta i deklarationen. Därigenom kan donatorerna i viss mån välja hur skatterna skall allokeras för specifika ändamål, vilket är ideologiskt viktigt i det amerikanska samhället.

Under årens lopp hade Evadean träffat Lisa Rogers på olika skandinaviska festivaler och fått god kontakt. Lisa blev en viktig kugge i Skandi-Fests utveckling. Hon var väletablerad i det skandinav-amerikanska samfundet på Västkusten både som artist och försäljare, och gav odelat sitt stöd för en skandinavisk festival i Turlock. Vid andra festivaler spred Lisa budskapet om den nya festivalen till framför allt försäljare och artister. Detta är två utomordentligt viktiga grupper för att kunna arrangera en festival. Dans och musik är ett måste, och utan försäljare är det svårt att hålla en festival eftersom dessa finansierar en stor del genom sina avgifter.

Ett sätt att kanalisera budskapet om den kommande festivalen till turlockborna var att be lokaltidningen *Turlock Journal* skriva om festivalen. Många av festivalstyrelsens pressmeddelanden togs in som nyhetsmaterial och fick ibland relativt stort uppslag i tidningen. I sökandet efter volontärer användes fraser som t.ex. "Help reclaim the culture of our Scandinavian ancestors by taking active part in the planning and production of this first festival" och "We need help. We don't care if you're Scandinavian just as long as your blood is red and it's flowing." (båda från *Turlock Journal* 1991). En del artiklar publicerades även av den betydligt större tidningen *Modesto Bee*.

I början av 1991 startades, med Skandi-Fest som delarrangör, en kurs för att lära ut "skandinavisk folkdans". Tio par träffades en gång per vecka med målet att deltagarna skulle uppvisa sina färdigheter vid festivalen. Efter hand bildades även en barngrupp bestående av ett tjugotal barn i åldern 5 till 10 år. Båda grupperna är fortfarande aktiva, men över tid har en del medlemmar bytts ut.

Sedan 1991 har Skandi-Fest under sommaren haft ett stånd på torsdagskvällarnas *Farmer's Market* i centrala Turlock för att göra reklam för festivalen. I god tid före den första festivalen kontaktades även ett antal skandinav-amerikanska organisationer i Kalifornien för att få hjälp och stöd.

I januari 1991 hölls en minifestival inomhus för att stärka finanserna, sprida ytterligare kännedom om festivalen samt rekrytera fler volontärer. En andra *fund-raiser* hölls i maj samma år, denna gång i form av en middag benämnd *Swedish Pot Roast with Crown Gravy*. Tillställningen lockade över 500 personer och upprepades i maj 1992, då med 900 gäster. Förutom mat bjöds publiken på underhållning med skandinavisk musik. För att ytterligare stegra intresset bland allmänheten i Turlock hölls ett större knytkalas ett par veckor innan de egentliga festligheterna och även här erbjöds liknande skandinavisk underhållning.

Som visats gjordes stora ansträngningar för att skapa intresse inför den kommande festivalen. Många blev nyfikna, men fortfarande gick det trögt att rekrytera volontärer. Fru Baumgart är en eldsjäl, som präglas av gå-på-anda — en del anser henne alltför påträngande — och det påstås att hon aldrig accepterar ett nej från människor. I vissa fall till och med "beordrade" Evadean dem att bli aktiva inom festivalorganisationen. Som ett exempel kan nämnas när Evadean mötte Laura Holmblad nere på stan och förhörde sig om Laura inte nyligen pensionerats. Det hade hon, varpå Evadean därmed genast förklarade att "Från och med nu är du då vår historiker!", en position Laura behöll i fem år.¹⁰⁴

---

¹⁰⁴Fru Baumgart hade en vision om festivalen som ett projekt, vilket skulle hålla på i många år. Hon hade länge arbetat med organisationens uppbyggnad och ansåg befattningen som historiker mycket viktig för kommande generationer skandinav-amerikaner. En del av följande framställning bygger på material, vilket historikern samlat innan jag kom ut i fält första gången 1993.

Med detta slag av agerande fick fru Baumgart även ovänner, vilket är en anledning till att evenemanget inte stöds av alla skandinav-amerikaner i Turlock. Å andra sidan behövs ett starkt personligt engagemang av någon med visionen om att samla en större grupp människor till ett sådant firande; många andra (etniska) festivaler har framsprungit ur en persons drivande kraft (se t.ex. Abner Cohen 1980:67; Danielson 1992:189; Fletchall, odat.).

De två första festivalerna

I september 1991 kunde den första Skandi-Fest hållas. Trots den inledningsvis avvaktande inställningen, skapades förväntningar bland skandinavättlingarna i Turlock. Från festivalbilagan i Turlock Journal (Sept. 26, 1991) där ett antal personer intervjuades inför festivalen kommenterade en man festivalens betydelse: "It's about time we have something like this... Turlock was founded as a Scandinavian community. We lost our identity." I samma anda uttryckte en kvinna att "I feel the identity of Turlock's Scandinavian heritage has been somewhat swallowed up with the growth we've experienced over the years, but with the upcoming first festival honoring our heritage it will be restored and carried on from year to year."

Som ett led i att allmänheten skulle uppmärksamma festivalen ombads butiksägarna i centrum att "skylta skandinaviskt". Ett trettiotal butiker hade små utställningar och under festivalveckan bedömde en kommitté skyltningen samt delade ut priser till de bästa. Skyltningen upprepades 1992 men upphörde då festivalen flyttade bort från centrum.

Inför den första festivalen hade ett nittiototal volontärer rekryterats. Festligheterna hölls i Turlocks centrum, vilket spärrades av från fredag eftermiddag till söndag. Det praktiska arbetet började vid tiotiden på torsdagskvällen: scener monterades, flaggor och blommor ställdes ut, och försäljare satte upp sina stånd. Volontärerna arbetade intensivt. På fredag eftermiddag var allt på plats och den första festivalen kunde börja.

Invigningsceremonin förrättades av Turlocks borgmästare, dagen till ära prydd i vikingahjälm. En höjdpunkt var då han avtäckte en sex fot hög dalahäst, som några ortsbor tillverkat. Etniska festivaler brukar erbjuda mycket underhållning och redan första året hade Skandi-Fest kontinuerligt musik- och dansuppträdanden på två scener. Flera svensk-amerikanska kyrkor serverade frukost. Dessutom hade ett tiotal restauranger i Turlock en skandinavisk meny, skapad av en kock som var styrelseledamot, komplett med frukost, lunch och middag.

Skandi-Fest utformades efter den skandinaviska festivalen i Junction City, Oregon, vilken hållits sedan 1961. Fru Baumgart hade goda kontakter med festivalstyrelsen i Junction City och en styrelseledamot reste ner till Turlock för att agera rådgivare åt den första Skandi-Fest. De två första åren hölls Skandi-Fest i centrala Turlock och liknade festivalen i Junction City, både organisatoriskt och utseendemässigt.¹⁰⁵ En del stånd hade "målats skandinaviskt" och arrangörerna hävdade, att de gjort om Turlock till en skandinavisk by över veckoslutet.¹⁰⁶

Festivalen 1991 ansågs av alla inblandade parter som stor succé och antalet besökare uppskattades av arrangörerna till 50 000. Antalet är dock tilltaget i överkant. Mina egna

---

¹⁰⁵ Jag besökte festivalen i Junction City 1995 och ser stora likheter mellan den och de två första festivalerna i Turlock, vilka jag sett på bilder och videoupptagningar.

¹⁰⁶ I festivalprogram från olika år skrivs att gatorna förvandlats till en stad från Den Gamla Världen, och att kulturell underhållning och aktiviteter i äkta skandinavisk anda erbjuds. Ett vanligt tema för etniska festivaler i USA är att bygga en modell av en stad från Den Gamla Världen (se t.ex. Coggeshall 1993:39ff).

uppskattningar tyder snarare på kanske tio tusen besökare, men vid festivalerna har under åren funnits olika sätt att räkna besökare och siffrorna är därför sinsemellan ojämförbara.

Skandi-Fest är en tredagars festival som hålls sista veckoslutet i september. Turlock är hett den tiden: under eftermiddagen stiger temperaturen till omkring 35-37 grader och det är svårt att finna skuggiga platser i centrala staden. Under festivalen var det dessutom problem med parkeringsplatser nära festivalområdet, och arrangörerna hade besvär med sanitet och elförsörjning. Efter den första Skandi-Fest diskuterade styrelsen därför möjligheten att flytta festivalen till den lokala marknadsplatsen.

1992 års Skandi-Fest liknade den första. Fler volontärer hade engagerats: det var lättare att få tag på volontärer i Turlock, då de såg hur väl festivalen fungerade. Nu hade festivalen både fler försäljare av hantverk och andra etniska produkter, och fler besökare. Även 1992 års festival ansågs som succé, men problemen, vilka fanns året innan var fortfarande olösta. Stadsstyrelsen föreföll dessutom ovillig att ge tillstånd för att hålla evenemanget i centrum påföljande år. Efter 1992 års Skandi-Fest intensifierades diskussionerna med ledningen för Fairgrounds.¹⁰⁷ En uppgörelse nåddes, och i september 1993 kunde den tredje Skandi-Fest hållas ute vid marknadsplatsen, halvannan kilometer från centrum. Då festivalen flyttade till denna stora park inleddes en ny fas i dess utveckling. Skandi-Fest var inte längre en kopia av festivalen i Junction City utan hade skapat en egen profil, både beroende på nya fysiska förutsättningar och ledningens erfarenhet av att arrangera en festival.

Festivalens organisation

Festivalens organisation har en hierarkisk uppbyggnad. Presidenten är den högst ansvarige och hans eller hennes beslut skall vara förankrade i verkställande utskottet (*executive committee*). Styrelsen (*board of directors*) ratificerar dessa beslut och volontärerna genomför uppgifterna i någon av de omkring femtio kommittéerna. Kommittéerna är tämligen autonoma med väl definierade ansvarsområden, men större åtgärder måste godkännas av styrelsen eller presidenten. Flertalet styrelseledamöter har ansvar över flera kommittéer.

Ett mål är att styrelsen fattar större beslut och arbetar med övergripande frågor. Dock handlar de flesta styrelsemöten om detaljproblem från olika styrelseledamöters ansvarsområden. Mellan styrelsemötena brukar ledamöterna hålla kontakt med varandra, och det är i regel endast inför större arrangemang, som de besöker kontoret. Festivalstyrelsen skall bestå av 15 ledamöter, vilka har olika ansvarsområden. Men sällan har alla positioner varit tillsatta och det har vanligtvis funnits tio till tolv ledamöter. Styrelsen är självgenererande, vilket innebär att befintliga medlemmar väljer in nya.

Festivalens mest betydelsefulla post är presidentens. Johnny Anderson valdes till president 1994 efter att grundaren valt att dra sig tillbaka från presidentskapet hösten innan, men att kvarstå i styrelsen. Johnny hade i flera år innan varit verksam i festivalen, visserligen utanför styrelsen men förhållandevis aktiv; han är gift med den föregående presidentens syster, vilken hade givit honom många olika uppgifter inom festivalen. Johnny är i sjuttioårsåldern och fjärde generationens svensk-amerikan. Både han och hustrun Danette har varit medlemmar i svensk-

---

¹⁰⁷Fairgrounds är en s.k. *county island* (se kap.4). Staden Turlock saknar jurisdiktion över dessa delar; inte ens Turlocks polis kan gripa in utom i mycket allvarliga fall.

amerikanska kyrkor sedan barndomen och alltid varit intresserade av den etniska härkomsten, ett intresse som de uppger har ökat på äldre dagar.

Några få personer är involverade i festivalens dagliga arbete. Nästan dagligen arbetar presidenten med festivalen. För att festivalen skall fungera tillfredsställande är det långt mer att göra än att enbart hålla kontakt med andra volontärer: sponsorer måste bearbetas, många telefonsamtal ringas, kontrakt upprättas och så vidare. Presidentens hustru Danette ingår inte formellt i festivalstyrelsen, men deltar i de flesta styrelsemöten och för emellanåt protokoll. Danette fungerar som en slags sekreterare till presidenten. Hon utför även annat kontorsarbete, och är mycket insatt i allt som rör festivalen.

Sedan den första styrelsen bildades 1989, då kallad kommitté, har flertalet ledamöter haft svenskt eller annat skandinaviskt ursprung. Styrelsen har dock alltid haft några av annan etnisk börd, personer som är intresserade av det skandinaviska. I nära samarbete med styrelsen har dessutom funnits några, vilka i vuxen ålder emigrerat från Norden. Deras kunskap har fått stort symbolvärde och festivalledningen har tagit intryck av dessa personer; även jag hade fått sådan roll under fältarbetet. Nordborna har givits rollen av representanter för "den äkta kulturen".

Arbetet strax före och under festivalen är mycket krävande för personer i ansvarig ställning. Det har varit stor omsättning bland styrelseledamöter genom åren och vanligtvis har två à tre personer lämnat styrelsen strax efter att festivalen avslutats eftersom de känt sig utbrända; vissa har återkommit efter en tids frånvaro.

USA bygger i högre utsträckning på volontärarbete än samtida västeuropeiska samhällen: "The existence of voluntary associations at the local level appears to be thematic to American social life." (William Arens, pers. komm.) Arrangemang såsom Skandi-Fest skulle i många europeiska länder underordnas någon offentlig förvaltning; i USA vill många människor undvika inblandning av myndigheter. *Service clubs* som exempelvis Rotary, Soroptimists och Lion's arbetar för det allmännas bästa, oftast i det lokala samhället och ersätter sålunda många offentliga inrättningar. Kathleen Timberlake (1985) har bl.a. studerat Lindsborgs svenska festival och anför att dess framgång är beroende av frivilligt arbete. Festivalen skapar möjlighet för tillhörighet, ger självkänsla, och bekräftar tacksamheten till de ursprungliga svensk- och skandinav-amerikanska nybyggarna (Timberlake 1985). Det sistnämnda kan tolkas som att de "driftiga skandinav-amerikanerna" får representera Den Amerikanska Drömmen: ett hyllande av både sig själva och förfäderna — något som bygger på individens egna ansträngningar — där man demonstrerar vad man kan utföra oberoende av myndigheter.

Omkring 90 volontärer hjälpte till på festivalen 1991. Sedan dess har antalet volontärer ökat markant och vid 1995 års Skandi-Fest uppskattades de till mellan 800 och 1 000 personer. I denna höga siffra ingår även representanter för andra organisationer, vilka engagerats för festivalen. Till exempel är svenska ståndet bemannat med medlemmar från Jenny Lind-logen; övriga nordiska länders informationsstånd har liknande arrangemang. Det finns även indirekt rekryterade volontärer som handhar öl- och läskförsäljning, bevakning och andra specifika uppgifter. Dessa tillhör organisationer, vilka har avtal med Skandi-Fest och får ersättning som går till den egna föreningen.

Hundratals volontärer har dock rekryterats direkt av arrangörerna. Volontärernas individuella insatser varierar betydligt, från några timmar under festivalen till den ansevärd tid som arrangörerna lägger ned. En del volontärer arbetar några timmar varje månad med planering i någon av femtiotalet kommittéer. Dessa kommittéer består av tre till sju ledamöter och täcker det mesta av festivalens angelägenheter. Festivalen är ständigt i behov av fler volontärer, och ledningen finner återväxten vara ett problem eftersom få unga är inblandade och medelåldern är

hög.

Vissa ser det som en skyldighet att hjälpa till med ortens festival, vilket i viss mån kan beskrivas i termer av socialt gruptryck. Emellertid är flertalet positiva till att ha en festival, vilken hyllar deras förfäder och grundare av samhället. Dock stödjer inte alla skandinav-amerikaner i Turlock festivalen. En del av detta har sitt ursprung i en bank-konkurs (se kap.4) i mitten av 1980-talet, en konkurs som även har kopplingar till vissa personer i festivalledningen. Andra skandinav-amerikaner är helt ointresserade av det etniska ursprunget och bryr sig inte om festivalen. Men, som Richard Jenkins (1994:217, kursivering i orig.) skriver, "The rejected external definition is internalized, but paradoxically, as the focus of denial."

Samtidigt som veckoslutet innebär många timmars arbete för de frivilliga krafterna, är det en helg att njuta av. De flesta som arbetar med festivalen är skandinav-amerikaner eller s.k. *Scandinavians-by-marriage*. Det finns även några, vilka alltid ställer upp som frivilliga på olika tillställningar, en del andra har blivit rekryterade genom någon bekant som redan är aktiv.

Planering: ett årslångt arbete

Några veckor efter den avslutade festivalen hålls ett utvärderingsmöte. Styrelsen och ordförandena i alla kommittéer diskuterar de erfarenheter som gjorts för att kunna göra nästa års festival bättre. Många lämnar skriftliga rapporter till styrelsen för att underlätta kommande planering.

Månatliga styrelsemöten hålls största delen av året. Under senhösten börjar vissa styrelseledamöter att kontakta huvudsponsorer och prominenta underhållare. Det är viktigt att ta kontakt så tidigt som möjligt eftersom många företag och mer etablerade artister har lång framförhållning. Nu börjar även planeringen för den årliga pannkaksfrukosten i februari (se sid. 148). Under våren får den kommande festivalen allt fastare form. På sommaren skrivs kontrakt med försäljare på festivalen och förfrågningar börjar komma in från olika amatörgrupper, som vill uppträda. Från augusti hålls styrelsemöten varje vecka för att planera och samordna alla aktiviteter. Dessa möten är i allmänhet en timme längre än på vintern och bevistas alltid av några medlemmar av underkommittéerna.

För att väcka intresse utannonseras den kommande festivalen på olika sätt. I augusti börjar den informationsansvarige sända ut pressmeddelanden till ett sjuttio-tal massmedier, en aktivitet som intensifieras strax innan festivalen. En förhållandevis stor budget — i storleksordningen 10-15 000 dollar — är avsatt för annonsering i tidningar, radio och TV. Dessutom har lokaltidningen varje år en bilaga inför festivalen, där en del redaktionellt innehåll emanerar från festivalens pressmeddelanden och är skrivet av reportrar, vilka besökt tidigare års festivaler. Turlock Journal är ensamt ansvarig för bilagan, vilken bekostas av annonsintäkterna. Under året brukar tidningen producera fem eller sex sådan bilagor inför speciella händelser, så det är inte unikt för Skandi-Fest.

Festivalstyrelsen anser det lyckat att flytta festivalen till Marknadsplatsen. Den yttre festivalmiljön är inbjudande: i slutet av september är Marknadsplatsen mycket vacker och erbjuder skuggiga platser under lummiga träd den hetaste tiden på dagen. Det finns även inomhusaktiviteter i luftkonditionerade lokaler; på kvällen är utomhustemperaturen omkring 25 grader. Flertalet som arbetar med festivalen är klädda i skandinaviska folkdräkter. En del besökare har uttryckt att det känns som att *really being home now* och andra finner det vara ett pittoreskt inslag i festivalmiljön.

Den tredje Skandi-Fest 1993 uppfattades både av arrangörer och besökare som ännu större succé än de tidigare festivalerna. Emellertid är kostnaden hög för att hyra Marknadsplatsen och långa diskussioner om för- och nackdelar med att ta entréavgift har dominerat åtskilliga styrelsemöten. Vintern 1994 beslöt styrelsen, med en rösts övervikt, att ta ut en avgift på två dollar. Ett par månader senare ändrades beslutet, varpå även 1994 års festival blev gratis för besökarna. Frågan om entréavgift splittrade styrelsen, och det var ungefär lika många för som mot. Även en del ordsbor uttryckte missnöje med att festivalen helt plötsligt skulle börja ta betalt. Några talade till och med om bojkott av festivalen, och efter påtryckningar ändrade festivalstyrelsen sitt beslut inför 1994 års Skandi-Fest. Eftersom besökarna huvudsakligen är medelklassamerikaner med stabil ekonomi kan deras reaktion verka egendomlig. Flera personer har dock förklarat för mig att människorna i den här regionen är vana att hålla hårt i pengarna, vilket tidigare var en nödvändighet för att kunna överleva. Dessutom har få personer utanför styrelsen kännedom om vilka utgifter som är förenade med detta arrangemang.

Inför 1995 års festival hade återigen beslutats om avgift. Några styrelseledamöter opponerade sig kraftigt mot beslutet, ett motstånd vilket bland annat yttrade sig i att en ledamot uppbadade sin underkommitté för att vid ett styrelsemöte försöka få beslutet ändrat samt samla försäljarna emot det nya påfundet med entréavgift. Den här gången stod styrelsen fast vid beslutet, och 1995 års festival blev den första som tog entréavgift.

Skandi-Fest har med åren vuxit till en betydande organisation, vilken regelbundet även anordnar andra tillställningar. Varje vinter sedan 1992 hålls en Scandinavian Pancake Breakfast i den stora War Memorial Hall i centrala Turlock. Den ansvarige kocken vill benämna pannkakorna svenska, men styrelsen föredrar att kalla dem skandinaviska eftersom arrangemanget är en del av en skandinavisk festival; många i Turlock kallar ändå Skandi-Fest för "den svenska festivalen". (Pannkakor äts sällan till frukost i Sverige, utan är en kulturell anpassning till det amerikanska samhället, där dessa ibland ingår i morgonmålet; det serveras även småkorvar till pannkakorna.)

Evenemanget brukar locka inemot 1 300 besökare och drygt 100 volontärer finns på plats för att hjälpa till vid denna minifestival. Män och kvinnor i folkdräkt välkomnar och anvisar gästerna till sina platser. På borden står små vikingaskepp tillverkade av personer från trakten. Somliga besökare stannar i flera timmar — de kommer inte enbart för maten — för att lyssna till och beskåda skandinavisk underhållning och kanske för att köpa lite skandinaviska souvenirer i Skandi-Fests försäljningsstånd. Ett stående inslag är att en pastor från någon lokal församling går upp på scenen för att leda bordsbönen för nyanlända gäster, vilket upprepas flera gånger varje timme. Religionen hålls levande och är ständigt närvarande i Turlock. För att kunna fånga upp människor på väg till kyrkor, vilka startar tidigt börjar frukosten serveras redan strax efter klockan 6.

Ett nytt inslag i festivalens utåtriktade aktiviteter är *Lutfisk Dinner*, vilken hölls för första gången vintern 1999. Jämte fisk serveras de 300 gästerna även köttbullar, potatiskorv, sallad och avslutningsvis dessert med skandinavisk anknytning. Tillställningen upprepades i januari 2000 och man avser att ha den som ett årligt återkommande evenemang. Inom festivalstyrelsen har även förts diskussioner om att årligen hålla en mindre midsommarfestival inomhus samt en tillställning runt jultiden. Då och då, oftast varje år, brukar festivalorganisationen arrangera en konsert med någon skandinavisk musikgrupp som besöker Kalifornien.

Till skillnad från den egentliga festivalen är dessa aktiviteter riktade till en publik från Turlock och dess närmaste omgivning, och utannonseras därför endast lokalt. På så sätt vill arrangörerna hålla upp det etniska intresset bland volontärer och andra intresserade mellan de

årliga festivalerna. Ett annat syfte är att förbättra ekonomin, vilken alltid varit svag.

I flera år tillhandahöll två styrelseledamöter ett kontor för Skandi-Fest. Kontoret var beläget i ett bostadsområde och adressen lämnades ogärna ut för att inte störa grannarna, vilket samtidigt innebar att de var otillgängliga för en intresserad allmänhet. Med åren har stora mängder rekvisita samlats och funnits utspridd på flera håll. För att kunna ha allt material på samma ställe började man från hösten 1995 hyra en kombinerad kontors- och lagerlokal i centrala Turlock, något som möjliggjordes av festivalens förbättrade ekonomi. Därmed har festivalledningen bättre kontroll över det ansamlade materialet, samtidigt som de finns tillgängliga för dem som är intresserade av festivalen andra tider på året. Kontoret är nu bemannat i stort sett dagligen, och har även viss försäljning av skandinaviska varor, särskilt vid tiden före jul.

Veckorna före festivalen

Sista veckorna före festivalen är hektiska för de ansvariga. Nästan från dag till dag kan en ökande aktivitet noteras. Ett stort antal människor är involverade för att allt skall fungera och mycket sker samtidigt på olika håll. En central punkt är festivalkontoret, men ofta arbetar de olika kommittéerna självständigt utifrån sina direktiv. Mycket sköts även av den förre presidenten Evadean från hennes hem.

Jag tillbringade en dag på kontoret från det öppnats till det stängts. Flera gånger ber Danette att jag skall skriva i anteckningsblocket hur hon "hatar denna festival". Hon gör dock detta med glimten i ögat; man ser att Danette och de andra volontärerna trivs i den stressiga miljön. Johnny och Danette brukar vara de första att anlända till kontoret och är ofta de sista att lämna sent på kvällen. I regel åker de tillsammans från hemmet i Modesto, men veckorna innan festivalen har Johnny och Danette så vitt skilda uppgifter och tider att de tar varsin bil till kontoret. Ibland börjar Johnny dagen med en runda på golfbanan för att kunna uppbåda energi inför sitt mentalt krävande åtagande. Andersons får inte många timmars nattsömn och till och med deras barn måste ringa kontoret för att få tala med dem.

Under en dag ringer volontärerna på kontoret ett sjuttiootal samtal och lika många kommer in. Sedan kontoret utrustades med dator och faxmaskin har det administrativa arbetet underlättats. De som arbetar på kontoret försöker hålla samtalen korta och koncisa. Presidenten låter ofta telefonen gå ut över högtalaren varigenom han samtidigt kan syssla med andra saker medan han talar. Ett par volontärer hjälper till med det löpande arbetet, och en liten telefonväxel gör att de flesta samtal kan tas om hand. Både artister och tilltänkta besökare frågar om allt möjligt och ofta undrar dessa över de praktiska arrangemangen. Under dagen kommer en strid ström av människor till det lilla kontoret, somliga med kompletterande information och andra, som behöver vägledning allteftersom nya förutsättningar uppstår. Ibland får besökarna nästan köa för att få tala med någon ansvarig. Volontärerna på kontoret försöker att göra besöken så korta som möjligt. Överallt kan ses små memolappar, som skyfflas mellan medarbetarna och minst lika många uppsätts på olika platser runt kontoret.

Det råder en hjärtlig stämning trots att arbetsbördan på kontoret är stor. Sällan finns det tid för en lunch i lugn och ro utan det blir vanligtvis lite frukt eller en smörgås. Ännu är inte festivalprogrammet helt färdigt utan måste ständigt justeras eftersom olika grupper inte kan uppträda på de tider de tilldelats, vilket i förlängningen innebär att ytterligare andra inte kan just den tid de fått efter justeringen. Ett par dagar före festivalen trycks det slutliga programmet. Även efter att programmet är tryckt görs vissa förändringar, vilket orsakar besvär för dem som skall uppträda, särskilt om det är en större grupp. Ibland samlas volontärerna, som arbetar på

kontoret för att informellt konferera om problem, som uppstått för att fatta bästa möjliga beslut. Ett problem för ledningen är att inte alla kommittéansvariga går att nå direkt — alla skulle dock inte få plats i det lilla kontoret — varför en del beslut måste tas utan den ansvariges kännedom.

Vid ett litet bord sitter ett äldre par, som kommer in varje eftermiddag för att administrera förbeställda biljetter. En del människor har sänt checker, andra sitt kontokortsnummer. På kontoret kontrolleras om det finns täckning på kontot innan begärda biljetter skickas iväg.

För arrangörerna är det viktigt att få festivalen gå ihop ekonomiskt, varför en hel del av deras tankar kretsar kring ekonomin. Under dagen talas ofta om olika kostnader, affärer görs upp, och fortfarande söks efter sponsorer, som kan donera både små och stora summor. Arrangörerna har god kännedom om de förväntade inkomsterna och koncentrerar därför sina ansträngningar på att försöka hålla nere utgifterna.

På måndagen börjar det konkreta arbetet ute på Marknadsplatsen. Varje veckoslut är det aktiviteter på området och då volontärerna från Skandi-Fest anländer finns det fortfarande några, som nedmonterar föregående helgs utställning. Det är mycket av ett lagarbete att få allt på plats och vid varje arbetsstation finns en ansvarig person. Olika arbetslag bygger scener, monterar musikanläggningar och mycket annat. Det är livlig aktivitet i den lokal som inhyser utställningen av lokala konstnärer, vilka har skandinavisk härkomst — en viktig del är även gamla skandinaviska föremål som ställs ut. Andra är sysselsatta med att utsmycka festivalområdet: 2-300 stora skålar med blommor, vilka odlats under året skall placeras utefter gatorna, några personer hänger upp informationsskyltar med en form av kurbitsmålning för att besökarna skall kunna orientera sig, och ytterligare folk sätter ihop midsommarstången.

Volontärerna får ofta nya order på plats och det råder ett slags organiserat kaos. Alla verkar stressade, men på samma gång hänryckta. Presidenten är den som har det slutgiltiga ansvaret, dock uttrycker även andra styrelseledamöter sina åsikter om hur saker skall arrangeras. Under festivalveckan hålls dagligen ett styrelsemöte, där problem som uppkommit diskuteras och nya riktlinjer dras utifrån nya förutsättningar. Detaljer finslipas. Det är jäktigt ute på Marknadsplatsen, ett jäkt som tas med jämnmood eftersom de flesta volontärer har varit med förr och vet att det är lika varje år.¹⁰⁸ En del arbete underlättas av de telefoner som finns på det provisoriska kontoret, vilket upprättats samt av ett antal kommunikationsradior. Sent på kvällen är det endast 10-15 personer kvar på Marknadsplatsen; över en bit mat brukar de informellt diskutera och planera resten av veckans aktiviteter.

Under tisdagen anländer de första försäljarna i sina husbilar. Dessa professionella försäljare bor utefter vägarna en stor del av året och föregående helg har de besökt någon annan festival med sina varor. Ett par dagar före öppnandet anländer de första husbilarna med besökare från både Kalifornien och andra delstater. Då portarna slår upp på fredagen finns omkring 40-50 husbilar på campingplatsen i utkanten av festivalområdet.

Sedan Skandi-Fest flyttade till Marknadsplatsen har familjen Svendsen tagit hand om de campande gästerna. Svendsens finns ständigt tillgängliga i sin husbil under festivalveckan och det egna huset, beläget ett par kilometer från Marknadsplatsen, brukar upplåtas till olika artister som skall uppträda. Många gäster har rest lång väg — en hel del underhållare är från södra Kalifornien — och det behövs många familjer, vilka upplåter sina hem eftersom festivalen inte har råd att betala för alla hotellrum som skulle behövas. Till och med inbjudna dignitärer från de

---

¹⁰⁸Detsamma har observerats av Richard Bauman & Patricia Sawin (1991:309) vid en annan festival: "Many staff members and volunteers... know that festivals always click at the last minute, and they enjoy that thrill."

skandinaviska ländernas konsulat inkvarteras därför hos privatpersoner, vilket är synnerligen uppskattat eftersom det ger annan kontakt med befolkningen än att bo på hotell.

På torsdagen är det mesta på plats. Till kvällen kallas alla volontärer för en sista genomgång, vilket leds av presidenten i samarbete med koordinatören för volontärerna. Volontärerna får information om vad som är nytt för året, allmänna regler samt uppmuntras inför det arbete som skall utföras. Festivalen kan börja.

Skandi-Fest: etnografiskt beskrivande rundvandring

Vid en av grindarna till festivalområdet möts vi av leende festivalarbetare i folkdräkt, vilka är här för att hälsa oss välkomna och för att besvara enklare frågor. Marknadsplatsen är ett 30 hektar stort område och det finns en transportvagn som går i skytteltrafik in till de egentliga aktiviteterna. Dock väljer vi att promenera för att kunna se det mesta möjliga. Såsom alla gator är huvudgatan framför oss, Stockholm street, kantad med flaggor från alla nordiska länder. Dessutom skymtas en del amerikanska flaggor: även om besökarna blir skandinaver över helgen är de i första hand amerikaner. På den stora arenan till höger hålls hästtävlingar och uppvisningar av skandinaviska raserna Island, Fjord och Gotlandsruss; vid festivalen 1996 hade den nationella organisationen för dessa hästägare samtidigt förlagt sitt årliga möte till Skandi-Fest.

På andra sidan gatan har Skandi-Fest placerat stolar och bord på ett område avsatt för släktträffar. Inte långt ifrån sågar en man med motorsåg ut en viking i helfigur ur en tre meter hög och nästan metertjock stock.¹⁰⁹ Konstnären inleder arbetet på fredag morgon och på söndagseftermiddagen är skapelsen färdig för invigning. Många stannar till för att betrakta arbetet: efter några skär med sågen bugar han sig inför publiken, vilken applåderar denne speciellt inbjudne gäst från Sverige. Redan innan statyn är färdig har den inhandlats av avgångsklassen i en *high school* i Modesto. Skolan har en viking som maskot och Vikings är även namnet på deras *football team*; skolan, namngiven efter en skandinav-amerikan i trakten, har få elever av skandinavisk börd.

Efter några hundra meters promenad skymtas det egentliga festivalområdet. Vid ett stort tält erbjuds smakprov av skandinaviska specialiteter. Det finns ett flertal företag i USA, vilka saluför skandinaviska produkter och den mesta maten har donerats av sådana företag. Bredvid tältet står två äldre gentlemän — majoriteten av de som arbetar för festivalen är över 60 år — i ett informationsstånd och delar ut broschyrer till besökare. Vid denna station har de ansvariga ingående information om festivalen och kan svara på kniviga frågor. Festivalområdet är uppbyggt så att besökarna härifrån kan gå i en cirkel, eller rättare sagt en rektangel, för att täcka in flertalet aktiviteter. Även några tvärgator har försäljare av mat, hantverksprodukter och importerat gods från Norden.

Vi viker av till vänster och kommer in på Oslo street, vilken har många försäljningsstånd.¹¹⁰ Vissa importörer har specialiserat sig på produkter från ett visst land, men saluför

---

¹⁰⁹Vid 1996 års festival, tillägnad hundrafemtioårsjubileet av den svenska massemigrationens början, skapade motorsågskonstnären en immigranfamilj. Konstverket donerades sedan till staden och står nu uppställt vid stadshuset.

¹¹⁰Andra gatunamn är exempelvis Växjö, Roskilde och Lindesberg — besökarna erbjuds en rumslig förflyttning till ett tänkt Skandinavien; festivalbesökarna blir ett slags hemma-turister. Att småstaden Lindesberg fått en egen gata hänger samman med att en stor kör därifrån uppträdde i Turlock sommaren 1993, ett arrangemang som ordnades av festivalen. En del folk från trakten hade flera år senare kontakt med dessa lindesbergare; de flesta som

även en del varor från andra nordiska länder eftersom det annars skulle vara svårt att överleva ekonomiskt. Inom festivalområdet finns drygt trettio hantverks- och importstånd samt omkring ett dussin stånd som säljer mat. Nels Swanson, vilken utvandrade från Göteborg i början av 1950-talet, saluför i stort sett bara egna produkter. Under sommarhalvåret besöker Nels och hans fru marknader där de säljer egenhändigt tillverkade ljusstakar. De mycket populära ljusstakarna är formade som små människor i dalainspirerade kläder. Hans amerikanska hustru syr dräkterna till ljusstakarna och Nels står för snickeriet. Eftersom paret ligger utefter vägarna i långa perioder, har de inrett en egen verkstad i husbilen för att kunna möta den stora efterfrågan.

I närheten av Swansons hittas Madeleine of Scandinavia, ett stort stånd som enbart saluför importerade artiklar. Madeleine tillhör de nyare immigranterna och gör varje år inköpsresor till Sverige för att få uppslag till säljande produkter. Madeleine och hennes norskättade make besöker olika festivaler och har verksamheten som sitt levebröd. Blandat med vanligt skandinaviskt "bric-à-brac" som återfinns i många stånd, saluförs här även dyrare kvalitetsprodukter såsom svenskt glas och smide. Dessa varor ger inte särskilt stora inkomster, förklarar Madeleine, utan det är hellre av stolthet till det gamla hemlandet, som hon uppvisar denna del av den svenska traditionen.

Mellan dessa två stånd ligger Kafe Fjorden, vilket drivs av festivalen, där smörgåsbord serveras. Den ansvarige kocken, svensk på mödernet, är välkänd och anlitas som domare vid internationella mattävlingar. Maten är uppskattad och de köande får i hög värme vänta inemot en halvtimme i valnötsträdens skugga innan de bereds plats i lokalen; 3 500-4 000 besökare serveras under festivalen. Ett år hade presidenten önskemål om att få sin favoriträtt lutfisk, varpå sextio kilo tillreddes. Det mesta gick åt vid smörgåsbordet. Maträtter är den del av traditionen som hållits kvar längst bland skandinav-amerikanerna.

Lite längre bort på gatan hörs norska folkmelodier från ett dragspel. Lisa Rogers har svenskt ursprung, men har blivit förtjust i den norska musiken efter att under många år besökt skandinaviska festivaler. När Lisa slutat spela sätter hon sig bredvid sin man för att arbeta lite till. Båda snidar på träfigurer vilka bjuds ut till försäljning: mannens verk är flera storlekar mindre, ändock lika väl ornamenterade som Lisas favoritobjekt, målade tomtar i Jenny Nyström-stil.

Alldeles utanför ståndet står den stora dalahäst, som byggdes inför den första festivalen. Trähästen är ett populärt motiv att fotografera och glasfiberarmeringen gör den stryktålig mot de hundratal barn som klättrat på den. Då festivalen avslutats transporteras dalahästen till Modesto, där den står till allmän beskådan hos en bilfirma, vilken säljer volvobilar. Den lokala volvoaffären är ett av de kommersiella skandinav-amerikanska företag, som under de senaste åren bjudits in till festivalen och under 1996-års Skandi-Fest hade firman fem bilar uppställda på festivalområdet.

Oslo street byter namn till Växjö och fortsätter några hundra meter till volontärernas entréport. Det finns inget av intresse där, så vi viker av till höger in på Helsinki street. Här håller koordinatörerna för volontärerna till och de har fullt jobb med att hitta ersättare för de som blivit sjuka, etc. På gräsplanen strax intill finns två lägerplatser. Vid det första lägret huserar en grupp på sex personer — Viking Age Group, grundad 1986 — vilka har bilat från Minnesota för att presentera sin version av en bosättning på vikingatiden. Som de förklarar, är deras mål att bevara, undersöka/forska samt presentera livet under vikingatiden på så riktigt sätt som möjligt. De har

---

inkvarterar underhållare under festivalen har skandinaviskt ursprung och uppskattar att få lära känna folk från "hemlandet".

med sig informationsmaterial och delar gärna med sig av sin kunskap. Vikingarna är klädda i full stridsmundering: stålbrynja och kohudar, tveggade yxor och sköldar. Den hornprydda hjälmen saknas, trots att majoriteten amerikaner brukar se vikingarna avbildade med detta attribut.

Måhända vissa historiker skulle protestera något mot den bild som ges av vikingatiden, men dessa vikingar gör sitt bästa att försöka spegla livet som det skulle kunna ha gestaltat sig. Inget nämns om de räder som den amerikanska allmänheten brukar förknippa vikingarna med, utan gruppen försöker åskådliggöra det vardagliga livet i vikingarnas bosättningar. Besökarna upplyses även om vikingarnas färder till den amerikanska kontinenten och alla i gruppen är övertygade att nordmännen färdades ända bort till nuvarande Minnesota (jfr kap.2).

Strax intill har en grupp samer slagit läger.¹¹¹ Liksom vikingarna anlände samerna på torsdagen för att sätta upp sin kåta. Alla i gruppen om fem personer är 20-30-årsåldern; både samerna och vikingarna demonstrerar tillverkning av olika bruksföremål.

Åter ute på vandringen utefter Helsinki street stoppas vi av två yngre herrar, vilka erbjuder oss att delta i en skandinavisk tävling med ett fantastiskt förstapris. Inne i deras tält får besökaren först svara på frågor om det nationella ursprunget för tecknaren av Hagbard Handfaste och liknande. Efter ett tag kommer den egentliga frågan: "Vad skulle du säga om du helt plötsligt stod öga mot öga inför Gud?" Det förstapris de något kryptiskt talat om, är att få möta Jesus och det omarkerade ståndet representerar Monte Vista Chapel. Förutom det religiösa programmet på söndagen, är nämnda grupp det enda på festivalen som direkt kan kopplas ihop med den kristna religionen.

Vi passerar några matstånd på promenaden utefter den korta tvärgatan, fast kanske mer lockas av gevalioften från den röda kaffestugan en bit längre fram.¹¹² Stugbygget, färdigt till festivalen 1995, initierades av en skara kusiner. Redan några år tidigare hade de tillverkat ett fullskaligt vikingaskepp på hjul (se sid. 159). Senare satte de igång med detta minst lika storslagna bygge av en svensk kaffeservering med ornamenterade bord och bänkar för gästerna att slå sig ned i. Till stugan byggdes dessutom en scen som Skandi-Fest döpt till Tivoli Stage. Det är ständigt något uppträdande på scenen, vilket ger personalen i kaffestugan full sysselsättning. Sedan många år tillbaka träffas denna familj en gång om året, och när Skandi-Fest startade förlades släkträffen till festivaltiden. Så samtidigt som alla släktingar med sina makar umgås, är det alltid några av dem som bemannar kaffeserveringen.

Kaffestugan är gediget gjord i stål och plåt, med bruksinredning av rostfritt stål. Dess utsida är träbeklädd och rödmålad med vita knutar. Projektet har kostat tusentals timmar i nedlagt arbete och ännu mer i dollar; inkomsten från kaféet går oavkortat till festivalen. Både stugan och nämnda vikingaskepp har karaktär av att vara konstruerade för att stå emot tidens tand; att bli ett evigt bidrag till kommande släkter.

Vid Nordic Hall, en av flera jättelika luftkonditionerade hallar, vilka byggdes för försvarsändamål under andra världskriget, repeterar Townshend Opera Players inför fredagskvällens framförande. Sedan 1993 har teatertruppen från Modesto satt upp olika föreställningar med skandinaviska motiv, vilka uppförs två gånger under kvällen. Under åren har

---

¹¹¹ Samegruppen kom till festivalen första gången 1995 och har sedan dess årligen återkommit, senast 1999. Tyvärr hann jag endast som hastigast tala med dem under mitt fältarbete och har därför knapphändig information. Jag har uppfattat det som att de är amerikanska ättlingar till samer och bor i San Francisco-området, där det finns en liten men förhållandevis aktiv "samekoloni".

¹¹² Gevalia har en intensiv marknadsföring bland svensk-amerikaner, och jag känner många som har en stående beställning (*subscription*) på en viss mängd kaffe varannan månad.

bland annat givits ett spel om H.C. Andersen, ett annat år presenterades *Songs from Norway* som en hyllning till Edvard Grieg och vid festivalen 1996 gavs *I Remember Mama*, ett skådespel om en norsk familj i San Francisco i början av seklet.¹¹³ De olika uppsättningarna har skrivits av Townshend för festivalen och uppförs enbart där. Att döma av namnen på deltagarna har få i sextiomannatruppen skandinaviskt ursprung.

Hallen är bokad både fredag och lördag. Mellan 1993 och var Myron Floren huvudartist. Myron är mycket känd från televisionen och har smeknamnet The Happy Norwegian. Hans två à tre föreställningar brukade vara fullsatta och publiken var ungefär densamma som under hans glansdagar på 1950- och 60-talen, dvs. huvuddelen är nu pensionärer. Trots att fredagens och lördagens shower inbringar stora pengar — inträdesbiljetterna kostar runt 10 dollar — brukar det ekonomiska resultatet gå jämt upp.

Från Nordic Hall fortsätter vi uppför København street, en gata vilken även den kantas av försäljningsstånd. En försäljare förestår en av de två skandinaviska souvenirbutiker som finns i Turlock. Båda butikerna i Turlock är avdelningar i varuhuskomplex, som ägs av respektive familjer och de flyttar ut verksamheten till Marknadsplatsen vid festivaltid. Trots att maken till och från varit aktiv i festivalledningen, uppger Mrs Gulliksen att hon är missnöjd med den minskade försäljning hon åsamkats sedan Skandi-Fest etablerades. På festivalen får hon konkurrera med andra försäljare av samma produkter och beklagar sig för den skatteinkomst som hon hävdar staden går miste om genom festivalen. Genom festivalens försorg betalar dock alla försäljare den lokala skatten på 7,25% av uppgiven försäljning; fusk med redovisningen har visserligen förekommit i viss utsträckning. Dessa försäljare har inte inbjudits till nästkommande festivaler.

Tvärgatan som leder ned till Kafe Fjorden heter Kristiansand street och har en del matstånd. Många av dem säljer kulinariska specialiteter, vilka är främmande för det skandinaviska köket, men mitt bland stånden ligger Skandi-Kitchen. I standet, vilket är bland de största på festivalen, serveras skandinavisk mat såsom köttbullar, lefse och potatiskorv. Många av de som serverar maten har samma svenskklingande efternamn: den ansvarige för serveringen har uppbådat stora delar av släkten, ett arrangemang vilket liknar det vid kaffestugan. Vid Skandi-Kitchen får artisterna mat mellan sina uppträdanden som ett tecken på uppskattning för sina tjänster.

Vid korsningen København och Kristiansand ligger Viking Hall. Här hittas bland annat speciellt inbjudna försäljare av "etniska kvalitetsprodukter". Ett stort stand benämns *Community Booth*, ett kollektiv för försäljare med enstaka produkter, som det inte skulle löna sig att sälja i ett eget stand varför de säljer varandras varor under vissa timmar. Det största standet i hallen är Skandi-Fests *Butik*. Festivalen började 1993 i liten skala med egen försäljning, vilket med åren har expanderat och Skandi-Fest är nu en seriös konkurrent till övriga försäljare av importerade produkter. Några av festivalens volontärer har startat tillverkning av etniska föremål såsom dalahästar och vikingaskepp, vilka saluförs vid detta stand. Mot provision säljs även musikkassetter och liknande från artister som uppträder under festivalen. Dessutom säljs i *Butik* videoband från tidigare festivaler och parader, vilka filmats och redigerats av ett lokalt medieföretag.

Alla nordiska länder företräds med var sitt stand i Viking Hall. Sverige är överrepresenterat och har två stand: den lokala vasalogen handhar det mer officiella standet och

---

¹¹³ *I Remember Mama* var en film (1948) med James Cagney i huvudrollen, och handlade om norska immigranter; filmen uppföljdes med en TV-serie med samma titel åren 1949-57. Filmen och TV-serien bygger på boken *Mama's Bank Account*, utgiven 1941 (Bodnar 1995:13f), vilket även teaterproduktionen gör.

det andra bemannas av en grupp ifrån San Francisco-området. Den senare gruppen åskådliggör på ett konkret sätt svensk kultur: 1996 fanns en utställning som ingick i hundrafemtioårsjubileet av svenska massemigrationen till USA. Även de andra nordiska stånden har en liten utställning vid sina stånd och är välförsedda med färgglada broschyrer, vilka deras turistbyråer skickat ut. Likaledes har de broschyrer från SAS och Finnair, företag som dessutom skänker några flygbiljetter till Skandi-Fest för att under festivalen lottas ut i det enormt populära lotteriet.¹¹⁴ Även de andra priserna har skänkts av sponsorer som festivalen har kontakt med.

En stor del i Viking Hall upptas av alster, som lokala skandinavättade artister producerat. Konstverken ingår i en tävling, vilken bedöms av en speciellt inbjuden jury på torsdagskvällen — prisutdelningen sker i samband med en mottagning för VIP-gäster. Viking Hall rymmer även några mindre rum där det pågår aktiviteter. Ett av rummen används som föreläsningssal för ämnen rörande Norden, i ett annat visas kontinuerligt reseskildringar från nordiska länderna. En undanskymd del upptar festivalkontorets temporära samlingsplats och kontor, och därifrån utgår ständigt information över marknadsområdets högtalarsystem. Mitt emot ligger det mest hemliga rummet, där ekonomichefen och hans två medhjälpare återfinns. De ansvarar för de åtskilliga tusen dollar som passerar rummet på sin väg till banken, och av säkerhetsskäl har inte ens presidenten tillträde.

Den luftkonditionerade hallen har svalkat oss, och rundvandringen fortsätter uppför København street, där fler matförsäljare återfinns. Här ligger även en mindre byggnad, där volontärer och artister kan dra sig tillbaka en stund för att få lite kaffe och lättare tilltugg. Tvärs över gatan serveras öl, och nytt för 1996 var att en scen sattes upp intill. Ölet är importerat från Danmark och scenen heter Carlsberg Stage. Ölståndet bemannas av Dania, en dansk-amerikansk broderskapsloge från Modesto.

Längre upp vid København street finns Finlandia Stage, huvudscenen där invigningsceremonierna hålls. Bredvid står en majstång och i närheten demonstreras glasblåsning. Nu går vi uppför Reykjavik street och kommer tillbaka till Stockholm street där rundvandringen började.

Under festivalen är gatorna bilfria. Istället används sex eldrivna golfvagnar av nyckelpersoner inom festivalen, transportmedel vilka är nödvändiga eftersom aktiviteten under festivalen är hektisk och avstånden stora.

Även kommande generationer skandinav-amerikaner fostras på festivalen: det är väl ombesörjt med aktiviteter för de yngre och bland annat hålls berättarstunder om vikingar och liknande för barnen. Vid Troll Park ställer stadsförvaltningen upp med personal. Bland aktiviteterna är att barnen får rita, måla och även lära sig tillverka vikingahjälmarna i papper. På flera platser har kommersiella entreprenörer tivoli-liknande verksamhet och på annat håll uppvisar ungdomar från den lokala 4 H-föreningen djur för barnen. Vissa år har det också funnits ett minizoo. Visserligen har merparten av dessa aktiviteter ringa etnisk koppling, men det är svårt att kombinera roliga verksamheter med rent etniska så nämnda aktiviteter har fått bli en kompromisslösning för att locka barn till festivalen (jfr även Myerhoff & Mongulla 1986:129).

På festivalområdet kan både vikingar, troll och *Sea Cadets* i paraduniform skymtas. Sjökadetterna är ett dussintal ungdomar, som engagerats för att hålla ordning — vilket det sällan är problem med. En liknande uppgift gäller även för två vikingar, som strövar omkring på

---

¹¹⁴Det är vanligt att etniska festivaler har en resa till "ursprungslandet" som förstapris eller något annat vilket är nära kopplat till den etniska kulturen. Flera andra festivaler jag besökt vittnar om detta. Myerhoff & Mongulla (1986:129) beskriver en judisk-amerikansk festival, vilken även den har ett eftertraktat etniskt förstapris.

området, med skillnaden att besökarna uppfattar dessa som ett trevligt inslag i den skandinaviska atmosfären och känner inte till att vikingarna i sin egenskap av vakter även är närvarande för att exempelvis upptäcka ficktjuvar; de är en slags hemliga agenter. För att ytterligare öka den skandinaviska känslan smyger det runt några troll i tioårsåldern — engagerade av Skandi-Fest — och busar med besökarna.

I anslutning till festivalen brukar även finnas andra aktiviteter, såsom t.ex. en golfturnering, vilken hölls i flera år. Festivalen har även arrangerat en *5K-run*, en lekfull löptävling för alla åldrar. (Flera festivaler håller löptävlingar, där man använder sig av det exotiska längdmåttet kilometer.) För anmälningsavgiften på några dollar erhålls en T-shirt med festivalens emblem efter fullgjord tävling. Ett mindre uttalat motiv är att denna T-shirt även är ett självfinansierat sätt för festivalen att göra reklam för kommande års festivaler. Det har även anordnats turneringar i fotboll (*soccer*), vari framför allt utbytesstudenter deltar, men är öppet för alla, som vill vara med i ett lag. I många år har Skandi-Fest även arrangerat rundturer till olika odlingar i trakten och under senare år visning av Hilmar Cheese (se kap.4), vilket är en av festivalens huvudsponsorer.

Skandi-Fest: fredag till söndag

Festivalens öppnas vid middagstid på fredagen. Men redan klockan nio samlas omkring 600 elever från skolor i trakten, ett arrangemang som startade 1995. Skandi-Fest uppger att festivalens ambition är att visa och lära barnen om Skandinavien och skandinavisk kultur; de flesta eleverna har inte skandinavisk härstamning. På festivalområdet får barnen lära sig om samer och vikingar genom utställningar, muntlig presentation samt demonstration av tillverkning av olika föremål. Det finns även en dockteater, som visar något skandinaviskt tema: 1995 gavs *The Littlest Viking*. Barnen kan även lyssna till sagoberättelser av den berömde H.C. Andersen; under hela festivalen uppträder en man som H.C. Andersen och går runt bland publiken.¹¹⁵ Några matstånd har öppnat tidigt, men den skandinaviska maten uppskattas sällan av barnen, vilka är vana vid amerikansk mat.

Festivalen har några tusen besökare på fredagen. De första timmarna efter öppnandet är besökarna få, och flera försäljare har inte ännu ställt i ordning alla varor för skyltning. Festivalen bemödar sig om att försäljarna och festivalstånden skall se så skandinaviska ut som möjligt, och en liten kommitté går runt och bedömer dem för att sedan dela ut diplom till de bäst dekorerade.

Senare på eftermiddagen hålls den officiella öppningsceremonin, vilken börjar med en liten parad inne på området med deltagare i folkdräkt. I paraden ingår flaggbärare och kringvandrande musikanter med skandinaviska instrument såsom hardangerfela och nyckelharpa. Då de anländer till Finlandia Stage öppnas festivalen av presidenten. Sedan alla unisont svurit trohet till den amerikanska fanan och sjungit nationalsången, ett mycket viktigt inslag i etniska festivaler i USA, spelas och sjungs de fem nordiska nationalsångerna samtidigt som respektive länders flaggor hissas. Ceremonin brukar ha ett hundratal åskådare.

Under sena eftermiddagen och kvällen strömmar allt fler människor till. Vissa kommer lite senare till Skandi-Fest på grund av sitt arbete, många föredrar att stanna hemma under dagens hetaste timmar.

---

¹¹⁵Veckan innan festivalen är H.C. Andersen, samerna och vikingarna ute i lokala skolor, där de uppträder för årskurserna sex till åtta. Arrangemanget är i festivalens regi och 1996 gjordes ett sjuttioal framträdanden.

Festivalens stora dag är lördagen. Festligheterna inleds vid niotiden med en parad genom centrala Turlock ut mot festivalområdet. Den första festivalen hade 24 vagnar/enheter (*floats*), vilket över åren ökat till omkring 60-70. Parader är ett folknöje, som röner stort allmänintresse och publiken är etniskt blandad. Parader, både etniska och andra, liknar varandra: det finns musikband (ofta skolorkestrar), *Grand Marshal*, veteranbilar, och i etniska parader har gruppen/grupperna ett antal vagnar. Även Skandi-Fests parad följer detta givna mönster för etniska parader. Främst, med amerikanska flaggor, går Veterans of Foreign Wars i paraduniform och de följs av en skolorkester. De nordiska länderna finns representerade i olika vagnar med människor i färggranna folkdräkter och ett överflöd av nationsflaggor i olika former. Såsom i många andra parader är många deltagare barn, som utefter paradvägen emellanåt kastar ut karameller, vilka brukar plockas upp av andra barn. Några vagnar har deltagare, som hyllar de skandinav-amerikanska pionjärfamiljerna, som alla är svensk-amerikanska, och ofta har man byggt skandinaviska motiv med t.ex. vikingar, dalahästar och *Den Lille Havfrue*. En stor grupp i paraden är en familj bestående av 70-80 personer, vilken till och med har satt ihop en egen orkester!

I ett stort vikingaskepp återfinns en annan familj. Ett antal kusiner har tillsammans arbetat i två år för att bygga skeppet till paraden och för att senare uppvisa på festivalen, såsom en hyllning till sina gemensamma far- och morföräldrar. Visserligen är vikingaskeppet motordrivet, men de som byggt skeppet går i full vikingamundering längst fram och låtsas dra resten av familjemedlemmarna.

Arrangörerna uppmuntrar till släkträffar under lördagen och flera familjer har förlagt sin årliga återförening så att den sammanfaller med festivalen. På lördag eftermiddag är det många människor i rörelse på festivalområdet, men det finns gott om plats för alla, då tillställningen är spridd över ett stort område. Efter några timmars rundvandring söker sig en del till de inomhusaktiviteter som erbjuds i luftkonditionerad miljö.

Under hela festivalen erbjuds musik (mestadels folkmusik) och folkdans på tre utomhusscener, ofta samtidigt. Fastän grupperna uppträder flera gånger per dag är ett stort antal underhållare inblandade i festivalen. En del besökare tycker att för mycket sker samtidigt, vilket innebär att det är omöjligt se och höra allt de skulle önska. De flesta som uppträder kommer från Kalifornien, men några från andra delar av USA och till och med Skandinavien är speciellt inbjudna. Endast ett fåtal artister får ekonomisk kompensation för sina tjänster. Trots det har aldrig Skandi-Fest haft några problem att få tag på frivilliga underhållare, och sedan 1995 måste festivalen vara selektiv eftersom fler artister än det finns plats för vill uppträda.

En viktig anledning till att Skandi-Fest attraherar så många artister är det som händer efter festivalen. När portarna stänger för allmänheten vid tiotiden på lördagskvällen fortsätter musiker, dansare, försäljare och en del volontärer med sin fest, vilken håller på långt in på småtimmarna. Efterfesten har karaktär av det allspel vilket kan observeras på svenska spelmansstämmor. Den inofficiella tillställningen uppskattas mycket och något liknande förekommer sällan eller aldrig på andra festivaler.

Söndagen har ungefär lika många besökare som fredagen. Få människor från Turlock-området besöker festivalen på förmiddagen eftersom de hellre går i kyrkan, så portarna öppnas först klockan 11. Under tidiga eftermiddagen anländer fler människor från trakten, medan en del långväga gäster varit där sedan festivalen öppnade. För dem som besöker festivalen hela helgen är det här dagen, då de handlar varor som tidigare valts ut. Lokalbefolkningen är prismedveten och tar sig tid att gå runt för jämförelser. De vet att det ofta finns flera försäljare av samma produkter, men till olika priser. Många av inköpen blir julgåvor till släkt och vänner, även om vissa saker

givetvis köps för personlig tillfredsställelse.

Religionen är viktig. Under festivalens sista timmar leder en lokal pastor ett *Religious Heritage Program*, vilket även förekommer på en del andra festivaler. Vid den välbesökta tillställningen berättas om hur livet i Turlock var förr, blandat med kristna religiösa budskap. Vanliga motiv i berättelserna är den första tiden i Turlock-kolonin: hur pionjärerna sjönk ned till anklarna i flygsand, när de klev av tåget och det påföljande hårda livet. Vilda kaniner och gräs-hoppor åt upp skörden och sandstormar ödelade de diken som jordbrukarna anlagt för att få vatten till åkrarna.

Vid 16-tiden inleds nedmonteringsarbetet och sent på kvällen är det mesta avklarat. På måndag morgon finns några på plats för att transportera kvarblivet. Vid middagstid märks inget av att det funnits en aktiv festival mindre än 20 timmar tidigare. Detsamma gäller även i staden.

Festivaler: diskussion och jämförelser

“I’m just delighted there’s been a rebirth regarding the Scandinavian heritage in Turlock”, uttryckte en kvinna på festivalen. Inte så få har sagt att festivalen borde ha satts igång för många år sedan, då det fanns en generation vilken skulle uppskattat den ännu mer än den nuvarande. Men det finns också turlockbor som anser att festivalen har blivit alltför kommersialiserad och ambitiös, och hellre skulle ha en mindre och mer lokal festival.

I decennier har den etniska identiteten mestadels varit begränsad till familjesfären i dess vida bemärkelse. Som visats i tidigare kapitel interagerade medlemmar av olika församlingar inom vissa ramar. Förutom de kyrkliga relationerna var arbetsplatsen en central del, tillsammans med visst deltagande i *service clubs* och volontärföreningar, det senare särskilt vanligt bland kvinnor. Utanför dessa områden var det mindre vanligt att umgås. Skandi-Fest har enat många skandinav-amerikaner, i synnerhet aktiva volontärer. I och med igångsättandet av festivalen har skandinav-amerikanerna givits möjlighet att på ett mer öppet sätt än tidigare visa sin etniska tillhörighet. Festivalen har därmed varit instrumentell för individer att skapa en tillhörighet — att förstärka en gruppkänsla — till en viss skandinavisk grupp eller såsom skandinav-amerikaner.

Många skandinav-amerikaner i Turlock påpekar att festivalen har återuppväckt och mobiliserat den etniska gruppen i området. Festivalen har lyckats göra människorna synliga och de kan betrakta varandra som medlemmar av en grupp; sedan festivalen startade identifieras och accepteras de som skandinaver av den övriga befolkningen. Såsom ett resultat av att festivalen börjat, har det skapats klarare skiljelinjer mellan skandinav-amerikanerna och andra etniska grupper i Turlock — en gräns har byggts upp, samtidigt som identiteten förstärkts för skandinav-amerikanerna.

Besökarna får lära sig om de skandinaviska kulturerna, och festivalen kan bli en källa för dem att skapa egna idéer om sin härstamning och dess betydelse.¹¹⁶ I en insändare i lokaltidningen (*Turlock Journal* 1991, odat.) dagarna efter den första festivalen skrev en besökare att “We as individuals can profit by knowing our roots, including our family background. This helps us understand our identity as persons.”

---

¹¹⁶Genom uttolkning av de listor som fylldes i av besökare till 1994 års festival, fann jag att flertalet besökare bor i närområdet (upp till 3-4 mil från Turlock), och ungefär 60 procent har skandinavisk härstamning. Festivalen hade besökare från 18 delstater. Vissa långväga besökare är verksamma inom olika etniska organisationer och har genom dessa uppmärksammat Skandi-Fest.

En aspekt av Skandi-Fest som informanter nämnt, är det goda tillfälle som finns att träffa människor, man inte sett på länge och annars inte skulle träffa (vilket även påpekats av Abner Cohen [1980:79] vid en festival i London). Många utflyttade turlockbor återvänder och flera familjer har förlagt sina årliga återföreningar till veckoslutet.

Göteborgsantropologen Karl Gustav Izikowitz (u.å.) har behandlat Den Stora Festen, en större fest som förekommer i de flesta samhällen. I detta noterade han, att även urbaniserade människor känner sig rotade till hembygden och gärna återvänder till de stora festligheterna (*ibid*:8), vilket även stämmer in på många besökare till Skandi-Fest. De familjer som besöker Skandi-Fest har ofta yngre generationer med sig och det blir en möjlighet att visa barnen deras "kulturella arv", en början till vad som senare i livet kan utvecklas till ett etniskt intresse. Ett stort antal besökare har dock uppnått pensionsåldern.

Skandi-Fest har snabbt etablerats som ett färggrant inslag i det lokala livet och festivalen uppskattas av många människor. Festivalen har hjälpt skandinavättlingarna i Turlock att (åter-)få stolthet över att vara skandinav-amerikaner eller av ett visst skandinaviskt ursprung. De vill visa upp sitt samhälle, och evenemanget är ett tillfälle för dem att "sätta Turlock på kartan"; att visa andra vad deras lilla skandinav-amerikanska samfund är kapabelt till.

Ett mindre artikulert syfte från festivalledningen är även att visa andra etniska grupper hur skandinav-amerikanerna bidragit till uppbyggnaden av dagens lokalsamhälle.¹¹⁷ Detta är en mycket viktig aspekt av etniska festivaler, vilken arrangörerna av portugis-amerikanernas Pentecost Celebration mer uttalat uttrycker: "We're hoping a lot of people will come out for the festival, especially the non-Portuguese... We want to share these wonderful treasures with everyone throughout the community." (*Turlock Journal* June 8, 1995)

Sålunda finns en koppling till lokalpolitik — jag menar inte det som brukar diskuteras i stadsstyrelsen — där skandinavättlingarna försöker återta sin "rättmätiga" plats i samhället. Tidigare var svensk- och skandinav-amerikanerna en dominerande grupp. Under senare år har deras inflytande minskat och festivalen är därför en strävan att visa övriga samhällsmedlemmar vad skandinav-amerikanerna gjort för samhället; hur skandinav-amerikanerna påverkat uppbyggnaden av Turlock till vad staden är idag.

Den i särklass mest frekventa symbolen på festivalen är vikingar, inklusive vikingaskepp. Vikingar finns i många olika utföranden på festivalområdet och är en symbol, som förenar skandinav-amerikanerna. Skandi-Fest använder en stridsberedd viking som logotyp, av flera andra logotyper, och flertalet andra skandinaviska festivaler anspelar på vikingar i sin officiella symbol, ofta i form av vikingaskepp. (Vikingar är också vanliga symboler för amerikanska småföretag, vilka specialiserat sig på skandinaviska produkter.) Till och med det lokala postkontoret har ett stånd på festivalområdet och använder en specialkonstruerad stämpel med ett vikingaskepp, utformad i samarbete med festivalledningen. För att öka besökarnas känsla av skandinaviskhet, hade Skandi-Fests grundare inför 1996 års festival dessutom ordnat så ett nordiskt frimärke (av låg valör, t.ex. fem öre) fanns på varje kuvert som tillhandahölls på det temporärt uppställda postkontoret.

En annan symbol som på senare år anammats av många skandinav-amerikaner är *uff da*.

---

¹¹⁷Ett vanligt tema, särskilt bland euro-amerikanska grupper, är att framhäva det rika bidrag den specifika gruppen givit till uppbyggnaden av nationen, ibland även det lokala samhället. Dåvarande presidenten i Swedish Council of America uttryckte inför det då stundande firandet av Nya Sverige 1988 att "We want to create more awareness among all Americans of the great contributions Sweden has made to the quality of life in this country." (*Swedish Council News* 1985, Nr.32:1)

Från att ha varit en norsk symbol börjar den nu alltmer introduceras på festivaler bland alla skandinav-amerikaner som en skandinavisk symbol. Dess ursprungligen negativa betydelse har ändrats i det amerikanska samhället (Lovoll 1998:54) och ges nu många tolkningar: *uff da* kan betyda allt från "inte bra" till "oj oj oj"; *uff da* får betyda vad det vill.

Svensk-amerikanernas viktigaste symbol har i USA under senare decennier utvecklats till att bli dalahästen. Första introduktionen på bred front av den svenska symbolen för en större publik i USA var utanför den svenska paviljongen på världsutställningen i New York 1939, där en dalahäst i kolossalformat stod uppställd (Kastrup 1985:330). Liksom vikingar återfinns på festivalområdet dalahästar i alla möjliga former, från örhängen och T-shirts till den sex fot höga vilken ovan nämnts.

Dalahästens betydelse för svensk-amerikanerna motsvaras av *Den Lille Havfrue* för dansk-amerikaner och *Stavkirker* och *Stabbur* för norsk-amerikaner. Dessa symboler, vilka är konkreta i sin framtoning, har stor betydelse för människorna. Finlands-amerikaner utgör ett undantag från användningen av konkreta symboler eftersom begreppet *sisu*, jämte *sauna*, har blivit en förenande symbol. *Sisu* är ett självbeskrivande karaktärsdrag bland det finländska folket och betyder ungefär "styrka och uthållighet" (Olin-Fahle 1983), vilket även kopplas ihop med oberoende, överlevnadsförmåga, närhet till naturen och kanske t.o.m. en exotisk primitivitet (Lewis 1991:228).

Under senare år har kaffestuga (eller stuga) börjat etableras som symbol för Sverige (se t.ex. Winquist 1995); den röda kaffestugan är ett nytt inslag för svensk-amerikanerna i Turlock.¹¹⁸ Ungefär samtidigt som bygget av kaffestugan inleddes var det en styrelseledamot vilken, troligtvis oberoende av kaffestugans byggare, även han började tillverka fågelholkar i form av röda stugor. Men hur överförs dessa nya symboler? Ingen av människorna bakom kaffestugan eller fågelholkarna är medlem i någon etnisk förening, om nu inte Skandi-Fest skall räknas till denna kategori; det existerar inget medlemskap i dess vedertagna betydelse. Emellertid erhåller den sistnämnde genom sitt engagemang i festivalen en prenumeration på tidskriften *Sweden & America*, där symbolen har redogjorts för vid flera tillfällen. Både han och den drivande kraften bakom bygget av kaffestugan har flera gånger besökt såväl Sverige som andra skandinaviska och svenska festivaler. Dessa olika kanaler sammantaget borde kunna ha inspirerat till denna nygamla symbol för svensk-amerikanerna.

Besökarna uppskattar stugan och ser den som ett trevligt inslag i festivalmiljön. Men vilken blir dess betydelse för människorna i den nya kontexten, dvs. den amerikanska miljön, där den inte setts förr? Enär Skandi-Fest är en skandinavisk festival, med många skandinav-amerikanska besökare, finner jag det möjligt att symbolen röd stuga efter hand kan komma att omfattas av alla besökare som en symbol för Skandinavien.

Vid festivalen benämns vissa saker skandinaviska, trots ett specifikt nationellt ursprung. Till exempel serveras Scandinavian Smorgasbord, som från början är svenskt, och man demonstrerar Scandinavian Rosemaling (en slags kurbitsmålning), vilket har norska anor. Detta är ett led i en strävan från festivalledningen att förankra en skandinavisk festival även bland de människor som identifierar sig med endast en av de skandinav-amerikanska grupperna. Skandi-Fest hanterar de skandinaviska kulturerna såsom att vara en enda nationell kultur, vilket kan betraktas som ett slag av etnogenes i vardande. Med andra ord ett skapande/uppbyggande av en skandinav-amerikansk etnicitet i växelverkan med de nationellt etniska identiteter många besökare har

---

¹¹⁸Sveadal har ett antal stugor vilka redan i början av 1950-talet målades röda med vita knutar (Beroza 1976:72).

Förutom artistiska uttryck, är det gripbara etniska attribut som exponeras på festivalen, vilka dock kan ha djup betydelse. Skandinavernas självbeskrivande egenskaper såsom ärlighet, gudfruktighet och hög arbetsmoral är ideal som värderas högt av individerna, men får minimalt utrymme på festivalen.¹¹⁹ Mitt påstående går dock stick i stäv mot vad presidenten skrev i 1996 års festivalbilaga (odat.):

This years theme, 'Scandinavia in our Hearts' is a reminder of our roots and the heritage we possess. There is a great desire to this country to return to the principles that guided our early settlers. Family values were and camaraderie flowed between friends and neighbors... Through the influence of Skandi-Fest and similar organizations, there will hopefully be a return to the philosophies and ethics of our past: faith in God, patriotism, the work ethic, honesty, responsibility, respect for the right of others... It is our desire that you will experience fun, fellowship, education and a renewed emphasis on the values and ethics that were precious to our ancestors and can now be carried forward by us.

Vissa försök att uttrycka dessa egenskaper har dock gjorts av teatertruppen Townshend Opera Players, vilken sedan 1993 uppför en specialgjord produktion vid Skandi-Fest.¹²⁰

På etniska festivaler ses många människor i folkdräkt. Vid Skandi-Fest och flera andra etniska festivaler är det obligatoriskt för försäljarna att vara klädda i folkdräkt, vilket är inskrivet i deras kontrakt. Även volontärerna uppmanas skaffa dräkt, men ibland accepteras en T-shirt med festivalens motiv. Få kan komma ihåg att föräldrarna eller generationerna bortom hade folkdräkter.¹²¹ Några har berättat hur deras mödrar hade flera lager kjolar, men de ville inte kalla dessa för folkdräkter i den utformning sådana existerar idag med lokala och regionala skillnader. Med utgångspunkt i Lindsborgs svenska festival, framhåller Danielson (1972; 1974), att den lokala eller regionala bakgrunden verkar ha liten betydelse då en folkdräkt skapas idag, utan individens personliga estetiska kriterier är mer betydelsefulla.

Vid Skandi-Fest har de flesta volontärer dräkter som de själva eller någon familjemedlem tillverkat. Dock har några köpt sina dräkter på postorder eller i en specialbutik. Ett par månader före den första festivalen sände styrelsen ut mönster till intresserade varigenom de enkelt och billigt kunde tillverka en skandinavisk folkdräkt. De flesta män i folkdräkt har vanliga svarta byxor; en del har fått dem sydda till att likna "äppelknyckarbyxor". För männen är det vanligt att till de svarta byxorna bära en "skandinavisk väst". De blå eller röda västarna är av enkel modell: ett tunt skuret tyg med fastsydda lodräta blommiga bårder (eller band) på sidorna. För volontärer finns ett dussintal sådana västar att låna hos Turlock Covenant Church, västar vilka användes under kyrkokörens resor till Sverige under 1970- och 80-talen.

---

¹¹⁹ John Coggeshall (1993:44) noterade vid studie av en tysk-amerikansk och en grek-amerikansk festival att "... the Germans define themselves as thrifty, hard-working, and conservative... Greeks view themselves as hard-working, self-sacrificing business people..." Dock valde ingen av grupperna att framhäva dessa värderingar inför en allmän publik.

¹²⁰ Även Allan T. Nilson (1988:89) redogör för liknande vid en svensk festival i Maine, där de uppfört en pjäs, vilken handlar om hur svensk-amerikanerna lyckades etablera sig i Maines stora skogar.

¹²¹ Jag har sett en gruppbild tagen i nordöstra USA runt sekelskiftet 1900, där ett trettiotal svensk-amerikaner poserar. Damerna på bilden bär folkdräkt, såsom den ser ut i modern tappning, medan endast ett fåtal män har något som liknar folkdräkt. Det skulle sålunda kunna ha funnits regionala skillnader i USA bland svensk-amerikaner i användning av folkdräkt. En annan förklaring kan vara att folkdräkter funnits i olika delar av Sverige och att flertalet i den bosättning vilken bilden återger kom från ett område i Sverige med tradition att bära folkdräkt.

Det är framför allt kvinnor (och några män), uppvuxna i Norden, vilka har en folkdräkt från en viss ort eller landskap, och som tillverkat den. Även en del folkdansare och musikanter har en, men många har själva tillverkat en dräkt vilken ser svensk eller skandinavisk ut. Enligt en svenskfödd musikanter, vilken under många år besökt svenska och skandinaviska festivaler i USA, finns det olika folkliga uppfattningar om hur dräkterna skall se ut: en del festivaler har egna stereotypiserade mönster, något som skulle kunna betecknas *invented folk costumes*. Men vilken dräkt är inte *invented*?

Vid Skandi-Fest finns även ett antal icke-skandinaver, vilka bär folkdräkt. Med några få undantag är dessa ingifta (*Scandinavians-by-marriage*), och vill bli delaktiga i det skandinav-amerikanska samfundet.¹²² Att bära folkdräkt är ett led i denna strävan. En make/maka har ofta en dubbel koppling till den andres etniska härkomst: det självklara är genom giftermålet; mindre uppenbart är att deras gemensamma barn ger en ytterligare koppling till den andres etniska härkomst.

Det är inte enbart folkdräkter som signalerar en skandinav-amerikansk tillhörighet: många besökare visar upp sin etniska tillhörighet genom att bära T-shirts, "knappar" och baseballkepsar med etniska motiv eller budskap.¹²³ Dessa budskap är vanligtvis gemensamma för olika grupper, t.ex. "It's hard to be humble when you're Swedish [eller någon annan etnisk grupp]". Olika färgkonstellationer baserade på nationsflaggorna — såsom gult och blått för Sverige — är även vanligt både bland besökare och i festivalen över lag.

Festivalen försöker föra fram en folkligt förankrad kultur, och vikingar har en framträdande roll. Festivalens kulturella ledare fokuserar även på folkmusik och folkdans, vanliga maträtter och en del annat, samtidigt som de även introducerar det slag av kultur som representeras av exempelvis den danske författaren H.C. Andersen och den norske kompositören Edvard Grieg.

Upplysning (*education*) i dess vidaste aspekt är en del av festivalen. Under de första festivalerna sträckte sig upplysningsarbetet till att visa reseskildringar på video. Senare har några personer producerat och satt upp olika skyltar med faktauppgifter om de nordiska länderna samt betydande personer därifrån. Sedan festivalen flyttade till Marknadsplatsen har en föreläsningsseriemoment utvecklats, där intresserade besökare kan lyssna till särskilt inbjudna talare.

En av festivalens intentioner är att överföra ett etniskt arv — grundläggande värderingar, historia och liknande — till barn och ungdomar. Dock finns det få aktiviteter med skandinavisk koppling för dem, trots att barnen, enligt arrangörerna, är en angelägen grupp att nå ut till.

Ett stort problem för de flesta involverade är de nordiska språken. Till och med professionella försäljare har ibland svårigheter med stavningen, framför allt bokstäverna å, ä och ö. Det måste dock framhållas att den entusiasm alla visar vid festivalen kompenserar språkproblemen.

Liksom alla etniska festivaler eftersträvar Skandi-Fests arrangörer hög grad av äkthet, att det som representeras skall ha sitt ursprung i den nordiska folkliga traditionen. Dock har det alltid varit ett stort problem att erbjuda skandinavisk mat till besökarna, vilket beror på att

---

¹²²Att välja att identifiera sig med sin make/makas etniska härkomst har ibland kallats ett "postetniskt fenomen" (Lovoll 1998:34).

¹²³Ett vanligt motiv, särskilt under festivaler eller vid besök på den etniska föreningen, är att ha texten *Leif was here first* på T-shirts, vilket refererar till Leif Erikssons "upptäckt" av den Nordamerikanska kontinenten.

kommunens hygienbestämmelser är bland de striktaste i Kalifornien. För att slippa bygga om sina ambulerande kök undviker flertalet skandinav-amerikanska matförsäljare att delta i Turlock. Därför måste festivalen till stor del förlita sig på entreprenörer vilka anpassat sig efter kommunens krav, med påföljd att maträtter såsom *chicken pita* och *Polish hot dogs* säljs på festivalen. Under några år hade styrelsen kontakt med en affärsman, vilken skapade produkter såsom "isländsk isglass", "finska hamburgare" och liknande — redan 1991 fanns två stånd som sålde *bøf burgers* och *Finnish funnel cakes*, men några andra stånd hade skandinaviska rätter såsom *Danish hot dogs (pølse)* och *lefse*.

Det går att betrakta festivalen som befrämjare av en form av skandinavism även för dem med endast en etnisk härstamning (*single ancestry*). Trots att dessa har svenskt eller annat nordiskt ursprung betecknas de som skandinav-amerikaner. Hur den indirekta skandinavismen generellt har påverkat olika individer är svårbedömt. Ett antagande är dock att människor nu är mer medvetna om sin identitet som skandinaver (eller skandinav-amerikaner), ett begrepp de själva länge använt jämte det mer etniskt specifika för att göra sin etniska identitet relevant för övriga i samhället.

Det finns även en ekonomisk aspekt på festivalen, vars omsättning ökat markant med åren. Vissa företag, de flesta lokala, bidrar med pengar. Andra företag skänker varor — ofta som ett led i sin marknadsföring — vilka festivalen lottar ut. Även många privatpersoner donerar mindre summor varje år. En viktig inkomstkälla för festivalen är den årliga pannkaksfrukosten, vilken brukar generera ett netto på omkring 5-6 000 dollar — även den nyligen startade *Lutfisk Dinner* ger ett liknande överskott — pengar som går in i festivalbudgeten. Trots att stora belopp är i omlopp, bygger festivalen på frivillighet: de ansvariga försöker i möjligaste mån att hålla nere utgifterna.

Som nämnts serverar festivalen i egen regi ett smörgåsbord och driver Skandi-Kitchen. Eftersom ett varierat utbud av etnisk mat anses som viktigt både av arrangörer och besökare, beslöt ledningen att från 1996 års festival själv tillaga en avsevärt större del av maten än tidigare. Vid Marknadsplatsen finns flera stationära kök, vilka godkänts av hälsovårdsmyndigheterna, kök som inte tidigare utnyttjats av Skandi-Fest. Därför kontaktades olika organisationer i området, inte enbart skandinav-amerikanska, och de fick tillreda olika skandinaviska rätter. På så sätt ville festivalledningen möjliggöra ett större utbud av skandinavisk mat, och i viss mån öka intäkterna, men framför allt utöva bättre kontroll över festivalen.

Den absolut mest betydande insatsen för festivalen är människors tid: jag uppskattar att presidenten och de närmaste medarbetarna lägger ned ungefär motsvarande halvtid, vilket låter sig göras eftersom de flesta i ledande positioner har pension eller på annat sätt är ekonomiskt oberoende. För att få kontinuitet och vara tillgängliga är det fördelaktigt för en festival om den löpande driften sköts året om. Så sker hos Skandi-Fest, och dess organisatoriska uppbyggnad har mycket bidragit till festivalens goda renommé bland försäljare och underhållare. Det finns andra svenska- och skandinaviska festivaler, vilka börjar planeringen några månader innan, vilket innebär att dessa arrangörer inte behåller kontinuiteten i diskussion med övriga parter.

Till en början var det svårt att rekrytera volontärer till Skandi-Fest, men efter hand har ett ansevärt antal blivit inblandade. En förklaring torde finnas i den tveksamhet människor känner inför förändringar: när lokalbefolkningen såg att festivalen fungerade, engagerade sig allt fler, och i sin tur lyckades dessa människor locka andra att bli aktiva. Det har dock varit ett begränsat antal bakom festivalens utveckling. Grundaren lyckades genom sitt engagemang i det lokala samhället samla en liten grupp, vilken arbetade hårt med att föra fram festivalen till vad den är idag.

Även om många styrelseledamöter bytts ut med åren, är det just styrelsen, som haft styrkan att styra festivalen i en viss riktning. Under festivalens första tre år var Evadean

Baumgart den drivande kraften och många av hennes organisatoriska idéer implementerades. Även sedan hon avstod sin presidentur 1993 har många idéer kommit från henne. Men utan fotfolket hade förslagen aldrig kunnat förverkligas, eftersom kärnan i festivalen bygger på människors frivilliga arbetsinsats

En annan viktig aspekt är styrelsens, och de enskilda ledamöternas, förmåga att uppbåda hjälp från andra skandinav-amerikanska organisationer — att attrahera dem till föreliggande etniska projekt — och från människor, vilka är villiga att ställa upp gratis som underhållare. Då Skandi-Fest nuförtiden fått förmånen att kunna välja bland underhållningsutbudet har de kommit in i en ny fas, där det finns möjlighet att utöva större inflytande på festivalens riktning samtidigt som den kan ytterligare höja kvaliteten.

Genom sitt sätt att arbeta som "glada amatörer" skiljer sig Skandi-Fest från vissa andra festivaler vilka beskrivits i litteraturen. Tydliga exempel är Bauman & Sawins (1991) studie av Smithsonian Festival of American Folklife och Susan Auerbachs (1992) studie av Cityroots Festival i Los Angeles. Dessa två sinsemellan olika festivaler har mycket gemensamt, framför allt genom att de har anställt universitetsutbildade folklorister som arrangerar festivalerna. Därigenom utövar ledningen för dessa festivaler, i stort sett, full kontroll över dem. Festivalerna är välregisserade/orkestrerade tillställningar där *performers* och *demonstrators* blir brickor i spelet: dessa instrueras om vad de skall göra (se t.ex. Bauman & Sawin 1991:296; Auerbach 1992:223) och har liten möjlighet att påverka festivalen; de är utbytbara. Som visats ovan, är Skandi-Fests arrangörer fortfarande mycket beroende av festivaldeltagarnas kunnande och expertis; på Skandi-Fest är det volontärerna som instrueras.

Från 1995 har ledningen för Skandi-Fest utvidgat det geografiska område de vill täcka genom att välja in två styrelseledamöter från vardera Sacramento och Fresno, båda städerna omkring 12 mil norr respektive söder om Turlock. Detta är en del av ledningens strävan att låta festivalen växa ytterligare, och man samarbetar nu med många skandinav-amerikanska föreningar inom ett stort område.

Sedan festivalens början har det funnits samarbete med skandinav-amerikanska organisationer i San Francisco Bay Area, och där den viktigaste samarbetspartnern är Swedish Cultural Events Committee (se kap.3). Skandi-Fest har nytta av organisationen genom möjligheten att informera om festivalen via SCECs utskick, mot att dela på kostnaderna. SCECs adresslista innehåller 3-4 000 personer och är ett billigt och effektivt sätt att nå en intresserad publik; SCEC informerar om kommande svensk-amerikanska aktiviteter i norra Kalifornien tre à fyra gånger per år. Skandi-Fest brukar producera ett eller två nyhetsbrev per år: ibland distribueras brevet via SCEC, andra gånger i egen regi. Även Skandi-Fest har byggt upp ett eget personregister, vilket är ungefär lika stort som SCEC:s.

Skandi-Fest har nu betraktats från flera vinklar och dess genomslagskraft i det lokala samhället har analyserats. Det måste dock betonas att det sker en stark eskalering av det etniska medvetandet under festivalen, ett medvetande som oftast återgår till "normal" nivå strax efter den avslutats. Med andra ord blir festivalen ett angenämt avsteg från vardagserfarenheterna (Conzen 1989; Bauman & Sawin 1991), men dagen efter festivalen märks knappast att skandinav-amerikanerna hållit en festival, vilket i annat festivalsammanhang även noterats av Myerhoff & Mongulla (1986).

Andra festivaler i Turlock-området

Grundandet av Skandi-Fest kan kopplas till senare års demografiska förändringar, där Turlock

förlorat sin svenska (och skandinaviska) karaktär. För att positionera svensk- och andra skandinav-amerikaner vill jag referera till en tidningsintervju inför den första Skandi-Fest:

We the Scandinavian citizens, were the immigrated majority. We have now become the silent majority. We quietly, quickly, and without fanfare or demands, integrated ourselves as English-speaking American farmers, parents, merchants and professionals. It is now time we make a little noise to let our friends and grand-children know that our heritage is beautiful, fun, and loaded with meaningful tradition.

Dessa ord uttrycktes av en välkänd ortsbo i Turlock Journals festivalbilaga (Sept. 26, 1991). Att skandinav-amerikanerna var snabba att anpassa sig är samtidigt en subtil adressering till mer nyligen anlända etniska grupper i staden.

Etniska festivaler är vanliga i det nordamerikanska samhället. Dock finns tämligen få festivaler i Turlock-området, åtminstone sådana som riktar sig till allmän publik. Den äldsta festivalen är Pentecost Celebration, vilken firas av portugiser och deras ättlingar från Azorerna sedan 1913. I festivalparaden genom Turlock deltar även portugis-amerikanska föreningar från andra städer i San Joaquin Valley. Paraden har många åskådare, medan merparten av de andra aktiviteterna riktas till den portugis-amerikanska gruppen och hålls inomhus.

År 1994 skapades den tvådagars multikulturella festivalen *Faces of Turlock*, där, som arrangörerna uppger, Turlocks kulturella arv och etniska diversitet firas. De två första åren arrangerades festivalen av Turlock City Arts Commission, en underavdelning av stadens administration. Den tredje festivalen 1996 hade ändrats till endagsfestival, nu med det lokala universitetet som huvudarrangör (*Turlock Journal* Oct. 28, 1996). De första åren lockades några hundra besökare, varför det är svårt att kalla den för succé. Ingen skandinav-amerikansk grupp medverkar och festivalen har karaktär av att förevisa exotiska etniska grupper för allmänheten. Sedan 1995 anordnar universitetet även en årlig Asian Heritage Day.

I Turlocks närhet hålls några andra etniska festivaler. *Colors of the World*, en multikulturell festival, vilken är betydligt större än den i Turlock, hålls i Modesto och huvuddelen av besökarna har samma etniska börd som artisterna. I samma stad firar mexikanerna *Cinco de Mayo*, vilket till största delen består av en parad som lockar stor publik. Ävenledes i Modesto hålls den årliga *Greek Food Festival* i en lokal församling. Kyrklig förankring har även *Buddhist Festival*, vilken är öppen för allmänheten. Den hålls 1,5 mil sydöst om Turlock i en liten, före detta, japansk koloni och lockar några hundra besökare.

Det finns även arrangemang, som enbart riktar sig till den egna gruppen. De största är assyr-amerikanska festivaler och andra sammankomster, vilka attraherar ett par tusen från när och fjärran. I Modesto har sedan 1921 årligen anordnats en schweizer-amerikansk picknick, som är liten till omfånget. En mindre grupp norsk-amerikaner i Turlock-området startade 1981 en picknick, vilken senare förlades till Skandi-Fest men upphörde 1994.

En svensk festival hålls i Kingsburg, halvannan timmes bilresa söder om Turlock. Kingsburg ligger förvisso inte i Turlocks närområde, men då festivalerna är såpass olika — och även har likheter — förefaller det fruktbart att jämföra dem.

Kingsburgs festival har sin grund i en svensk midsommarfestival, vilken hölls av en frivilligorganisation mellan åren 1942 och 1954, som i sin tur hade rötter i ett firande, som startades av den lutherska församlingen 1924. Den nuvarande festivalen återuppväcktes 1966 och arrangeras sedan dess av Kingsburgs köpmannaförening (Mathes 1991). Dock har få av stadens köpmän svensk börd.¹²⁴ I Kingsburg räknar arrangörerna med att en etnisk särprägel

---

¹²⁴Danielson (1972; 1974; 1992), viken samlat information om ett antal etniska festivaler i mindre samhällen

skall generera mer inkomster till staden¹²⁵ — här finns likhet med den dansk-amerikanska staden Solvang i södra Kalifornien — medan privata ekonomiska intressen hitintills har hållits på minimal nivå i Turlock. Festivalerna kan ses som varandras motpoler.

Nuförtiden har Kingsburgs svenska festival få inslag, som anknyter till svensk kultur. Internationaliseringen (eller kommersialiseringen) i Kingsburg kan exemplifieras med att det vid 1995 års festival var endast fem av 115 försäljningsstånd vilka huvudsakligen hade skandinaviska produkter eller annan skandinavisk koppling; ett par av dessa var svenska. Det finns olika anledningar härtill, för vilket redogjorts på annan plats (se Tallgren 1999). En hel del svenska kulturyttringar finns dock inom festivalen, såsom hambotävling, smörgåsbord, folkdans och musikuppvisning. Häri blandas dock annat som för tillfället är tillgängligt: uppvisning av polishundar, jazzmusik och inslag av andra etniska grupper.

Jag diskuterade Kingsburgfestivalens mångkulturella karaktär med en av arrangörerna och hon hävdade, att lokalbefolkningen vill ha mer av annan etnisk kultur i festivalen.¹²⁶ Efter många samtal med besökande svensk-amerikaner under flera års festivaler har jag dock funnit, att de flesta reagerar negativt på den riktning festivalen tagit under senare år, dvs. där det svenska blir ett allt mindre markerat inslag. Eftersom Kingsburgs festival samtidigt riktar sig till en svensk-amerikansk publik i form av turister, vilka skall stödja den lokala ekonomin verkar arrangörerna därför vara nära att mista sin huvudsakliga målgrupp.

Avslutning

I kapitlet har beskrivits etnicitetsskapande på lokal nivå genom Skandi-Fest. Som visats uppbyggdes festivalorganisationen under flera år innan den första festivalen gick av stapeln september 1991. De två första festivalerna hölls i Turlocks centrum, men flyttades 1993 till Marknadsplatsen och genomgick därmed en stor fysisk förändring; Skandi-Fest var inte längre en kopia av festivalen i Junction City. För att beskriva Skandi-Fest för läsaren gavs en personlig "etnografisk rundvandring". Slutet av kapitlet hade en diskussion om Skandi-Fest och bl.a. analyserades vissa symboler vid festivalen.

Utan Evadean Baumgarts starka vilja, pådrivning och vision skulle skandinavättlingarnas etniska identifiering fortfarande varit förbehållen den privata sfären. Det behövdes en eldsjäl för att starta det stora projektet Skandi-Fest. Innan festivalen startade var det låg etnisk sammanhållning bland skandinav-amerikanerna i Turlock, och den etniska identiteten var kopplad till familjen och i viss mån till den lokala församlingen.

Skandi-Fest har revitaliserat det skandinav-amerikanska samfundet i Turlock-området. Eftersom den i särklass vanligaste skandinav-amerikanska härstamningen i Turlock är svensk kan, något hårdraget, t.o.m. sägas att Skandi-Fest skapat ett skandinav-amerikanskt samfund. Å andra sidan har skandinavättlingarna alltid varit varandra närstående och det finns många giftermål mellan människor av olika skandinavisk härkomst.

---

som dominerats av en enda grupp, skriver att den lokala köpmannaföreningen (*Chamber of Commerce*) på ett eller annat sätt varit inblandad i flertalet av festivalerna.

¹²⁵ Detta benämner Lovoll (1998:65f) "marknadsföringsetnicitet" (*marketing ethnicity*).

¹²⁶ Vid folkräkningen 1990 uppgav omkring 800 (11,6%) av stadens drygt 7 000 invånare svensk härstamning (U.S. Bureau of the Census: California. Tabell 195).

I uppbyggnaden av Skandi-Fest råder ett komplext och dynamiskt förhållande mellan tillgång och efterfrågan. Arrangörerna av Skandi-Fest har inte full kontroll över festivalens utveckling, utan måste förlita sig på andra människors specialkompetens inom olika områden.

Jag har besökt sex svenska och skandinaviska festivaler i Kalifornien och Oregon, och skönjer ett mönster vilket tyder på att festivalerna hämtar inspiration från varandra. I stor utsträckning är samma försäljare och underhållare inblandade i dessa festivaler, och aktiva i festivalerna besöker varandras festivaler för att bl.a. finna nya idéer. De olika festivalerna är visserligen unika, men uppvisar samtidigt många likheter.

Ingen etnisk festival, hur väl elaborerad den än är, kan (re-)presentera mer än en liten del av en viss kultur. Vanligtvis porträtteras färgrika delar av gruppens kulturella bagage, t.ex. folkdräkter och danser, extraordinära föremål och mat, som kontrasterar mot det vardagliga amerikanska köket. Nämda representationer kan beskrivas som att de "... appear as congenial counter-melodies to that of the dominant culture..." (Nelson 1990:113)

Gemensamt för de etniska festivaler jag har besökt, är att dessa vill visa exponera det bästa från den skandinaviska kulturen och eftersträva så hög autenticitet som möjligt. I detta finns en viss diskrepans: om en festival visar upp den positiva sidan av en viss kultur och utelämnar/tonar ned andra delar vilka kanske inte är lika iögonfallande eller passande för en amerikansk kontext/publik — hur äkta är det då? Med andra ord, går det överhuvudtaget att betrakta något som äkta, och i så fall vad? Här är konstruktioner av etnisk identitet/historia/symboler relevant.

En del av Skandi-Fest fokuserar på äldre traditioner, utvalda från ett stort antal möjliga. Inte klart uttalat av festivalledningen, men fullt märkbart, är betoningen på en slags (uppfattad?) bondekultur från Norden. Under festivalen återupplevs Den Gamla Världen för några dagar: besökarna "blir" skandinaver över veckoslutet, men återvänder till det normala sociala livet på måndagen. Festivalen ger därmed ett smakprov på en etnisk kultur utan att rumsligt behöva lämna Amerika. Den skandinaviska staden med sina gator, vilken byggs upp för helgen laddas med symboliska betydelser och ger en nostalgisk resa till en föreställd kultur som aldrig har existerat i Skandinavien.

Både på Skandi-Fest och andra skandinaviska festivaler återfinns vikingar i alla möjliga former. Identifikationen med vikingarna under festivalen går inte att underskattas, åtminstone inte på en expressiv nivå; många blir, och känner sig som, vikingar under helgen. Vikingarnas betydelse i den privata etniska diskursen är dock låg, utan först då skandinav-amerikanerna samlas gemensamt stegras vikingarnas betydelse markant. Sällan har vikingar spontant nämnts vid personliga intervjuer mellan festivalerna, utan det är först på min förfrågan som de diskuteras.

I uppbyggnaden av festivalen satsas mycket på äkthet, dvs. att det som presenteras skall komma från den skandinaviska kulturella repertoaren. Att bjuda in dignitärer från de nordiska ländernas generalkonsulat blir ett led i att legitimera festivalens äkthet. På festivalen betonas även skandinavernas historia — deras rötter — vilket är ett sätt att föra traditionen vidare till kommande generationer.

Postskriptum

Vintern 1997 anställdes en person på deltid som *General Manager* för festivalen och några månader senare även en sekreterare på halvtid. I ett brev uttryckte en styrelseledamot oro över festivalens utveckling: att den blir alltför kommersialiserad, vilket kan innebära svårigheter att

rekrytera volontärer. Frågor som bekymrar en del volontärer är om festivalen kommer att utvecklas till att bli ren affärsverksamhet och där den genuina volontärandan trängs undan för andra intressen.

År 1997 gjordes för första gången en ekonomisk förlust, vilken hamnade på omkring 15 000 dollar. Efter 1998 års festival kunde styrelsen betala tillbaka banklånet, men direkt efter festivalen avgick hela styrelsen. I november 1998 fanns endast sekreteraren kvar. Redan efter 1997 års festival hade presidenten avgått, men skulle stanna kvar tills de hittade en ny president. Man fann ingen person, vilken var villig att mantla uppgiften och Johnny Anderson förklarade sig villig att fortsätta som president om han fick nya styrelseledamöter. Sedan dess har Skandi-Fest fått såväl en ny styrelse som ny festivalpresident.

7. SLUTDISKUSSION

I denna framställning har introducerats begreppet lågaktiv etnicitet för att försöka fånga en etnicitet, som uttrycks av många amerikaner. Framför allt har lågaktiv etnicitet studerats bland tredje generationen svensk-amerikaner. Detta slag av etnicitet sammanfattar jag som *sökandet efter ett arv de aldrig ärvde*. Det finns en rådande önskan i det amerikanska samhället "att komma någonstans ifrån", dvs. ett allmänt sökande efter en identitet och där den etniska bördan har kommit att framhävas. Sökandet efter en etnisk identitet har ibland tillskrivits den amerikanska nationens relativa historielöshet; som bekant är ju USA till största delen uppbyggt av immigranter.

Identitetssökandet kan även tillskrivas den rotlöshet som blivit frukten av att människor flyttar många gånger, inte i så få fall även mellan delstater. Såväl den nära familjen som avlägsna släktingar finns ofta spridda över stora avstånd, vilket bidrar till rotlösheten, och det är vanligt att barnen träffar sina far- eller morföräldrar endast vid jul, någon annan högtid, släkträff eller under föräldrarnas semester.

Endast en bråkdel av förfädernas kultur har traderats till människor i tredje-, fjärde-, femte generationen och bortom från den ursprungliga immigranten. Immigrantättlingarna måste själva skapa en bild av sin kulturella bakgrund för att kunna odla en etnisk identitet. Därför måste symboler skapas, eller hellre återskapas, vilket med Hobsbawms (1983) terminologi är *inventions of traditions*.

Människor av europeisk härkomst interagerar inte längre som etniska grupper i det amerikanska samhället utan tillhör kategorier, där den gemensamma nämnaren är härstamning: att minst en förfader utvandrat från en viss nation eller en viss grupp, som sträcker sig över flera nationsgränser. För att en individ skall räknas in i "gruppen" måste han eller hon även ha ett visst intresse eller kännedom om sin etniska härkomst, t.ex. genom självdefinition såsom individer kan göra i folkräkningen, vilken genomförs vart tionde år. Jag finner det fruktbart att benämna den emotionella känslan för en viss härstamning lågaktiv etnicitet enär det sällan är fråga om en gruppidentitet i den mening grupp brukar betraktas.

Gränserna mellan de lågaktiva grupperna i USA är otydliga; grupperna är öppna och inkluderande. Etniciteten bland dessa grupper bygger på i stort sett samma värderingar och uttryck: gruppmedlemmarna är alla amerikaner. Svenska och andra skandinaviska kulturella yttringar i USA, likväl som hos andra vita etniska grupper, är proportionellt överdrivna för att därigenom representera större inbördes skillnader än vilket egentligen är fallet (Sollors 1986; Schneider 1968). Objektivt betraktat finns små skillnader i etniciteten bland dessa grupper. Uttrycken och dess betydelser är liknande och, kanske något hårdraget, endast symbolerna skiljer dem åt. För detta använder Klein (1997:127) en bildlig metafor, där hon ser etniska grupper som ett antal likadana "etniska kär", färdiga att fyllas med symboliskt innehåll. Men, påpekar Klein, det är viktigt att kärnen, utanverken, är amerikanska. Annars accepteras de inte av det övriga samhället.

Barth (1969) har argumenterat att kulturella symboler är mer eller mindre utbytbara. I urvalet av symboler är äkthet det mest kritiska kriteriet. Det har ofta skrivits om hur etniska

grupper manipulerar symboler, men även om symboler kan vara medvetet utvalda så emanerar de från samma "äkta" kulturella bagage. Måhända manipulera är ett för starkt ord eftersom detta anspelar på att flertalet symboler medvetet arrangerats på ett visst sätt eller i en viss riktning. Många symboler har utvecklats mer eller mindre slumpmässigt, men, vilket är viktigt att notera, många symboler har även en direkt koppling till moderlandet och immigranterna men har över tid fått ändrad innebörd.

Få euro-amerikanska grupper har väsentligt inflöde av nya immigranter. Assimilationsprocessen har nu till största delen fullbordats i Det Vita Amerika. Därigenom har en betydande kulturell homogenisering och integrering av gruppmedlemmarna skett. Trots att det finns avsevärda skillnader bland, som i denna avhandling studerade, svensk-amerikaner beträffande antal generationer ifrån den ursprunglige immigranten och "proportionen svenska gener", har gruppen homogeniserats i utvecklingen av en etnisk identitet. Detsamma fann Deborah Padgett (1980) i en studie av serb-amerikaner.

Långt tillbaka var den nationella amerikanska identiteten ännu inte helt given, utan fortfarande i vardande med många grupper vilka kämpade gentemot varandra samtidigt som de försökte anpassa sig till det nya samhället. För mindre än ett sekel sedan fanns det många olika grupper, vilka formade den förhållandevis unga nationen, där dock den anglosaxiska kulturen kom att dominera. Sällan diskuterat är att även den anglosaxiska kulturen, bestående av "gamla amerikaner" och assimilerade människor från olika etniska grupper, måste varit i tillblivelse och ha modulerats i interaktionen med immigrantgrupperna. Men jag lämnar detta spörsmål öppet för etno-historiker att undersöka.

I det amerikanska samhället blev det nödvändigt för invandrarna att använda majoritetens språk för att kunna kommunicera med människor utanför den egna gruppen. Därmed var även språkskiftet oundvikligt på samhällslivets flesta arenor. Få människor kan nu tala förfädernas språk — här avser jag givetvis de etniska grupper vilka inte hade engelska som modersmål — ändock har etnicitet och etniska grupper inte försvunnit, utan är i ständig omformering. Bland många svensk-amerikaner finns en känsla att vara del av en grupp trots att etniciteten med tiden blivit individ- eller familjebaserad. Denna etnicitet, vilken blivit symbolisk i den mening att den är lätt att ta upp och lika lätt att lämna, är etnicitet i annan form än i gruppens tidiga historia.

Det finns två s.k. skolor bland samhällsforskare i USA: den ena talar om en etnisk återuppväckelse (bland det som här benämns lågaktiva grupper) under 1960-70-talen och den andra ser nutida etnicitet som en transformation från tidigare stadier. Att etnicitet under lång tid inte betraktades som en viktig faktor i det amerikanska samhället beror på tidigare samhällsforskarens fokus. Sällan frågades efter människors etniska identitet och om man inte frågar efter något specifikt är det lätt att missa det, eller omvänt: "[I]f we ask questions about ethnicity, then we shall no doubt find ethnicity." (Eriksen 1992:165) När forskare, huvudsakligen sociologer, under 1960-talet började intressera sig för etniska grupper lade de samtidigt grunden för föreställningen om den återuppväckta etniciteten under 1960- och 70-talen (se kap. 1). Jag finner det möjligt, för att inte säga troligt, att tongivande forskare betraktat etniciteten som återuppväckt och att andra följt i deras fotspår utan att förhålla sig kritiska till påståendet.

Under 1960- och 70-talet ökade antalet etniska festivaler markant, och fortfarande tillkommer många nya. En första anblick ger vid handen att etniska grupper vid den tiden blev mer medvetna om sin plats i samhället och ville uppvisa de bästa sidorna av sin kultur, såväl för medlemmar ur den egna gruppen som för andra. Bilden är dock alltför tvådimensionell. Alla amerikanska etniska grupper har samlats i etniska sällskapsklubbar och föreningar för att hylla sitt ursprung. Ibland samlades de enbart för nöjet att umgås med varandra. De etniska gruppernas sammankomster noterades knappt bland andra människor. Bland annat tillhörde deltagarna den

aktuella gruppen och hade därför inte några utomstående som närvarade; firandet upplevdes dessutom såpass självklart av omgivningen att ingen reagerade nämnvärt då olika grupper samlades.

Idag har människor gjorts medvetna om andra gruppers aktiviteter, bl.a. genom dagens enkla och snabba transporter, televisionens utbredning (festivaler är ju vackra att betrakta, särskilt sedan introduktionen av färg-TV). Genom mediernas rapportering har skapats ett behov från publiken att de skall fortsätta bevaka festivaler. Vad som ofta missas i talet om etnisk återuppväckelse är massmediernas påverkan; (etniska) festivaler har god bevakning och täckning i olika medier. Den massmediala uppmärksamheten är en viktig del i den syn — jag vill kalla det mytbildning — som skapats av många forskare om att etniska grupper sett en återuppväckelse sedan 1960-talet.

Folkloristen Larry Danielson (1972; 1974) har samlat information om ett antal etniska festivaler i mindre samhällen vilka dominerats av en enda grupp. Danielson skriver att flertalet festivaler introducerats under 1900-talet, ofta under 1940-, 50- och 60-talen. Detsamma har jag funnit i litteraturstudier över svensk-amerikaner, i synnerhet om detta utsträcks till att gälla andra etniska aktiviteter än enbart festivaler. Det etniska firandet fanns m.a.o. längre tillbaka än från 1960-talet.

Redan på 1930-talet noterade Fritz Henriksson, en svensk på besök i Amerika, att landet under en längre tid "översvämmats" av en (etno-)historisk intressevåg vilket resulterat i att många historiesamfund skapats. Han fortsätter: "This new and young nation built by immigrants from all the countries in Europe now desires, so to speak, an ancestry..." (Henriksson 1939:144) Antropologiska studier av andra nordisk-amerikanska grupper såsom finn-amerikaner (Olin-Fahle 1983), norsk-amerikaner (Lovoll 1998) och dansk-amerikaner (Chrisman 1966) pekar på att den etniska identiteten utvecklats till något nytt.¹²⁷ Denna syn stöds även i föreliggande studie. De nämnda undersökningarna visar på kontinuitet bland nordisk-amerikanska grupper och det går att följa gruppernas utveckling bakåt till den tid då immigranterna började anlända i större omfattning och därigenom kunde interagera efter nya förutsättningar, dvs. som en etnisk grupp bland många andra.

Ifall samhällsforskarnas intresse börjat några decennier tidigare, hävdar jag, skulle de nu sannolikt tala om "det etniska återuppväckandet under 1940- och 50-talen". Eller förlagt detta ännu tidigare!

I avhandlingen har svensk-amerikanerna beskrivits som lågaktiv etnisk grupp. Eftersom den etniska gränsen är öppen och flytande har jag valt att betona det kulturella innehållet och hur detta (re-)konstrueras/konstruerats. För svensk-amerikaner, vilket i överförd bemärkelse även gäller andra etniska grupper, är det viktigt att innehållet är äkta och tas från en kulturell repertoar från Sverige. Det vore otänkbart att mobilisera kulturella symboler som redan förknippas med ett annat folk, etniskt eller nationellt — undantaget är den skandinav-amerikanska identiteten, där vikingar är en förenande symbol.

Det måste poängteras att svensk-amerikanerna först och främst är amerikaner, deras nationella identitet. Men de har även en etnisk identitet som svensk-amerikaner. Dessa två identiteter står inte längre i opposition till varandra när svensk-amerikanerna nu i tredje generationen har en mycket fast identitet som amerikaner, en nationell identitet och lojalitet

---

¹²⁷De data Lovoll presenterar stöder mitt påstående om att etniciteten endast ändrats från tidigare stadier. Lovoll själv (1998:262) skriver dock om etnisk återuppväckelse bland norsk-amerikanerna.

vilken inte ifrågasätts av någon. Gruppmedlemmarna betraktar sig själva som *mainstream Americans*.

I och med att den nationella identiteten nuförtiden inte ifrågasätts, möts inte längre några hinder att uttrycka vördnad för den etniska härstamningen. Mer nyanlända invandrargrupper har sällan hunnit utveckla en amerikansk lojalitet, på gruppnivå, och ses därför inte alltid med samma blida ögon, då de exponerar sin etniska bakgrund för det omgivande samhället. Ett exempel på detta kunde noteras under min fältvistelse, då det hölls delstatsval. En fråga, som fick stor uppmärksamhet var en kalifornisk lag som skulle neka illegala invandrare att ta del av sjukvård och utbildning. Länge fanns motstånd inom valmanskåren mot propositionen, men efter hand vände opinionen och den antogs. Informanter har hävdat att invandrargrupper, framför allt mexikaner, under sina protester demonstrerat med andra nationsflaggor utan att den amerikanska fått stå jämte. Med andra ord kopplades detta ihop med vad som betecknas "oamerikansk verksamhet", som blir en fiende till Den Gode Amerikanen, vilken visar sin amerikanska tillhörighet. I det amerikanska samhället skall alla först och främst vara amerikaner och lägga åt sidan lojaliteten till någon annan nation.

Flertalet svensk-amerikaner i Turlock har fler än en etnisk härstamning. Särskilt under senare decennier — förändringen märks framför allt efter andra världskriget — har det blivit vanligt att gifta sig utanför den etniska gruppen. Det finns dock inte något enkelt samband mellan hur etnisk identitet kan komma att utvecklas utifrån exempelvis hur många procent någon har av en viss etnisk härkomst. Istället är det ett komplext system, där olika interagerande faktorer skapar individens identitet. Faktorer som kan vara avgörande, och vilka torde ha allmän giltighet i det amerikanska samhället, är t.ex. samhällets etniska profil och högre grad av emotionell koppling till en viss förälder eller far-/morförälder.

Mitt eget fältmaterial är alltför tunt för att dra sådana slutsatser, utan ger endast indikationer på att så är fallet. Lovolls (1998:*passim*) undersökning visar dock att många norsk-amerikaner, en grupp som uppvisar stor likhet med svensk-amerikanerna, haft högre grad av emotionell koppling till ett visst mor- eller farföräldrapar. Särskilt i "blandäktenskap" hade barnen fått norska traditioner överförda från den äldre generationen hellre än via en förälder. Men, eftersom etniskt intresse utvecklas sent i livet, torde detta hänga samman med att föräldrarna ännu inte utvecklat något sådant.

En annan faktor för dragning till en viss etnisk härkomst utav flera möjliga är "etnisk rangordning", dvs. den relativa prestige som en viss etnisk grupp åtnjuter i samhället. Sedan länge har gjorts inbördes rangordningar mellan etniska grupper (se t.ex. Lowie 1948:280f). Dessa rangordningar har blivit vagare och är mindre synliga i dagens amerikanska samhälle, men existerar likväl. Det är viktigt att notera hur det kulturella ledarskapet har lyckats höja den speciella gruppen till nuvarande dess status. Svensk-amerikanerna räknas till den skandinaviska gruppen, vilken lyckats framhäva sig själva som de första vita på amerikansk mark genom vikingarna, och svenskarna var en av de första grupperna som grundade en koloni i Nya Världen. Tillika accepterades de svenska invandrarna såsom socialt och kulturellt närstående anglosaxarna. Tillsammans med uppfattningen om svenskarnas snabba assimilering, har detta givit gruppen hög status.

Jag kan inte säkert påvisa hur olika grupper rangordnas, men det förefaller vara en kombination av känsla om den egna gruppens överlägsenhet gentemot andra, tillsammans med hur gruppen *faktiskt* uppfattas av andra grupper. Att vara svensk-amerikan i Turlock har alltid inneburit att tillhöra en elitgrupp.

Generellt har såväl de stora organisationerna som enskilda etniska föreningar, med vissa

undantag, sedan många decennier tillbaka haft sviktande medlemsiffror och svårigheter att rekrytera nya medlemmar. Föreningsmedlemmarna har hög medelålder och medlemskap i etniska föreningar attraherar få yngre människor, medelålders inkluderade. Den etniska identiteten är förvisso inte betydelselös, men svensk-amerikanerna har funnit andra vägar att vara etniska än att gå med i en förening, bland annat genom att besöka etniska festivaler.

Det som ursprungligen benämndes Svenska Amerika, med en förhållandevis väl utbyggd infrastruktur, tillhör en svunnen tid. Flertalet svensk-amerikaner står utanför etniska föreningar och organisationer. Samtidigt finns ett livligt organisationsliv där många föreningar är nationellt sammanlänkade och utbyter idéer. Framför allt är den i början av 1970-talet startade Swedish Council of America en förnyare, och bevarare, av svensk-amerikansk kultur. Över 200 föreningar har anslutits och fler tillkommer varje år.

Ett nytt slags Svenska Amerika håller på att växa fram, bestående av tredje generationens svensk-amerikaner och av "blandat ursprung" (Barton 1999:12). Det Svenska Amerika som idag existerar är sammanbundet i ett nätverk, med kontaktytor mellan alla medlemsföreningar i de stora organisationerna. Till exempel är medlemmarna i Vasaorden (VoA) länkade till andra svensk-amerikanska föreningar genom moderorganisationens medlemskap i Swedish Council of America. Dessa nätverk mellan olika organisationer och föreningar blir alltmer komplexa, då de mer och mer går in i varandra.

Både i norra och södra Kalifornien har jag kunnat identifiera ett dussintal personer som är aktiva på ledande poster i många svensk-amerikanska föreningar och kan benämnas kulturella ledare. Flera av dessa är dessutom involverade i svensk-amerikanska organisationer på nationell nivå. Därigenom har de möjlighet att påverka övriga föreningsmedlemmar med idéer, som kommer från toppnivå: det är snarare regel än undantag att aktiva medlemmar på nationell nivå även är aktiva inom en eller flera lokala föreningar.

Under förutsättning att nuvarande utvecklingstrend med ett alltmer sammanlänkat föreningsliv håller i sig kommer den svensk-amerikanska identiteten alltmer att likformas. Även människor som står utanför det etniska föreningslivet påverkas av organisationers och kulturella ledares etnicitetskonstruktioner. Genom festivaler, släkt och vänner, det allmänna sökandet efter en etnisk identitet (som sträcker sig bortom den egna familjens historia) i det amerikanska samhället samt distansen till den ursprunglige immigranten, utvecklas etniciteten till en amerikansk etnicitet med svenska förtecken.

För att exemplifiera dagens svenskhet i Turlock gavs i kapitel 4 en personligt färgad bild från tre miljöer: vasalogen, ett kafé samt svenskakursen; kapitel 5 och 6 gav djupare studier. Trots dessa exempel på svenskheten i Turlock, kan konstateras att stadens svenska prägel till stor del har försvunnit. Inget i vardagsmiljön minner om svenskarnas tidigare närvaro och påverkan. Svenska talas nu endast av några få äldre i andra- och tredje generationen och deras språkliga kunskap är begränsad. Det finns även många som endast kan några fraser, vilka de använder då och då, t.ex. på det lokala kaféet där de träffas för att småprata till morgonkaffet.

Bland annat Fishman *et al.* (1985:xi) hävdar att språk är del av kulturen och ger ett index på den kultur det kopplas med. Helt klart är att språket är ett väl utvecklat symbolsystem, men det korrelerar inte på ett enkelt sätt med en viss kultur bland lågaktiva grupper: många svenskättlingar i Turlock känner sig som svenskar trots att deras svenskspråkiga kompetens är mycket låg eller saknas. Det råder ingen tvekan om att språk är en stor del av kulturen, och det består av ett system av symboler och betydelser. Men, om språk i en av sina betydelser är kultur, så är inte kultur endast språk. Kultur är mycket mer eftersom språk inte är det enda möjliga systemet för symboler och betydelser (Schneider 1980:3).

Jag vill framhålla att kännedom om Den Gamla Världens språk är symboliskt betydelsefullt. Det kanske inte är så viktigt vad man säger, utan kunskapen om något som ibland begränsas till endast ett par fraser. Liknande konstaterar Lovoll (1998:220) i sin studie: "In Norwegian-American settings of the 1990s, the use of any kind of Norwegian at all, rather than its accuracy, is obviously the paramount concern."

Även språk som man inte alls har kunskap i, kan ha viktig symbolisk innebörd (Eriksen 1992:116). Den mycket betydelsefulla etniska markören, svenska språket, har ju förlorats. Ändå har många en känsla av tillhörighet med svenskar i Sverige.

Förlusten av språket kan kompenseras genom att poängtera andra delar av det etniska ursprunget, och då framför allt en materiell kultur (jfr Klein 1997: 115). De i avhandlingen beskrivna symbolerna blir då mycket signifikanta kopplingar till ett historiskt förflutet. Dessa symboler laddas med betydelser, ibland många fler än de ursprungliga. Till exempel kan dalahästen betyda mycket mer än att enbart vara symbol för Sverige: den står för vad morfar och mormor berättade; om det Sverige man tänker sig; för en bakgrund man vet lite om, men som ändå betyder något.

Hos svensk-amerikanerna finns flera ledarskap vilka — åtminstone längre tillbaka, enligt t.ex. Blanck (1997) — delvis har disparata uppfattningar om vad som skall betonas av gruppens historiska ursprung. Vissa symboler, och värderingar, kan de dock samlas kring. Vikingar, vilket är en gemensam symbol för de skandinaviska grupperna, är det mest slående exemplet. "Vikingaidentiteten" är mycket av en konstruktion, som passar in i det amerikanska samhället. Kapitel 6 visade att vikingar är den starkaste symbolen för att förena alla skandinav-amerikanska grupper. Vikingarna har fått ansenligt symbolvärde för många som identifierar sig såsom skandinaver eller med en specifik skandinavisk grupp, såsom t.ex. svensk-amerikaner.

Informanter har förklarat att vikingarna passar in i existerande ideal i den amerikanska kulturen(-erna): de ses som brutala och skoningslösa erövrare; de var *macho*-män. Mindre känd är den sida av vikingarna som kan betecknas handelsmän. Denna aspekt passar inte in i den bild som skandinav-amerikaner vill underhålla och har följaktligen tonats ned, vilket är ett exempel på kulturell historiekonstruktion.

Vikingaeran har givits större plats i skapande av etnisk identitet för svensk- och andra skandinav-amerikaner än för folket i Sverige, där urvalsmöjligheterna från det historiska arvet är större och vikingarna endast är en av många viktiga symboler. En förklaring kan sökas i skillnaden mellan skapandet av etniska och nationella identiteter. Etniska grupper, särskilt de som försöker göra sin röst hörd i samhället, måste göra etniciteten relevant både för "gästsamhället" och gruppmedlemmarna. Där har det kulturella ledarskapet en viktig roll i utvecklandet av symboler som passar för den specifika gruppen, men delvis efter regler, vilka sätts av det omgivande samhället. En suverän nation är friare att välja ut och poängtera vissa aspekter av historien utifrån ett nästan oändligt utbud, visserligen i samspel med andra nationer. Skapande och underhåll av etnisk identitet *vis-à-vis* de ursprungliga nationella identiteterna behöver inte sammanfalla, även om de oftast till viss del gör så.

Varför antas vissa symboler och traditioner, medan andra aldrig blir allmänt accepterade? Det gjordes t.ex. försök i Lindsborg att införa firande av tjugondag Knut (*King Knut*), men arrangemanget lockade endast ett fåtal och det lades ned efter några år (Danielson 1972; 1974). Andra traditioner/symboler av sent ursprung, såsom t.ex. Lucia och dalahästar, har däremot snabbt anammats av svensk-amerikaner i hela USA. En delförklaring är att symboler i vissa fall helt enkelt antagits för att de är spektakulära, lätta att objektiviera och samtidigt kontrasterande till andra gruppers symboler. Att vara kontrasterande innebär mer än att enbart vara olika andra gruppers symboler. Dessutom finner många svensk-amerikaner vissa symboler, t.ex. Lucia och

dalahästar, estetiskt attraktiva. Dessa symboler vinner därför många gillande.

En övergripande frågeställning har varit att utröna innebörden av att vara svensk amerikan. Att med några få meningar besvara frågan har inte låtit sig göras. Av nödvändighet har redogjorts för hur den svensk-amerikanska identiteten utvecklats samtidigt som ett antal nedslag i verkligheten gjorts, framför allt i kapitlen 5 och 6.

Några nyckelord-/begrepp, vilka framför allt är av psykologisk karaktär, som jag finner samlande för svensk-amerikanernas svenskhet är: emotionell koppling till en ogripbar realitet, som förfäderna upplevde (eller hellre antas ha upplevt); längtan efter en identitet, vilken är något utanför den vardagliga; sammankoppling med vikingarna vilka får symbolisera ett slags avlägsna förfäder. Men även familj, som i sin vidaste utsträckning gäller kyrkoförsamlingen och t.o.m. hela den svensk-amerikanska gruppen. Att vara svensk-amerikan innebär för många att fira svensk julafton och amerikansk juldag. I svenskheten framträder vid traditionellt firande ofta svenska maträtter såsom t.ex. sill, lutfisk, köttbullar. Etnisk mat är en mycket viktig kulturbärare. Med Kleins (1997:122) vokabulär blir maten "... en doftande länk till förfädernas värld."

Hos dagens svensk-amerikaner kondenseras svenskheten och avspeglar ett smalt spektrum av svenskheten i Sverige. Till exempel är limpå, pepparkakor, Gevalia och sill högst alldagligt i Sverige, men får som symboler betydligt starkare innebörd i den svensk-amerikanska kontexten. Det som i Sverige är vardagen, blir för svensk-amerikaner förknippat med högtid och fest. Den svenska maten fungerar "... as physical links with the Swedish pioneer past." (Danielson 1972: 358)

Ibland konkretiseras den etniska identiteten, exempelvis genom att göra pilgrimsresan till Förfädernas Land; att dekorera en viss del av hemmet med svenska föremål; att för en kortare tid "bli" svensk under festivaler eller i föreningslivet. För att markera den etniska identiteten för fler än den närmaste släkt- och vänkretsen har vissa svenskättlingar bildekaler som på något sätt anspelar på Sverige och svenskheten. Till denna kategori kan även räknas postlådor och dörrskyltar med (familjens namn) där dalahästen framträder.

I det vardagliga livet har sällan den svensk- eller skandinav-amerikanska identiteten någon nämnvärd betydelse för individerna, utan andra identiteter mobiliseras alltefter kontext. Den etniska identiteten är, med min terminologi, lågaktiv. I de etniska föreningarna där medlemmarna träffas en gång per månad sker tillfälligtvis en eskalering av det etniska medvetandet/identifikationen, men dagen efter är det mesta sig likt igen. Med andra ord så ingår i lågaktiv etnicitet tillfällena, där den övergår till att temporärt bli högaktiv. Den blir då högst relevant, framför allt vid vissa ritualiserade tillfällen såsom t.ex. under en festival, familjehögtid och vid deltagande i etniska föreningar. Man blir svensk, serb, grek eller tysk för ett tag, fast egentligen inte, för i första hand är man ju amerikan!

I studier av lågaktiva etniska grupper hävdas ibland att gruppledningarna har en romantiserad bild av förfädernas hemland. Endast i ringa grad stötte jag på detta i Turlock. Den etniska identiteten kopplas till den egna familjens härkomst, med dyrkan och vördnad av de platser förfäderna kom från: där förfäderna var födda, döpta, konfirmerade, gifta eller var uppvuxna, dvs. mycket av religiösa termer i dess vidaste bemärkelse. Detta är inte en romantiserad bild av Sverige utan en romantiserad bild av pionjäreterna, både i Sverige och Amerika. Nationen Sverige vet de inte lika mycket om. Trots det känner de sig som svenskar — en intuitiv känsla av att vara något extra, något annorlunda. Barton (1994a:264) benämner detta *vague nostalgia*: en tämligen ospecificerad längtan till något man vet ganska lite om.

I den idealiserade bilden framställs de utvandrade förfäderna bland annat som hårt arbetande och gudfruktiga, en syn på pionjärfamiljerna, vilken passar in i det antropologer betecknar

som ursprungsmyt. Denna bild projiceras även på dem själva: de ser sig som mer gudfruktiga, hårt arbetande, ärliga och med fasta familjevärderingar — vilket brukar benämnas luthersk moral — än de flesta andra människor.

Sådana självbetecknande egenskaper är de dock inte ensamma om, även om de flesta gruppmedlemmar tror så. Bland annat Coggeshall (1993) visar att både tysk- och grek-amerikaner tillskriver sig dessa egenskaper och detsamma fann Lovoll (1998) bland norsk-amerikaner. Lovoll menar att detta är allmänna amerikanska medelklassvärderingar vilka ikläds etniska förtecken och han refererar till en studie av Mary Waters vilken fann att "... people described values and beliefs that are very general — in fact, held by most middle-class americans — as being specific to their own, and not to other ethnic groups." (Waters 1990, i Lovoll 1998:130) De nämnda värderingarna är efterhandskonstruktioner gjorda i det amerikanska samhället. Med andra ord allmänna värderingar vilka de etniska grupperna förvärvat i USA, inte något de fört med sig från sina ursprungsländer.

Ett övergripande mål har varit att undersöka hur svensk-amerikanerna erfar sina liv i det samtida amerikanska samhället. I början av fältarbetet irriterades jag något över att informanterna alltid refererade tillbaka till hur livet var förr såväl som deras egna familjehistorik, och då särskilt pionjärfamiljerna, istället för att tala om hur de har det idag. Så småningom kom jag till insikt att historien är ryggraden i den etniska identiteten; det förflutna ges ett i det närmaste sakralt värde.¹²⁸ Människor i femtioårsåldern och äldre — den ålderskategori vilken flertalet informanter tillhör — inser att de har merparten av livet bakom sig, varför historien ges högre prioritet än framtiden. Samtidigt vill jag föreslå att människors intresse av historia även blir ett medel för dem att förmedla ett arv till kommande generationer, särskilt egna ättlingar, vilka fortfarande kan vara ofödda. Med andra ord är den etniska identiteten en blandning av dåtid, nutid och framtid.

En av kärnpunkterna i lågaktiv etnicitet är att för flertalet väcks etniskt intresse först i mogen ålder. I yngre år (medelåldern inkluderad) har människor andra intressen som prioriteras, däribland studier, arbete och bildande av familj. Få informanter hade brytt sig om sin etniska börd som unga; deras etniska identitet utvecklades sent i livet. På äldre dagar önskar många att de lyssnat på föräldrar och far-/morföräldrar som berättade om svunna tider. Längre tillbaka varken brydde man sig om det som sades när äldre berättade, eller lyssnade uppmärksamt. Detta överensstämmer med vad Barton (1990:118; jfr även Myerhoff 1977; Padgett 1980) konstaterat, nämligen att de känner sig mer svenska vid sjuttio än vid tjugo års ålder eller t.o.m. vid femtio.

Min egen studie visar att det etniska intresset ofta väcks vid 50-60-årsåldern, givetvis med betydande åldersvariation. Då betyder yrkeskarriären mindre än tidigare och många har nått högsta möjliga, eller realistiskt önskvärda, position inom sitt yrke; barnens collegeutbildning är avklarad och färdigbetald; det mesta är amorterat på huset. Med betydligt mindre utgifter trappar många ner på arbete vilket innebär ökad fritid, som skall fyllas med meningsfullt innehåll.

Vissa börjar spela golf, en del samla frimärken och ytterligare några finner andra intressen. Dock börjar många reflektera i introspektiva termer: "vem är jag, vilka var förfäderna var och hur levde de?" De griper sig an ett sökande efter en identitet som fattas i deras liv. För många har det etniska arvet legat latent, redo att mobiliseras. Man vill veta mer om sitt etniska ursprung. Vissa börjar studera familjegenealogi; vissa gör pilgrimsresan; vissa går med i en svensk-amerikansk förening eller besöker etniska festivaler.

Dock är det vanligt att människor vet endast ringa om sitt etniska ursprung. Ett gängse

---

¹²⁸ Detta slag av etnicitet beskriver De Vos (1995:18) som "... a past-oriented concept of the self as defined by one's ethnic identity, that is, based on ancestry and origin."

svar då jag försökte arrangera en formell intervju var att han eller hon vet så lite om familjeursprunget och om Sverige, men hänvisade samtidigt till någon släkting "som vet mycket mer". Detta vill jag koppla till de släktrönikor som produceras: ett fåtal individer ligger bakom dessa skrifter som distribueras till många medlemmar inom släkten. Med andra ord är det få människor med djupare kännedom om sin familjs släktförhållanden; många släktmedlemmar är intresserade av familjens härkomst, men deltar inte aktivt i att eftersöka mer information. Att söka familjens ursprung ("rötter") är tidsödande men skänker samtidigt mening åt dem som gör det: "Each discovery is like a piece of jigsaw puzzle. Each piece makes the picture clearer. It's a picture of my family." (Oakes 1999:8) Med andra ord så faller många bitar på plats i identitets-sökandet; man blir en hel människa.

Att ha en skriven familjehistoria/släktrönikor är betydligt vanligare bland svensk-amerikaner än bland Sverige-svenskar. I Lovolls (1998:43) undersökning av norsk-amerikaner rapporterade drygt 60 procent att de hade en skriven släktrönikor, en procentandel som torde vara liknande bland svensk-amerikaner. Släktrönikorna har vanligtvis den ursprungliga immigranten som utgångspunkt för den amerikanska släktgrenen, men man går ofta längre tillbaka till släkten i Sverige.

Många släktrönikor har avancerade släktskapsdiagram och är förhållandevis professionellt gjorda i bokform. De är spridda till ett stort antal "familjemedlemmar" vilket gör att många, även "kvars- och åttondedelssvenskar" påminns/medvetandegörs om sin etniska härkomst. Betydligt oftare betonas den patrilinejära delen av familjen bland svensk-amerikanerna. Trots att man i det västerländska samhället "officiellt" räknar med bilateral descent, så förankrar människor i större utsträckning sin familjeidentitet i den namnbärande delen!

Jag har inte undersökt hur barn och ungdomar betraktar sin etniska bakgrund. Som försvar hävdar jag att, vilket paradoxalt blir ett bidrag till förståelsen av lågaktiv etnicitet, endast en bråkdel av dem är intresserade av sin etniska börd; de identifierar inte sig som svensk-amerikaner. Med andra ord har de ännu inte skapat ett behov av "etniska rötter" eller utvecklat något intresse som berör deras egen familjs historia i ett fjärran land. Sannolikt identifierar de sig mer med nationens historia såsom den lärs ut i skolorna. Förvisso kan en del barn ses i folkdräkter vid festivaler, men förutom vid festivaltid fann jag under fältarbetet ett nästintill obefintligt intresse för den etniska härkomsten bland barnen. Utifrån min tolkning, är det föräldrarnas eller far-/morföräldrarnas önskan som speglas i barnens bärande av folkdräkter och deltagande i folkdansklasser!

Svensk-amerikanerna i Turlock är i hög grad påverkade av den kristna religionen, vilken format deras identitet. Men den etniska identiteten är i många fall en kombination av kyrkomedlemskap och etnisk härstamning, särskilt för dem som dras in i församlingssfären genom föräldrarnas medlemskap. Utifrån vad som noterats bland ättlingar till de svenska immigranterna är, att både kyrko- och familjepåverkan har varit avgörande faktorer i utvecklandet av känslan att vara svensk.

Många svensk-amerikaner menar att religionen är viktigare än etniciteten, att församlingens anpassning till att bli en amerikansk kyrka har varit det viktigaste. En del anser dock, att adaptationen har gått för långt och att man skulle behållit mer av immigrantkyrkans traditioner. Även i en tid då kyrkornas etniska bakgrund tonas ned, har församlingarna fortfarande en betydande andel medlemmar, vilka identifierar sig som svenskar. Svenskheten finns implicit närvarande i församlingsatmosfären — ett slags etos som "sitter i väggarna".

Inom kyrkorna talas om den svenska bakgrunden, åtminstone då svensk-amerikanerna umgås med gelikar. Då jag besökte ett svensk-amerikanskt trossamfund's årliga regionala

konferens noterades detta tydligt. Betydligt fler delegater hade svensk härstamning än vilket motsvarade deras procentandel av medlemskader. Inom samfundet finns ett antal "etniska församlingar", men dessa hade förhållandevis få delegater närvarande. Ej heller hade dessa grupper någon representant i styrelsen eller anställd på det regionala kansliet. Under de två dagar konferensen pågick talade jag med ett antal delegater, de flesta utav svensk härkomst. En icke ringa del av delegaterna betraktade fortfarande trossamfundet som svensk-amerikanskt, dvs inte som "amerikanskt", vilket är den officiella identifikationen. Sverige och svenskt nämndes ofta: vid kaffeserveringen sade en deltagare "Give me some Swedish gasoline", med referens till det betydligt starkare svenska kaffet; en annan kommenterade *Hispanics* konferens vilken han besökt kvällen innan och sade att den var "A lot livelier than among the Swedes". Med andra ord betraktade dessa två konferensen som, mer eller mindre, svensk-amerikansk. Vid konferensen förrättades val till fyra styrelseposter. Det fanns två kandidater, med olika etniska härstamning, att välja på till varje post — alla fyra besattes av människor utav svensk börd!

Som visades i kapitel 5 existerar etniska band mellan många församlingsmedlemmar av svensk härkomst. Genom gemensamma aktiviteter och individernas personliga engagemang uppbyggs en tillhörighet; en förflyttning från en konkret till en abstrakt familj (Eriksen 1996:56). Många i ledande ställning i de svensk-amerikanska församlingarna — och även högre upp i de kyrkliga hierarkierna — härstammar från de svenska immigranterna. Det existerar nätverk bland svensk-amerikanerna, etniska nätverk som en del inblandade kanske inte ens är medvetna om att de bygger på etnisk härkomst. Många svensk-amerikaner kommer från familjer vilka tillhört samma församling i långa tider, och är därför mer benägna att välja kända personer till olika positioner inom kyrkan hellre än att välja in nyare medlemmar. Det finns starka släktskapsband mellan familjer som tillhört en viss församling länge, bl.a. eftersom det längre tillbaka var vanligt att hitta sin framtida partner inom församlingen. Jag vill därför föreslå att människor inte nödvändigtvis väljs till olika positioner beroende på den etniska härkomsten i sig, utan hellre att de är igenkända av många i kyrkan och har ett brett personligt nätverk som ofta utvecklats över flera generationer.

Församlingarnas historia är kantad av splittringar i såväl Turlock som annorstädes, bland såväl svensk-amerikaner som andra grupper. En förklaring, om ej uttömmande, är församlingens likhet med en (stor-)familj (jfr Frankenberg 1957: 58): flera ledarskap utvecklas, vilka efter hand dras mot olika riktningar. Finns det en karismatisk ledare kan vissa församlingsmedlemmar välja att följa denna, medan andra stannar kvar i det trygga och kända. Andra delförklaringar till val av församling vid en schism, är familjetradition, dvs. har alltid tillhört samma församling, och åsikten att pastorn förvisso inte är bra, men att det så småningom kommer en annan efter honom. I förlängningen är schismerna en form av lokalpolitik om församlingens ideologiska riktning.

I den kristna ideologin hävdas att alla är lika inför Gud, men det har alltid gjorts distinktioner gentemot andra. Långt tillbaka kontrasterade svensk-amerikanerna sig gentemot andra etniska och religiösa grupper. Idag sker särskilnaden mer mellan vita protestanter och andra grupper såsom katoliker och människor med andra religioner.

Från officiellt håll i de svensk-amerikanska kyrkorna accepteras nya medlemmar från alla etniska grupper. Dock var det fortfarande under 1990-talet otänkbart för flertalet medlemmar att ingå äktenskap med en *non-Caucasian* — t.ex. mexikan, korean eller afro-amerikan — även om personen i fråga är medlem i församlingen. Jag finner detta intressant, eftersom flera svensk-amerikanska trossamfund koncentrerar sina ansträngningar på att omvända just dessa människor!

Religionen har alltid spelat stor roll, både för etniska grupper och i det amerikanska samhället i allmänhet. Kyrkorna har varit behjälpliga att skapa samhörighet i samhället och gett sitt stöd för värderingar och symboler; religionen har fungerat som ett kitt för att hålla ihop den

etniska gruppen (eller delar av den). Människor vilka på ett eller annat sätt varit organiserade utefter etniska linjer har haft betydligt större möjlighet att behålla en etnisk identitet än de som valt att stå utanför svensk-amerikanska kyrkor, endera genom att istället gå med i en amerikansk församling, eller helt stå utanför det svensk-amerikanska samhällslivet. Detta gäller än idag.

Fortfarande domineras/styrs Turlock av, i huvudsak, protestantiskt kristna trots att dessa utgör en befolkningsminoritet i relation till övriga religionsriktningar. Detta hänger samman med röstningsförfarandet. För att få rösta i de olika valen måste en person vara *registered voter*. Bland nyanlända invandrargrupper och bland marginaliserade personer, är benägenheten att registrera sig som *voter* utomordentligt låg. Lokaltidningen rapporterar ofta om 30-35 procents valdeltagande i olika lokala val.¹²⁹ En orsak till det låga valdeltagandet kan bl.a. sökas i den konsensuspolitik som alltid, med undantag av åren 1980-92, präglat stadsstyrelsen. Få frågor splittrar stadsstyrelsen. Valförfarandet i kombination med bristande intresse bland stora delar av befolkningen innebär att den protestantiskt kristna "minoriteten" har oproportionerligt hög representation bland stadens befolkning.

Medlemsantalet i Vasaorden (VoA) minskar ständigt och är nu knappt 25 000. Två andra mindre svensk-amerikanska broderskapsorganisationer — Independent Order of Vikings, grundad 1890 och Independent Order of Svithiod, grundad 1893 — är uppbyggda och fungerar som VoA, men med mer regional förankring i USA. Alla tre är på randen till undergång som organisationer.¹³⁰ I stort stämmer Gans (1979) analys av etniska gruppers organiserade aktiviteter, att det är ett passerat kapitel för dem som identifierar sig med gruppen. Den etniska identiteten är nuförtiden framför allt en individuell identitet.

Bland en del medlemmar i VoA hävdas att användningen av ritualer och strikt genomförda möten har skrämt iväg många. Särskilt yngre och medelålders människor finner det irrelevant med dessa ceremonier i dagens amerikanska samhälle. Dessa vill hellre lära mer om svensk kultur, traditioner, och om sin egen etniska bakgrund. Om de överhuvudtaget är intresserade av att gå med i en etnisk förening!

Vad som slår mig såsom antropolog från ett starkt sekulariserat samhälle är den religiositet vilken återfinns och uttrycks i sekulära föreningar och organisationer. Det är legio att hålla bön inför en middag och emellanåt hålls en minnesstund med bön för en avlidna medlem. Religionen är betydligt mer påtaglig i det amerikanska samhället än i Sverige. Inom Vasaorden inleder distriktskonventet söndagens arbete med minnesgudstjänst över avlidna medlemmar; både på distrikts- och lokal nivå är det vanligt med allmän bordsbön innan man börjar äta. Det kristet religiösa inslaget är markant hos VoA, vilket kan betraktas som en paradox enär många kristna församlingar är negativa till broderskapsföreningar.

Huvudsyftet i avhandlingen har varit att undersöka tredje generationens svensk-amerikaner. Den inverkan mer nyligen anlända immigranter har i konstruktion och skapande av

---

¹²⁹Vid valet 1996 röstade 12 886 av de 22 407 registrerade, vilket ger ett valdeltagande på 57,5 procent (*Turlock Journal* Nov. 6, 1996). Valet gällde till både stadsstyrelsen och många positioner inom delstaten, varför deltagandet var högre än då man endast röstar till stadsstyrelsen. Jag har dock inte möjlighet att se hur många, dvs. amerikanska medborgare, som skulle kunna ha röstat om de registrerat sig, vilket skulle ge en bättre bild över det egentliga valdeltagandet (vilket är betydligt lägre med sådant räknesätt).

¹³⁰Till exempel öppnade Independent Order of Vikings 1986 sin första nya loge på 40 år, och hade då totalt 53 loger; i början av 1990-talet fanns 46 loger i 24 delstater med totalt 10 000 medlemmar (information från olika nummer av *Sweden & America*).

svenskheter bland organiserade svensk-amerikaner har visats viktig. Somliga nyanlända är medlemmar i sedan länge etablerade svensk-amerikanska föreningar, där de inte sällan fått inflytande i den pågående etniska diskursen genom sin förstahandserfarenhet av Sverige. Som framhållits är det vanligt inom VoA att någon svenskfödd innehar positionen som kulturledare. Även i andra svensk-amerikanska föreningar har dessa framträdande positioner. Första generationens svensk-amerikaner är viktiga kulturella mäklare och ofta aktiva i introduktion av nya sedvänjor, hålla folkdanskurser och att ge svenskalektioner för tredje generationen.

Framför allt i Kalifornien, övre Mellanvästern och vissa urbana centra florerar svenskheter i svensk-amerikanska föreningar. I Kalifornien kan noteras att de föreningar vilka förnyas och anpassas till presumtiva medlemmars önskemål, har större chans att fortleva för lång tid framöver. De flesta föreningar med specifika mål, t.ex. landskapsgillen och sångareföreningar, lever en tynande tillvaro, och många av dessa har upphört med verksamheten. Andra, såsom t.ex. Swedish Society of San Francisco, har ändrat medlemskriterierna och är, driven av en målmedveten styrelse, snabbt expanderande. SWEA i San Francisco, förvisso med exceptionella medlemskriterier, attraherar ett stort antal invandrade svenskor, och föreningen är mycket aktiv för att sprida svensk kultur. I föreningar där många immigranter återfinns uttrycks den etniska/nationella identiteten något annorlunda, bl.a. för att många har förstahandserfarenhet från Sverige och den moderna svenskheter; i föreningar som domineras av tredje generationen framhävs en mer romantiserad och idealiserad bild av ursprungslandet.

Trots att det svensk-amerikanska föreningslivet frodas, når detta endast en bråkdel av det presumtiva medlemskapet. Med några få undantag är den allmänna trenden att föreningarna kämpar med en vikande medlemsskara. Få nya föreningar etableras. I många föreningar har medlemskader relativt hög ålder — Lovoll (1998) talar om en pensionärskultur — vilket upplevs som ett problem, och det är svårt att attrahera yngre människor. Detta är allmänt bland lågaktiva etniska grupper i det amerikanska samhället.

Notabelt är att många manliga föreningar ändrat stadgarna för att därigenom även erbjuda kvinnor medlemskap. Särskilt skedde detta under 1980-talet då tre av varandra oberoende Svenska Klubben på Västkusten (San Francisco, Los Angeles och Seattle), sångarföreningar (genom Swedish Union of Singers) och andra svensk-amerikanska föreningar började anta kvinnor som likvärdiga medlemmar. Att acceptera kvinnliga medlemmar var inte isolerat till svensk-amerikanska föreningar och organisationer, utan skedde även hos t.ex. Rotary och Lion's.

Min förklaring utav situationen, från ett perspektiv drygt dussinet år senare, är att många föreningar skulle ha fått svårt att överleva om de fortsatt separera män och kvinnor till olika föreningar. Detta bland annat för att många fritidsaktiviteter idag samlar både man och hustru, särskilt då det finns gemensamma intressen såsom t.ex. den etniska identiteten. Blandningen av män och kvinnor har givit föreningarna en välbehövlig vitamininjektion.

Svensk-amerikaner och de flesta andra europeiska ättlingar är sedan länge osynliga som grupper i Amerika, förutom vid tillfällen då deras etniska identitet uppvisas för en större publik på festivaler och andra offentliga tillställningar. Festivaler såsom Skandi-Fest ligger rätt i tiden. USA har en lång festivaltradition där etnicitet och etnisk symbolik finns i förgrunden. Etniska festivaler i Amerika är uppbyggda efter likartat mönster och har liknande innehåll. Ofta hålls en offentlig parad, det finns folkdräkter och musik, etnisk mat, samt en mer preciserad hyllning av det etniska ursprunget.

Bland flertalet svensk-amerikaner och andra europeiska ättlingar i Turlock har den expressiva etniska identiteten fallit i skymundan under senare decennier. Några grupper, framför allt portugis- och assyr-amerikaner, har under många år förevisat sin kultur för det omgivande

samhället. Den mest uppmärksammade gruppen under 1990-talet är skandinav-amerikanerna, vilka genom Skandi-Fest åter exponerat sig i samhället. De visar nu övriga grupper att även skandinaverna finns till.

Tidigare hade svensk-amerikanerna sitt sociala liv kopplat till den egna församlingen. Tillkomsten av Skandi-Fest har förnyat umgängesmonstret för många skandinavättlingar i Turlock. Bland annat har deras sociala umgänge förändrats genom festivalens behov av ett mycket stort antal volontärer, såväl under Skandi-Fest som vid de andra regelbundet återkommande arrangemangen vilka görs i Skandi-Fests regi. Ett femtiotal kommittéer om 3-7 personer vardera träffas månatligen för att planera sina specifika uppgifter vid de olika arrangemangen. Såväl i dessa kommittéer som vid de olika festligheterna träffas människor från många olika församlingar. I synnerhet de aktiva volontärerna fortsätter att umgås även vid andra tillfällen.

Flertalet av de vilka identifierar sig som svensk-amerikaner, befinner sig nu i ett antal led bortom den ursprungliga immigranten. Svenskheten har i många decennier sagts vara på utdöende. Kanske är det så. Men dessa dödsconvulsioner har pågått länge och, enligt min bestämda uppfattning, kommer "dödsryckningarna" att fortgå i många år. "Arvet de aldrig ärvde" blir en liten byggsten i människornas identitetsskapande: för vissa mycket betydelsefullt, för andra betydelsefullt och för ytterligare andra en detalj som lyfts fram endast vid särskilda tillfällen.

Kort sammanfattning

I denna avhandling har "tredje generationens" svensk-amerikaner studerats. Svensk-amerikanerna är en mycket heterogen kategori vars gemensamma nämnare är att de genom släktskap har någon koppling till Sverige. Deras nationella identitet är amerikansk, men vid vissa tillfällen görs även den etniska härstamningen relevant. Jag benämner detta lågaktiv etnicitet.

I fokus har stått svensk-amerikaner i Turlock. För att kontextualisera dessa gavs i kapitel 2 en översikt av svensk-amerikansk identitet — hur den över tid utvecklats från att gruppen först var immigranter, senare svenskar i Amerika, till att bli svensk-amerikaner. Särskilt fokuserades på den organiserade svenskheten; hur kulturella ledare hjälpte dem att få en etnisk gruppidentitet i det nya samhället. Den svensk-amerikanska Vasaorden introducerades i kapitlet, vilket diskuterades vidare på regional och lokal nivå i kapitlen 3 och 4.

I kapitel 3 snävades studien in till en översikt av svensk-amerikanskt föreningsliv i norra Kalifornien, särskilt i San Francisco-trakten. Här visades i ett historiskt perspektiv olika slag av föreningar. Sjuk- och hjälpkassor, landskapsföreningar och sångarförbund är till största delen passé för svensk-amerikanerna. I kapitlet studerades närmare Vasaorden, Svenska Klubben och SWEA, och visade på både skillnader och likheter mellan dessa.

Kapitlen 4-6 har beskrivit och analyserat svensk-amerikanerna i Turlock såväl historiskt som deras nutida ställning i samhället. Svenskarna och deras ättlingar har varit en mycket betydelsefull grupp i stadens uppbyggnad. Särskilt i stadens formativa år hade den svenska gruppen ansenligt inflytande; ofta agerade de på gemensam front genom sina kyrkor. Den etniska identiteten för såväl svensk-amerikaner som de flesta andra euro-amerikaner har idag fallit i skymundan i vardagslivet. Den kristna identiteten har stor betydelse för svensk-amerikaner och många andra i Turlock; den kristna miljön märks i de flesta delar av samhällslivet.

Med åren hade svensk-amerikanernas identitet blivit alltmer privatiserad, för att på bredare front, med snabbt genomslag, återuppväckas 1991 då den första årliga Skandi-Fest hölls.

Svensk- och andra skandinavättlingar syns nu åter utåt i det lokala samhället som en etnisk grupp.

Den svensk-amerikanska identiteten håller på att strömlinjeformas: det är en euro-amerikansk identitet som har stora likheter med andra euro-amerikanska grupper. Att vara amerikan är att även ha en etnisk identitet. Majoriteten av dem vilka på något sätt identifierar sig som svensk-amerikaner är nu i tredje generation eller bortom från den ursprungliga immigranten. Över tid och distans till utvandrarerna, måste de rekonstruera sin etniska bakgrund — *arvet de aldrig ärvde* — och (åter-)skapa relevanta symboler.

ENGLISH SUMMARY

Swedish-Americans in California: A Study of Low-Active Ethnicity

This is a study of low-active ethnicity (*lågaktiv etnicitet*), focusing on Swedish-Americans. Gans' (1979) concept — “symbolic ethnicity” — is very close to the one employed here.¹³¹ However, since all ethnicity is symbolic, I prefer to use my (invented) notion, as I find it better describes the kind of ethnicity expressed by a large number of people of European extraction in the U.S.

Most Euro-American groups have long been fully adjusted (“assimilated”) to American life and the American way of living; their members are “third generation Americans”. Although Swedish-Americans are the focus of this study, much of what is said is also, on a general level, valid for most Euro-American groups.

“What does it mean to be *Swedish American*?”, is the major question addressed in this dissertation. Swedish-Americans, or simply “Swedes” as they generically label themselves, constitute a heterogeneous category with at least one common denominator, namely having one or more ancestors from Sweden. By this definition, some 8 to 12 million Americans are prospective Swedish-Americans. However, I find the definition made by the U.S. Bureau of the Census more useful, *i.e.*, self-definition. In the census of 1990, 4.7 million Americans claimed Swedish ancestry.

Chapter one develops the overarching question into several more manageable questions, *e.g.*, how do Swedish-Americans express their ethnic identity and to what extent are the group members influenced by ethnic constructions made by leaders of Swedish-American organizations. This is followed by a theoretical section where ethnicity and, particularly, low-active ethnicity is discussed. The chapter also contains a brief overview of other studies of Swedish-Americans in rural settings. Although an immense amount has been written about the group — some of that material is referred to in the dissertation — it is not possible to give more than a brief summary. Scholars from several academic disciplines have studied Swedish-Americans: sociology, folklore, history, religious studies; they have even been studied for a dissertation in medicine. This is the first social anthropological study of Swedish-Americans. The chapter ends with a methodological discussion about how the fieldwork was carried out; I lived in Turlock, California, for more than 16 months.

Chapter two discusses Swedish-Americans in general, based on literature studies. Attention is paid foremost to organizational life. The organization studied in most detail is the

---

¹³¹There are several other concepts similar to these.

Vasa Order of America, a Swedish-American fraternal organization. One reason for this, is the fact that Vasa is the only Swedish-American organization found in Turlock. One finding was that most Swedish-American organizations and associations struggle with the same problem: they have an aging membership body and attract few young people. However, this is not a unique problem for Swedish-Americans but holds true for most, if not all, hyphen-American groups. American life is no longer based on ethnicity. Ethnicity is nowadays a matter of personal choice and there are many more ways to be “ethnic” than to join an ethnic organization or association.

Chapter three studies organized Swedish-American life in Northern California. Three associations/organizations in particular are analyzed: the Vasa Order, the Swedish Club in San Francisco, and the Swedish Women's Educational Association (SWEA). The Vasa Order was established in California in 1907. Both men and women have always had equal status in Vasa, at least officially. At its inception in 1913, the Swedish Club was a men-only club. They began accepting female members in the early 1980s, one of the several reasons being its declining membership body. The San Francisco chapter of SWEA — part of SWEA International, which started 1979 in Los Angeles — was formed in 1982. Although they are not genuinely Swedish-American, they act in San Francisco as a Swedish-American association and are therefore dealt with here. Two major criteria are necessary for membership in SWEA: being a woman and to be able speaking Swedish. In conclusion, Vasa faces problem with an aging membership body, but is able to keep up the membership of about 1,500 in the district of Northern California; The Swedish Club has been revitalized and has more than doubled its membership since it began accepting women; SWEA has filled a need for more recently arrived Swedish women to meet “sisters” in similar circumstances, most of them married to American men — SWEA emphasizes network building among the members.

Chapters four through six comprises a local study of Turlock. Chapter four begins to contextualize Turlock and how it developed into a Swedish(-American) community from 1902 and onward. Many Swedish-Americans became farmers around Turlock, but a substantial number, mainly businessmen, artisans and professionals, also settled in the city. For many years, Swedes and their offspring held much power, not only in politics. Although the group now only constitutes five per cent of the city's population, some of the Swedish descendants are still influential in community life. The Swedish-Americans, though, were not alone in settling in Turlock: an ethnically diversified community began to develop. The chapter ends with three case studies: the Vasa lodge; a café where a few elderly Swedish-American men meet every week-day morning; and the night course in Swedish given at the high school.

Chapter five is a study of Christian religion and ethnicity in Turlock. Swedish-Americans founded several churches in the area, representing different denominations. Although most Swedish-Americans in the early twentieth century belonged to the Swedish-American Lutheran Church, Turlock became an exception as the dominating church was the (Swedish-American) Mission Covenant Church. Over a short space of time during the 1920s, the churches changed their official language to English. The historical background is followed by an overview of the formerly Swedish-American churches in Turlock: they have long considered themselves American churches. Yet there is an unmistakably Swedish atmosphere in most of them. Turlock's evangelical environment is also discussed — in the early 1930s, Turlock appeared in *Ripley's Believe it or not* as the city in America with the highest number of churches per capita. Today the number of churches per capita is only slightly above average. Covenant Church is one of the largest employers in Turlock, operating a large retirement center and the city's only hospital. The chapter also includes a short discussion on gender in evangelical churches.

The first part of chapter six is a study of Skandi-Fest, a Scandinavian festival started in

1991. First it gives a background of the festival's development and how it is organized. Year-long planning for the coming festival is essential to continuity; major entertainers and sponsors need considerable advance planning. In the weeks before the actual festival, it is noticeable how, almost day by day, work intensity escalates. This is exemplified by a short study of one day at the office, followed by a study of the work at the festival area during the setting up of the festival. Then, the festival is described in detail, where I take a visitor on an ethnographically descriptive walk around the festival area, concluded by a portrayal of certain events during the three day long weekend. The Skandi-Fest organization also holds other smaller festivals during the year, festivals that function partly as fund-raisers for the major festival.

The second part of chapter six is an analysis of what has been noted at the festival, *e.g.*, visitors' impressions of the festival. But it also contains a discussion and analysis of certain symbols, most notably Vikings, but likewise national symbols for the different Nordic-American groups. Skandi-Fest, by far the largest ethnic festival in the area, is then compared with other ethnic festivals in and around Turlock. Skandi-Fest is also compared with the Swedish festival in Kingsburg, about one hundred miles south-east of Turlock. As Kingsburg's festival is run by the Chamber of Commerce, and Skandi-Fest tries as much as possible not to involve the local Chamber and instead rely on volunteers dedicated to personal interest in their ethnic background, I find it fruitful to compare these two festivals.

The third part of the chapter is a general analysis of Skandi-Fest where it is discussed, *e.g.*, the festival's importance for the local Scandinavian-American community, other festivals, how Skandi-Fest is dependent of many experts ("cultural brokers") such as vendors specializing in Scandinavian craft and goods, exhibitors, artisans, and entertainers. In conclusion, Skandi-Fest is very much dependent on attracting these experts to the festival. Also, the recruitment of volunteers to the festival is essential; there are presently approximately 800-1,000 volunteers who make the festival run. Skandi-Fest has, in only a short period of time, become the largest Scandinavian festival in California.

The concluding chapter tries to answer the initial questions. At the group level, Swedish-Americans, and most others of European origin, have long been invisible in the U.S., except at ethnic festivals and similar expressive occasions. Their national identity is not questioned by anyone — they *are* Americans. Contrary to ethnic groups that are newly settled in the U.S., these group members can freely express their ethnic identity without condemnation from American society.

The major question — what does it mean to be *Swedish* American — has been difficult to answer. Through necessity, I have discussed the Swedish-Americans' historical origin and development up to today. Some conclusions, mainly of psychological character, can be made: Swedish-Americans have an emotional connection to an intangible reality that their forebears experienced (or, rather, what these are supposed to have experienced); a longing for an extraordinary identity, away from the everyday ones; a symbolic connection to Vikings, who are regarded as kind of distant relatives. Also important is family, which can be extended to the church and the Swedish-American group as a whole. Sometimes, an individual's identity can be concretized openly by, for example, making a "Pilgrimage" to Sweden. But also in other ways, such as decorating (especially parts of) their home with Swedish artifacts and other memorabilia, and by "becoming" a Swede during festivals or at the ethnic club for a day or over the weekend. Of course, there are many other ways of expressing Swedishness and becoming a Swede.

All ethnic groups undergo constant change; ethnicity is a matter of *process* and is in flux. In studies of ethnicity, two "schools" may be noted: one sees current ethnicity as a revival, and the other — where I and most other anthropologists are found — regard ethnicity as a

transformation from earlier stages. This is further developed in this chapter, and evidence is given both from this study and several other studies of Nordic-Americans.

As a general conclusion, low-active ethnicity in the U.S. is broadly similar, despite the fact that certain groups see themselves as different and unique compared to others. Cultural expressions among these Euro-American groups can be viewed as proportionally exaggerated, suggesting larger differences than actually are the case; small differences are emphasized.

Authenticity is a key word for all ethnic groups; everything associated with a group has to be authentic. A brief discussion of how symbols are sometimes chosen is included: how they can be chosen from many other symbols that could have been emphasized, but were not.

Only a fraction of those identifying themselves as Swedish-Americans belong to an ethnic organization. Yet organizational life flourishes. The most important organization is the Swedish Council of America (SCA), founded in 1972. SCA is an umbrella organization covering many associations, clubs, and several other large organizations such as Vasa. 2000 SCA has over 200 member groups, and the Council is important for network building among its member-groups. However, SCA's main impact is made by developing an agenda for Swedish-American identity, indirectly affecting many more than the members of the member groups.

Many Swedes first emigrated to the upper Midwest. Later migration waves went to other parts of the U.S., mainly East- and West Coast states; few Swedish-Americans have settled in the South except for migration in recent years to the "Sun Belt".¹³² Swedish-American centers are now found in the upper Midwest, California, and certain urban centers. California has a growing population and has attracted many people of Swedish extraction; since three decades ago, this state has been the home to the largest number of Swedish-Americans.¹³³ Particularly in the urban centers of San Francisco and Los Angeles/San Diego, organizational life flourishes due to the number of Swedish-Americans in the area. However, organizational life changes too; many associations and clubs have closed down or merged with others. Some associations have changed their criteria for membership. A crystallization can be seen: older associations, which are not accommodating to contemporary life, are dying out; more modern — more inclusive, and accepting women as members — are the ones attracting new members.

Few Swedish-Americans were interested in their ethnic background as youngsters or middle-aged. Paradoxically, that *is* low-active ethnicity: younger people do not care about their ethnic background. When they get older, ethnic background becomes more important for many, but by then there is no one from the previous generation to consult. I call this search for a background "a search for a heritage they never inherited".

REFERENSER

ADOLFSON, Göran P.D. & Einar JAGEMAR

1996 *Kontakt Amerika: Svenskamerikanskt kulturutbyte under 100 år. Historik 1896-1996.* Bokförlaget

---

¹³²It should be noted, though, that a large migration for years was directed to the Middle West, but that the Swedes after some time re-settled in other areas, so called *second migration*.

¹³³However, as a percentage of the state population, California has close to two percent, whereas Minnesota has more than twelve percent.

Asklepios.

AHLEM, Harold

1966[1992] "Hilmar 1902-1966" Tidigare opublicerat manuskript, publicerat som bilaga i Elna Johansons intervjuer av svensk-amerikaner i turlockregionen, utgivet vid Oral History Project, California State University, Fullerton.

ALBA, Richard D.

1990 *Ethnic Identity — The Transformation of White America*. London: Yale University Press.

ANDER, Fritiof

1956 *The Cultural Heritage of the Swedish Immigrant: Selected References*. Rock Island, Illinois: Augustana Book Concern.

ANDERSON, Dick

1991 "Early Swedish Promoters and Settlements" *Paper från Skandi-Fests Religious Heritage Program*, Turlock, California.

1992 "Early Settlers and Their Churches in the Turlock Area" *Paper från Skandi-Fests Religious Heritage Program*, Turlock, California.

ANDERSON, Philip

1995 "God and the Swedish Immigrants" *Sweden & America* Autumn 1995, sid.17-20.

AUERBACH, Susan

1992 "The Brokering of Ethnic Folklore: Issues of Selection and Presentation at a Multicultural Festival" i Stephen Stern & John Allan Cicala (red.) *Creative Ethnicity: Symbols and Strategies of Contemporary Ethnic Life*. Logan, Utah: Utah State University Press.

BAILEY, F.G.

1969 *Stratagems and Spoils: A Social Anthropology of Politics*. Oxford: Basil Blackwell.

BANKS, Marcus

1996 *Ethnicity: anthropological constructions*. London: Routledge.

BARTH, Fredrik

1969 "Introduction" i F. Barth (red.) *Ethnic Groups and Boundaries: The Social Organization of Cultural Difference*. Bergen, Oslo, Tromsö: Universitetsforlaget.

BARTON, H. Arnold

1979 "The Editor's Corner: Stage Migration and Ethnic Maintenance" *The Swedish Pioneer Historical Quarterly* 1979:4, sid.231-33.

1980 "The Editor's Corner: Who Is a Swedish American?" *The Swedish Pioneer Historical Quarterly* 1980:2, sid.83-85.

1982 "The Editor's Corner: Old Swedish Traditions" *The Swedish American Historical Quarterly* 1982:4, sid.236-40.

1983 "The Editor's Corner: Old Swedish Traditions: An Interim Report" *The Swedish American Historical Quarterly* 1983:3, sid.175-77.

1984 "The life and times of Swedish-America" *The Swedish American Historical Quarterly* 1984:3, sid.282-296.

1990 "Marcus Lee Hansen and the Swedish Americans" i Peter Kivisto och Dag Blanck (red.) *American*

Immigrants and Their Generations: Studies and Commentaries on the Hansen Thesis after Fifty Years. Urbana and Chicago: University of Illinois Press.

1992 "Cultural Interplay Between Sweden and Swedish-America" *The Swedish American Historical Quarterly* 1992:1, sid. 5-18.

1994a *A Folk Divided: Homeland Swedes and Swedish Americans, 1840-1940*. Carbondale and Edwardsville: Southern Illinois University Press.

1994b "Guest Editor's Introduction: Three Insider's Views of Swedish America" *The Swedish American Historical Quarterly* 1994:4, sid.179-81.

1995a "Swedes in the Northeastern States: A Breed Apart?" *The Swedish American Historical Quarterly* 1995:1, sid.22-32.

1995b "Conrad Bergendoff and the Swedish-American Church Language Controversy of the 1920s" *The Swedish American Historical Quarterly* 1995:3, sid.206-216.

1995c "150 Years of Swedish Immigration" *Sweden & America Autumn* 1995, sid.6-10.

1997a "The last Chieftains: Johannes and Helga Hoving" *The Swedish American Historical Quarterly* 1997:1, sid.5-25.

1997b "Skansen and the Swedish Americans" *The Swedish American Historical Quarterly* 1997:4, sid.164-180.

1999 "Swedish America in Fifty Years" *Sweden & America Spring* 1999, sid.10-15.

BAUMAN, Richard & Patricia SAWIN

1991 "The Politics of Participation in Folklife Festivals" i Ivan Karp & Steven Lavine (red.) *Exhibiting Cultures: The Poetics and Politics of Museum Display*. Washington & London: Smithsonian Institution Press.

BEIJBOM, Ulf

1986 *Utvandrarna och Svensk-Amerika*. Stockholm: LTs Förlag.

BENEDICT, Ruth

1960 *Kulturmönster: Livsstilar och sedvänjor*. Stockholm: Aldus/Bonniers (orig. 1934).

BENNET, Linda A.

1981 "Washington and its Serbian Emigres: A Distinctive Blend" *Anthropology Quarterly* 54:2, sid.82-88.

BERGENDOFF, Conrad

1968 "The Role of Augustana in the Transplanting of a Culture Across the Atlantic" i J. Irvine Dowie & J. Thomas Tredway (red.) *The Immigration of Ideas: Studies in the North Atlantic Community*. Rock Island, Illinois: Augustana Historical Society.

BEROZA, Muriel Nelson

1976 *Sveadal*. Paradise Valley, Ariz: Birchthree Press.

BJÖRK, Kenneth

1954-55 "Scandinavian Experiment in California" *The Swedish Pioneer Historical Quarterly* 1954:3, sid.67-78; 1954:4, sid.100-116; 1955:1, sid.26-34.

BLANCK, Dag

1988 "History at Work: The 1888 New Sweden Jubilee" *The Swedish American Historical Quarterly* 1988:2, sid.5-20.

1989 "Constructing an Ethnic Identity: The Case of the Swedish-Americans" i Peter Kivisto (red.) *The Ethnic Enigma: The Salience of Ethnicity for European-Origin Groups*. Philadelphia: The Balch Institute Press.

1990 "An Invented Tradition: The Creation of a Swedish-American Ethnic Consciousness at Augustana College, 1860-1900" i H. Runblom och D. Blanck (red.) *Scandinavia Overseas: Patterns of Cultural Transformation in North America and Australia*. Andra upplagan. Uppsala: Uppsala Universitet.

1992 "Guest-Editors Introduction to the Special Swedish Issue" *The Swedish American Historical Quarterly* 1992:3, sid.131-45.

1993 "Growing up Swedish in America: The Construction of a Swedish-American Ethnic Consciousness" i Paul Houe (red.) *Out of Scandinavia: Essays on transatlantic Crossings of Cultural Borders*. Minneapolis: Center for Nordic Studies, University of Minnesota.

1996 "Being Swedish in America" *Sweden & America* Winter 1996, sid.12-14.

1997 *Becoming Swedish-American: The Construction of an Ethnic Identity in the Augustana Synod, 1860-1917*. Doktorsavhandling vid Historiska institutionen i Uppsala: Studia Historica Upsaliensia.

BODNAR, John

1995 "Remembering the Immigrant Experience in American Culture" *Journal of American Ethnic History* 15:1, sid.3-27.

BOONE, Margaret S.

1981 "Introduction: Metropolitan Ethnography" *Anthropological Quarterly* 54:2, sid.55-59.

BORGSTRÖM, Peter

1996 "Den siste utvandranden" *Vin & Spritjournalen* 1996:2, sid.20-24.

BRAIN, Gary

1984 "The Swedish Evangelical Experience in late Nineteenth and early Twentieth Century America" Opublicerat *paper* vid the Department of History, University of California, Berkeley.

1990 "The ship Sailed on: Swedish-American Migration to Rural California" *Swedish American Historical Quarterly* 1990:4, sid.220-33.

BROWN, Chrystal

1954 "An Historical Résumé of the Turlock Elementary Schools" Opublicerad maskinskriven stencil.

BULLETIN

Nyhetsbrev publicerat av Swedish Club of San Francisco and Bay Area. Före 1985 kallad *Swedish Club News*.

BURTON, Edward

1997 "All The News That's Fit To Print: The Swedish-American Press and Vietnam" Avhandlingskapitel presenterat vid Samtidshistoriska seminariet, Historiska institutionen, Göteborgs Universitet.

1999 "Mr Johnson's War: The Swedish-American Press and Vietnam" Avhandlingskapitel presenterat vid Samtidshistoriska seminariet, Historiska institutionen, Göteborgs Universitet.

CADWALLER, E.J.

1945 "Turlock" Opublicerad maskinskriven stencil om Turlocks historia.

CALIFORNIA VECKOBLAD

Svensk-amerikansk tidning publicerad varannan vecka i Downey (Los Angelesområdet).

CARLSSON, Sten

1974 "From Mid-Sweden to the Midwest" *The Swedish Pioneer Historical Quarterly* 1974:3-4, sid.193-207.

CASWELL, John Edwards

1982[1972] "Turlock's Religious Enthusiasm" i J. Caswell (red.) *Streams in a Thirsty Land: A History of the Turlock Region*. Tredje tryckningen. Turlock: City of Turlock.

CHRISMAN, Noel J.

1966 *Ethnic Influence on Urban Groups: The Danish-Americans*. Doktorsavhandling vid the Department of Anthropology, University of California, Berkeley.

CHRISTIANSON, John Robert

1984 "Cooperation in Scandinavian-American Studies" *The Swedish American Historical Quarterly* 1984:4, sid.373-386.

1993 "Myth, History, and the Norwegian-American Historical Association" i Odd S. Lovoll (red.) *Nordics in America: The Future of their Past*. Northfield, MN: The Norwegian-American Historical Association.

COGGESHALL, John M.

1993 "Sauerkraut and Souvlakia: Ethnic Festivals as Performances of identity" i Pamela Frese (red.) *Celebrations of Identity: Multiple Voices in American Ritual Performance*. London: Bergin & Garvey.

COHEN, Abner

1969 *Customs and Politics in Urban Africa: A Study of Hausa Migrants in Yoruba Towns*. London: Routledge & Kegan Paul.

1974 "Introduction: The Lesson of Ethnicity" i Abner Cohen (red.) *Urban Ethnicity*. ASA Monograph #12 London: Tavistock.

1980 "Drama and Politics in the Development of a London Carnival" *Man* (N.S.) 15:1, sid.65-87.

1981 *The Politics of Elite Culture: Explorations in the Dramaturgy of Power in a Modern African Society*. Berkeley: University of California Press.

COHEN, Anthony P.

1986 "Of symbols and boundaries, or, does Ertie's greatcoat hold the key?" i Cohen (red.) *Symbolising boundaries: Identity and diversity in British cultures*. Manchester: Manchester University Press.

COLBURN, David R. & George E. POZZETTA

1979 "Introduction" i D.R. Colburn & G.E. Pozzetta (red.) *America and the new Ethnicity*. Port Washington, New York: Kennikat Press.

COMMUNITY ECONOMIC PROFILE

1993 For Turlock, Stanislaus county & California, August 1993.

COMMUNITY SURVEYS

1957 Stanislaus Urban Region, August 1957.

CONZEN, Kathleen Niels

1989 "Ethnicity as Festive Culture: Nineteenth-Century German America" i W. Sollors (red.) *The Invention of Ethnicity*. New York & Oxford: Oxford University Press.

CROW, Keith W. (kompilerat av)

1965 *Turlock*. Studentuppsatser vid California State College, Stanislaus, the Department of Sociology.

DANIELSON, Larry

1995[1972] *The Ethnic Festival and Cultural Revivalism in a Small Midwestern Town*. Doktorsavhandling vid Indiana University. Ann Arbor, Michigan: UMI.

1974 "Public Swedish-American Ethnicity in Central Kansas: A Festival and Its Functions" *Swedish Pioneer Historical Quarterly* 1974:1, sid.13-36.

1992 "St. Lucia in Lindsborg, Kansas" i S. Stern och J.A. Cicala (red.) *Creative Ethnicity: Symbols and Strategies of Contemporary Ethnic Life*. Logan, Utah: Utah University Press.

DENING, Greg

1988 *History's Anthropology: The Death of William Gooch*. Lanham, MD: University Press of America.

De VOS, George

1995 "Ethnic Pluralism: Conflict and Accommodation" i Romanucci-Ross & De Vos (red.) *Ethnic Identity: Creation, Conflict, and Accommodation*. Tredje omarbetade upplagan. London: Altamira Press.

EASTMOND, Marita

1989 *The Dilemmas of Exile: Chilean Refugees in the U.S.A.* Doktorsavhandling vid Socialantropologiska institutionen, Göteborgs Universitet.

EHN, Billy

1993 "Etnicitet — symbolisk konstruktion av gemenskap" i B. Ehn (red.) *Kultur och erfarenhet: Aktuella teman i svensk etnologi*. Stockholm: Carlssons.

ENGMAN, Max

1994 "The tug of war over 'Nya Sverige' 1938" *The Swedish American Historical Quarterly* 1994:2, sid. 69-117.

EPSTEIN, A.L.

1978 *Ethos and Identity: Three studies in Ethnicity*. London: Tavistock Publications.

ERIKSEN, Thomas Hylland

1992 *Us and Them in Modern Societies: Ethnicity and Nationalism in Mauritius, Trinidad and Beyond*. Oslo: Scandinavian University Press.

1996 *Historia, myt och identitet*. Stockholm: Bonnier Alba Essä.

ERRINGTON, Frederick

1987 "reflexivity deflected: the festival of nations as an American cultural performance" *American Ethnologist* 1987:4, sid.654-667.

FIRTH, Raymond

1973 *Symbols: Public and Private*. London: George Allen & Unwin.

FISHMAN, Joshua et al.

1985 "Preface" & "Epilogue: The Rise and Fall of the 'Ethnic Revival' in the USA" i Fishman et al. *The Rise and Fall of the Ethnic Revival: Perspectives on Language and Ethnicity*. Berlin, New York, Amsterdam: Mouton Publishers.

FJELLSTRÖM, Phebe

1970 *Swedish-American Colonization in the San Joaquin Valley in California: A Study of the Acculturation and Assimilation of an Immigrant Group*. Uppsala: Almqvist & Wiksell.

1971 "Immigrantmiljön och den kulturekologiska aspekten" *Nord Nytt* 1971:2, sid.131-139.

FLETCHALL, G.F

u.å. "The Scandinavian Festival" Opublicerad maskinskriven stencil om festivalen i Junction City, Oregon.

FRADKIN, Philip L.

1995 *The Seven States of California: A Natural and Human History*. New York: Henry Holt and Company.

FRANKENBERG, Ronald

1957 *Village on the Border: A Social Study of Religion, Politics and Football in a North Wales Community*. London: Cohen & West.

FROHM, Knut

1995 *Livsstil eller organisation. En studie av några kristna gemenskaper i 1980-talets Sverige*. Doktorsavhandling. Lysekil: Bokhuset.

GABLE, Eric, Richard HANDLER, och Anna LAWSON

1992 "on the uses of relativism: fact, conjecture, and black and white histories at Colonial Williamsburg" *American Ethnologist* 19:4, sid.791-805.

GANS, Herbert J.

1979 "Symbolic Ethnicity: The Future of Ethnic Groups and Cultures in America" *Ethnic and Racial Studies* 2:1, sid.1-20.

GELLNER, Ernest

1983 *Nations and Nationalism*. Oxford: Basil Blackwell.

GLAZER, Nathan

1990 "Hansen's Hypothesis and the Historical Experience of Generations" i Peter Kivisto och Dag Blanck (red.) *American Immigrants and Their Generations: Studies and Commentaries on the Hansen Thesis after Fifty Years*. Urbana and Chicago: University of Illinois Press.

GLAZER, Nathan & Daniel P. MOYNIHAN

1970[1963] *Beyond the Melting Pot: The Negroes, Puerto Ricans, Jews, Italians, and Irish of New York City*. Andra omarbetade upplagan. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.

GOLDEN GATE NEWS

1997 Nyhetsbrev utgivet av Vasa Order of America, Northern California District.

GREELEY, Andrew M.

1978 "The Ethnic Miracle" i Marjorie Weiser (red.) *Ethnic America*. New York: The H.W. Wilson Company.

GREENE, Victor

1977 "Becoming American: The Role of Ethnic Leaders — Swedes, Poles, Italians, and Jews" i Melvin Holli & Peter d'A Jones (red.) *The Ethnic Frontier: Essays in the History of Group Survival in Chicago and the Midwest*. William B. Eerdmans Publishing Company.

GÖTEBORGS-POSTEN

Daglig tidning utgiven i Göteborg, Sverige.

HAALAND, Gunnar

1991 "Cultural Content and Ethnic Boundaries" i Grønhaug, Haaland & Henriksen (red.) *The Ecology of Choice and Symbol: Essays in Honour of Fredrik Barth*. Bergen: Alma Mater.

HABENSTEIN, Robert W. & Charles H. MINDEL

1982 "The American Ethnic Family: Protean and Adaptive" i Habenstein & Mindel (red.) *Ethnic Families in America: Patterns and Variations*. New York: Elsevier.

HALLNER, Andrew

uå. "A Brief Autobiography" Opublicerad maskinskriven stencil.

HALLNER, Reuben

uå. Opublicerad maskinskriven historik (stencil) över faderns [Andrew] delaktighet i Turlocks utveckling.

HAMMER, Göran, G. ÅHLIN, L. ÅSANDER, I. HOLMBERG & Ö. HERMODSSON

1979 "90 miles west of Twin Cities — Rapport från fältstudier i Kandiyohi County" i *Historiska institutionens Tidskrift* (Uppsala) No.18.

HANSEN, Marcus Lee

1987[1937] "The Problem of the Third Generation Immigrant" Rock Island, Illinois: Swenson Swedish Immigration Research Center and Augustana College Library.

HANSON, Henry

1996 "The Vasa Order of America: Its role in the Swedish-American Community: 1896-1996" *The Swedish American Historical Quarterly* 1996:4, sid.236-244.

HARRIS, Marvin

1971 *Culture, Man, and Nature: An Introduction to General Anthropology*. New York: Thomas Y. Crowell.

HARVEY, Anne-Charlotte

1995 "The First Swede in Worcester" *The Swedish American Historical Quarterly* 1995:1, sid.74-92.

HASSELMO, Nils

1976 *Swedish America: An Introduction*. New York: Swedish Information Service.

HENRIKSSON, Fritz (komparerat av)

1939 *Sweden's Participation in the U.S. Celebration of the New Sweden Tercentenary*. Stockholm: Alb. Bonniers Boktryckeri.

HIGHAM, John

1990 "From Process to Structure Formations of American Immigrant History" i Peter Kivisto och Dag Blanck (red.) *American Immigrants and Their Generations: Studies and Commentaries on the Hansen Thesis after Fifty Years*. Urbana and Chicago: University of Illinois Press.

HOBSBAWM, Eric

1983a "Introduction: Inventing Traditions" i E. Hobsbawm & T. Ranger (red.) *The Invention of Tradition*. Cambridge, London, etc: Cambridge University Press.

1983b "Mass-Producing Traditions: Europe, 1870-1914" i E. Hobsbawm & T. Ranger (red.) *The Invention of Tradition*. Cambridge, London, etc: Cambridge University Press.

HOHENTHAL, Helen

1982[1972] "Early Turlock, 1871-1900" i J. Caswell (red.) *Streams in a Thirsty Land: A History of the Turlock Region*. Tredje tryckningen. Turlock: City of Turlock.

HOLAND, Hjalmar R.

1957 "Was There a Swedish-Norwegian Expedition in America in the 1360's?" *The Swedish Pioneer Historical Quarterly* 1957:3, sid.93-96.

ISHAYA, Arin Beit

1985 *Class and Ethnicity in Rural California: The Assyrian Community of Modesto-Turlock 1910-1985*. Doktorsavhandling vid the Department of Anthropology, University of California, Los Angeles. Ann Arbor, Michigan: UMI

IZIKOWITZ, Karl Gustav

u.å. "Kompass för fjärran fält" Opublicerat utkast till föredrag i socialantropologisk fältorientering för arkitekter. Göteborg.

JANSON, Florence Edith

1931 *The Background of Swedish Immigration 1840-1930*. Chicago: The University of Chicago Press.

JENKINS, Richard

1994 "Rethinking ethnicity: identity, categorization and power" *Ethnic and Racial Studies* 17:2, sid.197-223.

JOHNSON, Geraldine

1968 "Early Swedish Settlement in the Turlock Area" Studentuppsats vid the Department of History, California State College, Stanislaus.

KAPFERER, Bruce

1988 *Legends of People, Myths of State: Violence, Intolerance, and Political Culture in Sri Lanka and Australia*. Washington & London: Smithsonian Institution Press.

KASTRUP, Allan

1985 *Med Sverige i Amerika: Opinioner, stämningar och upplysningsarbete*. Malmö: Corona.

KEESING, Roger M.

1974 "Theories of Culture" *Annual Review of Anthropology* Vol.3, sid.73-97.

KIVISTO, Peter

1993 "Interpreting the Finnish-American Experience" i Odd S. Lovoll (red.) *Nordics in America: The Future of Their Past*. Northfield, Minn: The Norwegian-American Historical Association.

KLEIN, Barbro (se även Sklute)

1997 "Treasures from the homeland?" Om traditionsbyggen, kulturarvspolitik och svensk-Amerika" i Göteborgsemigranten 6, utgiven av projektet Göteborgs-Emigranten på eget förlag. Göteborg.

LARSON, Carolyn & Geraldine **JOHNSON**

1982[1972] "Turlock: A Center of Swedish Settlement" i J. Caswell (red.) *Streams in a Thirsty Land: A History of the Turlock Region*. Tredje tryckningen. Turlock: City of Turlock.

LEWIS, Herbert C.

1978 "European Ethnicity in Wisconsin: An Exploratory Formulation" *Ethnicity* 5, sid.174-188.

LEWIS, Susan C.

1991 "Who are We?: Ethnic stereotypes and 'Nordic Individualism' in a Finnish American 'Uniontown'" *Ethnos* 1991:3-4, sid.224-241.

LINDELL, Terrence Jan

1987 *Acculturation Among Swedish Immigrants in Kansas and Nebraska, 1870-1900*. Doktorsavhandling vid the Department of History, University of Nebraska.

LINDMARK, Sture

1971 *Swedish America, 1914-1932: Studies in Ethnicity with Emphasis on Illinois and Minnesota*. Studia Historica Upsaliensia XXXVII. Uppsala: Läromedelsförlagen.

LINNEKIN, Jocelyn

1992 "On the Theory and Politics of Political Construction in the Pacific" *Oceania* 62, sid.249- 263.

LJUNGMARK, Lars

1980[1979] *Swedish Exodus*. Carbondale and Edwardsville: Southern Illinois University Press.

LOVOLL, Odd S.

1998 *The Promise Fulfilled: A Portrait of Norwegian Americans Today*. Minneapolis & London: University of Minnesota Press.

LOWIE, Robert H.

1956[1948] *Social Organization*. New York. Rinehart & Company.

MAHMOOD, Cynthia & Sharon L. **ARMSTRONG**

1992 "Do Ethnic Groups Exist? A Cognitive Perspective on the Concept of Cultures" *Ethnology* 1992:1, sid.1-14.

MARELL, Oscar G.

1932 *Twenty-Fifth Anniversary of the Swedish Chamber of Commerce 1907-1932*. New York.

MARGER, Martin

1974 "The Force of Ethnicity: A Study of Urban Elites" *Journal of University Studies — Ethnic Monograph Series* Vol.10(5).

MATHES, Pauline Peterson

1991 *Bit of Sweden in the Desert: A History of Kingsburg, California from the 1850's to the Early 1940's*. Fresno, California: Pioneer Publishing Company.

MATTSSON, Algot

1987 *Nya Sverige — drömmen om ett imperium*. Göteborg: Tre Böcker.

McMAHON, David

1997 "Rediscovering a Swedish Ethnic past: The National Parks Service and Baillytown, Indiana" *The Swedish American Historical Quarterly* 1997:1, sid.26-52.

MEAD, Margaret

1942 *And Keep Your Powder Dry: An Anthropologist Looks at America*. New York: Morrow.

MIGRATIONSÅRET '96

1996 "Migrationsåret '96: Utvandrare och invandrare i Sveriges historia 1846-1996; Ett 150-årsjubileum i Sverige och USA" Broschyr för jubileumsåret sammanställd av Lars Florin. Stockholm.

MINNESSKRIFT

1922 "Illustrerat album utgivet av Svenska Evangeliska Lutherska Nazareth-Församlingen i Turlock, California, med anledningen av dess Tio-Årsfäst".

MITCHELL, Clyde

1956 *The Kalela Dance: Aspects of Social Relationships among Urban Africans in Northern Rhodesia* Rhodes-Livingstone Paper No. 27.

MODESTO BEE

Daglig tidning utgiven i Modesto, Kalifornien.

MOL, Hans

1978 "Introduction" i Hans Mol (red.) *Identity and Religion: International, Cross-Cultural Approaches*. SAGE

Studies in International Sociology 16.

MYERHOFF, Barbara

1977 "We don't wrap Herring in a Printed page: Fusion, Fictions and Continuity in Secular Ritual" i S. Moore & B. Myerhoff (red.) *Secular ritual*. Assen/Amsterdam: Van Gorcum.

MYERHOFF, Barbara och Stephen **MONGULLA**

1986 "The Los Angeles Jews' 'Walk for Solidarity': Parade, Festival, Pilgrimage" i H. Varenne (red.) *Symbolizing America*. Lincoln and London: University of Nebraska Press.

NATIONALENCYKLOPEDIN

1989-1996 (20 band). Höganäs: Bra Böcker.

NAZARENS BUDBÄRARE

Månatlig tidskrift utgiven av Svenska Lutherska Nazareth-Församlingen, Turlock.

NEVILLE, Gwen Kennedy

1993 "Individual and Community in a Protestant Symbolic World: Presbyterian Belief, Ritual, and Experience in the American South" i Pamela Frese (red.) *Celebrations of Identity: Multiple Voices in American Ritual Performance*. London: Bergin & Garvey.

NELSON, Charles H.

1990 "Some Thoughts on the Dynamics of Cultural Transformation" i H. Runblom & D. Blanck (red.) *Scandinavia Overseas: Patterns of Cultural Transformation in North America and Australia*. Andra upplagan. Uppsala: Centre for Multiethnic Research — Uppsala University.

NELSON, Helge

1943 *The Swedes and the Swedish Settlements in North America*. Två volymer. Lund: Gleerup.

NILSON, Allan T.

1975 "New Sweden Maine: Förändringar och karakteristika hos svenskättlingar under jämförelse med några andra etniska grupper i Nordöst-Amerika" i *Unda Maris* 1973-1974. Göteborg: Sjöfartsmuseets årsbok.

1988 "Svenskt i USA: Svenskt i New England, särskilt i New Britain — en kulturmötesstudie av Allan T. Nilson" i *Göteborgs Historiska Museum, Årstryck 1982-1983*. Göteborg.

1999 *De byggde järnvägsvagnar — Emigranterna från Ryfors hos Pullmans i Chicago*. Göteborg: Tre Böcker.

NODA, Esther

1982[1972] "Japanese Colonies" i J. Caswell (red.) *Streams in a Thirsty Land: A History of the Turlock Region*. Tredje tryckningen. Turlock: City of Turlock.

NORDSTROM, Byron J.

1988 "Sweden and America 1638-1988: A History Celebrated" *Sweden & America* Spring 1988, s.3-32.

1993 "Swedish America: Changing Perceptions" i Odd Lovoll (red.) *Nordics in America: The Future of Their Past*. Northfield, MN: The Norwegian-American Historical Association.

NORMAN, Hans

1991 "emigration" i Nationalencyklopedin, femte bandet. Höganäs: Bra Böcker.

OAKES, Larry

1999 "The Mighty Oak Has Strong Roots" *Sweden & America* Summer 1999, sid.4-12.

O'CONNOR, David

1997 "Who are we? The Swedish-Americans and the 1990 U.S. Census" *Swedish American Historical Quarterly* 1997:2, sid.69-90.

OHNUKI-TIERNEY, Emico

1993 "Foreword" i Pamela Frese (red.) *Celebrations of Identity: Multiple Voices in American Ritual Performance*. London: Bergin & Garvey.

OLIN-FAHLE, Anja Hellikki

1983 *Finnhill: Persistence of Ethnicity in Urban America*. Doktorsavhandling vid the Department of Anthropology, New York University.

OLSON, Adolf

1952 *A Centenary History: As Related to the Baptist General Conference of America*. Chicago: Baptist Conference Press.

OLSSON, Jessie & Alberta **FINKE**

1993 "History of Jenny Lind Lodge #388 Vasa Order of America" Opublicerad maskinskriven stencil.

OLSSON, Karl A.

1972[1962] *By One Spirit*. Chicago, Illinois: Covenant Press.

1985 *Into One Body...by the Cross* Vol.2. Chicago, Illinois: Covenant Press.

ORTNER, Sherry B.

1973 "On Key Symbols" *American Anthropologist* 75:5, sid.1338-1346.

OSAGE CITY PICNIC

Kopierat handskrivet protokoll från Osage City-picknicken 1945-61.

THE PACIFIC SOUTHWEST CONFERENCE

1994 "Strategic Plan" Covenant Church, April 1994.

PADGETT, Deborah

1980 "Symbolic ethnicity and patterns of ethnic identity assertion in American-born Serbs" *Ethnic Groups* 3:1, sid.55-77.

PEACOCK, James L.

1994 "American Cultural Values: Disorders and Challenges" i Shepard Forman (red.) *Diagnosing America: Anthropology and Public Engagement*. Ann Arbor: The University of Michigan Press.

PORTELLI, Alessandro

1991 *The Death of Luigi Trastulli and Other Stories: Form and Meaning in Oral History*. Albany: SUNY Press.

PUREWAL, Baljit

1994 "The Swedish Settlement in Turlock, California" Studentuppsats vid geografiska institutionen, California State University, Stanislaus.

ROMANUCCI-ROSS, Lola

1995 "Matrices of an Italian Identity" i L. Romanucci-Ross & G. De Vos (red.) *Ethnic Identity: Creation, Conflict, and Accommodation*. Tredje omarbetade upplagan. London: Altamira Press.

RUNBLOM, HARALD

1995 "Leaving Sweden, Entering Worcester" *The Swedish American Historical Quarterly* 1995:1, sid.8-21.

SAN JOSE MERCURY NEWS

Daglig tidning utgiven i San Jose, Kalifornien.

SCHNEIDER, David M.

1980[1968] *American Kinship: A Cultural Account*. Chicago and London: The University of Chicago Press.

SCHUCHAT, Molly G.

1981 "Hungarian Americans in the Nation's Capital" *Anthropology Quarterly* 54:2, sid.89-93

SKARSTEDT, Ernst

1910 *California och dess Svenska Befolkning*. Seattle, Washington: Eget förlag.

SKLUTE, Barbro (se även Klein)

1970 *Legends and Folk Beliefs in a Swedish American Community: A Study in Folklore and Acculturation*. Doktorsavhandling vid the Department of Folklore, University of Indiana.

SMITH, Wallace

1960[1939] *Garden of the Sun*. Fjärde upplagan. Fresno, California: Max Hardison — A-1 Printers.

SOLLORS, Werner

1986 *Beyond Ethnicity: Consent and Descent in American Culture*. New York and Oxford: Oxford University Press.

1989 "Introduction: The Invention of Ethnicity" i W. Sollors (red.) *The Invention of Ethnicity*. New York & Oxford: Oxford University Press.

SOROFMAN, Bernard A.

1984 *The Effect of Acculturation on Medical Self-Care Practices*. Doktorsavhandling vid the Graduate School of the University of Minnesota.

SPRÅK-FRÅGAN

u.å. "References to the language question in the minutes Evangelical Free Church of Turlock, California" Utdrag från mötesprotokoll 1923-37 (stencil).

STERN, Stephen och John Allan CICALA

1992 "Preface" i S. Stern & J.A. Cicala (red.) *Creative Ethnicity: Symbols and Strategies of Contemporary Ethnic Life*. Logan, Utah: Utah University Press.

SWEA-NYTT

Nyhetsbrev publicerat av the San Francisco Chapter of SWEA International.

SWEA INTERNATIONAL

<http://www.swea.org/>

SWEDEN & AMERICA

Kvartalstidskrift publicerad av Swedish Council of America, Minneapolis, Minnesota.

SWEDISH CLUB

u.å. "[History of] The Swedish Club of San Francisco and Bay Area" Stencil: utan namngiven författare.

SWEDISH CLUB NEWS

Nyhetsbrev publicerat av Swedish Club of San Francisco and Bay Area. Från 1985 kallad *Bulletin*.

SWEDISH COUNCIL OF AMERICA

<http://www.swedishcouncil.org/>

SWEDISH COUNCIL NEWS

Kvartalstidskrift publicerad av Swedish Council of America, Minneapolis, Minnesota. Från 1987 kallad *Sweden & America*.

TALLGREN, Henrik

1999 *Skandi-Fest: En antropologisk studie av skandinav-amerikanskt festivalfirande i Kalifornien*. Licentiatuppsats, SANS No. 7. Göteborg: Socialantropologiska institutionen.

TAMBS-LYCHE, Harald

1994 "Ethnic Groups and Boundaries — Nordic Schools of Approach" i Preben Kaarsholm & Jan Hultin (red.) *Inventions and Boundaries: Historical and Anthropological Approaches to the Study of Ethnicity and Nationalism*. Occasional Paper No.11. Roskilde: International Development Studies, Roskilde University.

TAYLOR, Lawrence J.

1989 "The Honest War: Communal Religious Life in a Dutch-American Protestant Community" i Peter Kivisto (red.) *The Ethnic Enigma: The Salience of Ethnicity for European-Origin Groups*. Philadelphia: The Balch Institute Press.

TIMBERLAKE, Kathleen Dickinson

1985 *A Profile of Rural American Craftspeople in a Swedish-American Community*. Doktorsavhandling vid the Department of Education, University of Michigan.

TINKHAM, George H.

1921 *History of Stanislaus County, California, with Biographical Sketches*. Los Angeles: Historic Record Company.

TURLOCK BOARD OF TRADE

Ca 1915 "Turlock" Kopierad broschyr från Köpmannaföreningen (sedermera Turlock Chamber of Commerce).

TURLOCK COVENANT CHURCH

Ca 1994 "Turlock Covenant Church: A Brief History of the First 92 Years" Opublicerad maskinskriven stencil.

TURLOCK DOWNTOWN ASSOCIATION

Medlemsmatrikel April 1994.

TURLOCK JOURNAL

Daglig tidning utgiven i Turlock, Kalifornien

TURLOCK TRIBUNE

1937 "Souvenir Edition of the Turlock Tribune Commemorating the Golden Jubilee of the Turlock Irrigation District June 11 and 12, 1937" Veckotidning (i dagstidningsformat) utgiven i Turlock.

U.S. BUREAU OF THE CENSUS

1993? "California: Social and Economic Characteristics", Table 166 + 195, Ancestry: 1990.

VARENNE, Hervé

1986 *Symbolizing America*. H. Varenne (red.). Lincoln and London: University of Nebraska Press.

VASA Broschyr från Grand Lodge Convention i San Francisco, July 1990.

VASA "The National Archives and Historical Building" Pamflett 1993.

THE VASA STAR

Tidskrift publicerad av the Vasa Order of America, Issaquah, Washington.

VESTKUSTEN

Svensk-amerikansk tidning publicerad varannan vecka i Mill Valley (San Francisco-området).

VIKING

1994 Tidskrift publicerad av The Sons of Norway, Minneapolis, Minnesota.

WARNER, W. Lloyd & Paul S. LUNT

1941 *The Social Life of a Modern Community*. (Yankee City Studies Vol.1) New Haven: Yale University Press.

WEAVER, Dale

1985 *Evangelical Covenant Church of America: Some Sociological Aspects of a Swedish Emigrant Denomination 1885-1984*. Lund: Studentlitteratur.

WEISER, Marjorie P.K.

1978 "The new Ethnicity: Editors's Introduction" i M. Weiser (red.) *Ethnic America*. New York: The H.W. Wilson Company.

WESTERBERG, Wesley M.

1973 "Ethnicity and the Free Churches" *The Swedish Pioneer Historical Quarterly* 1973:4, sid.231-237.

WHEELER, Wayne

1986[1958] *An Analysis of Social Change in a Swedish-Immigrant Community: The Case of Lindsborg, Kansas*. Doktorsavhandling. New York: AMS Press.

WINQUIST, Alan H.

1995 *Swedish American Landmarks: Where to go and what to see*. Minneapolis, Minnesota: Swedish Council of America.

WINTER, Gibson

1968 *Religious Identity: A Study of Religious Organization*. New York: Macmillan Company.

Appendix 1: förkortningar

GVB: *Golden Valley Bank*. Bank som startade 1976 i Turlock. Många svensk-amerikaner var aktieägare och i dess ledning. Banken gick i konkurs 1985.

MVC: *Monte Vista Chapel*. Församling bildad 1966 genom utbrytning från Turlock Covenant Church.

SAHQ: *Swedish American Historical Quarterly*. Den mest betydelsefulla forskningstidskriften om svensk-amerikaner; från 1950 till 1982 benämnd *Swedish American Pioneer Historical Quarterly*. Utges av the Swedish-American Historical Association, med säte i Chicago.

SCEC: *Swedish Cultural Events Committee*. Paraplyorganisation för svensk-amerikanska föreningar i San Francisco-området, grundad 1990.

SCA: *The Swedish Council of America*. Nationell paraplyorganisation med över 200 svensk-amerikanska medlemsföreningar, grundad 1972.

SWEA: *Swedish Women's Educational Association*. Internationell organisation för svensktalande kvinnor över hela världen, grundad 1979.

TCC: *Turlock Covenant Church*. Den mest betydelsefulla svensk-amerikanska församlingen i Turlock, grundad 1902.

TEAM: *Turlock Evangelical Association of Ministers*. Inflytelserik sammanslutning av pastorer från Turlocks evangelikala församlingar.

TEENS: *Turlock Evaluating Educational Needs of Students*. Lokalavdelning av en nationell kristen organisation som riktar sig till ungdomar och vilken står den "kristna högern" nära.

TID: *Turlock Irrigation District*. Jordbrukskooperativ grundat 1887 för att förse trakten kring Turlock med vatten för irrigation.

VoA: *Vasa Order of America*. Svensk-amerikansk broderskapsorganisation med loger i USA, Canada och Sverige, grundad 1896; de första logerna i Kalifornien 1907.

YSC: *Young Scandinavians Club*. Sällskapsklubb, grundad 1950, för nordbor i San Francisco-området. En stor del av dess 800 medlemmar är första generationens immigranter, många av dem på mer eller mindre temporärt besök.